

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
ЗА МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО

НОВІ ГОРИЗОНТИ ОСВІТИ: ДОСВІД, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

12 березня 2025 року

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
ЗА МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО**

12 березня 2025 року

**«НОВІ ГОРИЗОНТИ ОСВІТИ:
ДОСВІД, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Ніжин 2025

УДК 378.091.12:005.745(477)(043.2)

Н 73

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 10 від 29.03.2025 р.

Редакційна колегія:

Новгородська Юлія Григорівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Самойленко Олена Володимирівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Н73 Нові горизонти освіти: досвід, реалії та перспективи: Матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко. 12 березня 2025 року. м. Ніжин / за ред. Ю. Г. Новгородської, О. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 262 с.

До збірника увійшли тези доповідей, поданих на I Всеукраїнські педагогічні читання за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко «Нові горизонти освіти: досвід, реалії та перспективи» (12 березня 2025 року). У збірнику матеріалів педагогічних читань друкуються тези наукового характеру та дискусійні публікації з проблем розвитку вищої педагогічної освіти України, Нової української школи, управління освітою в умовах воєнного стану.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу. За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Розраховано на здобувачів освіти, педагогічних працівників закладів загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти, співробітників наукових установ.

УДК 378.091.12:005.745(477)(043.2)

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Сухомлинська Ольга 8
ЄВГЕНІЯ КОВАЛЕНКО – АВТОРКА СТАТЕЙ ДО УКРАЇНСЬКОЇ
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНО-ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Новгородська Юлія, Самойленко Олена 11
ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО В КОНТЕКСТІ
ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ (Презентація бібліографічного видання до 85-
річчя Є.І. Коваленко)

Шеремет Олег, Проніков Олександр 16
ОРГАНІЗАТОР, ПЕДАГОГ, ПРОФЕСОР ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ
КОСТАРЧУК

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА ТА ВНЕСОК ВИДАТНИХ УЧЕНИХ У РОЗВИТОК ОСВІТИ

Алатиренко Мирослава 22
ВНЕСОК С. В. РОМАНОВСЬКОГО В СУЧАСНУ ПЕДАГОГІЧНУ
ТЕОРІЮ І ПРАКТИКУ

Недзведовська Ольга, Рудницька Таїсія 27
ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СКАНДИНАВСЬКОЇ СИСТЕМИ
НАВЧАННЯ

Суховєєва Наталія 31
ВНЕСОК ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО У ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У НІЖИНСЬКІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сухомлинська Леся 32
М. ШАРЛЕМАНЬ – ЗАЧИНАТЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО
ПРОСВІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Хлебїк Світлана, Матвієнко Андрій 35
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ КОНФЛІКТНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ: ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ В ІСТОРИЧНІЙ
РЕТРОСПЕКТИВІ

Янченко Тамара 39
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСВІТНИХ, ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК: БІОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Chen Rui 42
DIGITAL PLATFORMS FOR DEVELOPING PHYSICAL CULTURE
DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE PRC

Sladkykh Iryna 45
SURVEY OF CHINESE MASTER’S STUDENTS ON THE USE OF
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE STUDY OF THE DISCIPLINE
«PEDAGOGY OF HIGHER EDUCATION»

Бойко Валерія	49
ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ	
Возняк Інна, Білоусова Надія, Бобро Артур	55
ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Гавриленко Андрій	59
УКРАЇНСЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПЕРЕДУМОВИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ	
Гамага Анна	63
СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	
Гончарова Ольга, Вовчук Сніжана	68
З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ У МІСЦЯХ ТИМЧАСОВОЇ ДИСЛОКАЦІЇ	
Горошко Олександр	71
ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Лосєва Наталія	76
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ	
Маніяк Віталій, Пархоменко Владислав	79
УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ	
Михайлова Оксана	84
ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ	
Омельченко Павло, Мірошниченко Ольга	89
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Пронікова Ірина	92
ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	
Рева Світлана	96
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ОСВІТИ АГРОІНЖЕНЕРНОГО НАПРЯМУ	
Ростовська Юлія	101
ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Столяренко Олена, Столяренко Оксана	105
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ВИКЛИКИ НАШОГО ЧАСУ	

Фу Хун	108
ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	
Чжан Цзюнь	112
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ	
Шолох Олена	116
ПРОФЕСІЙНІ ДОМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА-КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	

СЕКЦІЯ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Pyshynska Vladlena,	121
THE IMPACT OF ART TECHNOLOGIES ON THE EMOTIONAL WELL- BEING OF STUDENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION	
Андрющенко Єва	131
МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	
Блажко Олена	135
РОЗВИТОК МОТИВАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІКТ	
Бугаєва Марія, Тачаєва Евеліна	139
МУЛЬТИМЕДІЙНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ	
Гуменюк Віра	143
СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	
Дубровська Лариса	147
ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Кириленко Аліна	150
СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	
Коширова Кристина	155
РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ОСВІТНІЙ РЕЗУЛЬТАТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
Красновид Владислав	158
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУЛЕРІВ ЯК УЧАСНИКІВ БУЛІНГУ	
Лук'янчук Вікторія	164
РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	

Макаренко Анна	166
РОЗВИТОК ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	
Матат Дар'я	170
ВИМОГИ ДО ІНТЕРАКТИВНОГО ЕЛЕКТРОННОГО ДОДАТКУ В КОНТЕКСТІ ОСУЧАСНЕННЯ ЗМІСТУ І ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
Мельник Тетяна	174
ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
Молчанова Карина, Лупаренко Світлана	177
РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІДЕЯМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
Олексієнко Анна	181
САМОСТІЙНА РОБОТА НА УРОЦІ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
Павліченко Тетяна	185
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	
Пантелієнко Аліна	189
ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Подюк Яна	192
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	
Проскура Софія, Проха Анастасія	197
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГРИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ	
Руденко Софія	201
ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛУ: УРОКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН	
Серпутько Валентина	205
СТОРІТЕЛІНГ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ РОЗМОВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
Токар Ірина	207
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Харитюк Наталія	210
РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
Шаповалова Дарина	214
ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ	

Ярош Ольга	217
РОЛЬ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Вольга Юлія	222
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Вольф Олександр	227
ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ	
Каюков Олексій	232
ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ КАБІНЕТУ ІНФОРМАТИКИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	
Коваль Ольга	235
ІМІДЖ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Комлик Євгеній	240
РОЗВИТОК МЕДІАКУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗЗСО В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Мартинюк Оксан,	245
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРУЧНИКАМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Ніжинець Софія	248
ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ОРКЕСТРУ	
Сільченко Алла	251
ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ІГОР	
Тимошко Ганна	256
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ЄВГЕНІЯ КОВАЛЕНКО – АВТОРКА СТАТЕЙ З ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ В ЕНЦИКЛОПЕДИЧНО-ДОВІДКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сухомлинська Ольга

докторка педагогічних наук, професорка, академкиня НАПН України,
Заслужена діячка науки і техніки України, головна наукова співробітниця
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ України
імені В. О. Сухомлинського

Євгенія Іванівна Коваленко ввійшла в історію сьогодення як дослідниця широкого кола проблем педагогічної науки – становлення творчої особистості, виховання дітей, соціальної педагогіки тощо. Однак найбільший інтерес Євгенія Іванівна виявляла, як ми вважаємо, до історії педагогіки і освіти. Про це свідчить передовсім її дослідження і популяризація педагогічної спадщини Софії Русової, укладачкою вибраних творів якої вона була, а також монографічне видання про освітню діяльність та педагогічні погляди видатної діячки [1]. Вона також стала редакторкою дослідження, присвяченого Олександрі Музиченку [2].

Ми ж звернемо увагу на такий аспект її творчості як написання/підготовка статей до енциклопедій, виданих після 1991 р. Коротко зазначимо, що енциклопедія – це жанр наукової або науково-популярної літератури, що висвітлює інформацію про сукупність наукових знань або з широкого кола питань, або з певних галузей науки. Хоча енциклопедії – не дуже поширений вид науково-довідкової літератури, вони відомі з найдавніших часів і до більш широкого вжитку ввійшли у XVIII ст. Донедавна українські споживачі користувалися закордонними енциклопедичними виданнями, хоча в 1927 р. були наміри створити «Українську радянську енциклопедію», але вийшло лише декілька томів, пізніше, в 1959-1965 рр. видано перше її видання, а згодом – у 1977-1985 рр. друге. Обидва доповнювали енциклопедичні словники.

Після проголошення Незалежності оприлюднено енциклопедичні та довідкові праці, присвячені різним галузям науково-технічного життя України, зокрема педагогічним. Першим до укладання педагогічного словника звернувся академік Національної академії педагогічних наук України С. Гончаренко зі

своїм «Українським педагогічним словником», до якого одноосібно підготував усі статті [3]. Другий педагогічний словник видано в 2001 р. Найактивнішим його автором (1478 статей) і відповідальним редактором став академік М. Ярмаченко, який залучив до написання статей, серед інших дописувачів, і Євгенію Коваленко [4]. Вона підготувала чимало статей – 189. Їх тематика відображає широту наукових зацікавлень авторки, її компетентність у різних галузях педагогічної науки і практики. Як фахівець з історії педагогіки вона підготувала статті про 38 персоналій освітян, в яких висвітлила їхній життєвий шлях та внесок в історію вітчизняної та закордонної педагогіки. Класифікуємо підготовлені Є. Коваленко персоналізовані довідки за такими напрямками: представники класичної педагогіки (Я. А. Коменський, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці); філософи і мислителі (М. Лютер, О. Оуен, Платон, Дж. Кампанелла, М. Ф. Квінтіліан, Дж. Ланкастер, Л. М. Лепелет'є); закордонні діячі освіти (В. Априлов, Дж. Беллерс). Найвагомий внесок науковиці – введення до наукового обігу інформації про представників української філософсько-педагогічної та педагогічної думки. Назвімо тих, хто на час роботи над словником уже були знаними в історико-педагогічному просторі: С. Ананьїн, О. Андрієвський, В. Антонович, Арсеній Еласонський, Ф. Арват, М. Аркас, В. Арнаутов, З. Архімович, Памво Беринда, Іов Борецький, М. Коцюбинський, Леся Українка, І. Огієнко, М. Пирогов, Симеон Полоцький, Т. Шевченко. Євгенія Іванівна своєю результативною роботою з цими персоналіями сприяла розширенню вітчизняного історико-педагогічного простору на самому початку 2000-х років, коли він лише оформлювався і набував більш чітких обрисів.

Є. Коваленко також є авторкою довідок з історико-педагогічної термінології певних історичних періодів. Вона розглянула такі поняття і терміни: белл-ланкастерська система; берестянські грамоти; Братські школи; головні народні училища; земські учительські школи; земські школи; земство і народна освіта; Києво-Могилянська академія; Київське товариство грамотності; майстри грамоти; мале народне училище; Острозька слов'яно-греко-латинська академія; попечитель навчального округу; реформація і школа; Харківська

жіноча недільна школа; Харківське товариство грамотності; Чернігівський колегіум; школа-комуна; школа сільської молоді; школа селянської молоді.

Звичайно, цей перелік дуже побіжний, але і він свідчить про значний внесок Є. Коваленко в українську педагогічну довідково-енциклопедичну літературу. Саме тому її запросили долучитися до підготовки «Енциклопедії освіти», яку Національна академія педагогічних наук України оприлюднила в 2008 р. [5]. У цьому виданні 20 історико-педагогічних статей/довідок її авторства. Практично вони повторюють аналогічні з «Педагогічного словника» М. Ярмаченка, але більш енциклопедичні й розлогі. Додано статті про Бригадно-лабораторний метод; Новгород-Сіверську гімназію і Ярослава Мудрого. У другому виданні Енциклопедії освіти, в якому значно скорочено історико-педагогічний підхід на користь сучасності, все ж є 8 статей авторства пані професорки, з них 5 персоналій і 3 історико-педагогічних назв (2 заклади і одна система навчання) [6].

Внесок Є. Коваленко у розбудову українського словникарства заслуговує на увагу і потребує подальшого вивчення і дослідження.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Є. І., Пінчук І. М. Освітня діяльність і педагогічні погляди Софії Русової : монографія. Ніжин : Аспект, 1998. 212 с.
2. Ярмач Н. О. Освітня діяльність і педагогічні погляди О. Ф. Музиченка : наукове видання / ред. Є. І. Коваленко. Ніжин : МІЛАНК, 2007. 191 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997; Вид. 2-ге, доповн. й виправл. Рівне : Волин. обереги, 2011. 552 с.
4. Педагогічний словник / ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 2001. 511 с.
5. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Друге видання, доповн. і перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1144 с.

ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНІ КОВАЛЕНКО В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

Новгородська Юлія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Самойленко Олена

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

За останні роки ведеться активне переосмислення наукового спадку вчених-педагогів ХХ століття. Це важливий і необхідний процес, оскільки він забезпечує збереження та розвиток освітніх традицій, надає можливість модернізувати освітню галузь та сприяє виявленню джерел інноваційних змін у сучасній педагогічній практиці. Серед феноменів означеного часу є наукові розвідки та педагогічна діяльність яскравих дослідників, засновників наукових шкіл. До цієї когорти науковців належить Євгенія Іванівна Коваленко – професорка, науковець, педагогиня Ніжинської вищої школи.

Євгенія Іванівна Коваленко – видатна українська вчена, педагогиня, яка пройшла непростий, але насичений творчими звершеннями шлях від учителя до професора, утверджуючи нові підходи в освіті та науці. Вона вдало поєднувала педагогічну, наукову та управлінську діяльність, залишивши значний історико-педагогічний спадок, що відображає її глибокий науковий пошук і прагнення до вдосконалення освітніх процесів в галузі дошкільної, початкової, середньої та вищої освіти. Її наукові праці, які охоплюють широке коло питань теорії та практики педагогіки, потребують ґрунтовного аналізу та осмислення. Вони стали цінним внеском не лише в історію педагогіки («Педагогіка творчості: історичний аспект», «Деякі проблеми виховання учнівської молоді в спадщині Дж. Дьюї і А. Макаренка (порівняльний аналіз)», «Педагогічна інноватика як історико-педагогічний процес» та ін.), а й у сучасну освітню практику («Науково-педагогічні школи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (1991-2017)», «Ігри на уроках історії», «Порівняльна педаго-

гіка», «Акмеологічні перспективи освіти ХХІ століття» та ін.), адже містять інноваційні ідеї, що зберігають свою актуальність і сьогодні. Аналізуючи її дослідження, ми усвідомлюємо їх глибину, методологічну виваженість і прогностичне значення для подальшого розвитку освітньої галузі.

Вагоме значення в історико-педагогічному контексті відіграють праці Є. Коваленко, присвячені творчій спадщині Софії Русової (Софія Русова. Вибрані педагогічні твори. У 2 кн. (1997); Освітня діяльність і педагогічні погляди Софії Русової (1998); Русова Софія. Вибрані педагогічні твори Кн. 4. (2008); Софія Русова – педагог, державний діяч, просвітител: бібліографічний покажчик (2011) та ін.). У зазначених працях прослідковується авторський підхід до визначення ролі і місця С. Русової в історії розвитку прогресивної педагогічної думки в Україні, систематичне висвітлення освітньої діяльності, світогляду і педагогічних поглядів видатної української педагогині, державного і громадського діяча, письменниці.

Незаперечним є той факт, що Євгенія Іванівна велику увагу приділяла проблемі підготовки викладачів закладів вищої освіти. Під її керівництвом захищено 19 дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Дослідження молодих науковців здійснювалося за різними напрямками:

➤ історико-педагогічна спадщина України: «Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової» (Пінчук І.М., 1994), «Освітня діяльність і педагогічні погляди М.І. Демкова (1859-1939)» (Белкіна Н.І., 1999), «Проблеми дидактики в педагогічній спадщині С. Русової» (Таран О.М., 2003); «Розвиток ідей В.О. Сухомлинського з формування творчої особистості школяра в педагогічній теорії і практиці сучасної школи» (Новгородська Ю.Г., 2004); «Ідеї вільного виховання в реформаторській педагогіці кінця ХІХ-першої третини ХХ століття» (Барилло О.А., 2004); «Проблеми організації клубної роботи з учнівською молоддю в педагогічній теорії й практиці України (1917-1931 рр.)» (Останіна Н.С., 2005); «Проблеми соціалізації дітей і учнівської молоді в педагогічній теорії і практиці України у 20-ті роки ХХ ст. (Новгородський Р.Г., 2009), «Розвиток гімназійної освіти на Чернігівщині (ХІХ – початок ХХ ст.)» (Самойленко О.В., 2011);

«Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» (Філоненко О.С., 2013); «Науково-педагогічна спадщина О.Ф. Музиченка» (Ярмак Н.О., 2016); «Підготовка майбутніх вчителів до правового виховання учнівської молоді в педагогіці України у другій половині ХХ століття» (Клунко Р.Ю., 2019);

➤ підготовка майбутніх фахівців у зарубіжних закладах: «Система підготовки фахівців-юристів у коледжах США» (Михайленко О.В., 2011); «Проблема формування лідерських якостей майбутніх учителів в педагогіці США» (Пономаренко О.В., 2012);

➤ проблеми виховання підростаючого покоління: «Формування потреби у самовдосконаленні молодших підлітків у позаурочній діяльності» (Білоусова Н.В., 2010), «Формування економічної культури учнів основної та старшої школи» (Булавенко С.Д., 2011), «Формування соціальної відповідальності у студентів педагогічного коледжу» (Кочерга О.М., 2013); «Вплив культурних традицій на виховання в японській сім'ї» (Катруца Н.Б., 2013), «Формування критичного мислення у майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки» (Ткаченко Л.І., 2015), «Формування соціального здоров'я студентської молоді у позааудиторній виховній роботі вищого навчального закладу» (Бобро А.А., 2017).

У Ніжинській вищій школі на різних кафедрах працюють учні та послідовники Коваленко Євгенії Іванівни. Зокрема, це колишні аспіранти, а сьогодні доценти різних кафедр Ніжинської вищої школи: Білоусова Н.В., Бобро А.А., Новгородська Ю.Г. Самойленко О.В., Філоненко О.С. (кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту); Новгородський Р.Г., Останіна Н.С. (кафедра соціально педагогіки та соціальної роботи); Пономаренко О.В. (кафедра германської філології та методики викладання іноземних мов).

Вагомим аспектом наукової діяльності Євгенії Іванівни була участь у діяльності Науково-методичної ради МОН України з питань інноваційної та дослідно-експериментальної роботи щодо проблем виховання і розвитку дітей

та учнівської молоді. Також професорка на постійній основі здійснювала керівництво науково-дослідною роботою закладів освіти: «Система профільного навчання як засіб формування соціально компетентної особистості випускника ліцею» (2010-2016 рр.) та «Впровадження STEM-освіти» (2017-2019 рр.) – Ніжинський ліцей Ніжинської міської ради при НДУ ім. М. Гоголя; «Впровадження концепції національної освіти С.Ф. Русової у навчально-виховний процес» (2016-2017 рр.) – Шаповалівська ЗОШ I-III ступенів Борзнянського району Чернігівської області; «Створення освітньо-інформаційного простору для формування соціально активної та професійно зорієнтованої особистості» (2019-2020 рр.) – Ніжинська гімназія № 3 Ніжинської міської ради Чернігівської області.

У 1996 році за ініціативи Є.І. Коваленко було започатковано наукове видання «Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи гоголя), (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: Міністерство юстиції України. Серія КВ «Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» № 17181-5951Р). Упродовж 22 років Євгенія Іванівна була головним редактором журналу та вела активну діяльність щодо надання збірнику статусу наукових видань, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з педагогіки (Бюлетень ВАК України, 2000. №6). З 2021 року журнал став фаховим виданням (категорія «Б») на підставі наказу МОН України № 157 від 09.02.2021 року (додаток № 4) з педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки). Як редактор, Євгенія Іванівна була не лише висококласним фахівцем у своїй сфері, а й водночас тонким психологом, стратегічним менеджером і натхненним лідером. Вона забезпечувала високий рівень наукового та літературного редагування, дбала про належне документальне оформлення видавничого процесу, чітко дотримання стандартів академічної доброчесності та видавничої етики. Завдяки її організаторському таланту редакційна робота була добре структурованою, а взаємодія між авторами, рецензентами та редакційною командою відзначалася продуктивністю та взаємоповагою.

Євгенія Іванівна мала великий хист знаходити перспективних авторів, будувати з ними ефективну співпрацю, долати комунікаційні труднощі та сприяти їхній творчій продуктивності (Белкіна Н.І., Булавенко С.Д., Калініна Л.М., Заніна О.М., Немерицька Н.І., Опанасенко О.В., Пінчук І.М., Суховєєва Н.М. та ін.). Професорка вирізнялася вмінням створювати сприятливі умови для творчого процесу з урахуванням індивідуальних особливостей авторів, підтримувала їхні ідеї, надихала на подальші наукові пошуки, стимулюючи розвиток наукової думки та педагогічної практики.

Наукова діяльність професорки Є.І. Коваленко слугувала орієнтиром для багатьох науковців і педагогів, надихаючи нові покоління освітян на творчий пошук, удосконалення професійної майстерності та створення якісного освітнього середовища. Завдяки своїм працям та науковим ідеям Євгенія Іванівна залишила вагомий слід у педагогічній науці, що й нині формує розвиток української освіти.

Управлінська діяльність Євгенії Іванівни Коваленко на посаді завідувачки кафедри педагогіки (31 рік) була зразком ефективного керівництва, стратегічного мислення та прагнення до розвитку науково-педагогічної школи. Під її керівництвом кафедра педагогіки стала важливим науково-методичним центром, який забезпечував якісну підготовку майбутніх учителів та науковців. Протягом багатьох років кафедра педагогіки входила до складу президії Асоціації істориків педагогіки України, була членом Асоціації Василя Сухомлинського.

Євгенія Іванівна активно сприяла розвитку наукових досліджень, підтримувала ініціативи колег, стимулювала міждисциплінарні зв'язки й міжнародне співробітництво. Як керівник, вона вирізнялася вимогливістю, водночас поєднуючи її з повагою до кожного члена колективу, створюючи атмосферу співпраці та взаємної підтримки. Її внесок у розвиток кафедри педагогіки мав довготривалий вплив, залишивши вагомий слід у підготовці майбутніх педагогів та формуванні сучасної освітньої політики. Багатогранна діяльність Євгенії Іванівни Коваленко засвідчує її мудрість і невичерпну енергію, велич і водночас скромність, неймовірну працьовитість, любов до людей і життя.

Отже, науково-педагогічна спадщина Євгенії Іванівни Коваленко є фундаментом для пошуку відповідей на актуальні виклики сьогодення, що постають перед науковою спільнотою і потребують розробки інноваційних заходів з використання істотно нових засобів для оптимізації результатів діяльності закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Євгенія Іванівна: Біобібліографічний покажчик / Укл.: Н.І. Белкіна, Ю.Г. Новгородська. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 53 с.
2. Пінчук Т. Д. Зірки залишають слід.... Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2005. Кн. 2. 2006. 129 с.

ОРГАНІЗАТОР, ПЕДАГОГ, ПРОФЕСОР ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ КОСТАРЧУК

Шеремет Олег

доктор юридичних наук, професор, ректор Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Проніков Олександр

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки,
психології та методики фізичного виховання Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Новим методом сучасної методології педагогічної науки є персоніфікація, що «олюднює» історію педагогіки. Звернення до особистої біографії педагога об'єднує та збагачує досягнення педагогіки, психології та філософії. Історію Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, який в цьому році відзначає своє 325-річчя, важко уявити без вшанування постаті відомого вченого-математика, педагога, ректора, чуйної людини, кандидата фізико-математичних наук, професора Віктора Миколайовича Костарчука (1918-2001).

На посаді ректора Чернігівського державного педагогічного інституту Віктор Миколайович працював у 1955-1982 рр. Очоливши у важкий післявоєнний період навчальний заклад він проявив себе як талановитий організатор

освітянської справи та непересічний вчений-математик, зробивши великий внесок у розвиток математичної, зокрема алгебраїчної освіти, для студентів фізико-математичних факультетів вищих педагогічних навчальних закладів України 60-х років ХХ – початку ХХІ ст.

У 1954 році Чернігівський вчительський інститут було перетворено в педагогічний. Особливо швидкими темпами здійснювався його розвиток у 1959-1965 рр., що потребувало від його ректора багато зусиль – фізичних, розумових, моральних, психологічно-емоційних. У цей час сталися значні зміни у науковому розвитку кафедр, доборі студентів, зміцненні навчально-матеріальної бази та умовах праці. Зокрема, організовано кафедри вищої математики, математики і методики її викладання, фізики, загально-технічних дисциплін, педагогіки і методики початкового навчання.

Значно збільшилась кількість студентів. Якщо у 1960 р. на факультетах денної форми навчалося 660 студентів і заочної – 58, то в 1965 р. на денній формі навчання було 860, а на заочному відділенні – майже 300 осіб. На 12 кафедрах у 1965-1966 навчальному році працювало 107 штатних викладачів, з них 27 з вченими званнями. Окремі викладачі працювали над докторськими, а понад 10 осіб готували кандидатські дисертації. Кілька викладачів були відряджені до цільової аспірантури і на стажування до різних науково-дослідних інститутів АН УРСР та університетів [1].

Протягом 1962-1963 рр. було збудовано новий п'ятиповерховий студентський гуртожиток на 450 осіб, корпус навчальних майстерень, студентський спортивно-оздоровчий табір, навчальне приміщення на території навчально-дослідного господарства й закладено фруктовий сад та дендрарій.

Пожвавилась наукова робота студентів. Щороку проводилися наукові підсумкові конференції, тематичні наукові конференції, семінари. Деякі наукові праці студентів дістали високу оцінку на різноманітних конкурсах. Кафедри інституту багато зробили в справі перебудови й подальшого вдосконалення методів викладання, організації самостійної роботи студентів, використання технічних засобів навчання, засобів наочності [1].

Найбільшим в інституті став фізико-математичний факультет, який готував учителів математики, фізики, електротехніки, загально-технічних дисциплін. На

факультеті було 4 факультетські кафедри, понад 10 лабораторій, обладнаних сучасним устаткуванням, наукова лабораторія, в якій досліджувалися властивості напівпровідників, лабораторії підвищеного фізичного практикуму, навчальні майстерні, кабінети математики, фізики, креслення, обчислювальної техніки.

Викладачі фізики і математики працювали над створенням нових підручників для вищої і середньої шкіл, розробляли нові теоретичні питання в галузі вищої математики і ядерної фізики.

Студенти всіх факультетів мали сприятливі умови для самостійної роботи. Достатня кількість кабінетів, лабораторій, наукової і навчальної літератури, наочних і навчальних посібників забезпечували належні умови для навчання. Крім лекцій викладачів інституту, студенти мали можливість слухати лекції видатних учених України. Щороку інститут запрошував для читання окремих курсів вищої математики і фізики провідних учених київських ЗВО, інститутів Академії наук УРСР.

У 1957 р. поновив свою роботу факультет підготовки вчителів початкових класів, а в 1966 р. було створено факультет фізичного виховання.

Важливе значення мала педагогічна практика майбутніх вчителів. Зокрема, студенти фізико-математичного факультету мали можливість удосконалювати свою практичну підготовку на обчислювальних машинах в Інституті кібернетики та Інституті фізики АН УРСР, а також у досвідчених учителів шкіл Чернігова й області [1].

Особливе значення в інституті відводилося виховній роботі серед студентської молоді. Кожний майбутній вчитель повинен був мати не лише міцні знання, уміння й навички, а передусім бути освіченою, висококультурною людиною. З цією метою щороку для викладачів, співробітників і студентів організовувалися поїздки на могилу Т.Г. Шевченка в Канів, проводилися зустрічі з відомими поетами, письменниками, акторами, художниками. Гостями студентів неодноразово були – письменники О. Гончар, О. Ющенко, С. Крижанівський, О. Підсуха, Л. Первомайський, А. Кацнельсон, артисти А. Солов'яненко, Б. Гончаров та інші. Систематично організовувалися культпоходи в театр, кіно, екскурсії на заводи і фабрики, музеї Чернігова і Києва [1].

В «епoxy В.М. Костарчука» в інституті було створено належні умови для відпочинку, спортивної і оздоровчої роботи в мальовничому місці на березі річки Десна в оздоровчому студентському таборі «Лісові стежки». Наприклад, в літній період студенти факультету фізичного виховання не тільки відпочивали, а й удосконалювали свою підготовку, підвищуючи спортивний і фізичний рівень підтверджуючи це виконанням норм спортивних розрядів.

Широко розвинена була й студентська художня самодіяльність. Майже половина студентів інституту були активними учасниками художньої самодіяльності: хорового, танцювального, вокального, драматичного гуртків, гуртка народних інструментів, духового та естрадного оркестру [1].

Взагалі, 60-ті рр. ХХ століття були і для В.М. Костарчука, і для колективу інституту багаті на визначні події. 28 березня 1961 р. інституту присвоєно ім'я Т.Г. Шевченка, у 1966 р. з нагоди 50-літнього ювілею колектив інституту відзначено Почесною Грамотою Президії Верховної Ради УРСР, а окремих викладачів урядовими нагородами. Самому Віктору Миколайовичу Костарчуку – незмінному тоді голові правління обласного товариства «Знання» – було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури УРСР» [1].

У 70-ті рр. ХХ століття було продовжено розвиток інституту та його матеріальної бази. Суттєво збільшився контингент студентів. Станом на 1979 р. на денній формі навчалося 1200 осіб і майже 1000 на заочній, було відкрито нові спеціальності та кафедри. До основного триповерхового приміщення інституту добудовано новий чотириповерховий навчальний і спортивний корпус, побудовано два дев'ятиповерхові студентські гуртожитки.

За 27 років керівництва навчальним закладом Віктором Миколайовичем Костарчуком, професорсько-викладацький склад інституту зріс майже у 5 разів: у січні 1982 р. його чисельність досягла близько 250 осіб, з них 6 докторів наук, 85 кандидатів наук (у порівнянні з початком його кар'єри в січні 1955 р. – 50 осіб, з них 6 кандидатів наук). Було підготовлено понад 12650 висококваліфікованих молодих спеціалістів [3].

Окремо варто наголосити на внесок В.М. Костарчука у модернізацію змісту математичної, зокрема алгебраїчної, освіти для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, а також для факультативних занять з математики для

загальноосвітньої школи. Його навчальний посібник «Математика. Посібник з факультативних занять у 8 класі» був першим посібником в Україні у новій на той час справі математичної підготовки учнів [2, с. 17].

У співавторстві зі своїм колегою Б.І. Хацетом, Віктор Миколайович написав серію підручників і навчальних посібників для студентів-математиків українських вищих педагогічних навчальних закладів, зокрема підручник з вищої алгебри для студентів фізико-математичного факультету. Зокрема, у 1960 р. вийшов першим виданням підручник «Курс вищої алгебри», який перероблявся, доповнювався і видавався у 1964 та 1969 рр. [2, с. 17].

Наукова діяльність професора В.М. Костарчука здобула також міжнародне визнання. Йому було присуджено грант соросівського доцента Міжнародної Соросівської програми підтримки освіти в галузі точних наук Міжнародного фонду «Відродження». Учасник Другої світової війни, фронтовик В. М. Костарчук був відзначений багатьма державними нагородами [2, с. 19].

Ректор В.М. Костарчук дбайливо турбувався про розвиток всіх факультетів, кафедр, структурних підрозділів навчального закладу, що дозволило Чернігівському педагогічному інституту постійно перебувати серед кращих педагогічних закладів вищої освіти України. За часів керівництва інститутом, Віктор Миколайович закладено міцні основи подальшого його розвитку. Діяльність професора Віктора Миколайовича Костарчука потребує подальшого всебічного наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Вивальнюк Л. М. Організатор, педагог, вчений / Вивальнюк Л. М., Зайченко І. В., Суярко С. Я. Деснянська правда. 1996. 10 верес. (№ 111).
2. Хацет Б. І. Віктор Миколайович Костарчук у моєму житті. Вісник Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2009. № 60. С. 15-20.
3. Явоненко О. Щедрий ужинок на освітянській ниві. Деснянська правда. 1998. 20 серп. (№133). С. 3.

СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНА БІОГРАФІКА ТА ВНЕСОК ВИДАТНИХ УЧЕНИХ У РОЗВИТОК ОСВІТИ

ВНЕСОК С.В. РОМАНОВСЬКОГО У СУЧАСНУ ПЕДАГОГІЧНУ ТЕОРІЮ І ПРАКТИКУ УКРАЇНИ

Алатиренко Мирослава

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
вихователька ГПД Гімназія 6, м. Чернігів

Погодимось з тим, що напрямок педагогічної біографіки є вкрай актуальним і важливим, особливо в теперішніх умовах ворожих намагань знищити український народ, культуру й науку. На цьому також зауважувала Л.Д. Березівська у своїй доповіді «Чому є важливою педагогічна біографіка» (naps.gov.ua). Адже сьогодні вкрай важливим є не тільки дослідження і висвітлення творчості вагомих імен зарубіжної і власне української історико-педагогічної спадщини, а й збереження, дослідження й висвітлення найціннішого науково-педагогічного досвіду представників сучасного етапу України. Особливої уваги вимагають особистості, які присвятили все своє життя науці, дослідженням і розвитку освіти.

Непересічною особистістю є Сергій Васильович Романовський – директор ліцею «Інтелект» (м. Київ), кандидат фізико-математичних наук (має патент), доцент, Соросівський вчитель, Заслужений працівник освіти України (2004), член-кореспондент Інституту обдарованої дитини НАПН України.

Народився і виріс в родині викладачів. Закінчив київську школу, Київський Державний університет Шевченка (фізичний факультет), аспірантуру (м. Дубно). Працював в інституті фізики АН УРСР, в НТУУ-КПІ.

Талановитий вчений-фізик присвятив своє життя науково-педагогічній діяльності, має понад 45 років педагогічного стажу, з яких понад 30 років – науково-педагогічного.

Науково-педагогічному колу С.В. Романовський відомий як учасник багатьох Міжнародних і Всеукраїнських освітянських науково-практичних і культурних заходів, а також як організатор відповідних заходів на базі

заснованого ним Київського ліцею «Інтелект». За внесок у підготовку випускників ліцей має безліч відзнак (грамоти, подяки та ін.) різних рівнів (районних і міських керівних освітніх установ, міжнародних організацій).

2016 року С.В. Романовський став 16 героєм-переможцем щорічного Всеукраїнського конкурсу «Педагоги-новатори України» і був нагороджений Першим педагогічним Оскаром «Атлант» та медаль К. Ушинського НАПН України.

Його науково-педагогічне життя, як і коло його інтересів висвітлено в його монографії і науково-педагогічних публікаціях. Коло наукових інтересів – фізика, освітні технології, методики і технології розвитку якості освіти, освітні технології профільної підготовки випускників ЗЗСО і студентів ЗВО, міжнародна наукова співпраця в галузі профільної технічно-лінгвістичної освіти [3].

У напрямку експериментально-педагогічної діяльності з проблем управління якістю освіти має понад 50 друкованих праць. До переліку входять навчально-методичні і навчальні видання для ЗВО і ЗЗСО (методичні рекомендації, навчальні посібники, освітні програми, фахові публікації, тези конференцій).

Його ґрунтовний і результативний науковий експеримент тривав з 1980 по 2018 рр. Дослідження, перевірене часом, яке розпочиналось зі спостережень автора експерименту за результатами навчання студентів I-II курсів (на той час - КПІ) та виявлення причин їх низької освітньої успішності на початку дев'яностих років обґрунтовано тривалою дослідно-експериментальною педагогічною практикою у напрямку управління якістю освіти.

Найвагомішим внеском експериментальної науково-педагогічної діяльності С.В. Романовського на базі київського ліцею «Інтелект» є авторські освітні спецкурси директора і викладачів ліцею з відповідними освітніми програмами, посібниками, методичними розробками й електронними матеріалами, які постійно оновлювались, змінювались, розроблялись нові. Найґрунтовнішим (і, мабуть, єдиним в Україні) є його двомовний навчальний посібник «Фізика» (9-11), на чому ми зазначали раніше [2]. Методика застосування автора посібника описана в його монографії [3], і наукових і науково-методичних публікаціях.

Як ми вже зазначали, зміст його книги (монографії), це не просто дослідницька праця вченого, це ціле життя зі своїми «злетами» і «падіннями», з перемогами у боротьбі з неуцтвом, це прагнення зберегти традиції культурно-освітньої світової класики, науки і, разом з тим, невпинне бажання жити у сучасних реаліях, ідучи по шляху пошуку гармонії між цінностями минулого і сучасного [2].

Біографія і життя київського вченого – це цілий науковий шлях, про який свідчить і тематика («Двомовна освіта в Європі», «Міжнародний бакалаврат (ІВ) і міжнародні коледжі» (32 країни-учасниці), «Інтеграція в європейський освітній простір», «Викладання англійської мови в Україні і ФРН», «Рання профілізація – шлях до світових стандартів освіти», «Система двомовного вивчення фізики у загальноосвітніх школах України», та ін.) і географія (Австрія, Австралія, Німеччина, ОАЕ, Туреччина, Україна, Франція, Швеція, та ін. (м. Дубаї, м. Стамбул, м. Мюнхен, м. Страсбург, м. Відень, м. Карлсруе) відвіданих семінарів, симпозіумів, форумів, конференцій та ін.

Важливим внеском згадуваного у публікації вченого-педагога є сама модель ЗЗСО – освітній комплекс «Школа-ліцей-технічний університет», який має відмінну від традиційної структуру чотирирівневого викладання й інноваційну схему науково-методичного супроводу освітньої діяльності. У моделі поєднуються принципи освітнього середовища вищого і середнього закладів освіти.

Грунтовним внеском також є модернізований інноваційними спецдисциплінами зміст освітньої діяльності, форми та методи контролю тощо. Загальну модель науково-методичного супроводу управління якістю освіти в ліцеї «Інтелект» для прикладу проілюструємо наступною схемою 1. Ефективність наведеної нижче моделі залежить від якості підготовки кадрів і відповідної діяльності моделі науково-методичного супроводу управління якістю освіти, запровадженої С.В. Романовським [3].

Грунтовним внеском є інноваційний зміст освітньої діяльності закладу С.В. Романовського, який зорієнтовано, передусім, на формування комунікатив-

них вмінь здобувачів освіти, їх особистісної й загальної культури, що реалізується завдяки вивченню та викладанню авторських спецдисциплін культурологічного характеру (схема 2). Освітнє середовище ліцею робить складові схеми динамічними, які діють за принципом зворотного зв'язку і постійної рефлексії.

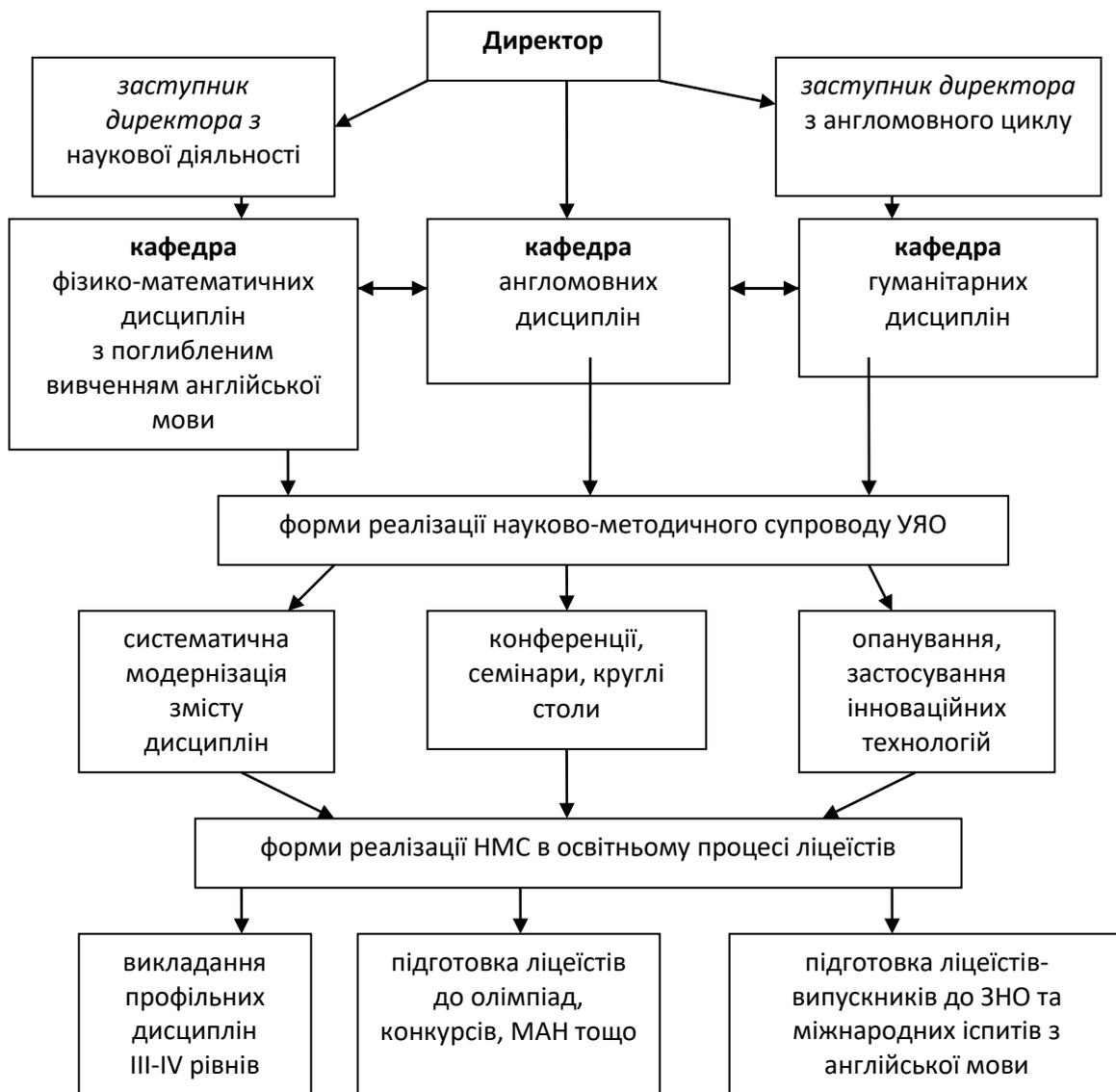

Схема 1. Модель науково-методичного супроводу управління якістю освіти в ліцеї «Інтелект» Джерело: [3, с. 167].

Побудова освітньої діяльності моделі (схеми 2) обґрунтовується сутністю постнеокласичної моделі освітніх процесів, викладеної Меськовим В.С., Мамченко А.А у науковій праці «Оцінка якості освіти: соціологічний підхід» в журналі «Освітні технології» № 2 за 2011 р. (с. 16-36). Освітня діяльність ліцею «Інтелект» відповідає обґрунтованій згаданими авторами освітній парадигмі рівня 7 [1].

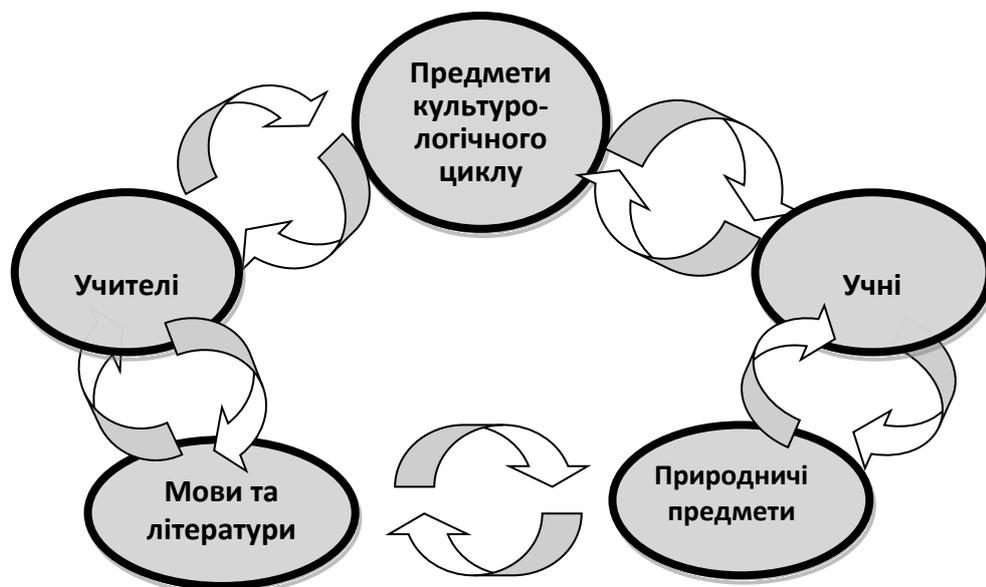

Схема 2. Взаємозв'язок освітнього середовища в ліцеї «Інтелект»

Джерело: [2].

Опис непересічного досвіду вченого-педагога наведено у згадуваній вище монографії С.В. Романовського [3]. У книзі надано детальний опис усіх етапів експериментальної діяльності, наведені результати кожного етапу і усіх зрізів наукового дослідження (додатки монографії). Безцінний (в чомусь, навіть, унікальний) досвід є не лише важливим, а й перспективним.

Список використаних джерел:

1. Алатиренко М., Гордєєва Н., Романовський С. Освітня діалогічність: як це вирішується в освітній діяльності ліцею «інтелект» (досвід, реалії, перспективи). Український вимір. Міжнародний зб. наук.-пед., методичних статей і матеріалів з України та діаспори [Число XVI] До збірника увійшли матеріали науково-практичної конференції «Другі Ушинські читання: українська освіта і культура в історичному розвитку та в умовах викликів інформаційного суспільства» (Чернігів 29-30 травня). Чернігів. 2019. С. 139-145.

2. Алатиренко М. Роздуми над науковою монографією С.В. Романовського «Теоретико-методичні основи управління якістю освіти в комплексі «Ш-Л-ТУ». Наш український дім : науково-популярний часопис для вчителів України та діаспори. Ніжин. 2019, № 2. С. 110-112.

3. Романовський С.В. Теоретико-методичні основи управління якістю освіти в комплексі «Школа-ліцей-Технічний університет»: монографія. Вид-во ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА». Київ, 2018. 532 с.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СКАНДИНАВСЬКОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Недзведовська Ольга

викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Національного університету «Острозька академія»

Рудницька Таїсія

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти,
ОП Початкова освіта з поглибленим вивченням англійської мови,
ННІСГМ, Національний університет «Острозька академія»

На сучасному етапі суспільного розвитку можливості для отримання якісної освіти на всіх рівнях мають вирішальне значення. Можливості для отримання якісної освіти на всіх рівнях мають вирішальне значення для того, щоб бути конкурентоспроможними в сучасному глобалізованому світі. Враховуючи прагнення нашої країни утвердитися на міжнародному ринку освітніх послуг та забезпечити якісну освіту здобувачів, зарубіжний досвід у сфері освіти є важливим елементом для того, щоб бути конкурентоспроможними в сучасному глобалізованому світі.

Зарубіжний досвід у сфері освіти є важливим елементом для успіху цих планів. Скандинавські країни є лідерами у забезпеченні добробуту своїх громадян та високого рівня життя порівняно з іншими європейськими країнами. Освіта є ключовим пріоритетом у скандинавських країнах, і, висуваючи високі академічні вимоги до освітнього рівня громадян у поєднанні з інноваційними освітніми технологіями, навчальні заклади Скандинавії готують учнів та студентів до успіху в суспільстві, що базується на знаннях. У цьому контексті особливого значення набувають загальні принципи, що характеризують скандинавську освіту, а саме: безперервність освіти, доступність для всіх та універсальність, тобто визнання іноземних дипломів є актуальними для національних систем освіти.

Мета даного дослідження полягає в розгляді та аналізі основних рис скандинавської системи навчання. У дослідженні розглянуто її ключові принципи, особливості та вплив на розвиток освітнього процесу.

Освітні системи скандинавських країн побудовані за схожою моделлю і мають деякі спільні риси. По-перше, більшість навчальних закладів у цих країнах є державними, тоді як деякі приватні школи та університети субсидуються державою. Таким чином, освіта в Скандинавії є безкоштовною, а студенти сплачують

лише вступний внесок та невеликий студентський внесок. Тому основними витратами для іноземних студентів є проживання та харчування. По-друге, на відміну від інших європейських країн, скандинави закінчують середню школу у віці 19 років, оскільки програма довузівської підготовки триває три роки. Однак це не заважає скандинавським університетам бути більш ліберальними по відношенню до іноземних абітурієнтів. Звичайно, багато університетів готові прийняти навіть 17-річних випускників українських шкіл, якщо вони добре підготовлені та компетентні, або, принаймні, добре знають англійську мову. Скандинавські навчальні заклади відкриті для іноземців, але міграція не заохочується, навіть кваліфікована міграція (тобто іноземці, які закінчили місцеві університети). Дозвіл на проживання видається лише на період навчання, а після його закінчення студент повинен покинути гостинну Скандинавію [1].

Ще однією особливістю скандинавських країн є сприяння навчанню впродовж усього життя. Навчання впродовж життя означає організацію навчання від раннього дитинства до старості. Цей термін має різні тлумачення в англійській мові: навчання впродовж життя, безперервна освіта, безперервна професійна освіта, періодична освіта, перманентна освіта, Continuing education However.

Однак, незважаючи на відмінності в дослівному перекладі англійських термінів, основний принцип безперервності освіти є спільним для всіх них. У Скандинавських країнах для позначення широко використовується термін «рекурентна освіта» (тобто відновлювальна освіта). У такій освіті навчання розподіляється порівну і чергується з роботою протягом усього життя. Таким чином, створюється суспільство, що навчається [2].

Зміст освіти в Скандинавії спрямований на розвиток учня як особистості, а також на формування його ключових компетентностей, необхідних для успішного життя в сучасному суспільстві [3]. До ключових компетентностей відносяться: критичне мислення; креативність; комунікативні навички; навички вирішення проблем; навички співпраці; навички громадянської освіти.

Наприкінці 20-го століття в скандинавських країнах були переглянуті вимоги до якості вищої освіти та створені незалежні системи акредитації в період між 1992 та 2003 роками. У 2003 році була створена скандинавська мережа. Метою організації є обмін досвідом та розробка спільних стратегій щодо оцінювання якості вищої освіти. Всі члени скандинавської мережі також є членами різних організацій і практикують не лише мережеву, але й двосторонню співпрацю.

Така співпраця безпосередньо пов'язана з розробкою або спільним оцінюванням освітніх програм і взаємною перевіркою їхнього управління, структури,

якості та відповідності вимогам до якості освіти. Йдеться про взаємну перевірку відповідності управління, структури, методів і підходів до роботи навчальних закладів [4]. Маючи такий досвід у сфері оцінювання якості вищої освіти, скандинавські країни такі як Норвегія, Швеція, Данія, Фінляндія, мають одну з найкращих систем освіти у світі. Вони регулярно займають високі позиції в міжнародних рейтингах якості освіти [5].

Підводячи підсумок варто зазначити, що скандинавська система навчання вирізняється винятковим підходом, що поєднує в собі прогресивні освітні стратегії та високі соціальні стандарти. Заснована на принципах рівності, доступності та індивідуалізації, вона стала прикладом ефективності та відповідальності у вихованні молодого покоління. Розвиток унікальних здібностей та інтересів кожного учня, низький рівень бюрократії, великий рівень фінансування та акцент на практичному використанні знань роблять цю систему освіти надзвичайною. Інтеграція інформаційних технологій та активна роль вчителів формують навчальний процес, орієнтований на вирішення сучасних викликів.

Скандинавська система навчання ставить перед собою завдання не лише надавати знання, але й виховувати творчу, самостійну особистість, готову до соціальної відповідальності. Враховуючи її успіхи, ця система може викликати зацікавленість і надихати на подальші покращення в галузі освіти як у Скандинавії, так і в інших країнах світу.

Список використаних джерел:

1. Журнал «Сучасна освіта» № 3-4, 2016 рік. URL: <https://s-osvita.com.ua/ua/magazine/stati-iz-zhurnala/obuchenie-za-granitsej/1339-navchannya-v-krajnakh-vikingiv> (дата звернення: 15.12.2024).
2. Желуденко М.О. Неперервна освіта у контексті глобалізаційних процесів. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2008/2008_1_10.pdf (дата звернення: 15.12.2024).
3. Лунячек В. Е. Освіта Фінляндії: досвід для адаптивного управління. Адаптивне управління. Теорія і практика. 2017. № 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/330779126_Osvita_Finlandii_dosvid_adaptivnogo_upravlinna (дата звернення: 16.12.2024).
4. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті. Монографія. Полтава : ПОІШПО, 2006. 328 с.
5. International Human Development Indicators. URL: <http://hdr.undp.org/en/countries> (дата звернення: 16.12.2024).

ВНЕСОК ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО У ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У НІЖИНСЬКІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Суховеєва Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

За двісті років науково-педагогічної діяльності Ніжинській вищій школі виокремилась ціла плеяда видатних особистостей, котрі сприяли не лише авторитету та славетній історії вишу, а й проклали шлях у його майбутнє.

До кола таких людей-зірок абсолютно заслужено ми відносимо професорку Євгенію Іванівну Коваленко. З її ім'ям пов'язані не лише особисті вагомні здобутки, а й багаторічна плідна науково-методична діяльність кафедри педагогіки (за її редакцією і у складі авторського колективу було підготовлено і видано 15 навчальних та навчально-методичних посібників), успішне зростання молодих викладачів-науковців (підготувала 19 кандидатів наук) та багато іншого.

Слід віддати належне Євгенії Іванівні як рушію у започаткуванні та впровадженні нових спеціальностей у Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя й, відповідно, відкриття нових кафедр, зокрема соціальної педагогіки (2002), та дошкільної освіти (2005). Це, в свою чергу, сприяло відкриттю нового, сьомого на той час соціально-гуманітарного (перша назва) факультету.

Нагадаємо, соціальна педагогіка у Ніжинській вищій школі спочатку з'явилась у 1993/94 навчальному році як спецкурс для студентів випускних курсів усіх факультетів. Поштовхом для введення нової дисципліни послужила Всеукраїнська науково-практична конференція «Соціалізація особистості як проблема національної школи», яка проходила в нашому вузі навесні 1993 року. Привернув увагу виступ колеги із Мінського державного університету про актуальність нового в педагогічній науці напряму та досвід викладання соціальної педагогіки в їхньому закладі. Це спонукало завідувачку кафедри педагогіки Є.І. Коваленко ближче познайомитися з досвідом зарубіжних колег та започаткувати курс соціальної педагогіки й в нашому закладі (на той час педагогічному інституті). З цією метою була створена проблемна група викладачів, яку очолила доцент кафедри педагогіки Н.М. Суховеєва.

Так як соціальна педагогіка у єдності із соціальною роботою пускала перші паростки в науковій та практичній сферах, довелось по крихтах збирати та вивчати наукові і методичні матеріали, переважно зарубіжних видань. Відповідно було розроблено програму спецкурсу «Соціальна педагогіка», який зачіпав багато актуальних проблем дітей, сімей, юнацтва.

У подальшому розуміння актуальності та перспективності нового напрямку, а також науково-методичні напрацювання викладачів кафедри, зокрема Є.І. Коваленко, Н.М. Суховєєвої, А.І. Конончук, С.Р. Хлєбїк та інших, а також діяльність ректорату щодо інноваційного розвитку Ніжинської вищої школи сприяли тому, що у 1999 році було відкрито й нову спеціальність з аналогічною назвою (у поєднанні зі спеціальністю «практична психологія») – на базі історичного факультету. А вже незабаром, з 2002/3 навчального року підготовка соціальних педагогів продовжилась у лоні новоствореного соціально-гуманітарного факультету (таку назву мав факультет до 2004 року).

Відповідно тоді ж і розпочала свою діяльність кафедра соціальної педагогіки (наказ ректора № 99-к від 14 червня 2002), яку очолила доцент Наталія Суховєєва. Фактично нова кафедра відпочувалася від кафедри педагогіки, стала її дочірньою гілкою. Євгенія Іванівна щедро «поділилася» викладачами. Так, до першого складу кафедри увійшли доценти С.О. Борисюк, А.І. Конончук, Н.М. Суховєєва та асистенти О.В. Лісовець, Т.А. Василенко. Сумісниками кафедри стали провідні викладачі кафедри педагогіки, зокрема Є.І. Коваленко, Н.П. Пихтіна.

Євгенія Іванівна Коваленко також безпосередньо брала участь у впровадженні й іншої спеціальності – дошкільне виховання (нині – дошкільна освіта). Ця спеціальність була започаткована на заочному відділенні Навчально-методичного центру Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя, відкритого на базі Прилуцького педагогічного училища. А вже незабаром був здійснений прийом студентів на денну форму навчання.

Зазначимо, що підготовка фахівців з дошкільної освіти була покладена на кафедру соціальної педагогіки, а тому її завдання виявились дещо ширші. І тут допомога та підтримка Євгенії Іванівни була надзвичайно важлива – як фахівця з дошкільного виховання, як педагога-наставника, адже ця спеціальність потребувала розробки навчальних планів, програм навчальних дисциплїн, навчальних та виробничих практик, державних екзаменів тощо.

Кафедрою соціальної педагогіки, при підтримці Є.І. Коваленко, були налагоджені зв'язки з колегами кафедр дошкільної освіти Глухівського державного педагогічного університету та Київського національного педагогічного університету імені Драгоманова. Вони щедро поділились навчально-методичними матеріалами, а кияни, провідні доценти кафедри дошкільного виховання, впродовж навчального року приїздили до нас читати лекції з фахових дисциплін, консультувати колег-початківців.

Євгенія Іванівна відвідувала Прилуцький навчально-методичний центр, брала активну участь у викладанні навчальних дисциплін на дошкільному відділенні, очолювала Державну екзаменаційну комісію. Також незабаром до підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти долучилася й доктор психологічних наук, професор О.Л. Кононко – знаний в Україні та за її межами науковець в галузі дошкілля. До викладання фахових дисциплін на дошкільному відділенні були залучені й викладачі Прилуцького педагогічного учи-лища, на базі якого функціонував Навчально-методичний центр Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя.

Авторитет Є.І. Коваленко допоміг кафедрі соціальної педагогіки успішно пройти й першу акредитацію спеціальності «дошкільна освіта». Студенти-заочники навчались за скороченим терміном навчання після закінчення педагогічного училища. У кінці третього року навчання необхідно було проводити випускні державні іспити, видавати дипломи.

Згодом, у серпні 2005 року, з подальшим розвитком дошкільної освіти на денному та заочному відділеннях, виокремилась ще одна кафедра – дошкільної освіти, яку очолила доцент Ніна Пихтіна.

Сама кафедра педагогіки під керівництвом Євгенії Іванівни також зазнавала подальших змін: відгалуження ще однієї кафедри – педагогічної майстерності, введення нових спеціальностей – «початкова освіта», «менеджмент в освіті», проведення курсів підвищення кваліфікації для керівників закладів освіти, вчителів початкових класів тощо.

Так, спільними зусиллями та завдяки новаторству й активній позиції професора Євгенії Коваленко Ніжинська вища школа поповнилася новими спеціальностями, кафедрами, висококваліфікованими викладачами, отримала заряд на подальший розвиток.

М. ШАРЛЕМАНЬ – ЗАЧИНATEЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРОСВІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сухомлинська Леся

докторка філософії, старша наукова співробітниця відділу педагогічного джерелознавства та біографістики ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського

У сучасному світі екологічна освіта є одним із ключових шляхів реалізації Цілей сталого розвитку, ухвалених Самітом ООН на період 2015–2030 років. Зокрема, йдеться про збереження наземних і морських екосистем, боротьбу зі зміною клімату, забезпечення доступу до чистої води та належних санітарних умов, а також сталий розвиток міст і спільнот. Важливу роль у досягненні цих цілей відіграє екологічна культура суспільства.

Екологічне просвітництво як засіб ознайомлення дітей і молоді з довкіллям, природою та світом тварин має глибокі історичні корені. Її розвиток нерозривно пов'язаний з особистостями, які не лише просували ідеї охорони природи, а й втілювали їх у життя. Серед них – український вчений німецького походження Микола Шарлемань (1887–1970) – зоолог, природоохоронець, краєзнавець, чия ім'я нещодавно повернулося до нашої історичної пам'яті.

М. Шарлемань народився в Кременчуці у родині робітника – майстра шкіряного виробництва. У 1890 р. сім'я переїхала до Києва. Юнак навчався в Київському реальному училищі, проте в 1905 р. його відрахували разом із групою учнів за участь у страйках проти єврейських погромів. Подальшу освіту він здобував самостійно, ставши вільним слухачем агрономічного факультету Київського політехнічного інституту за спеціальністю «прикладна зоологія». Упродовж усього професійного життя він залишався відданим справі охорони природи.

На межі ХІХ–ХХ століть у Київському та Харківському університетах активно розвивалися громадські організації освітнього спрямування. На початку 1890-х років виникла ідея створення зоологічних садів як центрів екологічного навчання і виховання, популяризації охорони довкілля, спостереження й дослідження тваринного світу [1]. М. Шарлемань долучився до цієї ініціативи – став консультантом і організатором Київського зоологічного саду, а також засновником Дніпровської біологічної станції (1912). У 1911 р. він опублікував перший каталог Київського зоопарку, що містив коротку історію закладу та детальний

опис його мешканців. Учений наголошував: «Зоопарк – це не примха, не утіха, не пуста витівка дозвільних людей, зоологічний сад – один із необхідних та найважливіших учбово-освітніх закладів. Особливо велике значення має зоопарк у справі освіти юнацтва» [1, с. 151].

Вагомий внесок М. Шарлеманя полягав і в розвитку екскурсійної діяльності для дітей – зазначає дослідниця Л. Пата. На виставці охорони природи 1913 р., що проходила в Харкові й Києві, серед учених-природознавців виникла ідея організувати курси для педагогів – керівників дитячих екскурсій у природу. У травні 1914 р. Київське орнітологічне товариство організувало такі курси при Київському педагогічному музеї. Вони тривали місяць і супроводжувались екскурсіями з ботаніки, зоології, орнітології, геології та гідрології. Слухачами стали понад триста педагогів початкових і середніх шкіл [1, с. 152].

Під час Української революції 1917–1921 років, попри військові дії й нестабільність, національні уряди підтримували еколого-натуралістичний рух і наукові товариства дослідників природи. У ці роки М. Шарлемань активно працював у сфері природоохоронної діяльності. З 1919 р. він обіймав посаду зоолога і вченого-консерватора Зоологічного музею Української академії наук, в осиновій експозиції якого і дотепер є багато експонатів з особистої колекції вченого, брав участь у створенні заповідників «Асканія-Нова», Канівського, «Конча-Заспа» та «Гористе». У 1920 р. у Києві вийшов друком його посібник «Звірі України», нині визнаний бібліографічною рідкістю.

М. Шарлемань – автор декількох популярних книг, більше 320 наукових публікацій, а також численних газетних і журнальних статей на зоологічну, біологічну, природоохоронну, заповідну тематику, чотирьох фільмів про заповідник Конча-Заспа, ряду виставок, також розробляв ескізи малюнків про охорону природи для шкільних зошитів, багато часу приділяв юннатам. Частина його архіву нині зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені М. І. Вернадського. У доробку вченого є педагогічні праці: книжка «Охороняйте рідну природу (1918), видана в період українських визвольних змагань, в якій автор звертається із закликом зберігати й примножувати рідну природу [2]. У фонді ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського зберігаються три праці М. Шарлеманя – «Охорона природи» (1921), підручник «Зоогеографія УРСР» (1937), який вивчає географічне поширення наземних хребетних УРСР та книжка «З життя

природи» (1915), в яку ввійшли нотатки та багаторічні спостереження автора за природою найближчих околиць Києва – лісу Пуща-Водиця, Києво-Межигірського, Києво-Петрівського лісництв, пойми Дніпра тощо [3]. У передмові Володимир Артоболевський, український зоолог, зоогеограф, популяризатор біологічних знань, так оцінює роботу автора: «Нині школа, і початкова, і середня, повертається до безпосереднього зближення дітей з природою, у бік організації екскурсій у природу... Цей процес гальмують труднощі організації... та мала підготовленість до цього педагогічного персоналу... З огляду на це поява книжки п. Шарлеманя, в якій зібрано багатий матеріал щодо стану тваринного і рослинного світу в околицях Києва... надзвичайно своєчасна. Вже надходить ця книга до широких верств міського населення, нехай наполегливо кличе вона всіх, у кого ще жевріє відчуття природи, у луки, у розлогі діброви [3, с. 6].

Учений опублікував і невеликі книжечки для дітей: «Весна-Красна» (1958) – нариси про природу України супроводжувані постановами РМ УРСР природоохоронного змісту, а також вірші, прислів'я (напр. «Хто уб'є бобра – тому не буде добра»), що ілюструють викладений матеріал [4]; «Лісові барабанщики. Нотатки натураліста» (1964), усі тексти якої розповідають про мешканців, переважно птахів заповідників «Конча-Заспа», «Хомутовський степ», «Асканія-Нова» та ін. [5].

Після Другої світової війни ім'я вченого опинилося під негласною забороною через перебування на окупованій території та репатріацію. Німецькі загарбники вивезли колекції зоологічного музею до Познані. Експонати супроводжував М. Шарлемань, який повернувся в Київ у 1946 р. Його праці не цитували, проте вчений не полишав наукової діяльності – вивчав природу Київської Русі, досліджував флору і фауну, працював над текстом «Слова о полку Ігоревім». Він помер у 1970 р. і похований на Звіринецькому кладовищі в Києві, де зберігся його надгробний бюст роботи О. Скоблікова.

Микола Шарлемань залишив по собі неоціненний внесок у природоохоронну справу та екологічне просвітництво. Його ідеї й сьогодні надихають нові покоління дбати про довкілля та зберігати природні багатства України.

Список використаних джерел

1. Пата Л. У. Особливості становлення еколого-натуралістичної освіти в Україні на поч. ХХ ст. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 10. С. 150–153.

2. Шарлемань Е. Охороняйте рідну природу. Харків, 1918. 31 с.
3. Шарлемань Э. Из жизни природы. Киев : Типография А. И. Гросман, 1915. 84 с.
4. Шарлемань М. Весна-Красна. Київ : Радянська Школа, 1958. 108 с.
5. Шарлемань М. Лісові барабанщики. Нотатки натураліста. Київ : Дитвидав, 1964. 37 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА КОРЕКЦІЯ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ: ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Хлєбїк Світлана

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри
соціальної педагогіки і соціальної роботи

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Матвієнко Андрій

здобувач (другого) магістерського рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна робота Управління соціальним закладом

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є формування в дітей та молоді загальнолюдських цінностей, сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості. З огляду на це суттєвого значення набуває проблема корекції конфліктної поведінки дітей та підлітків, створення умов для перевиховання девіантних підлітків як у закладах освіти, так і позашкільному середовищі.

Формування особистості підлітка відбувається під впливом різноманітних соціальних та педагогічних чинників. Одним із важливих аспектів цього процесу є корекція конфліктної поведінки, що передбачає застосування комплексних соціально-педагогічних методів і стратегій. У науковій літературі

поняття «соціально-педагогічна корекція конфліктної поведінки підлітків» розвивалося поступово, проходячи кілька важливих етапів становлення. Мета цього дослідження – простежити історичну динаміку наукових поглядів на проблему корекції конфліктної поведінки підлітків у історичній ретроспективі.

Перші дослідження поведінкових девіацій у дітей та підлітків можна знайти ще у працях педагогів XIX – початку XX століття. Так, Я.А. Коменський у своїй фундаментальній праці «Велика дидактика» наголошував на необхідності виховання підростаючих поколінь в дусі дисципліни та моральності.

Ідеї великого педагога знайшли своє відображення і подальший розвиток в педагогіці Й.Г. Песталоцці, який підкреслював значення емоційного контакту між учителем і вихованцем для корекції небажаної поведінки. На початку XX століття з'явилися праці видатної італійської науковиці Марії Монтесорі. Педагогиня запропонувала методику виховання, спрямовану на розвиток самодисципліни через створення спеціального освітнього середовища. Видатний американський філософ і педагог Джон Дьюї у своїх роботах обґрунтовував концепцію соціального навчання, яка підкреслювала важливість активної взаємодії підлітка з суспільством для корекції його поведінки.

У другій половині XX століття увага дослідників була зосереджена на вивченні соціальних детермінант поведінки підлітків. Пізніше Б.Ф. Скіннер та його концепція оперантного навчання сприяли розвитку поведінкових методів корекції, які широко використовуються у сучасній соціальній педагогіці. Він визначав оперантне обумовлення як процес навчання, у якому сила поведінки змінюється через підкріплення або покарання. Це, також, процедура для здійснення такого навчання. Скіннер використовував термін оперантний для опису будь-якої поведінки, кажучи іншими словами, Скіннер пояснив на прикладі навчання, як люди набувають навички і засвоюють моделі поведінки в повсякденному житті. Сучасні підходи до соціально-педагогічної корекції базуються на комплексному підході, що поєднує соціальні, психологічні та педагогічні методи. В українській педагогічній літературі проблема корекції конфліктної поведінки підлітків розглядається у працях В.О. Сухомлинського, який наголошував на вихованні гуманістичних цінностей у дітей.

Корекція – в сучасній науковій літературі – належить до термінів соціальної педагогіки спеціальної педагогіки та корекційної педагогіки, а також

психології і соціальної роботи. Таке активне його застосування у соціальній педагогіці обумовлюється особливостями, з одного боку, змістовної сутності самого корекційного процесу, а з іншого – функціями та напрямками соціально-педагогічної діяльності.

Спочатку поняття «корекція» розумілося як повне або часткове виправлення недоліків характеру і поведінки виняткових дітей (В.П. Кащенко) і застосовувалось для визначення соціально-педагогічного напрямку діяльності спеціалізованих закладів. Корекційно-реабілітаційна робота у 20-30-і роки минулого століття була спрямована на усунення таких соціальних явищ, як безпритульність, бездоглядність, педагогічна занедбаність, дитяча злочинність, на допомогу занедбанім дітям у розвитку своїх здібностей, формуванні соціально корисної поведінки. У той час корекція розглядається як педагогічний процес, що має питому соціальну складову і кінцеве призначення.

Тоді ж успішно розвивався і соціально-психологічний напрямок корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми й підлітками, поведінка яких не відповідала соціальним нормам. В цей період здійснювалося обґрунтування та визначення типів соціально дезадаптованих дітей, серед яких виділяли тих, що мають психічні та фізичні відхилення розвитку, утримуються в спеціальних закладах або потребують спеціальної допомоги, що дає право говорити про психологічний зміст корекційної роботи.

Роботи сучасних дослідників, зокрема О.В. Безпалько, І.Д. Звереві, Т.Г. Веретенко [1], присвячені технологіям соціально-педагогічної роботи з підлітками в умовах закладів освіти та громади. У дослідженнях Заверико Н.В. [3], представлено визначення терміну соціально-педагогічна корекція як системи спеціальних педагогічних впливів, спрямованих на виправлення недоліків у поведінці, розвитку та соціалізації неповнолітніх. Дослідниця Рогаль Н.В. наголошує на тому, що взаєностосунки підлітків з оточуючими людьми часто супроводжуються проявом ворожості, агресивності, конфліктності, нетерпимості, нестриманості, прагненням принизити співбесідника. Причинами такої поведінки часто є особистісні, ситуативні, суб'єктивні чи об'єктивні чинники. Саме тому, проблема вирішення, зниження та профілактики конфліктів та конфліктної поведінки є актуальною та потребує уваги дослідників [5].

Необхідність у корекційно-виховній діяльності виникає у тих випадках, коли відхилення в поведінці дитини, підлітка, юнака, викликані соціумом. Корекційно-виховна діяльність спрямована, головним чином, на руйнування певних установок, цінностей, мотивів, стереотипів поведінки і формування нових з метою досягнення самореалізації особистості в суспільстві. За допомогою корекційно-виховної роботи вирішуються проблеми та розв'язуються конфлікти, які виникли в діадах «особистість – суспільство», «особистість і соціальне середовище», «особистість – група», «особистість – особистість». Завдяки цій діяльності відбувається нейтралізація раніше сформованих негативних мотивів, цінностей, установок і т.п. Цей вплив здійснюється соціально-педагогічними й психологічними засобами, спрямованими на створення умов для переосмислення, переоцінки засвоєних переконань, корекцію поведінки особистості відповідно до прийнятих у соціальному оточенні та суспільстві норм, правил спілкування і взаємодії.

Отже, аналіз історії формування поняття «соціально-педагогічна корекція конфліктної поведінки підлітків» свідчить про поступову еволюцію наукових підходів від дисциплінарного виховання до комплексної соціально-педагогічної моделі. Сучасні дослідження підкреслюють важливість інтеграції педагогічних, психологічних та соціальних технологій у роботі з підлітками, що дозволяє ефективно запобігати та коригувати конфліктну поведінку.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О.В., Зверєва І.Д., Веретенко Т.Г. Соціальна педагогіка: навч. посіб. К: Академвидав, 2014. 312 с.
2. Д'юї Д. Демократія й освіта. Львів : Літопис, 2003. 294 с.
3. Заверико Н.В. Соціально-педагогічна корекція: розвиток поняття в історичній перспективі Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2010. № 2 (13). С. 60-64. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/ped_2010_2/060-64.pdf (дата звернення 14.02.25)
4. Монтессорі М. Самовиховання і самонавчання в початковій школі. К., 1995. 108 с.
5. Рогаль Н.І. Психологічні засоби корекції конфліктної поведінки підлітків. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2015. № 2 (27). С. 62-68. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/229857348.pdf> (дата звернення 14.02.25).

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ З ОСВІТНИХ, ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК: БІОГРАФІЧНИЙ ПІДХІД

Янченко Тамара

доктор педагогічних наук, професор, Національний університет
«Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка»

Реформування сучасної української вищої освіти, суспільні виклики, які вона переживає сьогодні, та її інтеграція в європейський соціокультурний простір зумовлює потребу у кваліфікованих фахівцях, здатних виконувати функції викладачів і науковців-дослідників. Підготовка таких фахівців традиційно здійснюється на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

Освітньо-наукова програма підготовки докторів філософії «Освітні, педагогічні науки», що реалізується в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, має на меті підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих у світовий освітньо-науковий простір фахівців, здатних здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність, застосовувати методологію наукових досліджень та провадити професійно-педагогічну діяльність. Ця освітньо-наукова програма спрямована на розвиток інтегральних, загальних, фахових компетентностей, дослідницького потенціалу й академічної культури здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Тому оволодіння методологією наукових досліджень з освітніх, педагогічних наук є важливим завданням у процесі підготовки майбутніх докторів філософії. До провідних методологічних засад у педагогіці, зокрема в історії педагогіки, відносимо біографічний підхід у науковому дослідженні, оскільки «педагогічна персоналія репрезентує доробок того чи іншого педагога як індивідуального творця, але передусім як виразника думки й практики своєї епохи» [3, с. 37].

Як зазначає відома українська дослідниця О. Сухомлинська, творча біографія часто виступає моделлю розгляду педагогічної думки. Вивчення педагогічних біографій в історії педагогіки інтегрує інноваційні та традиційні інструменти [3, с. 36].

Біографічний підхід в історії педагогіки – це такий спосіб опрацювання, аналізу джерел, за якого біографія, особистість педагога виступає, з одного

боку, визначальним фактором його творчості, а з іншого – віддзеркалює епоху або ж є її творцем. Біографічний підхід допомагає знайти причини появи й розвитку педагогічних ідей у різних фактах біографії, розкрити сутнісні, «знакові» моменти, що стоять за ними, побачити за нагромадженням емпіричних фактів певні закономірності. Біографічний метод дає можливість враховувати особливості психічного та фізичного стану педагога, тобто впливу його психофізіології на напрям педагогічних поглядів [3, с. 37].

Біографічна розвідка, як джерело й метод історичного, психологічного, історико-педагогічного, літературного тощо пізнання, є надзвичайно поширеним у світовій науці інструментом актуалізації гуманістичного вектору існування цивілізації. Українська дослідниця Н. Дічек наголошує, що біографічні дослідження, зосереджуючись на вивченні життєдіяльності персоналій, їхнього місця в соціально-культурному середовищі, переживань, поглядів і внеску в культуру чи науку, ставлять різні наукові цілі, але обов'язково мають відображати картину життя особи в цілому, враховувати і висвітлювати взаємозв'язок індивідуальної історії з історією суспільства, робити певні культурологічні узагальнення й висновки [1, с. 15].

Українська дослідниця І. Розман зазначає, що сутність біографічного підходу розкривається в проєкції необхідності розробки інструментарію для персоніфікованого, системного окреслення розвитку педагогічної думки України як нелінійного процесу якісних змін через творчі біографії педагогів [2, с. 16].

При відтворенні «особистісної» історії в центрі інтересів дослідника перебувають факти, перебіг життя педагога, але крізь призму розкриття суті його творчості, розуміння проблем науки, неповторну індивідуальну самобутність у контексті історико-соціальної зумовленості [3, с. 37].

За певних умов, з одного боку, індивідуальна біографія здатна репрезентувати цілу епоху, тип культури, наукові напрями, течії. З іншого боку, історія надіндивідуального соціокультурного утворення може бути представлена у просопографічній перспективі, яку в цьому випадку розуміємо як міждисциплінарну галузь досліджень, орієнтовану на створення колективних біографій педагогічних персоналій [2, с. 42].

Наукова біографія персоналії має включати в себе передусім характеристику основних етапів життєвого шляху, аналіз епохи, в якій жила і творила

особистість, характеристику середовища, яке її оточувало, процес становлення і розвитку педагогічних поглядів. Саме за такого підходу переплітається, взаємодіє предметне, соціальне і духовне поле особистості [3, с. 37].

Застосування біографічного підходу означає зв'язок наукового знання з особистістю вченого чи педагога-практика, його життям і діяльністю, що сприяє відродженню гуманістичних традицій історико-педагогічних пошуків і дає змогу усвідомити, що історію творять особистості, а процес формування підростаючих поколінь значною мірою залежить від взаємовпливів і взаємодії цих визначних діячів [1, с. 19].

Отже, опора на біографічний підхід у дослідженнях з освітніх, педагогічних наук забезпечує характеристику педагогічної реальності у часі й просторі й охоплення досліджуваної проблеми у широкому історичному контексті, що є особливо важливим для висвітлення розвитку історії української та зарубіжної освіти. Біографічний підхід у вивченні історії педагогічної думки та освіти – це такий спосіб добору та аналізу джерел, за якого біографія, особистість ученого-педагога виступає визначальним чинником його науково-практичної діяльності та розвитку окремих аспектів науки.

Список використаних джерел:

1. Дічек Н. П. Біографічний метод як інструмент полікультурного діалогу. *Шлях освіти*. 2001. № 4. С. 15-19.
2. Розман І. І. Педагогічна біографістика: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2020. 188 с.
3. Сухомлинська О. В. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем*. Київ : А.П.Н., 2003. С. 36-46.
4. Янченко Т. В. Витоки та засади наукового розвитку і практичного втілення педології в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, спеціальність 13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2017. 530 с.

**СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИЩІЙ
ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ**

**DIGITAL PLATFORMS FOR DEVELOPING PHYSICAL CULTURE
DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE PRC**

Chen Rui

postgraduate (PhD) student at the Department
of Healthy Lifestyle, Technologies, and Life Safety of Simon Kuznets
Kharkiv National University of Economics

The COVID-19 pandemic has led to unprecedented global health challenges, compelling societies to adapt rapidly to new modes of living. In the People's Republic of China (PRC), stringent lockdowns and social distancing measures were implemented to curb the virus's spread [5]. These measures, while necessary, resulted in the closure of gyms, parks, and other communal spaces, disrupting traditional means of engaging in physical activity. Physical culture in China, which encompasses not only exercise but also the integration of traditional practices and community engagement, faced significant challenges during this period.

In response to these challenges, digital platforms emerged as vital tools to sustain and promote physical activity. These platforms offered a range of services, including live-streamed workout sessions, virtual reality fitness experiences, and interactive fitness applications, enabling individuals to maintain their physical health within the confines of their homes. This paper aims to evaluate the effectiveness of these digital platforms in fostering physical culture during the pandemic in the PRC. By analyzing empirical studies, user engagement data, and policy responses, we seek to understand the benefits and limitations of digital interventions in promoting physical activity and well-being.

The onset of the pandemic accelerated the adoption of digital platforms designed to facilitate physical activity. Fitness applications, live-streaming workout classes, and virtual reality (VR) fitness programs became increasingly popular as alternatives to in-person exercise routines. A study examining the mediating role of e-

platforms in physical activity among Chinese individuals during the COVID-19 lockdown highlighted the significant impact of these digital solutions. The research found that the use of fitness apps and live-streamed classes positively influenced individuals' engagement in physical activities, thereby promoting health and fitness during periods of restricted movement [4]. Moreover, the integration of traditional Chinese exercise forms, such as Tai Chi and Qigong, into digital formats allowed for the preservation and dissemination of cultural practices. These virtual sessions provided not only physical benefits but also a sense of cultural continuity and community connection during times of isolation.

Digital platforms have played a crucial role in democratizing access to physical activity resources. Individuals from various demographics, including those in remote or underserved areas, gained access to a plethora of online fitness programs. The flexibility of on-demand content allowed users to engage in physical activities at their convenience, accommodating diverse schedules and lifestyles.

However, challenges related to digital literacy and access to technology have been noted. A study exploring the demographic characteristics associated with the use of digital platforms for physical activity in China indicated that while e-health apps are promising tools for promoting fitness, disparities in digital literacy and access can hinder their effectiveness [2]. Addressing these disparities is essential to ensure that the benefits of digital platforms are equitably distributed across all segments of the population.

Engagement with digital fitness platforms has been associated with the maintenance and improvement of physical health during the pandemic. The availability of diverse exercise programs, ranging from high-intensity interval training to yoga and meditation, enabled individuals to tailor their physical activity routines to their personal preferences and fitness levels. This adaptability is crucial in promoting sustained participation in physical activity, which is essential for preventing lifestyle-related diseases and enhancing overall health.

Furthermore, the use of virtual reality fitness applications provided immersive experiences that increased user motivation and enjoyment. These interactive platforms simulated real-world environments and activities, making exercise more engaging and

less monotonous. Research has shown that such innovative approaches can lead to higher adherence to exercise routines and improved physical outcomes [3]. The psychological impact of prolonged isolation and uncertainty during the pandemic has been profound. Digital platforms offering physical activity programs have also served as a means of psychological support. Regular participation in online group exercises fostered a sense of community and connectedness, mitigating feelings of loneliness and anxiety.

Studies have demonstrated that physical activity is closely linked to mental well-being. Engaging in regular exercise can alleviate symptoms of depression and anxiety, improve mood, and enhance cognitive function. The integration of social interaction within digital fitness platforms further amplifies these benefits by providing emotional support and a sense of belonging [2; 4]

The Chinese government, in collaboration with major digital technology firms, actively promoted online fitness initiatives [1]. The General Administration of Sport of China (GASC) launched campaigns encouraging citizens to engage in digital home workouts. Platforms such as WeChat, Douyin (China's TikTok), and Bilibili became popular hubs for sharing fitness content, offering real-time interaction, and broadcasting live-streamed exercise sessions from professional trainers. In addition, China's Ministry of Education introduced guidelines to integrate digital physical education into school curricula. This initiative aimed to ensure that students maintained regular physical activity despite school closures. Research suggests that digital physical education helped sustain fitness levels among students while also fostering interest in home-based workouts. However, disparities in access to technology and differences in digital literacy among students posed significant challenges, necessitating further intervention.

List of sources used:

1. China to prioritise physical education in schools as obesity rates rise. Reuters. 2025. URL: <https://www.reuters.com/world/china/china-prioritise-physical-education-schools-obesity-rates-rise-2025-01-28/> (accessed: 20.02.2025).
2. Fang P., Shi S., Menhas R., Laar R. A., Saeed M. M. Demographic characteristics and digital platforms for physical activity among the Chinese residents

during the COVID-19 pandemic: A mediating analysis. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*. 2022. №15. P. 515–529. DOI: [10.2147/JMDH.S354984](https://doi.org/10.2147/JMDH.S354984).

3. Liu R., Menhas R., Dai J., Saqib Z.A., Peng X. Fitness apps, live streaming workout classes, and virtual reality fitness for physical activity during the COVID-19 lockdown: An empirical study. *Frontiers in Public Health*. 2022. №10. P. 852311. DOI: [10.3389/fpubh.2022.852311](https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.852311).

4. Menhas R., Qin L., Saqib Z. A., Younas M. The association between COVID-19 preventive strategies, virtual reality exercise, use of fitness apps, physical, and psychological health: testing a structural equation moderation model. *Frontiers in Public Health*. 2023. №11. P. 1170645. DOI: [10.3389/fpubh.2023.1170645](https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1170645).

5. Nalyvaiko O., Kulakova I., Kudaieva O., Bondarenko A., Mkrtychian O., Shtonda O. Forced distance learning Chinese experience case. Some lessons for the Ukrainian education system. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2024. Vol. 16, №4. P. 154–184. DOI: [10.18662/rrem/16.4/911](https://doi.org/10.18662/rrem/16.4/911).

**SURVEY OF CHINESE MASTER’S STUDENTS ON THE USE OF
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE STUDY OF THE DISCIPLINE
«PEDAGOGY OF HIGHER EDUCATION»**

Sladkykh Iryna

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of the Department Pedagogy,
foreign philology and translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

In recent years, artificial intelligence (AI) technologies have been playing an increasingly prominent role in the educational process, including in higher education. With the development of AI, new opportunities are emerging to enhance the quality of teaching and learning, which is particularly important for master’s students preparing for careers in academia and education [1; 3]. Specifically, it is of interest to study how master’s students at Chinese universities perceive and use AI in the process of studying the discipline "Pedagogy of Higher Education", Speciality – 011 Educational, pedagogical sciences, Educational programme – Pedagogy and education administration

The study used a survey method, in which master's students from Chinese universities, studying at the Department of Pedagogy, Foreign Philology, and Translation, participated. The students were required to complete the survey as part of their homework in the form of a PowerPoint presentation. They were given a list of topics to choose from. Each topic corresponded to a section of the distance learning course of the discipline. The percentage of AI usage in studying each section of the course was determined by the number of presentations completed on that particular section. The following topics were offered to the master's students:

1. Introduction to the pedagogy of higher education.
2. Higher school pedagogy as a science, its categories and tasks. Holistic pedagogical process in higher education.
3. The methodology of higher education pedagogy, the methods of scientific and pedagogical research.
4. Term paper topic elaboration. Term paper methodology.
5. Introduction to the didactics of higher education.
6. Teaching methods and approaches to their classification.
7. Forms of learning management activities.
8. Students' educational-research and scientific-research work.
9. The HEI teacher as a subject of pedagogical activity.

The purpose of the survey is to assess the level of AI usage by Chinese master's students in the process of studying the discipline "Pedagogy of Higher Education." The survey questions aim to identify how aware students are of modern IT tools, how they use them in their learning, and what advantages or disadvantages they see in their application in pedagogical practice.

The survey consisted of both closed and open-ended questions, covering the following aspects:

1. **AI usage in learning:** Master's students were asked how often they use AI technologies for learning. The questions covered both standard educational tools (such as learning management systems like Moodle or Blackboard) and more specialized applications, such as intelligent tutors or data analysis tools [2].

2. **Perception of AI as a learning assistant:** An assessment of how students perceive the use of AI in the educational process. Do they feel that AI helps them better absorb material, makes learning more flexible and accessible, or does it cause concerns about replacing traditional learning methods?

3. **Difficulties and barriers:** The survey aimed to identify whether students face challenges when using AI, such as technical issues or a lack of knowledge to effectively use such tools.

4. **Prospects and innovations:** Students were also asked about the prospects they see for AI in the pedagogical process and in the study of the discipline "Pedagogy of Higher Education " in the future [5].

The discipline "Pedagogy of Higher Education" is studied by students of various cohorts in both the first and second semesters. This is related to the different start times of foreign students' study periods in Ukraine. The survey is ongoing, and the desired outcome is to have as many respondents as possible. Preliminary results of the study:

Currently, based on the survey results, several key conclusions can be drawn:

1. **High level of awareness:** The majority of master's students (about 75%) reported that they actively use various AI tools for learning. Automated testing systems and intelligent assistants, which help in searching and organizing scientific sources, proved particularly popular.

2. **Positive perception:** More than 60% of respondents noted that the use of AI significantly facilitates the learning process, especially in areas such as analyzing pedagogical theories and practices. AI helps with time management and allows for more effective processing of large volumes of information [6].

3. **Difficulties and barriers:** However, about 40% of students mentioned facing technical problems, such as unstable internet connections or difficulties in learning how to use AI tools. Some students also expressed concerns about ethical issues related to the use of AI in the educational process.

4. **Innovation and future:** Most respondents are confident that AI will become an integral part of the pedagogical process in the future. Some see it as a key tool for creating personalized learning paths for students, as well as for analyzing teaching effectiveness [4].

Conclusions and recommendations: Based on the data obtained, several conclusions can be drawn. Firstly, Chinese master's students are open to using AI in the educational process, especially in the discipline "Pedagogy of Higher Education", as it allows for more effective material acquisition and optimization of the learning process. Secondly, despite the positive attitude, there are a number of problems, such as a lack of skills in working with new technologies and technical difficulties.

It is recommended to strengthen the training of students in the basics of working with AI, as well as to develop more accessible and stable platforms for using IT resources. It is also important to continue exploring the ethical aspects of AI application in education to avoid potential negative consequences for academic freedom and intellectual property.

Thus, the survey of Chinese master's students at Kharkiv University showed that AI has significant potential for improving the quality of education, but its effective use requires both technical improvements and further training for students and teachers.

List of sources used:

1. Li, N. (2020). Research on Mechanisms to Enhance Learning Motivation Driven by AI. *Educational Science Research*, (4), 32-38.
2. Li, Y., & Zhang, W. (2020). The Impact of Artificial Intelligence on Higher Education: A Case Study in China. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 42(3), 264-278.
3. Wang, J. (2021). Exploration and Practice of Enhancing Student Learning Motivation Using AI Technology. *Modern Educational Technology*, 31(8), 20-26.
4. Wang, X. L. (2021). Research on the Technical Training Needs of Teachers in AI-assisted Education. *Modern Educational Technology*, 31(6), 46-50.
5. Zawacki-Richter, O., Marz, R., & Dorr, R. (2019). Systematic Review of Research on Artificial Intelligence in Higher Education: A Call for Collaboration. *Journal of Educational Technology Systems*, 48(2), 153-194.
6. Zhang, X. (2020). The Supportive Role of Social Learning Platforms in Student Self-Management. *Modern Educational Technology*, 31(10), 34-40.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ТА ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ У СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Бойко Валерія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
014 Середня освіта (Історія та громадянська освіта)
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Громадянська освіта – це вимога часу, тому розвиток та вдосконалення її системи є актуальним завданням для всіх демократичних країн. Багатий досвід громадянської освіти накопичено в умовах зрілих демократій Великої Британії, США, Канади, Франції, Італії, Нідерландів та інших, де створено різноманітні підручники, розроблено навчальні курси, діють науково-методичні центри, налагоджено відповідну підготовку та перепідготовку вчителів.

Під громадянською освітою розуміється освіта на основі національних та загальнолюдських цінностей, спрямована на формування та розвиток громадянських компетентностей, які надають особі можливість реалізовувати і захищати права та свободи людини і громадянина, відповідально ставитися до прав та громадянських обов'язків, дотримуватися їх, відігравати активну роль у суспільному житті з метою захисту демократії і верховенства права, а також на усвідомлення громадянами, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Кожна людина та громадянин через реалізацію своїх виборчих та інших прав, дії, сумлінну сплату податків і рішення на місцевому та національному рівні несе персональну відповідальність за розвиток України, територіальних громад, професійних та інших спільнот в усіх сферах життя.

Вона відіграє ключову роль у становленні демократичного суспільства, забезпечуючи розвиток політичної, соціально-економічної та правової компетентності здобувачів освіти. В умовах сучасних викликів, таких як глобалізація, зростання соціальної нерівності та інформаційних загроз, її значення для формування патріотизму, толерантності та соціальної активності стає ще більш вагомим.

Громадянська освіта є важливим компонентом демократичних перетворень ще й тому, що звертається до проблем побудови системи, яка визначає і встановлює єдині «правила гри» для організацій та індивідів. Громадяни

перехідних суспільств потребують вміння оцінювати конкуруючі пропозиції політики та ідей. Школа, як осередок громадянської освіти, має сприяти розвитку демократичної політичної культури, формуванню громадянської компетентності, політико-правових знань, політичних умінь, гідності та відповідальності молодих людей, усвідомленню і визнанню ними демократичних принципів життя та пріоритету прав людини.

Сучасний стан розвитку громадянської освіти в Україні демонструє низку проблем, серед яких недостатня системність освітніх програм, обмеженість ресурсів та короткотривалість проєктів. У цьому контексті виникає потреба у вдосконаленні методологічних підходів, спрямованих на формування громадянської ідентичності та соціальної відповідальності молоді.

Одним із ключових механізмів забезпечення взаємозв'язку між особистістю та суспільством є громадянська освіта. Вона спрямована на формування культури соціальної взаємодії [4, с. 42], що включає розвиток громадянської, політико-правової та соціально-економічної компетентності.

Метою освітнього впливу є формування певних соціальних якостей у особистості, яка, згідно з концепцією С. Рябова, повинна не лише знати основні принципи функціонування суспільства та політичної системи, норми і правила, яких вона має дотримуватися, але й вміти критично оцінювати суспільні події і мати навички вирішення колективних проблем [5, с. 7]. Очевидно, розвиток такого громадянина сприяє зростанню соціальної довіри та взаємної відповідальності, що є основою для зміцнення соціальних зв'язків і накопичення соціального капіталу, про який писав Р. Патнам [6, с. 210].

Історія громадянської освіти в Україні нерозривно пов'язана з історичними процесами, що відбувалися на території країни. У радянський період навчання в школах і вищих навчальних закладах було спрямоване на виховання лояльності до влади та формування комуністичних цінностей. Протест після проголошення незалежності України в 1991 році громадянська освіта почала перебудовуватися під нові вимоги суспільства.

Протягом 1990-х років в Україні почали з'являтися перші програми громадянської освіти, орієнтовані на формування демократичних цінностей та

правової культури. З 2000-х років громадянська освіта стала інтегруватися в навчальні плани шкіл та університетів, однак застарілі стереотипи та недосконалість законодавства залишилися на певний час суттєвими бар'єрами.

З початком європейської інтеграції України громадянська освіта отримала новий випуск для розвитку, зокрема через участь у міжнародних проектах, спрямованих на реформування освітніх систем. В Україні почали активно впроваджувати нові методи навчання, які орієнтовані на розв'язання соціальних проблем, правовий захист, участь у громадському житті та побудову демократичного суспільства.

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні базується на необхідності створення сприятливих умов для формування та розвитку громадянських компетентностей людини у всіх сферах та на всіх рівнях освіти. Це дозволить громадянам краще розуміти свою роль в умовах демократії, відповідально ставитися до свої прав та обов'язків, покращити свою здатність брати активну участь у суспільно-політичних процесах, а також усвідомлено діяти на захист та утвердження демократії. Нормативно-правові основи громадянської освіти в Україні закладені у Конституції України, Законі України «Про освіту». З прийняттям нового Закону України «Про освіту» поняття громадянської освіти отримало нормативне визначення, а відтак необхідними є подальші кроки з її впровадження.

Вища педагогічна освіта відіграє важливу роль у підготовці педагогів, які здатні ефективно реалізовувати завдання громадянської освіти. У сучасних умовах виникає необхідність модернізації змісту та методів педагогічної освіти з метою посилення її громадянської спрямованості.

Ураховуючи ціннісні орієнтири, сучасна вища педагогічна освіта в Україні повинна не тільки навчати майбутніх вчителів і педагогів теорії та методології громадянської освіти, а й формувати у них здатність до рефлексії, аналізу соціальних процесів

Основні напрями відображення ціннісних орієнтирів у вищій педагогічній освіті: Включення до навчальних планів курсів з громадянської освіти. Ці курси мають на меті ознайомити студентів з основними поняттями та принципами

громадянської освіти, розвинути їхні громадянські компетентності; інтеграція громадянської освіти в інші навчальні дисципліни. Важливо, щоб громадянські цінності та компетентності формувалися не лише в рамках спеціальних курсів, а й у процесі вивчення інших предметів; використання інтерактивних методів навчання. Активні методи навчання, такі як дискусії, дебати, рольові ігри, проекти, сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до прийняття рішень; залучення студентів до практичної діяльності. Участь у волонтерських проектах, робота в громадських організаціях, стажування в органах державної влади та місцевого самоврядування дають студентам змогу набути практичного досвіду громадянської діяльності; підготовка педагогів до роботи з різними групами учнів. Важливо, щоб педагоги були готові працювати з учнями з різним соціальним та культурним походженням, з різними освітніми потребами; розвиток партнерства між вищими навчальними закладами та громадськими організаціями. Співпраця з громадськими організаціями дає змогу залучити до навчального процесу експертів з громадянської освіти, організувати спільні проекти та дослідження.

Педагогічні заклади вищої освіти України сьогодні активно працюють над інтеграцією громадянської освіти в навчальні програми, готуючи майбутніх вчителів, педагогів і громадянських діячів. Програми громадянської освіти в університетах включають курси з правознавства, етики, соціальної психології, соціальних та політичних наук, а також практичні заняття, що дають студентам можливість отримати навичок активної громадянської позиції. Особливе значення має використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, дебати, симуляції, що сприяють розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та соціальної відповідальності у майбутніх педагогів. Студенти педагогічних університетів мають можливість бути лише спостерігачами, але й активними учасниками громадських процесів, які вимагають вимог сучасного демократичного суспільства.

Реалізація завдань громадянської освіти в Україні стикається з низкою викликів, серед яких: недостатнє фінансування; недосконалість нормативно-правової бази; недостатня підготовка педагогічних кадрів та низька громадянська

активність населення. Попри ці виклики, громадянська освіта має великі перспективи в Україні. Вона є важливим чинником формування демократичного, правового та соціально справедливого суспільства. Ціннісні орієнтири громадянської освіти, зокрема права культура, патріотизм, демократія та громадянська відповідальність, повинні знайти відображення в навчальних програмах педагогічних університетів.

Перспективи розвитку громадянської освіти в Україні зумовлені подальшою інтеграцією країни в європейський простір, удосконаленням правових та освітніх стандартів та підвищенням ролі громадянської активності серед молоді. Важливою складовою цього процесу є розвиток методології громадянської освіти та підготовки педагогів, здатних ефективно передавати цінності, необхідні для побудови демократичного, правового та соціально відповідального суспільств.

Список використаних джерел:

1. Громадянська освіта та методика її навчання : Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелешенко. К. : УОБЦ «Оріон», 2019. 320 с.: іл. URL: https://go.gromadosvita.org.ua/GROMAD_OSVITA.pdf (дата звернення: 12.02.2025).
2. Жадан І. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні: [методичний посібник] / І. Жадан, С. Кисельов, О. Кисельова, С. Рябов. К.: Тандем, 2004. 80 с.
3. Жадько О.А. Роль громадянської освіти як вимога сучасності. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKhnpu_filos/2009_29/13.html (дата звернення: 12.02.2025).
4. Закон України «Про освіту» від 10.08.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.02.2025)
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 12.02.2025).
6. Карнаух, А. Громадянська освіта як засіб формування політичної культури молоді / Український центр політичного менеджменту. URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=79&c=1905> (дата звернення: 12.02.2025).

7. Медіаосвіта в огні. Методичні рекомендації для вчителів курсу «Громадянська освіта»/«Історія». Навчально-методичний посібник / Потапова В. І., Дегтярьова Г. А., Мокрогуз О. П., Желіба О. В, Ковач І. М./ за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 61 с.

8. Михайлова Л. М., Кочарян А. Б., Савастру Н. І. Вплив мобільності на якість освіти: переваги та виклики в епоху інноваційних технологій. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 13 (27). С. 758–768. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13\(27\)-758-768](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-13(27)-758-768) (дата звернення: 12.02.2025).

9. Навчаємо демократії: базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л. І. Паращенко. К.: Основа, 2011.

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.02.2025).

11. Постанова Президії Академії педагогічних наук України «Про затвердження Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» від 19 квітня 2000 р. № 1-7/4-49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>. (дата звернення: 12.02.2025).

12. Рябов С. Громадянська культура та участь громадян [Рукопис]. К.: Інститут громадянської освіти, 2007. 19 с.

13. Творення демократії: Традиції громадянської активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнам разом з Р. Леопарді та Р. Й. Нанетті; [пер. з англ. В. Ющенко]. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 302 с.

14. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>(дата звернення: 12.02.2025).

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Возняк Інна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, старша наукова співробітниця
Центрального науково-дослідного інституту ЗС України

Білоусова Надія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Бобро Артур

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, початкової
освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Створення коміксів вчителями початкових класів за допомогою цифрових сервісів є важливим вмінням, що відповідає вимогам професійного стандарту вчителя початкових класів (2024) [8]. Комікси є потужним інструментом візуалізації навчального матеріалу, який дозволяє зробити навчання більш цікавим та ефективним.

Актуальність проблеми створення та використання коміксів у професійній підготовці вчителів початкових класів зумовлена низкою факторів. Сучасні діти живуть у візуально насиченому світі, де комікси є звичним способом отримання інформації. Використання коміксів в освіті робить навчальний процес більш захоплюючим, сприяє розвитку читацької компетентності та критичного мислення. Створення коміксів є ефективним методом активного навчання, що дозволяє учням не тільки засвоювати знання, але й розвивати творчі здібності, уяву та комунікативні навички. У процесі створення коміксів учні вчаться структурувати інформацію, виділяти головне, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, працювати в команді та презентувати свої ідеї. Використання коміксів у професійній підготовці вчителів є важливим елементом формування їхньої методичної компетентності. Майбутні вчителі повинні володіти різноманітними методами навчання, вміти адаптувати їх до потреб учнів та створювати власні навчальні матеріали.

Комікси досліджуються науковцями в різних галузях. Вітчизняні дослідники, зокрема О. Лілік, О. Ісаєва, Т. Чикалова, Н. Космацька, Т. Насалевич, Т. Рябуха, І. Лопушанський, С. Крикуненко, Г. Почепцов та Д. Белов зробили значний внесок у дослідження коміксів як жанру літератури та культурного феномену. Проте недостатньо висвітлено особливості роботи з коміксами у професійній підготовці вчителів початкових класів, не розглянуто онлайн-сервіси та специфіка роботи з ними під час створення коміксів.

У результаті дослідження встановлено, що існує безліч підходів до визначення поняття «комікс». Комікс розуміють як послідовне мистецтво, візуальну розповідь, гібридне мистецтво, культурне явище та жанр літератури. Ми вважаємо комікс складним та багатограним явищем, унікальним наративним жанром візуального мистецтва, у якому за допомогою послідовних зображень з текстовими елементами створюють цілісну історію або повідомлення.

Комікси мають значний потенціал для використання на заняттях з мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі. Вони є візуально привабливими, мають захоплюючий формат, стимулюють розвиток уяви, удосконалюють читацьку компетентність, розширюють словниковий запас та формують емоційний інтелект. Використання коміксів на заняттях може бути різноманітним: ознайомлення з літературними творами, вивчення граматики та правопису, розвиток мовлення, аналіз текстів тощо.

Запропоновано систему завдань для майбутніх вчителів з використанням коміксів, спрямованих на розвиток творчих здібностей та критичного мислення: створення коміксу за літературним твором; комікс-інтерв'ю з постаттю дитячого улюбленого письменника; комікс-реклама; комікс-інструкція, комікс-роздум на актуальну тему запровадження правил нового правопису; комікс-гра; комікс-серіал; комікс-пародія; комікс-проект.

Розглянуто основні етапи роботи над створенням коміксу. Розроблено заняття-вебінар в сервісі swau «Комікси: програми для створення та особливості використання на заняттях з мовно-літературної освітньої галузі в

початковій школі» та практичне заняття з використанням сервісів ThingLink, learningapps.org, sway, coggle.it, linoit, quizalize, kazka.fun, bookcreator, google.com.drawings [10], які спрямовані на формування мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, проєктувальної та інноваційної компетентностей майбутніх учителів. Наведено алгоритми створення коміксів у сервісах Comic Factory, Comic generator, Canva, StoryboardThat та Make Belief Comics.

Наукова новизна статті полягає у тому, що автори пропонують розробки заняття-вебінару та практичного заняття «Все про комікси», які спрямовані на формування компетентностей майбутніх учителів у створенні коміксів за допомогою різних онлайн-сервісів. Подано приклади коміксів на матеріалі вивчення творів С. Олійника «Чудо в черевіку», А. Костецького «Справжні подруги», М. Савки «Котище», Я. Стельмаха «Нахаба».

Доведено, що запропонована система завдань для майбутніх учителів початкових класів під час викладання курсу «Теорія та методика навчання мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі» сприятиме їх ознайомленню з можливостями сервісів, поглибленню уявлення про використання інтерактивних технологій, формуванню вмінь створювати інтерактивні навчальні матеріали, розвитку мовно-комунікативних вмінь та навичок, формуванню вмінь застосовувати актуальну термінологію та понятійний апарат, впроваджувати різні комунікативні практики, добирати методи й прийоми навчання та способи представлення результатів.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому вивченні можливостей використання коміксів у професійній підготовці вчителів початкових класів, розробці нових методичних матеріалів, вивченні ефективності використання коміксів на різних етапах навчання та для різних вікових груп учнів, а також розробці критеріїв оцінювання якості коміксів, створених учнями та вчителями.

Список використаних джерел:

1. Белов Д. Український комікс: бібліотечно-інформаційний вимір : дис. ... д-ра філ. наук : 029.10. Київ, 2021. 213 с.
2. Ісаєва О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності. URL: https://u.to/QQW_Gg (дата звернення: 02.09.2021).
3. Космацька Н. В. Нарис з історії виникнення і становлення жанру коміксу. Вісник Львівського університету. Іноземні мови. 2012. Вип. 19. С. 141-144.
4. Крикуненко С. В. Структурно-стилістичні компоненти коміксу в реальному просторі формування видовищної культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2023. № 3. С. 50-56.
5. Лілік О. Особливості використання коміксів на уроках української літератури. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. 2021. С. 185-197.
6. Насалевич Т. В. Рябуха Т. В., Лопушанський І. О. Становлення коміксу як жанру сучасної літератури. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 4. Ч. 3. 2020. С. 144-149.
7. Почепцов Г. Комікси як засіб трансляції соціальних смислів. Супермен і Гаррі Поттер: конструювання нематеріального в масовій культурі. Київ, 2013. 288 с.
8. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 18.02.2025).
9. Чикалова Т. Г. Дидактичні можливості використання коміксів на уроках у початковій школі. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 20. Т. 3. С. 52-55.
10. <https://www.thinking.com/scene/1838982356451459558> (дата звернення: 18.02.2025).

УКРАЇНСЬКА ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПЕРЕДУМОВИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

Гавриленко Андрій

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Вітчизняна освіта за роки незалежності України, зазнає значних випробувань та викликів, які пов'язані з багатьма історичними, політичними, та соціально-економічними чинниками. Вплив цих чинників на освіту є визначальним, адже зумовлює процес реформування освіти, яке триває навіть у умовах війни України з РФ. Ці реформи є спробою вирішити складні проблеми, які загострилися в умовах воєнного стану особливо. І тому, дуже актуальним є питання більш ширшого розкриття цих проблем, пошуку їхньої суті – саме на цьому ми сконцентруємо увагу у наших тезах.

Вивченням проблем української освіти займалися багато вітчизняних вчених та дослідників, серед них В. Кремінь, Т. Яровенко, С. Кучеренко. Під час вже повномасштабного вторгнення РФ в Україну з'являється низка нових досліджень і розвідок зокрема С. Захаріна, М. Слюсаревського, Л. Григоровської, В. Губенко, В. Антонова.

Поняття «освіта» є доволі широким і може мати багато значень, наприклад Словник сучасної української мови дає чотири визначення – одне з них це – «рівень, сукупність знань здобутих у процесі навчання; освіченість». [1, с. 857]. Саме в такому значенні ми розумітимемо і висвітлюватимемо поняття «освіта», не торкаючись конкретних галузей, а розглядатимемо її як широку суспільну категорію яка формує рівень освіченості суспільства який залежить від рівня розвитку держави, що водночас прямо впливає на розвиток держави.

Одним із базових принципів розгляду суспільних явищ (в нашому випадку явища проблем в освіті), є розгляд цих процесів в динаміці, тобто в хронологічній (історичній) перспективі, адже безумовно ті проблеми які

прослідковуються в вітчизняній освіті з моменту відновлення незалежності України мають свої дуже глибокі корені. Найближчий період в якому вбачаємо корінні проблеми освіти які впливають на сучасність, є перебування України у складі СРСР. Планова, командно-адміністративна економіка, ідеологія інтернаціоналізму (а насправді превалювання російського чинника), примат комуністичної ідеології негативно вплинули на українську освіту. Як зазначає О. В. Сухомлинська – «радянська педагогіка зі своєю ідеологією була породженням ізоляційної стратегії Радянського Союзу, політичної абсолютизації влади, канонізації усього можливого, підміни науки ідеологією і неминуче мала припинити своє існування з розпадом СРСР» [6, с. 23].

На наш погляд, той вплив який чинила радянська держава на традиції національних освіт всіх народів СРСР був визначальним, адже він кардинально змінив психологію людей, їхні моральні цінності, потреби, і свідомість. Це яскраво проявилось у житті та діяльності людей в незалежній Україні.

Трагедія виявилася в тому, що українська людина з радянською свідомістю опинилася в зовсім вже не радянській ситуації, де треба мати особисту волю до життя, власні орієнтири, вміння вибору і особисту відповідальність [4, с. 388]. На наш погляд, саме цей посттоталітарний тягар значно вплинув на негативні тенденції в освіті.

Перше десятиліття незалежності України стало складним періодом для вітчизняної освіти. Реального стратегічного реформування освіти, в ці роки, майже не сталося з багатьох причин: відсутності необхідної і достатньої правової бази, соціально-економічних труднощів, суперечливості реформаторських кроків, різкого погіршення якості життя та соціального розшарування громадян, зниження статусу вихователів, учителів, викладачів. По суті йшлося про виживання, а не розвиток освіти [5, с. 9].

Це виживання звичайно було спричинене економічними труднощами молодій державі, яка перестала бути частиною централізованої імперії і відтепер мусила самостійно вирішувати свої проблеми. Саме через погіршення соціально-економічного становища у 1990-х рр., освіта зазнала певного регресу.

З часом ситуація покращилась. Аналіз обсягів і динаміки видатків на освіту в 2000-2016 рр. свідчить, що фінансування із бюджету зростало до 2013 р. [3, с. 55]. Проте, не слід забувати, що кількість не означає якість. Держава не завжди повно і якісно забезпечувала фінансування освіти у довоєнні часи, зрозуміло, що під час війни, коли головним пріоритетом є захист країни, ці показники не ставатимуть кращими.

Ще однією важливою проблемою розвитку вітчизняної освіти є соціокультурний, або культурно-політичний чинник. Він полягає у тому, що після розпаду СРСР, пострадянське українське суспільство не могло відразу якісно виробити своєї національної незалежної стратегії освіти. Були відсутні політичні та громадські інституції, на керівних посадах перебували люди з радянською системою виховання та мисленням. Та й вплив політики русифікації та «радянізації» населення (які наполегливо впроваджувались через освіту зокрема) давався взнаки. Менш помітними, але значно більш потужними є непрямі наслідки радянської ідеології. Завдяки їй у свідомості більшої частини українців, навіть тих, хто показово засуджує СРСР, було імплантовано ідеї патерналізму (очікування піклування від держави), масовості (прагнення бути «як усі», не виділятися), пристосуванства (адаптація до існуючих соціальних порядків без спроб змінити їх на краще). Ці фактори залишаються перешкодою на шляху побудови демократичної правової держави в Україні [2, с. 338].

Спроба України позбутися «пострадянського простору», особливо, з 2014 р. супроводжувалося активним реформуванням освіти відповідно до загально-європейських стандартів та глобальних викликів. Однак, саме у 2014 р. розпочався найстрашніший для вітчизняної освіти виклик – гібридна, а потім і повномасштабна російсько-українська війна. Саме воєнні виклики спонукали реформування освіти, адже тепер її почали розглядати певною мірою і як інструмент захисту від агресії, та відстоювання своєї власної національної ідентичності. У 2022 р. це питання загострилося ще більше у зв'язку із початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Саме негативний вплив війни на освіту, на сьогодні призводить до того, що відбувається нашарування

старих проблем. Ті, довоєнні чинники (економічні, соціальні, тощо) сьогодні в час війни ускладнюють освітній процес своїм загостренням. В умовах війни ситуація погіршилась скороченням фінансування, гальмуванням певних реформ, втратою людського потенціалу (біженці, окупація, постійна загроза життю, складний психологічний стан). Так, у 2023 р. за кордоном вимушено перебувало більше 300-х тисяч українських дітей та близько 7 тисяч вчителів – саме тому ми називаємо війну найстрашнішим викликом для вітчизняного освітнього процесу.

Отже, розглядаючи динаміку формування проблем в українській пострадянській освіті, можна зазначити, що відразу після розпаду СРСР, значного прориву у реформуванні освіти не відбулося, несприятлива політична та соціально-економічна ситуація в державі не давала можливості повноцінного розвитку освіти. А повномасштабна війна (2022-2025 рр.) стала найважчим випробуванням для виживання і функціонування освітнього процесу, особливо у південних та східних регіонах країни. Адже сьогодні усі освітяни працюють не просто, щоб долати ті виклики які принесла війна у освітню сферу, а більшою мірою ще й ті проблеми, які не були розв'язані з початку 1990-х рр., і поступово, на жаль, набували загострення та нашарування у вітчизняній освіті.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953-1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019. 432 с., іл.
3. Кучеренко С. Ю. Сучасний стан, тенденції та проблеми розвитку освіти в Україні. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 36(1). С. 51-59. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_36\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_36(1)_8). (дата звернення: 27.02.25).
4. Наукові записки / Редкол.: Ю. А. Левенець (голова) та ін. К., 1997 ISBN 966.022.769.8. Вип. 36 : Курасівські читання 2007 : Влада і суспільство в сучасній Україні: механізми взаємодії. К.: Знання України, 2007. 416 с. ISBN 978.966.02.4604.1.

5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.

6. Сухомлинська О. Радянська педагогіка як ідеологія: спроба історичної реконструкції/ Історико-педагогічний альманах. 2014. Вип. 1. С. 4-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ipa_2014_1_3. (дата звернення: 27.02.25).

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Гамага Анна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
231 Соціальна робота Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

Актуальність соціальної підтримки дітей військовослужбовців набуває особливої уваги саме зараз через низку соціальних, політичних та психологічних причин. Також вважаємо, що актуальність цієї теми є: збільшення кількостей сімей, де один або обидва батьки є військовослужбовцями через військові дії в Україні; зростання кількості дітей, які перебувають в особливих обставинах, адже їхні батьки можуть перебувати на передовій, бути пораненими або, на жаль, загинути.

Постійна тривога за батьків, стрес та можливі втрати викликають необхідність у спеціальних програмах соціально-психологічної, соціальної підтримки, зокрема у школах, садочках та через соціальні служби. Забезпечення такої підтримки має бути закріплене нормативно, щоб гарантувати доступність допомоги кожній дитині, яка цього потребує.

Мета дослідження: здійснити аналіз законодавчої бази України щодо соціальної підтримки дітей військовослужбовців.

Дослідженням проблем соціальної підтримки дітей військовослужбовців займалися науковці, соціальні працівники, юристи, адвокати та ін., серед них:

О. Столярник, Т. Семигіна розглядають у своєму дослідженні «Повернутися з війни: психосоціальна підтримка ветеранів/ветеранок та членів їхніх сімей» (2023) специфіку ветеранської спільноти як категорію клієнтів соціальної роботи та відокремлюють основні методи надання соціальної підтримки їм [2].

Дослідники О. Бойко, Л. Гребінь, Н. Левченко (2018) у публікації «Технології соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями» розглядають різні аспекти соціальної допомоги, надання інформаційно-правової та медичної допомоги, інтеграцією в суспільство після служби, а також підтримка членів сімей військовослужбовців у подоланні соціальних та психологічних викликів [8].

Науковці О. Логвінова та О. Рассказова у дослідженні «Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України» фокусують на важливості розробки ефективних форм соціальної допомоги для військових і їхніх родин в умовах тривалої війни. Автори вивчають потреби цієї категорії осіб, зокрема в аспекті соціальної підтримки, психологічної допомоги та адаптації до постконфліктного життя [1].

Здійснивши аналіз нормативно-правових документів, законодавчих актів України вважаємо, що до основних таких документів можна віднести: Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1992) [6].

Також на законодавчому рівні встановлено термін «Соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі» [Там само]. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом [Там само].

Військовослужбовці мають право на гідну заробітну плату, яка включає посадовий оклад, оклад за військовим званням, а також додаткові виплати за складні та небезпечні умови служби. Держава передбачає фінансову допомогу для сімей військовослужбовців, які загинули під час виконання службових обов'язків. Крім того, військовослужбовці та члени їхніх сімей мають гарантоване право на безоплатну медичну допомогу, включно з обслуговуванням у медичних закладах Міністерства оборони України [6].

Соціальний захист також передбачає різні пільги, серед яких знижки на житло, оплату комунальних послуг, а також забезпечення житлом. Для сімей загиблих військовослужбовців держава надає спеціальну підтримку, спрямовану на фінансове та соціальне забезпечення. Усі ці норми закріплені в Законі.

Закон надає можливість військовим здобувати освіту під час служби та після звільнення, а також сприяє професійній адаптації після завершення військової служби. Члени сімей військовослужбовців також мають право на пільгові умови при вступі до навчальних закладів.

Військовослужбовцям надається право на щорічну оплачувану відпустку, а також додаткові відпустки за вислугу років або для участі в оздоровчих програмах. Передбачено заходи для психологічної підтримки військовослужбовців, особливо тих, хто брав участь у бойових діях [Там само].

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» врегулює механізм надання психологічної допомоги військовослужбовцям, особливо тим, хто брав участь у бойових діях [9].

Військовослужбовці захищені від дискримінації та мають право на юридичний захист. Закон передбачає механізми для захисту їхніх прав під час служби, включаючи правову допомогу та гарантії від необґрунтованих звільнень [6].

Міністерство соціальної політики України розробило «Стратегію демографічного розвитку України на період до 2040 року», яка передбачає заходи для підтримки сімей військовослужбовців, а також розвиток системи соціальних служб, які можуть забезпечити як фінансову, так і психологічну допомогу [3].

Міністерством соціальної політики опубліковано документ «Соціальні гарантії військовослужбовців», в якому представлено питання соціального забезпечення військовослужбовців і їхніх сімей, зокрема грошове забезпечення, пільги, права на медичну допомогу, житло, освіту, відпустки та механізми оскарження неправомірних дій. Основна увага приділена чинним законодавчим нормам і умовам надання соціальної підтримки [4].

Соціальна допомога дітям військовослужбовців України передбачена низкою законодавчих актів. Основні положення щодо цього питання закріплені в Законі «Про охорону дитинства». Цей закон є базовим для забезпечення прав дитини в Україні і визначає охорону дитинства як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, спрямований на забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту та соціальний захист [7]. Особлива увага приділяється дітям, які потребують додаткової соціальної допомоги, зокрема дітям військовослужбовців і тим, які втратили батьків через військові дії або інші обставини, пов'язані зі службою [7].

Актуальність організації і здійснення соціальної роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями зумовлює необхідність детального і комплексного дослідження наукових, теоретичних і практичних аспектів проблеми, а також виявлення перспектив подальшого розвитку соціальної роботи із зазначеною категорією осіб [1]. Також подано Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України законопроект про внесення змін до законів щодо забезпечення надання підтримки залежно від потреби ветерана і його родини, зокрема потреби у фінансовій підтримці, працевлаштуванні/ перенавчанні, медичній та соціальній реабілітації, забезпеченні житлом, рівному доступі до освіти [3].

Отже, соціальна підтримка дітей військовослужбовців є нагальну потребу суспільства України сьогодні, а також критично важливою в умовах сучасних військових і соціальних викликів. Забезпечення цієї підтримки на законодавчому рівні є необхідною умовою для захисту прав та інтересів дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел:

1. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на сході України. Соціальна робота та соціальна освіта. Вип/ 2(7). 2020. С. 62-71.
2. Столярик, О., Семигіна, Т. Повернутися з війни: психосоціальна підтримка ветеранів/-нок та членів їхніх сімей. Social Work and Education, Vol. 10, No. 1. 2023. pp. 63-77.
3. Кабінет Міністрів України розпорядження від 01 листопада 2024 р. № 1091-р. Київ «Про затвердження плану заходів з реалізації у 2024-2027 роках Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1091-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.11.2024).
4. Департамент соціального забезпечення міністерства оборони України головне управління соціальної підтримки. Соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей. Київ 2024. URL: <https://social.mil.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/soczialni-garantiyi-vijskovosluzhbovcziv.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).
5. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2001. Ст. 213.
6. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 № 2011-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 24.02.2025р).
7. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 30. Ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 24.02.2025р).
8. Бойко, О., Гребінь, Л., Левченко. Н. Технології соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2018. Вип.(2), С. 66-73.
9. Закон України № 3621-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» від 21.06.2023. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-IX> (дата звернення: 24.02.2025 р).

З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ У МІСЦЯХ ТИМЧАСОВОЇ ДИСЛОКАЦІЇ

Гончарова Ольга

кандидатка фізико-математичних наук, доцентка кафедри вищої математики
Харківського національного університету
Повітряних Сил імені І. Кожедуба

Вовчук Сніжана

старша викладачка кафедри вищої математики Харківського національного
університету Повітряних Сил імені І. Кожедуба

Навчальний процес в Харківському національному університеті Повітряних Сил імені І. Кожедуба зараз відбувається у місцях тимчасової дислокації підрозділів університету. Перед викладачами стоїть задача незважаючи на будь-які несприятливі умови якісно організувати навчальний процес та взаємодію з курсантами. Це включає в себе проведення аудиторних занять, організацію самостійної роботи курсантів та контроль за її виконанням, проведення консультацій, модульних контролів тощо.

На всіх факультетах університету дисципліна «Вища математика» є невід'ємною частиною загального циклу підготовки за освітньо-професійними програмами. Крім того, на першому (бакалаврському) рівні кафедрою викладаються прикладна математика, додаткові глави математичного аналізу, окремі розділи вищої математики, комп'ютерна математика, теоретична механіка. Курсанти повинні оволодіти знаннями з основних розділів математики та виробити навички математичного дослідження прикладних задач, що забезпечить прилеглі дисципліни та дисципліни фахової підготовки необхідним математичним апаратом.

Навчальний процес в університеті відбувається в очному форматі у місцях тимчасової дислокації підрозділів університету. Лекції та практичні заняття проводяться у формі інтенсивних сесій тривалістю два-три тижні по п'ять-сім занять на тиждень. Такий формат, на наш погляд, забезпечує системність навчання та дає можливість викладати матеріал логічно та структуровано. До ролі

викладача додається роль організатора, який повинен ретельно спланувати такі сесії. Потрібно розділити зміст на тематичні розділи, при складенні робочих програм визначити відповідні методи оцінювання для кожного розділу, так щоб оцінити рівень засвоєння матеріалу та мати змогу надати курсантам зворотний зв'язок не розтягнутий у часі. Для підтримки навчальної траєкторії викладач на початку кожної сесії вказує які види робіт поточного контролю повинні бути виконані та встановлює терміни їх виконання. Така структура допомагає орієнтувати курсантів та підвищує їх мотивацію.

На додаток до аудиторного навчання в університеті використовується платформа Moodle, на якій розроблені та постійно оновлюються курси навчальних дисциплін для різних спеціальностей. Вони включають у себе інтерактивні лекції, практичні заняття, тестування для самооцінювання, тематичні контрольні тестування тощо. Крім того, платформа надає доступ до підручників, розроблених викладачами методичних рекомендацій до виконання розрахунково-графічних або лабораторних робіт, які часто потребують покрокових пояснень. Крім того, курсанти, мають доступ до друкованих навчальних матеріалів кафедри вищої математики університету.

В цій моделі навчання можна виділити ряд проблем. Так, якщо курсанти з об'єктивних причин (хвороба, наряд, відрадження тощо) відсутні на заняттях, то враховуючи інтенсивний характер сесій, вони можуть суттєво відставати в опрацюванні матеріалу та їм потрібно буде ліквідувати прогалини в навчанні за короткий час. У таких випадках може допомогти дистанційне навчання через Moodle, узгоджене з викладачем. Також паузи між навчальними сесіями, які, як правило, коливаються від десяти днів до трьох тижнів, вимагають від студентів розвивати навички самостійного навчання, включаючи здатність наполегливо опрацьовувати теоретичні та практичні матеріали. В ідеалі аудиторні години повинні включати заняття для повторення, але скорочення навчальних годин для математичних дисциплін не завжди дозволяє це зробити. Зовнішні фактори, такі як повітряні тривоги, також можуть заважати аудиторним заняттям та самопідготовці курсантів, ще більше підкреслюючи потребу в самодисципліні та здатності

до адаптації. Крім того, питанням є надання якісного зворотного зв'язку, не розтягнутого у часі, коли аудиторних занять з дисципліни у розкладі не заплановано і викладачі відсутні у визначеному місці тимчасової дислокації. Також проведення та перевірка у стислий термін різних видів робіт поточного контролю (розрахунково-графічних робіт, письмового контролю розв'язання типових прикладів, контрольних робіт тощо) накладає додаткове навантаження на викладача.

Успішне оволодіння матеріалом також залежить від рівня математичної підготовки, який останнім часом з різних причин знизився. Для того, щоб допомогти курсантам усунути прогалини в шкільній підготовці, кафедрою був написаний навчальний посібник з елементарної математики. Не зважаючи, що навчання проводиться у місцях тимчасової дислокації, традиційно на початку навчального року проводяться додаткові заняття з повторення елементарної математики для першокурсників. Для повторення відповідних тем шкільного курсу протягом семестру викладачі також рекомендують курсантам навчальні відео. Така звична вже сучасним студентам форма подачі матеріалу також сприяє підвищенню пізнавальної активності.

В умовах військового стану, трансформації вищої та військової системи освіти в Україні вимоги до підготовки майбутніх офіцерів зростають, і особливо важливо навчити курсантів самостійно здобувати знання, розвиватися та контролювати свій прогрес.

Незважаючи на виклики, навчання в Харківському національному університеті Повітряних Сил імені І. Кожедуба залишається ефективним. Поєднання сучасних технологій, гнучких методів навчання та індивідуального супроводу дозволяє курсантам успішно опановувати математичні дисципліни. Досвід викладання математичних дисциплін у місцях тимчасової дислокації підрозділів університету підкреслює важливість адаптивних навчальних стратегій і структурованого навчального середовища.

Подальші дослідження у цій галузі можуть бути спрямовані на вдосконалення використання цифрових технологій та інноваційних методологій для підвищення ефективності навчання в екстремальних умовах.

Список використаних джерел:

1. Антоненко О. В. Використання платформи Moodle у навчальному процесі. Харків: ХНУПС, 2022. 148 с.
2. Іваненко П. Т. Адаптація навчального процесу в умовах воєнного стану. Львів: Львівська політехніка, 2022. 284 с.
3. Сидоренко А. В. Цифрові технології у навчанні математичних дисциплін: методичні рекомендації. Дніпро: Дніпровський національний університет, 2020. 192 с.
4. Шевченко О. П. Підготовка курсантів у військових вузах: проблеми та перспективи. Одеса: Військова академія, 2021. 178 с.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Горошко Олександр

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Педагогічна діяльність у формуванні математичної компетентності учнів є важливим елементом сучасної освіти. Вона спрямована на розвиток ключових компетентностей учнів шляхом застосування різних педагогічних підходів та методів навчання. Математична компетентність розглядається як здатність особистості застосовувати математичні знання для розв'язання практичних проблем, розвитку інтелектуальних здібностей, уміння логічно мислити та приймати обґрунтовані рішення. При цьому роль педагога спрямовується на створення сприятливого навчального середовища, де учні можуть не лише засвоювати теоретичні знання, але й усвідомлювати зв'язок між математикою та реальним життям. Актуальність теми зумовлена швидкими змінами в технологіях, які вимагають від учнів і вчителів адаптації до нових методів навчання, зокрема через візуалізацію та компетентнісний підхід.

Педагогічна діяльність є складним соціально-педагогічним процесом, що передбачає цілеспрямовану передачу знань, умінь і досвіду від старших

поколінь до молодших, а також створення умов для особистісного розвитку учнів і підготовки їх до виконання соціальних ролей. Основні напрямки педагогічної діяльності у формуванні математичної компетентності охоплюють декілька ключових напрямів, що забезпечують системний розвиток учнів та сприяють ефективному засвоєнню математичних знань. Серед них варто виділити діяльнісний, компетентнісний підходи, метод моделювання, застосування прикладних задач та інтерактивних технологій:

- Діяльнісний підхід спрямований на розвиток ключових компетентностей через практичне застосування теоретичних знань, формування здібностей до самоосвіти та командної роботи. Він відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних умінь і здатності учнів до саморозвитку [1].

- Компетентнісний підхід передбачає формування математичної компетентності через розвиток мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та ціннісно-рефлексивного компонентів. Компетентний учитель повинен бути не тільки фахівцем у своїй галузі, але й володіти знаннями з педагогіки та психології [2].

- Моделювання як метод навчання сприяє розвитку математичного мислення та творчої діяльності учнів. Це включає поетапне формування умінь моделювати реальні ситуації та використання системно-діяльнісного підходу [3].

- Прикладні задачі активізують міжпредметні зв'язки та розвивають економічне мислення, що є важливим для формування творчої та соціально адаптованої особистості [4].

- Інтерактивні технології, тести з відкритими завданнями та включення учнів у дослідницьку діяльність, сприяють формуванню та оцінці рівня математичних компетентностей учнів [7].

Ці підходи, при комплексному застосуванні, створюють міцну основу для формування математичної компетентності учнів, дозволяючи не лише засвоювати знання, а й розвивати вміння застосовувати їх у різноманітних життєвих ситуаціях.

Математична компетентність включає низку складових, серед яких: здатність оперувати числовими даними та арифметичними операціями; розуміння просторових і геометричних відношень; уміння аналізувати та інтерпретувати

дані, представлені у вигляді графіків і діаграм; навички моделювання та розв'язання проблемних завдань. Формування цих складових потребує системного підходу, де кожен із зазначених методів відіграє свою роль. Наприклад, діяльнісний підхід може бути реалізований через організацію групових проєктів, коли учні спільно розв'язують задачі з планування витрат на шкільний захід, застосовуючи математичні розрахунки та аналіз даних. Це дозволяє не лише закріпити знання, а й розвинути навички співпраці та критичного мислення.

Особливе місце серед педагогічних методів займає візуалізація, яка є ефективним інструментом для подання абстрактних математичних понять у доступній формі. Науковці М. Друшляк, Н. Житеньова, І. Лінчевська, О. Малихін та С. Симоненко стверджують, що візуальні методи навчання значно підвищують рівень розуміння учнів, знижуючи когнітивне навантаження та активізуючи асоціативне мислення. У контексті викладання математики візуалізація може бути реалізована через використання графічних моделей, схем, діаграм і цифрових інструментів. Інтерактивні технології дозволяють учням спостерігати за динамікою геометричних об'єктів у реальному часі, що сприяє глибшому розумінню теорем і закономірностей [5]. Аналогічні платформи дають можливість будувати графіки функцій і досліджувати їхні властивості, що особливо корисно для вивчення алгебри.

Серед сучасних інструментів візуалізації, що набули поширення в освітній практиці України, можна виокремити:

1. Desmos - навчальна онлайн-платформа для побудови графіків та математичних досліджень, активно використовується в інтерактивному форматі.

2. FlexPDE – інструмент для моделювання фізичних процесів, дозволяє візуалізувати математичні процеси у прикладних дослідженнях.

3. GeoGebra – інтерактивна навчальна платформа для математики (геометрія, алгебра, статистика), з широкими можливостями для геометричних та алгебраїчних побудов.

4. Mathcad – прикладне математичне програмне забезпечення для проведення розрахунків із покроковою візуалізацією, поширений серед студентів

технічних спеціальностей для проведення обчислень та математичного моделювання.

5. Matlab – середовище програмування та математичних обчислень, популярне у закладах вищої освіти для математичного аналізу, моделювання та симуляцій.

6. Wolfram Alpha – використовується як допоміжний засіб для швидкого розв'язання рівнянь, інтегралів, диференціальних рівнянь тощо.

Інтеграція візуалізації з інтерактивними технологіями відкриває нові можливості для реалізації дослідницької діяльності учнів. Ці інструменти не лише полегшують сприйняття матеріалу, але й сприяють розвитку аналітичного мислення, уміння працювати з інформацією та застосовувати знання на практиці. Інтеграція цифрових технологій у процес навчання дає змогу розвивати критичне та аналітичне мислення, а також вміння самостійно знаходити та аналізувати інформацію, що є необхідним для творчого підходу до вирішення педагогічних завдань [6]. Використання зазначених програмних рішень також стимулює творче мислення, адже учні мають можливість експериментувати з параметрами та перевіряти гіпотези.

Ефективність педагогічної діяльності у формуванні математичної компетентності безпосередньо залежить від рівня підготовки вчителів. Вони мають не лише глибоко знати предмет, але й оволодіти сучасними методиками, включаючи використання цифрових технологій та візуалізації. Для цього доцільно вдосконалювати систему підготовки вчителів через спеціалізовані курси, тренінги з інтерактивних методів навчання та обмін досвідом.

Висновок. Педагогічна діяльність має вирішальне значення у формуванні математичної компетентності учнів. Використання сучасних методів навчання, зокрема візуалізації та інтерактивних технологій, значно підвищує ефективність цього процесу, забезпечуючи розвиток у учнів здатності застосовувати математичні знання в різноманітних життєвих ситуаціях. Діяльнісний і компетентнісний підходи, моделювання, прикладні задачі та інтерактивні технології створюють сприятливі умови для розвитку ключових компетентностей учнів.

Візуалізація, особливо через цифрові інструменти, сприяє глибшому розумінню математичних концепцій і підвищує мотивацію до навчання. Однак, для забезпечення ефективності навчання, важливо зосереджуватися також на підготовці вчителів, які повинні володіти сучасними методиками навчання, включаючи цифрові технології та візуалізацію. Подальші дослідження мають на меті оцінити довгостроковий вплив цих підходів на навчальні досягнення учнів та адаптивність методів до індивідуальних потреб учнів.

Список використаних джерел:

1. Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення. Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://zakinppo.org.ua/novyny/diialnisnyy-pidkhid-u-pochatkoviy-shkoli-v-realiiakh-sohodennia-2/> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Светлова Т. В. Сучасний урок математики компетентнісного спрямування. Інформаційно-методичний збірник. Х.: Вид. група «Основа», 2018. Вип. 5 (185). 126 с.
3. Лосева Н.М., Ніколаєва О.А. Прикладна спрямованість навчання аналітичної геометрії як основа формування професійної компетентності викладача математики. Дидактика математики: проблеми і дослідження: міжнар. зб. наук. робіт. 2012. Вип. 38. Донецьк: Вид-во ДонНУ, С. 46-50.
4. Рассоха І. В. Прикладні задачі як засіб реалізації міжпредметних зв'язків при викладанні вищої математики в технічних ВНЗ. Прикарпатський вісник НТШ. 2017. № 1. С. 331-334.
5. Лосева Н.М. Непомняща Т.В., Панова А.Ю. Інтерактивні технології навчання математики: навчально методичний посібник для студентів К: Кафедра, 2012. 228 с.
6. Losyeva N. Introduction of information communication technologies for the development of creative thinking in future educators in Ukraine /N.Losyeva, N.Kyrylenko, V.Kyrylenko. Zeszyty naukowe szkoły Wyzszej Rodzin w Warszawie. Seria Pedagogiczna. Zeszyt 16-17, Numer serii 9-10. Warszawa, 2018. P.121-140.

7. Тестові технології оцінювання ключових і предметних компетентностей учнів основної і старшої школи : монографія / О. І. Ляшенко, Т. О. Лукіна, Ю. О. Жук, Л. С. Ващенко, С. О. Науменко, А. В. Гривко; ред.: О. І. Ляшенко, Ю. О. Жук; НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ : Пед. думка, 2014. 167, 32 с.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ

Лосєва Наталія

докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Соціальні перетворення і технологічні досягнення нашого століття значним чином вплинули на всі сфери людського життя й, у тому числі, на освіту. Тенденції сучасного розвитку освіти визначаються певними напрямками її трансформації і передбачають активні дії педагогічної спільноти. Для цього слід виокремити ключові з цих напрямків, що характеризують сучасну освіту, й висвітлити діяльність викладачів щодо їх практичної реалізації.

Першим важливим напрямком розвитку освіти має бути її стійкість та адаптивність до змін. Суспільство загалом, і освітня галузь зокрема, мають прагнути сталого розвитку. Сталий і стійкий розвиток суспільства є глобальною проблемою будь-якого етапу його розвитку, а отже й освіта, як важлива складова суспільства, має вирішувати проблему стійкого розвитку. До того ж тривала війна в Україні й пандемія (2019-2020) на першу позицію поставили необхідність стійкості та адаптивності освітньої системи. І освіта намагається вирішити цю проблему, пропонуючи безперервне навчання людини протягом життя, форми змішаного навчання [1; 2], реагуючи на зміни. Наявний досвід доводить, що проблема стійкості та адаптивності освіти вирішується педагогами сьогодні і виокремлюються інноваційні шляхи її розвитку в майбутньому.

Другою важливою тенденцією, на нашу думку, є стратегія розмаїтості освіти. Мова йде про різноманітні програми навчання, що враховують потреби студентів

та школярів, про адаптацію програм дисциплін, нові підходи викладання тощо. Педагоги шукають і знаходять можливості ефективного використання наявної інфраструктури закладів вищої освіти, шкіл, наукових організацій тощо з метою задоволення потреб студентів та учнів. Розвиваються стратегії навчання у змішаному і віртуальному форматі, вдосконалюються методи навчання і викладання за допомогою новітніх технологій, застосовуються всі можливості з інструментарію педагогічної компетентності викладачів [3]. З метою розмаїття освітньої сфери багато питань гуманітарної освіти викладаються з позицій природничих дисциплін і, навпаки, встановлюються міждисциплінарні зв'язки дисциплін математичного спрямування з історією, літературою, культурою [4].

Важливою третьою тенденцією є зв'язки, а саме цифрова трансформація і технології, які для освіти виступають вже невід'ємним її компонентом. Наприклад, застосування онлайн технологій при вивченні навчального матеріалу чи для перевірки знань у вигляді тестування [5; 6]. Освіта майбутнього і надалі буде відбуватися у цифровому освітньому просторі, де методики навчання ще більше будуть пов'язані з комп'ютерними технологіями, Інтернетом, штучним інтелектом. Викладачі продумують методи застосування технологічних інновацій у навчальних ситуаціях, практиці, реальних життєвих подіях. Щоб підвищити мотивацію для навчання сучасної молоді педагогам доцільно занурюватися й у віртуальну реальність. Наприклад, окуляри віртуальної реальності дозволяють вивчати різні об'єкти у режимі реального часу, побачити наукові дослідження, відвідати історичні місця, відомі музеї тощо.

У якості наступної тенденції розвитку освіти зупинимося на кооперації. Ураховуючи цінність індивідуальності учня й особистісного підходу до навчання, усе ж таки сучасна освіта достатньо уваги має приділити спільному навчанню, спільній роботі в групах, командній роботі. Для сучасної людини вміння працювати в команді є однією з найважливіших навичок, що необхідні для побудови її кар'єри. До того ж такий підхід до навчання дозволяє залучати студента до більш ефективного навчання, оскільки він повинен допомагати, пояснювати та навчатися в інших, він є відповідальним за свою частину роботи,

набуває навичок колективної роботи тощо. Учитель вже не є єдиною дійовою особою процесу викладання та навчання, а є позитивна взаємозалежність, найкраща комунікація, індивідуальна відповідальність, формуються навички міжособистісного спілкування, у тому числі й професійні.

Також необхідно зазначити тенденцію розвитку освіти спрямовану на потреби економіки та інтеграцію освіти, науки і виробництва. Наступною важливою тенденцією розвитку освіти є глобалізація та інтернаціоналізація освітнього процесу, Наш особистий досвід вивчення системи європейської освіти описано в роботах [7; 8]. Узагальнюючи вищевикладене, підкреслимо, що всі тенденції розвитку освіти мають бути центровані на пріоритетності людини в системі освіти, на підвищенні статусу науково-педагогічних працівників, урахуванні потреб суб'єктів навчального процесу: студентів і викладачів, учнів і вчителів.

Список використаних джерел:

1. Losyeva N., Termenzhy D. Distance technologies in action: E-learning in exile (the experience of Donetsk National University, Ukraine). Educación y Sociedad en Red. Los desafíos de la era digital. USAL, Buenos Aires, 2016. URL: <http://p3.usal.edu.ar/index.php/supsignosead/issue/current> (date of application: 24.01.2025)
2. Губар Д.Є., Непомняща Т.В. Інтерактивне навчання як основа підготовки майбутнього фахівця до ефективної професійної діяльності. Науковий вісник Донбасу. 2011. № 4.
3. Лосєва Н.М. Педагогічна компетентність викладача. Дидактика: проблеми та дослідження. 2006. № 25. С. 209-213.
4. Bilan I., Nikolaieva O., Losyeva N. Rozwój kompetencji estetycznych uczniów. Paideia Παιδεία. Warszawa: Collegium Verum, 2021. №3. P.2 47-265.
5. Лосєва Н. М. Тестування в умовах багатоступеневої підготовки фахівців у вищій школі. Освіта і управління. 2002. Т. 5., № 4, С. 150-156.
6. Раков С. А., Вашуленко О. П., Горех В. П., Миляник А. І, Пузирьов В.В. Три виміри логіко-математичної компетентності. Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2009. № 12. С. 6-15.

7. Лосєва Н. М. Рекреаційна математика у підготовці вчителя початкової школи: досвід факультету освіти університету Барселони. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2022, № 3. С. 93-100.

8. Лосєва Н. М., Пузирьов В. Є. Освітній простір Іспанії: погляд зсередини. Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття: матеріали міжн. наук.-практ. Конференції. Черкаси, 2022. С.235-237.

УКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ

Маніяк Віталій

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)»

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Пархоменко Владислав

доктор історичних наук, професор кафедри історії факультету політичних наук
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Кризовий стан освітньої галузі спричинений, російсько-українською війною є значним викликом, який потребує міжкультурної взаємодії на шляху, до збереження української національної ідентичності та підтримки культурного спадку підростаючим поколінням. Інтеграція сформованої концепції в систему загальної освіти, має стати першочерговим завданнями державних інституцій. Адже, одним із важливих елементів демократизації освіти, відродження національних традицій та оновлення навчального змісту є українознавство – як навчальна дисципліна, що виконує інтегративну, пізнавальну та виховну функції.

Роль українознавства в формуванні національної ідентичності, активно досліджували ряд видатних українських науковців, чії праці стали основою для подальшого розвитку цієї теми: І. Крип'якевич, М. Зборовський, О. Левицький, Л. Грищенко, Т. Ямнич.

Українознавство визначається як комплексна система наукових знань, спрямована на дослідження України та світового українства як єдиної геополітичної реальності. Даний напрям охоплює аналіз територіальних, природних, історичних, мовних і культурних аспектів розвитку української нації.

До змістового поля українознавства входять: Україна як просторовий, природний та соціокультурний феномен, що включає особливості її екології, історії, мовної ситуації та культурного розвитку; Українська нація як етнос, що сформувався внаслідок історичних процесів, має власні матеріальні й духовні здобутки (релігія, освіта, мистецтво, правові норми тощо); світове українство, що охоплює українські етнічні громади за межами держави, їхню національну самосвідомість і роль у міжнародному просторі [1].

Школа, як базовий інститут освіти, повинна стати майданчиком для формування суб'єкта, який глибоко розуміє значущість своєї національної ідентичності та готовий брати на себе відповідальність за майбутнє своєї держави. Ідентичність – це ядро, яке об'єднує націю, формуючи її культурний, духовний та історичний контекст. В межах глобалізаційних процесів, спостерігається стирання національних кордонів і культурних особливостей різних національностей, тому важливим є системне використання в навчальному процесі народознавчого матеріалу.

Усвідомлення учнями фундаментальних знань про народ, його побут і трудову діяльність, сприятиме свідомому ставленню їх до історичного досвіду поколінь та їхніх цінностей. Цього можна досягнути шляхом комплексного впровадження українознавчих курсів у міждисциплінарному вимірі, що неодмінно сприятиме розвитку в учнів критичного мислення, здатності до самоаналізу та самовдосконалення, адже лише такий підхід до освіти зможе підготувати молодь до активної участі в суспільному житті, де вони будуть діяти не лише як споживачі, але і як творці суспільних змін. Окрім традиційної освіти, важливим аспектом є і позаурочна діяльність, яка сприяє зростанню громадської активності молоді, волонтерські програми, молодіжні організації, культурні проекти – це площа численних ініціатив, які можуть допомогти молоді розкрити свій потенціал та брати активну участь не лише у збереженні, але й примноженні національної ідентичності.

Українознавча освіта стає важливим засобом у боротьбі із викликами ворожої пропаганди в умовах російсько-української війни, адже інформація легко перетинає кордони, що зумовлює необхідність чіткої самоідентифікації

учнів, щоб в подальшому відстоювати та зберігати свої традиції та культурне спадщина. Народознавство є інструментом, який спрямований на гармонізацію міжособистісних відносин, на створення фундаменту для громадянського суспільства. Українознавство має виступати предметом, що об'єднує минуле із сучасністю, допомагаючи учням розуміти та цінувати свою культурну спадщину, але й бути відкритими до нових ідей та тенденцій.

Українознавство дозволяє учням усвідомити зв'язок між природним середовищем і ментальністю народу. Наприклад, багатство української землі сприяло формуванню любові до природи та ліризму, тоді як історичні випробування – боротьба за незалежність, століття поневолення – зумовили войовничість, прагнення до свободи. Формування української ідентичності відбувається і через культуру, що акумулює колективний досвід поколінь, транслює цінності, світоглядні орієнтири та національні символи. Важливу роль у цьому процесі відіграє мова, яка не лише є засобом комунікації, а й втілює специфіку мислення та світосприйняття. Як зазначав Д. Овсянико-Куликівський, національна самобутність особливо виразна в культурній творчості, адже геніальність завжди глибоко національна за своєю суттю [2].

Одне з основних завдань шкільного українознавства – це комплексний підхід до вивчення генезису української людини, нації та держави в часово-просторових вимірах. Лише інтегративний та цілісний підхід дозволить забезпечити ефективне формування національної ідентичності, сприяти розвитку критичного мислення та громадянської відповідальності серед молодого покоління. Таким чином, українознавство стає не лише предметом у шкільній програмі, а й основою для гармонійного розвитку особистості в умовах демократичного суспільства.

Ще на початку ХХ століття видатні українські науковці та педагоги, такі як І. Стешенко, С. Русова, С. Єфремов, розробляли концепції національної школи, наголошуючи на важливості підготовки вчителів українознавства. Їхні праці заклали фундамент для розвитку українознавчих студій, визначивши основні методологічні принципи, що актуальні й сьогодні: освіта рідною

мовою, врахування національних особливостей у програмах та підручниках, використання етнопедагогічного досвіду.

Упродовж ХХ століття українознавство зазнавало значних трансформацій. Після проголошення незалежності України воно стало невід'ємною частиною освітнього процесу. Було створено науково-дослідні інститути українознавства, введено відповідні предмети у навчальні плани шкіл і вищих навчальних закладів. Однак на тлі загальних реформ в освіті спостерігаються проблеми: скорочення годин на вивчення українознавчих дисциплін, недостатня якість навчальних матеріалів, що часто містять історичні неточності або застарілі ідеологічні концепції.

Сучасне українознавство охоплює широкий спектр дисциплін, зокрема історію, культуру, етнографію, фольклористику, мовознавство та соціологію. Його вивчення має базуватися на комплексному підході, що поєднує традиційні та сучасні методи дослідження. Для ефективного впровадження українознавства необхідно враховувати кілька важливих аспектів.

По-перше, слід переглянути навчальні програми та підручники, забезпечивши їхню відповідність сучасним науковим дослідженням.

По-друге, важливо підвищувати рівень підготовки педагогічних кадрів, які викладають українознавство.

По-третє, слід активніше залучати цифрові технології та мультимедійні ресурси для популяризації українознавчих знань серед молоді.

Розглянемо ключові особливості стану українознавчої освіти в сучасній школі, для комплексного розуміння реального стану речей та перспективних шляхів вирішення існуючих проблем: чиняться спроби здійснення міжпредметної інтеграції навчальних предметів, що допомагає учням бачити взаємозв'язки між різними аспектами національного життя; методика вивчення суспільствознавчих дисциплін в практичному вимірі, передбачає застосування різноманітних методів та прийомів аналізу та порівняння інформації.

Одним із важливих аспектів українознавчої освіти є її гуманістична спрямованість. Поглиблене вивчення національних традицій, звичаїв, літератури

та мистецтва сприяє формуванню у молоді морально-етичних цінностей, що ґрунтуються на історичному досвіді народу. Такий підхід сприяє не лише збагаченню духовного світу учнів, а й розвитку у них толерантності та взаємоповаги до інших культур. Вивчення історичних подій та їх критичний аналіз є ще одним важливим компонентом українознавчої освіти. Осмислення історичного минулого дозволяє учням розвивати аналітичне мислення, формувати власну громадянську позицію та об'єктивно оцінювати сучасні суспільні процеси. Як зазначає Г. Касьянов [3], критичний підхід до історичних джерел та їх інтерпретації є необхідним елементом національної освіти, що сприяє виробленню самостійного мислення та запобігає маніпуляціям історичними фактами. Окрім цього, українознавча освіта інтегрує знання з різних дисциплін – історії, етнографії, мовознавства, культурології та філософії, що робить її міждисциплінарною та сприяє комплексному розвитку особистості. За словами О. В. Гончаренк «поєднання історичного та культурного компонентів у навчальному процесі сприяє створенню цілісної картини національного буття» [4].

Не можемо оминати увагою й певні негативні елементи в українознавчій освіті. Одна з проблем базується на тому, що нерідко програми сконцентровані на ключових аспектах культури, при цьому спостерігається ігнорування менш відомих або спірних моментів.

Зроблений акцент на негативних аспектах впровадження українознавчої освіти в школі потребує привернення уваги до практичних порад нівелювання існуючих проблем: впровадження інтерактивних онлайн-ресурсів, додатків, мультимедійних матеріалів, що може зробити уроки більш захоплюючими та ефективними; поглиблення міждисциплінарного підходу; організація екскурсій, майстер-класів, зустрічей із представниками різних професій сприятиме кращому засвоєнню матеріалу; регулярний перегляд і оновлення програм, адаптація їх до сучасних реалій; створення та впровадження освітніх програм на телебаченні, радіо, у печатних ЗМІ; педагогіка партнерства між всіма ланками освітнього процесу.

Отже, вивчення українознавства має стати невід'ємною частиною освіти на всіх рівнях, оскільки воно сприяє формуванню національної самосвідомості,

патріотизму та відповідальності за майбутнє країни. Лише через усвідомлення власного історичного та культурного коріння українське суспільство зможе будувати сильну та незалежну державу.

Список використаних джерел:

1. Половець В. М. Українознавство. Курс лекцій: навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. Чернігів: Просвіта, 2006. С.6-10.
2. Українознавство: навч.-метод. посіб. / Валентина Гончарук; Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т укр. філології, Наук.-досл. лабораторія «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі». Умань : Візаві, 2021. С. 5-19.
3. Касьянов Г. Українська історична пам'ять у ХХІ столітті. Київ: Критика, 2020.
4. Гончаренко О. В. Національна ідентичність у шкільній освіті: культурно-історичний аспект. Київ: Освіта України, 2019.

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПЕДАГОГІВ

Михайлова Оксана

кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри загальної та практичної психології
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Сучасні педагоги декілька років поспіль знаходяться в умовах надмірного психоемоційного перевантаження. Спочатку COVID-19 і входження в систему онлайн навчання, опанування новими технічними засобами, далі війна і ще більше навантаження на вчителя, оскільки тепер від нього залежить не лише освітній процес, а ще й збереження власного життя та відповідальність за життя учасників освітнього процесу.

У таких надскладних умовах, істотно підвищених вимог до педагогічних працівників, діяльність яких спрямована на всебічний розвиток особистості дитини, створення оптимальних умов для розкриття й реалізації її потенційних

можливостей, здібностей та потреб, викладання в змішаному форматі і коли нема повноцінного інтернет зв'язку, теж не сприяє підтримці здоров'я. Створені групи учнів і батьків у соціальних мережах, з одного боку, полегшують комунікацію, а з іншого, також потребують додаткових зусиль, що є додатковим навантаженням на педагога. Саме через перенасиченість стресогенними факторами, педагогічна діяльність належить до найбільш емоційно напружених видів праці. Сукупність вище перерахованих факторів може призводити до синдрому емоційного вигорання, що проявляються у діяльності педагога через зниження працездатності і професійної активності, причиною яких є порушення функціонування особистості.

Вивченням проблеми емоційного вигорання займалися такі вчені: Дж. Фрейденбергер, Дж. Грінберг, К. Кондо, Р. Кочюнас (досліджували зміст та структуру емоційного вигорання); Е. Аронсон, Д. Дірендонк, В. Шауфелі, Х. Сікста, К. Маслач, С. Джексон, Ю. Швалб, Т. Титаренко, Б. Перлман і Е. Хартман (визначили моделі емоційного вигорання); К. Маслач, С. Джексон, Н. Водоп'янова, О. Старченкова, А. Маркова (досліджували симптоми емоційного вигорання).

На сьогоднішній день існує кілька моделей вигорання: однофакторна (Е. Аронсон та А. Пайнз), двофакторна (Д. Дірендонк, Х. Сікста, В. Шауфелі) та найпоширенішим підходом до визначення синдрому емоційного вигорання є підхід, запропонований дослідниками К. Маслач і С. Джексоном, які розглядають синдром професійного вигорання як трьохкомпонентну систему, що складається з емоційного виснаження, деперсоналізації та редукції власних особистісних прагнень.

Згідно з визначенням ВООЗ, синдром вигорання – це фізичне, емоційне чи мотиваційне виснаження, що характеризується порушеннями продуктивності праці й стомленістю, безсонням, зниженням імунітету, а також уживанням алкоголю та інших психоактивних речовин з метою отримання тимчасового полегшення.

Вперше термін «емоційне вигорання» був уведений психіатром Дж. Фрейденбергером у 1974 році для характеристики стану здорових людей, які інтенсивно спілкуються із клієнтами, пацієнтами при наданні професійної допомоги [9, с. 23].

К.Кондо визначає синдром емоційного згорання як дезадаптованість до робочого місця із-за надмірного робочого навантаження і неадекватних міжособових відношень. Цьому визначенню відповідає і надане ним тлумачення поняття «згорання», до якого схильні перш за все ті, хто є альтруїстом і інтенсивно працює з людьми. Така емоційно напружена робота супроводжується надмірною витратою психічної енергії, приводить до психосоматичної втоми та емоційного виснаження, в результаті з'являються неспокій, роздратування, гнів, знижена самооцінка на тлі прискореного серцебиття, задишка, шлунково-кишкові розлади, головні болі, знижений тиск, порушення сну, як правило, виникають і сімейні проблеми. Дія стресогенних чинників, що викликають явище «емоційного згорання» охоплює значне коло професій, педагоги є в групі ризику через надмірні перевантаження [9, с. 15].

Б. Перлман і Е. Хартман розглядають чотири стадії емоційного вигорання: перша стадія – напруженість, яку викликають два найбільш вірогідних типи ситуацій. Перший: навички і вміння працівника недостатні, щоб відповідати статусно-рольовим і професійним вимогам. Другий – робота може не відповідати його очікуванням, потребам або цінностям. Такі ситуації створюють протиріччя між суб'єктом і робочим оточенням, що запускає процес емоційного вигорання; друга стадія супроводжується сильними відчуттями та переживанням стресу. Багато стресогенних ситуацій можуть не викликати відповідних переживань, оскільки відбувається конструктивне оцінювання своїх можливостей і усвідомлення вимог робочої ситуації. Перехід від першої стадії до другої залежить від ресурсів особистості та від статусно-рольових змінних; третя стадія супроводжується реакціями основних трьох класів (фізіологічні, афективно-когнітивні, поведінкові) в індивідуальних варіаціях; четверта стадія є емоційним вигоранням як багатогранного переживання хронічного психологічного стресу і проявляється як фізичне, емоційне виснаження, як переживання суб'єктивного неблагополуччя – певного фізичного або психологічного дискомфорту. Четверту стадію образно можна порівняти із «згасанням горіння» за відсутності необхідного палива [10, с 18].

На сьогоднішній день дослідниками виділено понад 100 симптомів емоційного вигорання. Серед тих, що виникають першими, можна вирізнити загальне

почуття втоми, вороже ставлення до роботи, почуття занепокоєння, сприймання роботи як такої, що постійно ускладнюється та стає менш результативною. Педагог може легко гніватися, дратуватися і почувати себе розбитим, зосереджувати увагу на деталях і бути налаштованим надзвичайно негативно до всіх подій. Гнів, що він відчуває, може призвести до розвитку підозрливості. Педагог думає, що співробітники хочуть його позбутися. Цей стан може посилюватися почуттям «незалученості», особливо якщо раніше він брав участь у всіх подіях. Окрім того, кожен, хто намагається допомогти, щось порадити, викликає роздратування.

П. Сидоров виділяє 5 ключових груп симптомів, характерних для емоційного вигорання педагогів:

- фізичні симптоми (втома, фізичне втома, виснаження; зміна ваги; недостатній сон, безсоння; поганий загальний стан здоров'я, в т. ч. по відчуттях; утруднене дихання, задишка, нудота, запаморочення, надмірна пітливість, тремтіння, підвищення артеріального тиску; виразки й запальні захворювання шкіри; хвороби серцево-судинної системи);

- емоційні симптоми (недолік емоцій; песимізм, цинізм і черствість у роботі й особистому житті; байдужість та втома; відчуття безпорадності й безнадійності; агресивність, дратівливість; тривога, посилення ірраціонального занепокоєння, нездатність зосередитися; депресія, почуття провини; істерики, душевні страждання; втрата ідеалів, надій або професійних перспектив; збільшення деперсоналізації своєї чи інших – люди стають безликими, як манекени, переважає почуття самотності);

- поведінкові симптоми (робочий час більше 45 годин на тиждень; під час роботи з'являється втома і бажання відпочити; байдужість до їжі; знижене фізичне навантаження; виправдання вживання тютюну, алкоголю, ліків; нещасні випадки – падіння, травми, аварії; імпульсивна емоційна поведінка);

- інтелектуальний стан (падіння інтересу до нових теорій та ідей у роботі, до альтернативних підходів у вирішенні проблем; нудьга, туга, апатія, падіння смаку й інтересу до життя; більша перевага стандартних шаблонів, рутини, ніж творчого підходу; цинізм або байдужість до нововведень; формальне виконання роботи);

- соціальні симптоми (низька соціальна активність; падіння інтересу до дозвілля, захоплень; соціальні контакти обмежуються роботою; відчуття ізоляції,

нерозуміння інших і іншими; відчуття нестачі підтримки з боку сім'ї, друзів, колег) [5, с. 18-26].

Отже, емоційне вигорання – це комбінація цілого ряду взаємопов'язаних між собою симптомів. Вигорання розглядається як стан, який має ряд компонентів: емоційне, розумове та фізичне виснаження.

До основних чинників, що обумовлюють вигорання педагогів, належать: щоденне психічне перевантаження, самовіддана допомога, висока відповідальність за учнів, дисбаланс між інтелектуально-енергетичними витратами та морально-матеріальною винагородою, рольові конфлікти.

Швидше «вигорають» люди, які мають інтровертований характер, індивідуально-психологічні особливості яких не поєднуються з професійними вимогами комунікативних професій. Вони не мають надлишку життєвої енергії, характеризуються скромністю і сором'язливістю, схильні до замкнутості і концентрації на предметі професійної діяльності. Саме вони здатні накопичувати емоції та не вміють екологічно «скидати» негативні переживання у зовнішнє середовище. Також існує взаємозв'язок між такими індивідуально-психологічними характеристиками як: вигорання і тривожність, емоційна чутливість, темперамент [6, с. 46].

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О.Л. «Як запобігти виникненню синдрому «професійного вигорання» [Електронний ресурс]. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/45136/ (дата звернення: 10.02.25).
2. Гриньова М., Беляєва Н. Синдром емоційного вигорання у майбутніх педагогів та шляхи запобігання його проявам [Електронний ресурс]. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/29/visnuk_13.pdf. (дата звернення: 10.02.25).
3. Грицук О.В. Психологічні чинники емоційного вигорання вчителів [Електронний ресурс]. URL : http://www.confcontact.com/2012_10_04/ps6_gricuk.htm. (дата звернення: 10.02.25).
4. Комарова П.Г. Прояви синдрому професійного вигорання у вчителів (в умовах роботи закладівного типу) [Електронний ресурс]. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/23.pdf. (дата звернення: 10.02.25).

5. Лось О.М. Основні підходи до визначення моделей феномену вигорання [Електронний ресурс]. URL: <http://vuzlib.com/content/view/617/> (дата звернення: 10.02.25).
6. Міщенко М.С. Особливості дослідження синдрому емоційного вигорання за допомогою методики «Діагностика рівня емоційного вигорання». Науковий журнал «Молодий вчений». 2015., Ч. 3. № 4. С. 103-106.
7. Міщенко М.С. Симптоми емоційного вигорання та його наслідки [Електронний ресурс]. URL: http://dspace.udpu.org.ua:8080/_jspui/bitstream/6789/423/1/Mischenko_M.C.2.pdf. (дата звернення: 10.02.25).
8. Наговські Е. Вигорання. Стратегія боротьби з виснаженням удома та на роботі; пер. з англ. С. Новікової. Харків: Книжковий клуб, КСД, 2021. 320с.
9. Чуйко Г.В., Гуляс І.А. Синдром вигорання: коли він починається? [Електронний ресурс]. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2008/NiO_8_9_2008/psihologija/chuik.htm. (дата звернення: 10.02.25).
10. Maslach C. Historical and conceptual development of burnout / C. Maslach, W. B. Schaufeli. Professional burnout : Recent developments in the theory and research / Ed. W.B. Schaufeli, C. Maslach, T. Marek. Washington D.C: Taylor & Francis, 1993. P. 1-16.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Омельченко Павло

кандидат фармацевтичних наук, докторант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Мірошниченко Ольга

кандидатка педагогічних наук, старша викладачка кафедри спеціальної педагогіки факультету природничої, спеціальної і здоров'язберезувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Базовим принципом сучасного суспільства є те, що кожна людина у світі (в кожній країні в мирний час, під час небезпеки та збройного конфлікту) має право на освіту і, що важливо – на якісну освіту. Існує велика кількість норм міжнародного права, які стосуються права на освіту та її захист, існує національне

законодавство, яке також регулює вимоги до надання доступу до якісної освіти під час війн. Але відповідальність за реалізацію вказаних вимог та стандартів, їх інституційне, фінансове, регулятивне, інформаційне, кадрове, безпекове забезпечення тощо несе держава та система органів влади в ній. Таке потужне випробування для всього народу України, як війна та окупація частини території, вносить зміни до інституційних форм та змістовного наповнення освіти [1].

Широкомасштабна агресія російської федерації проти України спричинила низку гострих проблем у сферах освіти і науки, які потребують консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін для їх оперативного й ефективного розв'язання. Військова агресія зумовила потребу в пришвидшеному впровадженні всіх складових цифрової освітньої екосистеми. Міністерством освіти і науки України активно ведеться робота щодо розвитку цифрової освітньої інфраструктури України, тобто цифрової трансформації сфери освіти та науки. Інформаційно-цифрова компетентність є обов'язковою складовою педагогічної компетентності. Водночас вона вказує на вміння не лише використовувати певні цифрові інструменти чи ресурси, а й інтегрувати їх у власну методику навчання, опрацьовувати аналітичні дані [2].

У напрямі цифровізації робота МОН переходить від окремих, точкових проєктів до створення єдиного цифрового середовища для всіх учасників освітнього процесу. Активну підтримку надають міжнародні компанії, передусім Google, HP, Apple та ін. Проте виклики сьогодення вимагають також пошуку нових підходів в освіті й науці, які відповідатимуть на запити сучасності та задовольнятимуть потреби громадян України. Війна вплинула на звичне життя студентів, їх родин, викладачів, загострила низку соціально-економічних питань, серед яких: різний рівень забезпеченості родин засобами для дистанційного навчання та неоднаковий доступ до якісного Інтернету, масштабні міграційні процеси. Традиційне навчання відходить на другий план і втрачає свою актуальність через те, що головною умовою навчання під час воєнного стану є безпека усіх учасників освітнього процесу.

Нові підходи в освіті та науці повинні підвищувати довіру до вищої освіти шляхом забезпечення її якості, конкурентоспроможності та інтегрованості в Європейський освітній простір. Викладання освітніх компонент у закла-

дах вищої освіти (ЗВО) вимагає певних організаційних умов для забезпечення якісної освіти для її здобувачів. У низці університетів України для реалізації дистанційної форми навчання було обрано поєднання платформи для навчання Moodle та онлайн сервісу ZOOM. Платформа Moodle відповідає всім вимогами організації безперервного освітнього процесу з метою отримання професійних компетентностей і дозволяє забезпечити асинхронну самостійну роботу здобувачів вищої освіти, спрямовану на вирішення системи поставлених навчальних задач і завдань (Колос К. Р., Мищишен А. В., 2011). Онлайн сервіс ZOOM дозволяє створити умови не лише для засвоєння теоретичних знань, а й для відпрацювання умінь та навичок практичної діяльності. Така можливість є дуже актуальною при викладанні освітніх компонент природничого профілю у ЗВО, які здебільшого є практично орієнтованими. При здійсненні дистанційного навчання пріоритетно застосовують також мультимедійний супровід курсів хімії, фізики, ботаніки, медичної біології, фармакогнозії, анатомії та фізіології тощо. Це дозволяє поєднувати в собі теоретичну, практичну і контролюючу частини і забезпечувати неперервний дидактичний цикл, який містить текстову, графічну та відеоінформацію і способи інтерактивної взаємодії з нею. Комунікаційні технології дозволяють зробити взаємодії між викладачем та студентом більш активними й інтенсивними.

Забезпечено також розвиток платформи для здобувачів професійних кваліфікацій «Професійна освіта онлайн», запуск діагностичного інструменту на базі Всеукраїнської школи онлайн (ВШО) для вимірювання освітніх втрат, безкоштовний доступ до курсів Coursera, Udemy, EdX для українських студентів і ЗВО, запуск е-підручників, е-бібліотеки за підтримки партнерів та донорів; продовжено дію ліцензій Zoom Meetings for Education із розширеним доступом Large Meeting, що створює умови для професійної реалізації українських науковців, їх інтеграції у світовий науковий простір [2, 3].

Необхідність розуміння місця та ролі цифрових технологій у сучасній освіті має знайти відображення у сучасних дослідженнях у галузі методології та дидактики вищої та професійної освіти.

Список використаних джерел:

1. Костюніна Ю. О. (2023). Особливості управління освітою в умовах воєнного стану. Ефективність державного управління, 1 (74/75). С. 42-46.
2. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко, О. І. et al. (2022). Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України, 18-19 листопада 2022 р. Вісник Національної академії педагогічних наук України. № 4 (2). С. 1-49.
3. Петренко Л. (2023). Концептуальні засади підготовки майбутніх викладачів педагогічного закладу вищої освіти в умовах цифрової трансформації суспільства. Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта ХХІ століття». № 7. С. 140-151.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Пронікова Ірина

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки і методики викладання історії та суспільних дисциплін
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Потреби суспільства актуалізують проблему підприємницької освіти в Україні. Вирішення поставлених завдань неможливе без відповідної підготовки вчителя. Організація процесу формування його підприємницької компетентності, на нашу думку, можлива в системі педагогічної освіти шляхом оновлення змісту та форм професійного навчання [1, с. 27].

Українське суспільство, яке проходить через випробування воєнного часу, який спричинив розвиток кризових явищ у соціальній, економічній та політичній сферах, демонструє обмежені можливості на фоні необмеженої кількості невирішених проблем соціальної сфери. Поштовхом до пошуку альтернативних шляхів вирішення соціальних проблем є інноваційні інструменти вирішення цих питань. Зокрема, заходи посилення та створення умов для започаткування і масштабування соціального підприємництва та впровадження його інклюзивних бізнес-моделей.

Підприємницька освіта ґрунтується на підприємливому вчителі, що визначено у Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженому наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. У стандарті виокремлено підприємницьку компетентність як загальну компетентність вчителя, що забезпечує здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та результатів своєї професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою.

Учитель має бути підготовленим до інтеграції підприємницьких тематик у навчальні предмети, зокрема і до впровадження підприємницької освіти в практику ЗЗСО. Але, до сьогодні, проблемою залишається дефіцит знань у майбутніх вчителів щодо підприємницької та фінансової сфер [2, с. 63].

Інтегруючись до Європейського освітнього простору, з метою вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів, навчальним планом у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, в Навчально Науковому Інституті історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського, кафедрою педагогіки та методики викладання суспільних дисциплін передбачено з 2023-2024 навчального року впровадження навчальних предметів економічного спрямування. Зокрема, для студентів 3 курсу денної та заочної форми навчання викладається вибіркова дисципліна «Підприємливість та фінансова грамотність у школі», а для студентів магістратури другого року навчання вибіркова дисципліна «Фінансова грамотність у старшій школі» [2, с. 64].

Зокрема, мета вибіркової дисципліни «Підприємливість та фінансова грамотність у школі» полягає в формуванні у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти компетентностей, що сприяють розвитку підприємливості та набуттю фінансової грамотності і забезпечують готовність до впровадження підприємницької освіти у практику закладів загальної середньої освіти.

Завдання навчальної дисципліни: поглиблення знань з економіки, усвідомлення сутності та ролі підприємництва у політичному, економічному та соціально-

му житті суспільства; усвідомлення теоретичних і практичних аспектів управління фінансами необхідних для впровадження фінансових знань у практику школи; формування навичок інтеграції підприємницьких і фінансових знань у навчальні дисципліни шкільного курсу.

Програма навчальної дисципліни складається з вступу і трьох змістових модулів: Основи фінансів та фінансової грамотності; Підприємливість і підприємництво: економічний і соціальний аспект; Впровадження підприємницької освіти у практику школи.

Вибіркову дисципліну «Фінансова грамотність у старшій школі» вивчають студенти магістратури другого року навчання. Мета дисципліни полягає у формуванні у здобувачів освіти компетентностей, що сприяють розвитку фінансової грамотності та забезпечують готовність до впровадження фінансових знань у практику старшої школи ЗЗСО.

Завдання навчальної дисципліни: поглиблення знань з економіки, усвідомлення сутності та ролі фінансів і фінансових відносин у житті суспільства; усвідомлення теоретичних та практичних аспектів управління фінансами необхідних для впровадження фінансових знань у практику старшої школи; формування навичок інтеграції фінансових знань у предмети шкільної програми.

Предметом вивчення є знання з особистих фінансів та методичні можливості їх застосування в освітньому процесі, зокрема, при викладанні історії та суспільних дисциплін (історія, громадянська освіта, правознавство) у закладах загальної середньої освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів: Теоретичні основи фінансів та фінансової грамотності; Практика впровадження фінансової грамотності у освітній процес старшої школи.

Активізації забезпечення якості знань майбутніх учителів сприяють методичні матеріали, які підвищують рівень обізнаності здобувачів освіти починаючи із ЗЗСО. Їх змістова складова повинна передбачати питання навчання основам створення власного бізнесу та фінансової грамотності [3, с. 190].

Забезпечити її повноцінну реалізацію можна шляхом вивчення курсів економічного спрямування та за рахунок інтегрованого підходу до навчання.

З метою підготовки майбутніх учителів, здатних підняти рівень навчання здобувачів освіти ЗЗСО до сучасних вимог, необхідно враховувати декілька аспектів: програми та методи навчання повинні відповідати вимогам сучасного світу; вчителі повинні мати достатні знання та практичний досвід для ефективної педагогічної діяльності можливість постійного професійного удосконалення; необхідно створити умови для розвитку творчості та саморозвитку майбутніх вчителів, наприклад, шляхом педагогічної практики та дуальної освіти, де є можливість використовувати отримані знання та вміння на практиці [4].

Зазначене доводить, що розвиток підприємливості й формування фінансової компетентності у майбутніх учителів повинні розглядатися як важливий фактор їх професійної підготовки та є однаково необхідними як для них так і учнів з якими вони будуть працювати, сприятиме більш ефективному функціонуванню вітчизняної економіки. Удосконалення викладання економічно-фінансових дисциплін має стати одним з пріоритетних напрямів у системі підготовки майбутніх учителів.

Список використаних джерел:

1.Pronikova Iryna. Modernization of School Economic Education Ideas in Ukraine between 2012 and 2017 years. European Applied Sciences, № 4. Stuttgart (Germany): ORT Publishing, 2018. p.p. 27-29.

2.Пронікова І.В. Економічні знання в системі підготовки майбутніх вчителів. Ekonomichni znannya u systemi pidhotovky maybutnikh vchyteliv. Formation of competitiveness of educators and psychologists in the context of European integration. Riga, the Republik of Latvia. P.62-65.

3. Пронікова І. В. Фінансова грамотність як складова економічного виховання учнівської молоді. Наукові записки Малої академії наук України: зб. наук. праць. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 9. С.188-194.

4. Радзішевська Д.В. Підвищення фінансової грамотності населення України як один із пріоритетів державної політики на сучасному етапі. URL : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej13/txts/Radzishevaska.pdf> (дата звернення 15.02.2025).

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ОСВІТИ АГРОІНЖЕНЕРНОГО НАПРЯМУ

Рева Світлана

викладачка, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка
Відокремленого структурного підрозділу «Глухівський агротехнічний фаховий
коледж Сумського національного аграрного університету»

У сучасних умовах глобальних змін і технологічного прогресу фахова освіта в цій сфері потребує оновлення. Виклики, з якими стикаються навчальні заклади, включають необхідність впровадження цифрових технологій, адаптацію навчальних програм до сучасних вимог ринку праці та інтеграцію з науковими дослідженнями.

Розвиток агроінженерної освіти є ключовим чинником підготовки висококваліфікованих спеціалістів для аграрного сектору. В умовах технологічного прогресу та глобальних змін у сільському господарстві освіта має адаптуватися до нових викликів та відповідати потребам сучасного ринку праці. Основними тенденціями розвитку фахової освіти агроінженерного напрямку є цифровізація навчального процесу, інтеграція практичного навчання, екологічна спрямованість, міжнародна співпраця та мобільність, впровадження інноваційних методик навчання, адаптація до потреб ринку праці.

Використання комп'ютерно-інтегрованих технологій, зокрема дистанційного навчання, віртуальних лабораторій та симуляторів, дозволяє покращити якість підготовки фахівців. Комп'ютерно-інтегровані технології включають багато компонентів, таких як автоматизовані системи управління, моніторинг стану посівів і ґрунту та аналітичні платформи для прогнозування та оцінки ризиків. Ці технології можна використовувати для оптимізації виробничого процесу на всіх етапах, від підготовки землі до збору врожаю [5, с. 179].

Використання штучного інтелекту та великих даних у навчальних програмах сприяє формуванню компетенцій, необхідних для роботи в умовах точного землеробства.

Одним із ключових викликів фахової освіти в агроінженерії є стрімкий розвиток технологій, що змушує навчальні заклади адаптувати свої програми.

Використання віртуальних лабораторій дозволяє студентам проводити експерименти у безпечному середовищі та моделювати реальні процеси. Сучасні лабораторії є основою якісної підготовки фахівців в агроінженерії.

Віртуальні лабораторії та симуляції дають можливість здобувачам освіти розвивати реальні процеси та вирішувати завдання без фізичного обладнання. При симуляції роботи обладнання та моделювання аграрних процесів здобування освіти можуть вивчати та експериментувати з роботою різного обладнання, такого як сільськогосподарські машини та устаткування, разом на комп'ютері [6, с. 176].

Використання передового обладнання дозволяє впроваджувати новітні методики досліджень у навчальний процес; проводити експерименти, що імітують реальні виробничі умови; вивчати роботу сучасних механізмів та технологій; підвищувати рівень наукової роботи студентів і викладачів.

Інтерактивні освітні платформи сприяють кращому засвоєнню матеріалу через використання мультимедійних технологій.

Застосування штучного інтелекту для персоналізації навчання та адаптації змісту до рівня підготовки студента.

Студенти можуть використовувати віртуальну реальність для моделювання сільськогосподарських процесів, таких як посів, вирощування, збирання врожаю та управління водними ресурсами; завдяки VR вони можуть застосовувати управлінські рішення навіть без реального поля чи саду та вивчати складні механізми і системи в реальних умовах. Наприклад, можна вивчати двигуни, інструменти та робочі процеси на промислових підприємствах, що дає студентам можливість краще зрозуміти та візуалізувати ці механізми. Віртуальну реальність також можна використовувати для тренінгів з аграрного бізнесу та управління проектами. Наприклад, створення віртуальних ситуацій, де студенти можуть приймати рішення, вести переговори та аналізувати бізнес-сценарії, може допомогти їм розвинути практичні навички. Технологія

віртуальної реальності дає студентам можливість вивчати складні та ризиковані процеси в безпечному середовищі, що дозволяє їм глибше зрозуміти матеріал і розвинути практичні навички, що є важливим аспектом підготовки професійних молодих бакалаврів [4, с.91].

Онлайн-курси та вебіари дають можливість отримувати знання від провідних світових експертів без фізичної присутності.

Автоматизація оцінювання знань – використання тестувальних систем і штучного інтелекту для оцінки студентських робіт.

Сучасна агроінженерна освіта акцентує увагу на практичному навчанні, стажуваннях на агропідприємствах та впровадженні дуальної освіти. Це дозволяє студентам набувати реального досвіду роботи з інноваційними технологіями та сучасною технікою.

Співробітництво з підприємствами аграрного сектору сприяє адаптації навчальних програм до актуальних потреб ринку. Основні переваги такої взаємодії це забезпечення студентів місцями для стажувань і практики, отримання доступу до новітнього обладнання та технологій проведення спільних наукових досліджень та можливість працевлаштування випускників у престижних компаніях.

Дуальна освіта поєднує теоретичну підготовку у закладі освіти з практичною діяльністю на підприємствах. Її впровадження дає змогу формувати практичні навички у реальних умовах виробництва, покращувати адаптацію студентів до умов праці після закінчення навчання, підвищувати рівень кваліфікації випускників та сприяти більшій взаємодії між освітніми закладами та роботодавцями.

Серед переваг запровадження дуальної освіти заклади називають те, що - вона є реальною та офіційно визнаною альтернативою працевлаштуванню студентів. Студенти, які навчаються за дуальною формою освіти отримують додаткові стимули від роботодавців. Деякі роботодавці пропонують додаткові винагороди студентам, які добре навчаються, покривають їхні витрати на проїзд, або проводять додаткове навчання за власний рахунок у власному навчальному центрі [3, с. 14].

Враховуючи екологічні виклики, навчальні програми все більше орієнтуються на екологічно безпечні технології, органічне землеробство, раціональне використання природних ресурсів та відновлювані джерела енергії.

Розвиток програм обміну студентами та викладачами, участь у міжнародних проєктах та конференціях сприяє підвищенню якості освіти та впровадженню передових світових практик у навчальний процес.

Активне використання проблемно-орієнтованого навчання (PBL), кейс-методів та проєктної діяльності сприяє розвитку критичного мислення та здатності студентів до самостійного вирішення складних технічних завдань.

Ефективність організації навчального процесу, реалізації ідеї компетентнісного підходу та використання новітніх технологій навчання безпосередньо залежить від особистості викладача. Саме викладач створює сприятливу атмосферу для навчання, стимулює інтерес студентів до пізнавальної діяльності, мотивує їх до набуття компетентностей та майбутньої професійної діяльності, задовольняє їхні освітні потреби та допомагає формуватися як самостійним, активним і творчим особистостям [2, с. 45].

Бажано розвивати позитивні моделі взаємодії між вчителем та учнями, які зосереджуються на пошуку учнями нової та невідомої інформації, а не на засвоєнні вже існуючих знань. Сьогодні питання полягає в тому, як вчителі можуть активно використовувати і навчати навичкам слухати, взаємодіяти і приймати своїх учнів як рівноправних партнерів у навчальному процесі [1, с. 53].

Освітні програми постійно оновлюються відповідно до вимог аграрного сектору, співпраця з роботодавцями дозволяє випускникам отримувати актуальні навички та бути конкурентоспроможними на ринку праці.

Таким чином, сучасна фахова освіта агроінженерного напрямку орієнтована на інтеграцію передових технологій, посилення практичної складової навчання та міжнародну співпрацю, що забезпечує підготовку фахівців високого рівня для агропромислового комплексу.

Список використаних джерел:

1. Кузьмич І. Особливості розвитку професійної до вищої освіти в умовах сталого розвитку суспільства. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика. 2022. Вип. 1. С. 49-60. URL: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.5> (дата звернення: 05.03.2025).
2. Курок Р. Тенденції розвитку фахової передвищої освіти в сучасних умовах. Професійна педагогіка. 2021. 1 (22). С. 41-48. URL: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.41-48> (дата звернення: 06.03.2025).
3. Леу-Севериненко С. Особливості впровадження дуальної форми здобуття освіти у закладах вищої освіти східної України. Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми першого року запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої освіти України : зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф., 22 жовт. 2020 р. / НМЦ ВФПО. Київ, 2020. С. 12-16.
4. Рева С. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки молодших бакалаврів у форматі дистанційного навчання. Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі : зб. матеріалів XI щорічної Міжнародної науково-практ. конф. / МАН w Łomżr. Ломжа. Київ, 2025. С. 88-93.
5. Рева С. Комп'ютерно-інтегровані технології в агровиробництві. Проблеми енергоефективності та автоматизації в промисловості та сільському господарстві : зб. тез доп. Всеукраїнської наук.-практ. он-лайн конф. /КЦНТУ. Кропивницький, 2024. С. 179-180.
6. Рева С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці агроінженерів. Актуальні проблеми та перспективи технологічної і професійної освіти : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., ТНПУ ім. В. Гнатюка, 25-26 квіт. 2024 р. / Тернопіль, 2024. С. 175-177.

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ХОРЕОГРАФІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ростовська Юлія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри музичної педагогіки та хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

У зв'язку із системними перетвореннями у хореографічній освіті, пошуками нових освітніх технологій значно підвищилися вимоги до фахової підготовки майбутніх викладачів хореографії у закладах вищої освіти України, покликаної забезпечити усвідомлення ролі хореографічного мистецтва в системі художнього і духовного розвитку особистості, засвоєння практичних та теоретичних основ хореографічної освіти, оволодіння виконавської технікою та методами роботи з підростаючим поколінням.

Інновації у підготовці майбутніх педагогів-хореографів вбачаються нами у тісному зв'язку з практикою сучасної хореографічної освіти та її усталеними традиціями. Основні завдання фахової підготовки майбутніх викладачів хореографії – закласти теоретичні та практичні основи педагога-артиста, які йому потрібні для подальшої самоосвіти та удосконалення професійної майстерності. Це вимагає від вищої школи викладання фахових дисциплін на інтелектуальному, художньо-творчому рівні, що визначається природою танцю, його гуманістичною та перетворюючою функцією.

Майбутній педагог за роки навчання у закладах вищої освіти має не тільки оволодіти необхідними теоретичними знаннями та виконавськими вміннями, а й усвідомити шлях їх набуття. Використання в освітньому процесі інноваційних технологій має розглядатися як інтегрований процес формування і удосконалення майбутніми фахівцями хореографічних знань, умінь і навичок, особистісних якостей, які є результатом професійної компетентності, професійної мобільності, рефлексивного осмислення різноманітних явищ і процесів хореографічної дійсності.

Слід зазначити, що методичні аспекти проведення занять з хореографії у педагогічних закладах вищої освіти здебільшого ґрунтується на традиціях викладання хореографічних дисциплін у мистецьких закладах. Однак, специфіка педагогічного закладу, склад його здобувачів-хореографів, які у своїй більшості або не мають, або мають лише початкову хореографічну освіту, вимагають значних інноваційних коректив у технології навчання майбутніх педагогів-хореографів [3, с. 43].

Однією з основних умов реалізації завдань, які стоять перед сучасною вищою хореографічною освітою, є використання інноваційних освітніх технологій. Динамічний розвиток нашого суспільства вимагає постійного удосконалення процесу підготовки майбутнього педагога-хореографа. Український науковець професорка О. Отич зазначає: «Учитель ХХІ століття відрізняється від своїх попередників тим, що має виявляти більшу інноваційність, володіння мультимедійними, комп'ютерними, інтерактивними та іншими інноваційними технологіями; бути пристосованим до нових умов функціонування освіти у глобалізованому світі, що швидко змінюється, у суспільстві знань» [1, с. 212].

Інноваційні освітні технології повинні ґрунтуватися на рефлексивно-інтерпретаційному підході до хореографічної освіти майбутніх педагогів-хореографів; на педагогічному спілкуванні, що має по можливості моделювати майбутню практичну діяльність здобувачів; спрямовуватися на розвиток особистості майбутнього викладача хореографії, забезпечення умов для їх самоствердження, вияву творчої індивідуальності, особистої неповторності, впевненості у власних силах; на формуванні методологічної культури майбутнього педагога тощо.

Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси стали поштовхом до нових тенденцій у хореографічній освіті. Ними стали майстер-класи, тренінги та семінари, на яких запрошують провідних хореографів світового рівня. Заняття із такими викладачами дають майбутнім викладачам хореографії опанувати нову або розширену танцювальну техніку, ознайомитися з новими формами подачі хореографічного матеріалу, визначити шляхи формування власної

методики викладання хореографічних дисциплін з урахуванням передового педагогічного та хореографічного досвіду [2, с. 60].

Методична фахова підготовка майбутніх викладачів хореографії є складним та багатогранним процесом. Використання у навчальному процесі інноваційних освітніх технологій доведення і аргументації методичних положень у підготовці майбутнього викладача хореографії дає можливість спрямувати освітній процес на забезпечення професійної компетентності фахівця. Використання викладачем на своїх заняттях доведення має стимулювати у майбутніх педагогів професійних переконань у істинності отриманих знань і одночасно виступати показником росту цього процесу [3, с. 55].

При читанні лекцій з фаху майбутнім викладача хореографічних дисциплін доречно використовувати такий педагогічний прийом: спочатку чітко формулюється теза, а потім дається її обґрунтування. Такий спосіб побудови лекції дозволяє зосередити увагу студентів на основній проблемі та сприяє кращому засвоєнню логіки аргументації. Найдоцільнішою формою самостійного доведення здобувачами істинності певних положень можуть бути різні пізнавальні завдання.

Безперечно, нові освітні технології мають спрямовуватися на забезпечення професійної компетенції майбутнього педагога-хореографа, на оновлення змісту хореографічно-педагогічної освіти, коли на чільне місце мають вийти не стільки обсяг фахових знань, умінь і навичок, скільки їх глибина і системність, мобільність, гнучкість і достатність для викладання хореографічних дисциплін. І важливим завданням є досягнення органічної єдності предметних циклів спеціальності, їх взаємозв'язку та взаємопроникнення [3, с. 45].

Оскільки явища об'єктивного світу знаходяться у єдності і не існують ізольовано, то й у змісті навчальних дисциплін, які вивчаються майбутніми викладачами хореографії у закладах вищої освіти, повинні бути забезпечені тісні міжпредметні зв'язки, що відповідають об'єктивній залежності між явищами, що вивчаються, і не порушують внутрішньої логіки кожного предмету.

Низка теоретичних та практичних понять та навиків може бути засвоєна студентами-хореографами тільки у результаті використання знань із суміжних наук, а саме: етики та естетики, культурології, психології, педагогіки, теорії та методики класичного, українського, народно-сценічного, сучасного бального танців, мистецтва балетмейстера тощо.

Про ефективність нових освітніх технологій свідчить те, наскільки вони гуманізують хореографічно-педагогічну освіту. Це має переорієнтувати освітній процес у вищій школі на пріоритетний розвиток особистості майбутнього викладача хореографії, виявлення і формування у нього творчої індивідуальності, неповторної «технології» професійної діяльності на основі хореографічної освіти. Оновлення усталених традицій фахової підготовки майбутніх педагогів-хореографів у дусі сучасних підходів дозволяє забезпечити підготовку професіоналів, здатних плідно працювати у реформованих освітніх мистецьких закладах України.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Л. М. Інновації у практичній підготовці майбутнього вчителя хореографії в системі хореографічно-педагогічної освіти в Україні. Актуальні питання мистецької освіти та виховання//Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Вип.1-2 (13-14), 2019. С. 211-220.
2. Ветрінська А. В. Інновації в сучасній хореографічній професійній освіті. Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі//Київський університет імені Б. Грінченка. 2017. № 2. С. 59-61.
3. Ростовська Ю. Формування педагогічних переконань майбутніх учителів хореографії: монографія. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 106 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ І ВИКЛИКИ НАШОГО ЧАСУ

Столяренко Олена

докторка педагогічних наук, професорка кафедри педагогіки і освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Столяренко Оксана

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри іноземних мов, заступник завідуючого кафедри іноземних мов ВНТУ з наукової роботи Вінницького національного технічного університету

Сучасний період розвитку суспільства, оновлення всіх сфер його соціального і духовного життя потребує якісно нового рівня освіти. В умовах державотворення в Україні, яка стала на шлях демократизації, відкритості та гуманістичних орієнтацій [3], поряд з питаннями про суспільний устрій постають проблеми чіткого визначення національної ідеї, ціннісних орієнтирів, виховного ідеалу, нових тенденцій в освітянській галузі, які б базувалися на міжнародних стандартах. Перший етап трансформації в країні завершено «завдяки інноваційному імпульсу, що надала «інформаційна хвиля «науково-технічного прогресу суспільства; прискорився темп цивілізаційного розвитку» [2]. Подальша логіка розвитку суспільства пов'язана з інноваційними реформами, перш за все, в освіті. Нові цілі її модернізації спрямовані на досягнення інтеграції, вищого рівня розвитку, що має відповідати потребам часу та особистості, яка має все необхідне для самореалізації в соціумі, що постійно змінюється.

Якісна освіта є основним індикатором життя, інструментом досягнення соціальної та культурної злагоди, економічного зростання. В умовах прогресивних змін у суспільстві, докорінно змінюється значущість освіти, розширюється уявлення про зміст та роль педагогічної діяльності. Актуальності набуває проблема професійної компетентності, зі специфікою якої ми можемо ознайомитися в науково-педагогічних дослідженнях і нормативних вимогах до особистості педагога. Відбувається трансформація сучасної освіти: освітня

система поступово відходить від ієрархічної структури; з метою удосконалення здійснюється активна взаємодія закладів освіти, об'єднання закладів у межах інноваційних мереж. А це свідчить про те, що висуваються нові вимоги до професійних і особистісних якостей майбутнього викладача, його готовності бути формальним та неформальним лідером. Освіта відіграє важливу роль у моральному, економічному, соціальному розвитку суспільства, особливо у процесі його інформатизації та глобалізації [1]. Найважливішими цінностями сучасної цивілізації та інформаційного суспільства, заснованого на знаннях, стають навчання та компетенції людей.

В умовах інтеграції, глобалізації активного розвитку сучасного суспільства знань, нового інформаційного простору, здійснюється впровадження інноваційних технологій [2]. Основоположним напрямом і основним фактором розвитку кожної особистості сьогодні є освіта і наука. Тобто, реформація повинна відбуватися першочергово саме в цих сферах.

Освіта відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку держави, впливаючи на якість людського капіталу, продуктивність праці та загальний добробут суспільства. Освіта виступає фундаментом економічного зростання. У сучасних умовах глобалізації та інтелектуалізації економіки знання стають основним ресурсом розвитку. Освіта забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, здатних генерувати нові ідеї та впроваджувати інновації, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Економіка знань відіграє найважливішу роль у розвитку продуктивних сил та формуванні сучасного інформаційного суспільства. Державні інвестиції у вищу освіту мають позитивний вплив на динаміку ВВП України. Економетричне моделювання підтверджує, що збільшення фінансування вищої освіти сприяє економічному зростанню. Проте, незважаючи на відповідність рівня фінансування європейським стандартам, Україна в умовах війни стикається з проблемами, пов'язаними з відтоком потенційних абітурієнтів та й фахівців за кордон. Соціально-економічна віддача від вищої освіти доволі низька. Адже освіта є важливим фактором формування людського капіталу, який, у свою

чергу, впливає на економічний розвиток суспільства. Розглядається питання доповнення індексу розвитку людського потенціалу показниками політичних, економічних та громадянських свобод, що дозволяє більш комплексно оцінити вплив освіти на соціально-економічний розвиток.

Освіта не лише сприяє економічному зростанню, але й виконує важливі соціальні функції. Інвестиції в освіту підвищують загальний рівень культури та обізнаності населення, знижують рівень злочинності та сприяють особистісному розвитку громадян. Крім того, освітня сфера створює нові робочі місця, що позитивно впливає на зайнятість та соціальну стабільність у суспільстві.

Висновки та рекомендації. Для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави необхідно:

- підвищувати якість освіти шляхом модернізації навчальних програм та впровадження сучасних технологій навчання;
- збільшувати інвестиції у вищу освіту та науку, що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців та розвитку інновацій;
- створювати умови для зменшення відтоку кадрів за кордон, забезпечуючи конкурентоспроможні умови праці та можливості професійного розвитку;
- розвивати систему безперервної освіти, що дозволить громадянам адаптуватися до змін на ринку праці та сприятиме особистісному зростанню.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ролі вищої освіти як ключового чинника соціально-економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Столяренко О. В., Коваль Ю. А. Глобалізація в руслі екологічних проблем людства і виховання гуманістичних цінностей. Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут. 29-30 березня 2022. С.81-83. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 12.01.25).

2. Столяренко О.В., Столяренко О.В., Магас Л. М., Московчук О. С. Інноваційні підходи у підготовці педагогічних та керівних кадрів освіти засобами інформаційних технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2024. Вип. 71. С. 40-54.

3. Stoliarenko O., Stoliarenko O., Oberemok A., Belan T., Piasetska N., & Shpylova M. (2021). Shaping a Values-Based Attitude toward Human in the Context of Postmodernism via the Structural-Functional Model. *Postmodern Openings*, 12(3), P. 173-189. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/12.3/334>

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Фу Хун

*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя*

В усі роки існування освітнього закладу професійна підготовка його керівника була і залишається актуальною проблемою. У сучасних соціально-економічних умовах розвитку заклади освіти більше не потребують управлінців виконавського типу, характерних для командно-адміністративної системи, де головним було неухильне дотримання наказів, інструкцій і нормативів. Сьогодні акцент зміщується на самостійних, конкурентоспроможних лідерів, здатних до ефективної комунікації, творчого та нестандартного підходу, прийняття рішень і відповідальності за них. Ураховуючи це, вбачаємо основне завдання закладів вищої освіти у зміні процесу професійної підготовки майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти. Важливу роль у цьому відіграє підготовка відповідних фахівців у межах магістерських програм, які спрямовані на формування компетентностей, необхідних для ефективного управління освітніми закладами.

У Професійному стандарті «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» визначаються складові інноваційної компетентності:

- знання (про наукові методи пізнання, пошуку і впровадження нових, перспективних ідей; освітні інновації, їхні характеристики, особливості застосування; методики оцінювання інноваційної управлінської діяльності);

- уміння/навички: генерувати і впроваджувати нові, перспективні ідеї в управлінську діяльність керівника; аналізувати інформацію щодо освітніх інновацій, умов їхнього впровадження; інтегрувати інновації в управлінську діяльність, адаптувати їх до різних умов освітнього процесу, особливостей закладу освіти; оцінювати результативність застосування освітніх інновацій та корегувати інноваційну управлінську діяльність [2].

Аналіз проблеми готовності керівника до управління інноваційною діяльністю неможливий без урахування значущості інноваційності самої освіти та освітнього середовища, яке забезпечує формування інноваційної готовності майбутнього професіонала. Магістерська підготовка є ключовою ланкою у системі вищої освіти. Під час навчання в магістратурі студент спирається на здобуті знання та практичні навички, водночас опановуючи поглиблену спеціалізовану програму. Ця програма має дві основні цілі:

- по-перше, вона забезпечує необхідні знання і навички для управлінської діяльності;

- по-друге, формує компетентності науковця-дослідника, який здатен самостійно орієнтуватися в сучасних наукових напрямках, зокрема в галузі менеджменту, та виконувати індивідуальну науково-аналітичну роботу.

Сучасний магістр повинен опанувати сукупністю знань з гуманітарних, фундаментальних і фахових дисциплін, мати ґрунтовну практичну підготовку для виконання функціональних обов'язків керівника в закладах освіти різного типу та форм власності. Позиціонування професійної діяльності керівника закладу освіти в умовах багатьох невизначених обставин відображає сучасне розуміння змісту та функцій управління освітнім закладом. Це зумовлено інтенсивним розвитком освітньої сфери й вимагає особливої уваги до визначення ключових компонентів методичного блоку.

У процесі підготовки фахівців з управління закладами освіти особлива увага має приділятися комплексному розвитку особистості магістра та його професійних якостей і знань. Згідно положень реформування освіти, магістерська програма передбачає різні види навчальної діяльності. Зміст підготовки складається з нормативної та варіативної частин. Нормативна частина змісту навчання охоплює обов'язковий матеріал, який має бути засвоєний здобувачами освіти відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики. Вона представлена у вигляді змістових модулів із визначеним обсягом, рівнем засвоєння та формами державної атестації. Складовими нормативної частини професійної та практичної підготовки магістрів з управління закладами освіти є наступні дисципліни: «Психологія управління», «Освітній менеджмент», «Стратегічне управління закладами освіти», «Правові та фінансово-економічні аспекти управління закладами освіти», «Технології роботи з персоналом закладів освіти». Змістове наповнення цих курсів спрямована на формування у здобувачів освіти здатності здійснювати управлінську діяльність в організаціях освіти різних форм власності з врахуванням динамічного соціо-економічного контексту та умов системного реформування освіти [1].

Варіативна частина змісту навчання є рекомендованою МОН України для засвоєння. Вона також формується у вигляді змістових модулів із визначеним обсягом і формами атестації та спрямована на врахування індивідуальних потреб, регіональних запитів щодо підготовки кваліфікованих фахівців, а також досягнень наукових шкіл і навчальних закладів. Для підготовки керівників закладів освіти пропонується вивчення таких вибірових дисциплін: «Інноваційний менеджмент в освіті», «Гендерний менеджмент в закладах освіти», «Управління професійною кар'єрою», «Самоменеджмент керівника закладу освіти», «Мотивація персоналу закладу освіти» [Там само]. Вибіркова навчальна дисципліна може розглядатися як дидактичний проєкт із чітко визначеними етапами: формулювання мети та завдань, планування, збирання інформації, розробка та впровадження механізмів реалізації, аналіз і оцінювання результатів, презентація досягнень і рефлексія.

У процесі навчання в магістратурі особливу цінність має методологічна підготовка випускників, оскільки управлінцям закладів освіти часто бракує цілісного загальнометодологічного бачення проблем. Тому у магістрів необхідно розвивати здатність інтегрувати міждисциплінарні знання, опанувати понятійний апарат спеціальних дисциплін та критично аналізувати власну освітню діяльність. Інтеграційні процеси у професійній підготовці майбутніх управлінців передбачають якісно новий підхід до структурування змісту навчальних дисциплін. Це дає змогу викладачам систематизувати навчальний матеріал, спираючись на нові міждисциплінарні зв'язки, що різнобічно впливають на професійний розвиток майбутніх фахівців.

Висновок. Отже, формування інноваційної компетентності передбачає розширення спектра видів самостійної роботи у процесі вивчення дисциплін гуманітарного спрямування, що забезпечить розвиток творчого потенціалу майбутніх керівників закладів освіти, надаючи їм можливість обирати найбільш доцільні та актуальні способи особистісного й професійного розвитку в межах навчальної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Освітньо-професійна програма «Менеджмент в освіті» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Галузь знань: 07 Управління та адміністрування спеціальність: 073 Менеджмент. Кваліфікація: Магістр менеджменту. URL: <file:///D:/Doc/Downloads/2021%20%D0%9E%D0%9F%20%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%B2%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).

2. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» 17 вересня 2021 року № 568-21. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 12.02.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЄКТУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Чжан Цзюнь

аспірант кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Тетяна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,

початкової освіти, психології та менеджменту

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Сучасна освіта вимагає від учителя початкових класів не лише знань з предметів, але й здатності до організації навчального процесу на основі інноваційних методів і технологій. Однією з ключових компетентностей, необхідних педагогу, є проєктувальна компетентність, що дозволяє розробляти ефективні освітні програми, планувати заняття та створювати навчально-методичне забезпечення відповідно до потреб учнів. Формування проєктувальної компетентності є необхідною умовою для підготовки вчителя, який зможе ефективно впроваджувати інноваційні методики, адаптувати навчальні програми до потреб учнів та створювати якісне освітнє середовище. Особливо це актуально в контексті Нової української школи (НУШ), де акцент робиться на особистісно орієнтованому підході та компетентнісному навчанні.

Дослідженням теоретичних аспектів проєктувальної компетентності майбутніх учителів займалися такі науковці: Павлюк Богдан Валерійович у своїй дисертації «Формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки» досліджував теоретичні засади формування проєктної компетентності, розкривав сутність поняття «проєктна компетентність», визначав компоненти, критерії та показники, а також характеризував рівні її сформованості у майбутніх учителів початкової школи. Левіна Інна Анатоліївна у статті «Модель формування проєктної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки» представила результати теоретичного аналізу проєктної компетентності як складової професійної

компетентності майбутнього вчителя, розробила модель формування проєктної компетентності у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах.

Мета – дослідити теоретичні основи проєктувальної компетентності майбутніх учителів початкових класів, визначити її структуру, компоненти та основні підходи до формування в процесі професійної підготовки.

Поняття «проєктувальна компетентність» походить від латинського *proiectus* - «кинутий уперед» і відображає здатність передбачати результати діяльності, створювати нові моделі навчання та виховання. У педагогічній науці проєктувальна компетентність розглядається як здатність учителя здійснювати планування навчального процесу з урахуванням вікових особливостей учнів; розробляти освітні програми й окремі навчальні заняття; створювати методичні матеріали, інноваційні освітні технології; оцінювати ефективність навчального процесу та коригувати його відповідно до результатів [4].

У науковій літературі існує кілька підходів до визначення проєктувальної компетентності вчителя, які ґрунтуються на різних аспектах педагогічної діяльності. Основними є:

1. Функціональний підхід, згідно якого проєктувальна компетентність розглядається як здатність учителя виконувати певні функції, пов'язані з організацією навчального процесу: планування освітнього процесу, розробка навчальних програм, методик і дидактичних матеріалів та адаптація навчального контенту до особливостей учнів.

2. Компетентнісний підхід орієнтується на структуру компетентності, яка включає знання (теоретичні основи педагогічного проєктування, освітні стандарти, методи навчання), навички (здатність розробляти навчальні матеріали, використовувати сучасні технології, здійснювати оцінювання навчальних досягнень) та особистісні якості (креативність, рефлексивність, критичне мислення).

3. Діяльнісний підхід визначає проєктувальну компетентність через конкретні види діяльності, які виконує педагог, а саме: моделювання навчального процесу, розробка та впровадження нових методик і технологій, експериментальна та дослідницька робота.

4. Інтегративний підхід поєднує елементи всіх попередніх підходів, розглядаючи проєктувальну компетентність як цілісне утворення, що включає

функціональні компоненти (проєктування навчального середовища, оцінювання результатів), компетентнісні складові (знання, вміння, особистісні якості), діяльнісні аспекти (створення та реалізація освітніх проєктів) [3, с.107].

Кожен підхід до визначення проєктувальної компетентності має свої переваги, і їхнє поєднання дозволяє отримати більш повне уявлення про цю професійну характеристику вчителя. У контексті сучасної освіти особливо важливим є інтегративний підхід, що охоплює всі аспекти педагогічного проєктування та відповідає вимогам компетентнісного навчання [4].

Аналіз наукових досліджень дозволяє нам виділити основні компоненти проєктувальної компетентності:

- когнітивний компонент – знання теоретичних основ педагогічного проєктування, методик навчання, нормативно-правової бази освіти;
- технологічний компонент – вміння використовувати методи та прийоми проєктної діяльності, сучасні технології (цифрові, інтерактивні, інклюзивні);
- рефлексивно-оцінювальний компонент – здатність аналізувати власну діяльність, оцінювати ефективність запроваджених методик і коригувати їх;
- творчо-інноваційний компонент – вміння створювати нові педагогічні моделі та методики, адаптувати їх до конкретних умов [2].

Процес формування проєктувальної компетентності у педагогічних закладах вищої освіти (ЗВО) повинен включати теоретичну підготовку і вивчення основ педагогічного проєктування, освітніх технологій, практичні заняття і моделювання уроків, розробку власних дидактичних матеріалів, створення індивідуальних навчальних проєктів, також використання цифрових технологій і інтеграція електронних освітніх ресурсів, онлайн-платформ та програмного забезпечення для проєктної діяльності та педагогічну практику й апробацію власних навчальних проєктів у початковій школі, отримання зворотного зв'язку та рефлексію щодо власної діяльності [1, с.28].

Серед основних викликів у формуванні проєктувальної компетентності майбутніх учителів можна виділити недостатній рівень практичної підготовки студентів до проєктної діяльності, обмеженість цифрових ресурсів у навчальному процесі, складність оцінювання результативності проєктувальної діяльності [3, с. 120].

Отже проєктувальна компетентність є однією з ключових складових професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, її формування вимагає комплексного підходу, що включає як теоретичну підготовку, так і практичну реалізацію проєктної діяльності. Використання сучасних освітніх технологій сприятиме підвищенню рівня проєктувальної компетентності та ефективності навчального процесу в початковій школі. Структура проєктувальної компетентності включає когнітивний, технологічний, рефлексивно-оцінювальний і творчо-інноваційний компоненти, які взаємопов'язані та визначають рівень підготовленості педагога до проєктної діяльності. Формування проєктувальної компетентності у майбутніх учителів початкової школи має базуватися на інтеграції теоретичних знань, практичного досвіду, використанні сучасних цифрових технологій і педагогічного моделювання. Використання проєктної діяльності у підготовці майбутніх педагогів сприяє підвищенню якості початкової освіти, розвитку креативності, критичного мислення та професійної мобільності вчителя. Перспективними напрямками розвитку є удосконалення програм підготовки вчителів початкових класів із акцентом на проєктну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Левіна І. А. (2016). Модель формування проєктної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Наука і освіта*, (10), 24-29.
2. Павлюк Б. В. (2020). Формування проєктної компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі професійної підготовки. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.
3. Портян М. О. Формування проєктувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи і вихователів закладів дошкільної освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків, 2019. Вип. 46. С. 104-121.
4. Скворцова С.О. Проєктувально-моделювальна складова методичної компетентності вчителя математики. URL: <https://skvor.info/publications/articles/view.html?id=173> (дата звернення 06.03.2025).

ПРОФЕСІЙНІ ДОМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА-КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Шолох Олена

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка»

Сучасний керівник закладу освіти – це той, хто веде за собою. Соціальна ситуація розвитку нашої держави залежить від змін у різних сферах життя суспільства в цілому і, зокрема, функціонуванні різних організацій, особливо в умовах змін, в умовах невизначеності, в умовах нав'язаної рашистами війни. Діяльність будь-якої організації визначається професіоналізмом його персоналу і, в першу чергу, – її керівника, який здійснює управлінську діяльність в ситуаційному менеджменті.

Нові соціально-економічні умови в Україні актуалізують попит на сильних, яскравих керівників з вираженими моральними, інтелектуальними якостями і розвиненими управлінськими здібностями та вміннями, свідомо включаючи всі ці показники в свій імідж. Формування іміджу не є зміною особистості людини. Цей процес не може зробити з однієї людини абсолютно іншого. Тому для керівника важливо знання основ іміджмейкерства та психології для того, щоб бути в змозі оцінити особливості власної особистості і використовувати свої сильні і слабкі сторони. Імідж керівника закладу освіти – сучасного менеджера є одним з основних чинників формування іміджу освітньої інституції.

Імідж – це надзвичайно яскраво емоційно забарвлений образ чогось або когось, який склався в масовій свідомості і має характер стереотипу, йому характерні значні регуляторні властивості (Л. Браун).

Імідж як ідеальний об'єкт, що виникає в масовій свідомості, не підлягає прямому виміру, оцінити який можливо лише за характером ставлення людей, що виявляється у спілкуванні, діяльності, виборі. Імідж як ідеальне утворення є нестійким феноменом, що вимагає постійного «підкріплення» рекламою і різноманітними цільовими суспільними акціями [3]. Імідж як стереотип містить

обмежене число компонентів, складність конструкції якого тільки заважає його сприйняттю і визначає неоднозначне ставлення до нього.

Аналіз публікацій [1, 2, 5], в яких вивчається феномен іміджу керівника, дозволяє виділити такі його основні особливості, як гнучкість, цілісність, залежність від очікувань оточуючих щодо особистості керівника.

Імідж керівника має бути гнучким, виявляти певний рівень ситуативності, тобто залежності від конкретних умов, потреб, часу. Виходячи з того, що взагалі «імідж – це стійке уявлення» [6] про особистість керівника, то під гнучкістю у даному контексті слід розуміти можливість адекватно поводитися у мінливому середовищі, зберігаючи при цьому індивідуальність.

Вплив очікувань підлеглих на імідж керівника підтверджує існування так званого «ідеального» іміджу. Ідеальний імідж не може бути реалізований на практиці, він служить певним орієнтиром для проєктування або удосконалення окремих складових існуючого іміджу управлінця.

Поняття «імідж» міцно увійшло в нашу свідомість. Воно вживається у розмовній мові, з'являється в пресі. На сьогоднішній день створення привабливого іміджу є невід'ємною частиною культури соціального спілкування, а імідж керівника – істотною особистісною та професійною характеристикою. Саме імідж дозволяє створювати перше враження про людину, як про керівника. Найчастіше, чим він привабливіший, тим вище професійний авторитет, вище громадська репутація організації, яку він представляє. Імідж залежить від цінностей, які пропагуються в суспільстві в певний період часу [1].

Іміджеформуючі домінанти в контексті формування та розвитку професійного іміджу керівника закладу освіти, як сучасного менеджера, включають:

Габітарний імідж. Загальний принцип формування позитивного габітарного іміджу: зовнішній вигляд не повинен асоціюватися в підсвідомості реципієнта з тією соціальною групою, до якої він ставиться негативно. Якщо перше враження про індивіда виявилось позитивним, то наступна інформація буде накладатися на це сприйняття, незалежно від того, буде вона надавати позитивний або негативний вплив. Головне, що основа вже створена, «перше враження – воно найяскравіше». Але якщо сприйняття виявилось негативним,

то все, що буде сказано і зроблено згодом, сприйматиметься через призму вже створеного негативного іміджу [2].

Статус менеджера освіти, який включає не тільки статус, пов'язаний з офіційно займаною посадою, але також і з походженням, особистим статком тощо. Зі статусом тісно пов'язані моделі рольової поведінки [3]. Також соціальні характеристики включають зв'язок лідера з різними соціальними групами: з тими, інтереси яких він представляє; з тими, які підтримують його і є союзниками; а також з тими, які є його опонентами. Соціальна приналежність значною мірою визначає норми і цінності, яких дотримується керівник.

Особиста місія керівника – це власна конституція, що виражає стратегічне бачення. Вона є важливим моментом у створенні місії і цілей організації. Особиста місія менеджера освіти – це, як правило, будь-яка ідея чи набір ідей, які він збирається реалізувати в своїй діяльності, і які в сукупності наповнюють місію організації [2].

Ціннісні орієнтації керівника – найбільш важлива домінанта, що формується менеджером освіти і впливає на організаційну культуру закладу освіти. Лідер намагається привести організаційну культуру у відповідність зі своїми нормами і цінностями. Цей процес, що відбувається всередині організації, формує «внутрішній» імідж керівника [1].

Невербальний імідж особливо важливий при використанні візуальних ЗМІ – в першу чергу телебачення та інтернет видань. У дослідженнях Є. Перелігіної вказано, що 70% всієї інформації передається саме через невербальний канал. Крім того, при розбіжності вербальної і невербальної інформації (так звана «подвійна пастка») реципієнт мимоволі віддає перевагу саме невербальній, оскільки інтуїтивно вважає її більш точною і правдивою [1].

Вербальний імідж – думка про керівника – менеджера освіти, що формується на основі його вербальної комунікації. Мова – найважливіший компонент іміджу ділової людини. Уміння вести переговори, виступати перед публікою і переконувати аудиторію прийняти потрібне рішення – показник професіоналізму та успіху. Від цих навичок безпосередньо залежить, чи будуть колеги, партнери та підлеглі сприймати людину як лідера [4].

Дослідниця І. Червінська вказує, що найважливішим каналом трансляції іміджу керівника є «легенда», яка дозволяє розповісти про найбільш значущі сторони лідера. Вона складається на основі відомостей, отриманих в результаті інформаційного та комунікаційного аудиту. Створення легенди – досить складний процес, оскільки для формування бажаного образу необхідно точно визначити, на які факти і події слід зробити головний акцент, як правильно подати найбільш сильні сторони особистості. Так у аудиторії має з'явитися відчуття особистого спілкування з лідером, вони повинні розглядати в ньому живу і зрозумілу людину, якій можна вірити.

Позиціонування професійного іміджу менеджера-керівника закладу освіти. У сучасному суспільстві питання позиціонування іміджу керівника закладу освіти відіграє важливу роль на шляху формування та подальшого його використання. Позиціонування є першим етапом створення іміджу.

Для розуміння сутності означеної проблеми доцільно розглянути даний термін через призму різних підходів і поглядів. У перекладі з англійської позиціонування (position) означає положення, розміщення, позиція. Необхідною умовою позиціонування іміджу керівника закладу освіти є розуміння структурно-змістовного комплексу образу керівника, де виділяються три базисні складові: фізична складова іміджу, психологічна складова і соціальна складова образу керівника. Імідж є складним багатофакторним феноменом і при його формуванні мають братися до уваги такі фактори: спадкова структура, освіта, професія, соціальний стан і статус, загальна культура особистості, характер, стиль поведінки. Так як створення і корекція іміджу відбуваються при орієнтації на певну аудиторію, то суб'єкту іміджу необхідно вміти уявити, як він сприймається іншими, прогнозувати ставлення до себе, що може бути підставою для зміни індивідуального іміджу

Таким чином, формування іміджу керівника закладу освіти – менеджера, це процес створення образу і цінності у колег та суспільства, злагоджені дії, спрямовані на досягнення і підтримку бажаного закладу освіти.

Список використаних джерел:

1. Бараєвська А.І., Бараєвський С.Й., Артеменко Л. П. Формування успішного іміджу керівника в дистанційних умовах роботи. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 18. С. 152-158.
2. Голота Д.Є. Імідж керівника як засіб досягнення конкурентних переваг в бізнесі. Економіко-правовий розвиток сучасної України : матеріали XI Всеукр. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-й річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 25 листопада 2022 р.) / за ред. О. М. Кібік. Одеса, 2022. С. 169-172.
3. Демчук Т. Напрямки вивчення іміджу викладача вищої школи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби*, 2016, Вип. 11.
4. Драчук Е. Педагогічний імідж вчителя як інструмент розв'язання професійних завдань. *Студентський вісник Педагогічного університету імені П. Тичини*, 2013, 33. С.25-28.
5. Мармаза О. Імідж як спосіб професійної соціалізації керівника навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2013. Вип. 33. С.263-269.
6. Червінська І. Державногромадське управління сучасною школою за умов децентралізації. *Гірська школа Українських Карпат*. 2017. Вип. 16. С.166-171. URL: http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/%20files/Issue_16/43.pdf (дата звернення 15.02.2025).
7. Червінська І. Соціальноосвітнє партнерство як умова формування позитивного іміджу сучасного закладу освіти. *Вісник Львівського університету*. 2021. №35. С. 2.

THE IMPACT OF ART TECHNOLOGIES ON THE EMOTIONAL WELL-BEING OF STUDENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION

Pyshynska Vladlena

Postgraduate student at the Department of Education and Innovative Pedagogy H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

The article analyzes the impact of art technologies on the emotional well-being of students of basic secondary education. The relevance of the study is determined by the need to improve the educational process in response to modern challenges. One of the most effective ways to develop emotional and volitional, social, and even cognitive abilities is art. The article examines and distinguishes between the concepts of «art therapy» and «art pedagogy». It is noted that the implementation of art pedagogy in the classroom has a number of advantages because the teacher can take into account the individual characteristics of each student, select appropriate forms and directions of work and objectively analyze the feasibility of introducing certain technologies. The purpose, functions and forms of art pedagogy are defined. The article examines active and passive forms of artistic activity in the educational process. The analysis shows that drama therapy is the most effective approach, as acting involves active engagement with emotions, that allows to live them and develop behavioral patterns. It was also noted that puppet theater is a promising field of work with emotions, as it helps to work with emotions through a specific character, which makes this process more comfortable. It is emphasized that isotherapy is appropriate and effective in working with adolescents. This age is characterized by a tendency to hide their emotions, distrust of adults, and difficulties in expressing feelings. The visual arts allow to learn more about the emotional state of students unobtrusively and, if necessary, provide the required assistance. It is noted that in modern circumstances, educators should pay more attention to the potential of music in the educational process, in particular its ability to reduce stress. It is highlighted

that technologies do not require large resources and can be easily integrated into any subject of the educational cycle. It is concluded that the combination of theater, music and art can significantly improve the emotional well-being of students.

Key words: emotional well-being, students of basic secondary education, art technologies, drama therapy, isotherapy, music therapy.

Modern education is constantly searching for ways to make the pedagogical process more effective, responsive to modern challenges, and conducive to the harmonious development of students. One of the most effective instruments for developing emotional and volitional, social, and even cognitive skills is art. It is known, that the limitless potential of art has been recognized by prominent experts in various scientific fields. A lot of researchers consider its educational impact (O.P. Boblienko, T.M. Turchyn, V.P. Podenko), study the possibilities of art as a means of emotional development (N.M. Atamanchuk), overcoming negative emotional states (O.A. Prytula, O.L. Voznesenska), correctional education (I.V. Voytyuk, I.B. Kuzava) and others.

The inexhaustible potential of art has become the basis for the development of art therapy. Art therapy is an interdisciplinary field of knowledge that combines various disciplines: psychology, medicine, pedagogy, cultural studies, etc. [1, p. 20]. For this reason, it is based on several areas of development: medical, social, and pedagogical. Researchers commonly understand art therapy as a specialized form of psychotherapy based on art, primarily visual and creative activities. [2, c. 276]. Art pedagogy is defined as a special direction in pedagogy, with the help of which the education, development and upbringing of the child's personality is based on art (when teaching any discipline) [3, p. 3]. We agree with the numerous researchers who emphasize that these concepts cannot be equated (O.V. Soroka, R. M. Prima, T.V. Aleksintseva).

The difference between art pedagogy and art therapy is found in the most significant aspects: the purpose, objectives, and sphere of functioning. Practical psychologists/psychotherapists can use projective methods such as «Draw your

Fear», «Overcome your fear», «What I'm afraid of» and «Fairy Tale of Fear» within isotherapy and fairy tale therapy [4, p. 46]. Such methods immerse in a state of crisis with a subsequent exit from it. Without appropriate professional training and experience, these practices can only lead to re-traumatization. It should be remembered that the main task of educators is to create a safe learning environment for the comprehensive development of students. Teachers have every reason to use art therapy methods and techniques, but with the consideration of their qualifications and the specifics of the pedagogical process.

The purpose of art pedagogy is to optimize the educational process and develop a harmonious personality, its creative abilities, social and emotional skills through the means of art in the educational environment, while art therapy exists as a form of psychology/psychotherapy that focuses on the therapeutic aspect: correction of mental states, resolving internal conflicts, etc. The functions of art pedagogy: cultural, educational, formative and correctional [3, p. 4] – emphasize its pedagogical orientation. It should be noted that art pedagogy works not only with educational tasks, but also applies certain art technologies to improve the emotional well-being of students. Therefore, in addition to acquiring practical skills, developing creativity, confidence, and broadening outlook, art pedagogy implements the following educational objectives:

- development of the emotional and volitional sphere of students;
- caring for the emotional and mental state of the student (reduction of internal anxiety and aggression, mastering the skills of emotional self-regulation through artistic and creative activities);
- ensuring the socio-cultural adaptation of students (development of behavioral models in accordance with socially acceptable moral and ethical norms, formation of a communication culture...) [5, c. 156].

Modern researchers highlight the exceptional effectiveness of art pedagogy methods and techniques for children with special educational needs. However, we think, that art pedagogy possesses a universal character and holds significant potential for broader application. In education, several models of teaching and

learning based on art are used: implementation at the level of public organizations, schools, classrooms, teachers and individual student groups [6, p. 2]. The application of art pedagogy at the classroom level is based on individualization and differentiation of learning and has a number of advantages: the teacher can take into account the individual characteristics of each student, select the necessary forms and directions of work, and objectively analyze the feasibility of introducing certain technologies that would affect not only the emotional and volitional, but also the cognitive sphere of students, as researchers find evidence of the role of art in the development of academic skills, including literacy and mathematics [7].

Art pedagogy offers the use of the following forms of artistic work: active and passive. The passive form involves perception and analysis, while the active form involves creating one's own art product. Both forms have the potential for effective use and implementation of the above tasks, but the most common is the passive form, which is regularly used by teachers in humanities classes. They use verbal (explanation, story, conversation) and visual methods (illustration, demonstration, independent observation) focused on working with works of various art forms. Indisputably, active forms can be more difficult to implement, as they require more time and resources, but they offer more opportunities for students to develop their personal potential.

However, it is important to note that passive contact with art is an equally effective form of working with emotions. Studies show that a short visit to an art museum has a positive effect on the subjective level of stress and emotional arousal of people [8, p. 53]. As we can see, even observation can be an effective means of improving emotional well-being. This form of work also contributes to the development of emotional intelligence, in particular, it teaches you to better understand other people and helps you recognize and manage your own emotions. Passive work with art helps to develop the ability to express opinions orally and in writing, critical thinking, and the ability to logically substantiate a position, which is especially important in humanities courses. The choice of form may depend on many variables, but in our view, a combination of both forms is highly effective.

Adolescence is characterized by intense changes at the psychological level. This period is characterized by vulnerability, instability of the emotional state, and a tendency to deconstructive expression of emotions, which is why this time is extremely important for pedagogical influence. The use of active art technologies in the classroom is an underestimated form of work that would contribute to the formation of emotional well-being, creative thinking, and help to better understand the educational material. Art technologies include a large number of different approaches, techniques, forms and methods, including: visual arts, symbol drama, theatricalization, music therapy, plastic drama, fairy tale therapy, work with various natural materials, etc. In the humanities lessons, the most accessible is the use of visual arts, music therapy and theatricalization.

The literature review shows [11, 12] that the most effective way to work with emotions is theatricalization or drama therapy. Dramatherapy is a direction of art therapy that involves the use of dramatization techniques to play out certain plots [10, p. 100]. M. Bergs and A.-E. J. C. Prick in their systematic descriptive review noted the effectiveness of drama therapy in dealing with psychosocial problems of the individual (emotional, behavioral and social), reducing symptoms of depression, (social) anxiety, post-traumatic stress, inattention (especially hyperactivity and impulsivity) and aggressive behavior [11, p. 22]. In our opinion, such conclusions are expected, since acting is an active work with emotions, which allows you to live them and develop behavioral patterns that further help in the regulation of your own affective states.

The use of drama therapy in humanities classes can be either short-term or long-term. Short-term drama involves situational improvisation created within a problematic situation, while long-term drama requires longer preparation and is implemented in project activities. Dramatherapy is based primarily on differentiation, such as dividing into groups during project preparation (screenwriters, actors, and art critics), which allows not only to work with emotions but also to create a more comfortable environment for each student. It also enables the development of creative abilities and career guidance, which is important for modern pupils. An important

advantage of drama therapy is its collective nature, combining learning activities with intimate and personal communication will undoubtedly have a positive impact on the level of emotional well-being of students.

At the same time, theatricalization is one of the most difficult areas because it requires a high level of involvement in the creative process. A piece of music (listened to or played), a painting, a poem expressed indirectly through this medium. In the theater, the actor/patient expresses himself through the game. His/her environment, therapeutic tool is himself/herself [12, p. 15]. Because of this, theatricalization requires bravery, a willingness to demonstrate one's emotions, but fear of criticism, public speaking, and isolation can be an obstacle to the implementation of this technology. However, as mentioned above, numerous studies confirm the positive impact of theater on students' communication skills, confidence, and emotional intelligence, including the ability to control emotions and develop empathy. In view of this, we believe it is necessary to further deepen the theoretical and methodological foundations for introducing theatricalization at the classroom level (in particular, in humanities classes) and to conduct empirical research that would demonstrate its effectiveness.

During the implementation of drama therapy, the teacher may encounter students' reluctance to engage in the performance and interact with others, which is common for this age group. An alternative may be puppet theater, that performs all the functions of drama therapy, but allows students to feel more confident, as an intermediary appears between the student and the world around them. A non-contact, shy, indecisive child, despite the fact that the doll is on his or her hand, sees it as separate from him or her. Thanks to this, he/she can actively engage in play activities, reveal his/her innermost feelings according to the principle: «It's not me, it's a doll!» [13, c. 50].

It is worth mentioning that the use of puppet theater can be appropriate at any age, but for adolescents it should reduce infantile features and become more serious. This type of theatrical activity performs an educational, in particular, career guidance function, and allows students to get acquainted with the professions of an actor and a

puppet theater director. It promotes the development of confidence and self-esteem through the demonstration of performances for junior high school students. Puppet theater can be an optimal substitute for drama therapy, as it helps to work with emotions through a specific character, which makes this process more comfortable, and the puppet, as the main tool, allows you to freely express any emotions and explore different aspects of your personality.

Isotherapy is considerably easier to implement in the educational process, since it does not require significant effort, but it still performs essential functions. Isotherapy, a technology based on the belief that a child's inner self is reflected in visual images every time he or she spontaneously paints a picture without thinking much [14, p. 66]. It allows for free expression and does not involve criticism, making it a safe tool for working with emotions. In an educational process full of assessments, isotherapy can allow students to relax and focus on emotions without thinking about mistakes or comparing themselves to others. Undoubtedly, during creative activities, students can interact, discuss their work and emotions, but it is necessary to create the prerequisites for safe communication in advance, approve the rules and pay special attention to the importance of treating each other with respect and maintaining a positive atmosphere. It should be noted that isotherapy is based on one's own experience, so only the author can interpret the work, and the discussion should be voluntary, allowing students to feel like real experts, which develops self-confidence.

Although drawing as a diagnostic tool is most common in the preschool age group, we believe that isotherapy is also appropriate and effective in working with adolescents. This age is characterized by a tendency to hide their emotions, distrust of adults, and difficulties in expressing feelings. Art allows you to unobtrusively learn more about the emotional state of students and, if necessary, provide the assistance they need. Drawing differs from other methods in that the child does not consciously, intuitively express his or her psycho-emotional state while drawing. Through drawing, one can find out what internal emotions and hidden conflicts disturb the child [15, p. 83]. Thus, isotherapy contributes to the creation of a positive climate in the classroom, forms positive narratives, helps to express emotions, which positively affects the level of emotional well-being, and has a diagnostic function.

Every day, modern teenagers face a lot of stressors: the unstable situation in the country; social isolation due to distance learning; high workloads in the educational environment; unrealistic images on social media – all of this can negatively influence personality development. Given these challenges, teachers should implement effective methods of supporting emotional well-being, which will have a positive impact not only on the emotional sphere but also on academic achievement. Music stands out among all the various art kinds in this context. Inasmuch as music is one of the most powerful tools for managing stress, as it has an extraordinary impact on people, can evoke positive emotions, stimulate memory and reduce anxiety.

In a controlled study by Kyung Sung Lee and Hyun Cheol Jeong, university students were exposed to a series of stressful tasks and then listened to classical music for twenty minutes. The findings demonstrated that music tends to relax the body and stimulate the parasympathetic nervous system, making music therapy an effective stress-reducing tool [16]. The study suggests that the introduction of musical minutes with classical or just students' favourite music after tests, background music during creative tasks, and the processing of educational material through songs can significantly improve the emotional well-being of students.

Another noteworthy study describes the implementation of the innovative educational programme «MusMotion» by J.-M. Valero-Esteban and K.-M. Alcover on the basis of a general secondary education institution. The combination of measures implemented in this experiment deserves special attention. The experiment was implemented through the organization of various activities: seminars, reflections, conferences, which were based on cooperative learning, attention to emotional intelligence, conflict resolution strategies and the use of music to express and perceive emotions. The results showed that the use of music as a leading tool led to improved emotional health, classroom climate, and better implementation of educational programmes [17, p. 12].

Active music therapy, which is realized through joint singing and playing musical instruments, will help not only to reduce stress, but also make the learning process more interesting, diverse and help increase students' attention. In humanities classes, studying the material in this format can be a way to improve retention of learning material, increase motivation to learn the subject and engage students in

teamwork. We can also suggest that the implementation of music clubs in schools can also have a positive impact on the emotional well-being of students. We are able to conclude that in modern circumstances, teachers should pay special attention to the potential of music in the educational process, in particular its ability to reduce stress, and develop their own educational programme that would use music as a means of improving emotional well-being and optimizing the learning process.

In view of the above, we can conclude that the functions of art pedagogy go beyond cultural, educational, formative and correctional. Drama therapy performs a socializing function, visual arts – a diagnostic function, and music – a relaxation function. In addition to these functions, we should also highlight the hedonistic one, because the creative process also brings great aesthetic pleasure. In our opinion, the combination of drama, music and visual arts can significantly improve the emotional well-being of students. Art therapy technologies do not require large resources, can be easily integrated into any subject of the educational course (especially the humanities) and complement it. A large number of different directions, forms, methods and techniques allow for maximum individualization of the process, selection of tools that are most suitable for a particular student or group of students.

list of sources used:

1. Зязюн І. Педагогічна арт-терапія як естетична фасцинація. Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір: зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ-Хмельницький, 2008. С. 17-25.

2. Головатюк І. Г. Теоретичні основи застосування арт-терапії у процесі професійної підготовки фахівців. Молодий вчений, 2017. № 7 (47). С. 93-96.

3. Павлюк Р. О. Артпедагогіка як наука: зміст, суть, значення та форми впровадження. Педагогічний альманах: зб. наук. пр. № 17, 2013. С. 67-73.

4. Загоруйко Н. В. Шкільні страхи молодших школярів та їх корекція. Теорія та практика психокорекції особистості: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2021. С. 45-47.

5. Деркач О.О. Реалізація виховного потенціалу арт-педагогіки в умовах навчально-виховного процесу початкової школи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти : збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. Вип. 8 (13). С. 155-159.
6. Robin Rooney. Arts-Based Teaching and Learning. Review of the Literature. VSA Arts Washington, DC. 2004. 25 p.
7. Deasy, R. J. Critical Links: Learning in the Arts and Student Academic and Social Development. Washington DC: Arts Education Partnership, 2002. 170 p.
8. Ter-Kazarian, K., & Luke, J. J. Influence of an art museum visit on individuals' psychological and physiological indicators of stress. *Museums & Social Issues*, 14 (1-2), 2019. P. 45-59.
9. Коновець С. В. Арт-технології у розвитку креативності особистості. *Вісник Закарпатської академії мистецтв*, 2017. Вип. 9. С. 106-111.
10. Гусельцева К., Дулька О. Інноваційний підхід до впровадження послуг арт-терапії в готелях України. *SWorldJournal*. Issue 19, Part 2, 2023. С. 97-107.
11. Berghs M, Prick AJC, Vissers C, van Hooren S. Drama Therapy for Children and Adolescents with Psychosocial Problems: A Systemic Review on Effects, Means, Therapeutic Attitude, and Supposed Mechanisms of Change. *Children (Basel)*, 2022, 9, 1358. 27 p.
12. Anna Bielańska. Teatr, który lecz. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002. 145 n.
13. Федій О. А. Лялькотерапія у професійній діяльності педагога. *Постметодика*, 2009. № 1. С. 46-50.
14. Янчук О. А. Ізотерапія як ресурс педагогічного впливу на розвиток творчого потенціалу особистості школяра у процесі навчання. *Педагогічний пошук*. 2015. № 3. С. 65-66.

15. Тиховська Р. Ізотерапія як ефективний психологічний інструментарій діагностики емоційних станів у підлітковому віці. Матеріали V-тої міжнародної науково-практичної конференції з дитячої та юнацької психотерапії української спілки психотерапевтів «нашого цвіту по всьому світу – скарби української нації» 18-19 листопада 2023, м. Ужгород. 102 с.

16. Lee KS, Jeong HC, Yim JE, Jeon MY. Effects of Music Therapy on the Cardiovascular and Autonomic Nervous System in Stress-Induced University Students: A Randomized Controlled Trial. *Journal of Alternative and Complementary Medicine*. New York. 2016 Jan, 22 (1). P 59-65.

17. Valero-Esteban JM, Alcover CM, Pastor Y, Moreno-Díaz A, Verde A. Emotions and music through an innovative project during compulsory secondary education. *Heliyon*. 2024 Feb 9;10 (4):e25765. P. 15.

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Андрющенко Єва

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Белозьорова Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Реформування початкової освіти в Україні за концепцією НУШ висуває на перший план потребу в розвитку особистості учня, здатної до активної та самостійної пізнавальної діяльності. У цьому контексті мотивація виступає визначальним чинником, що зумовлює успіх навчання молодших школярів. Сучасна педагогічна практика засвідчує: за умови цілеспрямованого формування й підтримки мотивації учні краще сприймають навчальний матеріал, демонструють вищі результати та виявляють готовність до розвитку компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві.

Упродовж останніх років науковці приділяли увагу різним аспектам мотивації як фактору підвищення навчальної успішності молодших школярів. Зокрема, О. Біляна (2021) вивчала роль сімейного середовища й позашкільних чинників у підтриманні мотиваційної сфери молодших школярів. С. Левицька (2022) розглядала особливості формування мотивації в контексті інтегрованого навчання, В. Тарасенко (2023) акцентував на психолого-педагогічних механізмах підтримки інтересу до навчання в дітей із різним рівнем пізнавальної активності, а І. Чиж (2022) зосередилася на гейміфікованих цифрових платформах та їхньому впливі на мотивацію учнів.

В освіті мотивація трактується як сукупність внутрішніх та зовнішніх стимулів, що спонукають учнів до діяльності, визначають її спрямованість, інтенсивність і цілеспрямованість [1]. Важливою складовою цього процесу є навчальна успішність – не лише результати, зафіксовані в оцінках, а й реальний рівень оволодіння знаннями, вміннями та компетентностями. Мотивація у молодшому шкільному віці формується під впливом як пізнавальних інтересів учнів, так й впливу вчителів, батьків та ровесників, а також мети та змісту освітнього процесу, враховуючи його емоційно-ціннісну складову.

Одним із дієвих способів посилити мотивацію є орієнтація на індивідуальні освітні траєкторії учнів [2, с. 15]. Якщо молодший школяр має можливість обирати форму роботи (індивідуальну, парну чи групову), а також глибину опрацювання певної теми, вона відчуває вищий ступінь автономії та зростання інтересу до навчання. Водночас учитель виконує роль фасилітатора, пропонуючи додаткові матеріали, завдання підвищеної складності або креативні проєкти для тих, хто прагне більшого виклику.

Використання гейміфікації та інтерактивних методів суттєво впливає на мотивацію учнів початкових класів [5]. Приклади включають освітні комп'ютерні ігри, віртуальні квести й системи заохочень (значки, «рівні», «баланс монет» тощо). Згідно з даними дослідження К. Твердохліб (2023), впровадження таких технологій підвищує зацікавленість учнів та призводить до помітного зростання навчальної успішності, особливо у сферах математики та мовної підготовки.

Важливим чинником, що впливає на мотивацію, є стосунки в учнівському колективі [4, с. 90]. Атмосфера співпраці, взаємодопомоги та дружньої конкуренції стимулює дитину більш активно включатися в навчальний процес. Спільні творчі завдання чи дослідницькі проєкти (наприклад, міні-експерименти з природознавства або розробка колективних презентацій) формують відчуття причетності й відповідальності за спільний результат, що сприяє підтримці стабільного інтересу до навчання.

На мотивацію впливає й система оцінювання, особливо у контексті формувального підходу, який у НУШ активно застосовується останніми роками [5]. Замість концентрації лише на підсумкових оцінках фокус зміщується на процес навчання, проміжні досягнення та зростання дитини. Вчитель надає регулярний зворотний зв'язок, допомагає учням усвідомити власні успіхи та труднощі, встановити індивідуальні цілі. Такий підхід доводить, що помилки – це природна частина пізнавального процесу.

Не менш суттєвим є залучення батьків до формування у дитини позитивних мотивів навчання [3]. Сімейне оточення, що підтримує інтерес учня, визнає його досягнення й заохочує до самостійної роботи, підвищує ефективність освітньої діяльності. Згідно з результатами досліджень Л. Кухар (2022), регулярна співпраця вчителя з батьками молодших школярів, зокрема проведення сімейних майстер-класів чи спільних творчих проєктів, створює додаткові стимули для навчання.

Значний вплив на мотиваційну сферу справляє й емоційний компонент: позитивна атмосфера під час уроків, відсутність страху перед помилками, схвалення зусиль і допитливості учня [5]. Педагогічні спостереження свідчать, що якщо учні відчують повагу до власної думки, мають можливість висловитися та отримують конструктивний фідбек, то вони краще залучаються до навчальної діяльності, стають більш ініціативними, а їхні навчальні показники підвищуються.

Отже, можна зробити висновок, що мотивація є одним із найпотужніших інструментів підвищення навчальної успішності молодших школярів. Формуванню сталого інтересу до навчання сприяють: орієнтація на індивідуальний

темп і здібності дитини, інтерактивні й ігрові методики, дружнє учнівське середовище, сформовані зв'язки між учнями, учителем та батьками, а також застосування формульованого оцінювання й позитивної психологічної підтримки. Такий комплексний підхід відповідає цінностям НУШ й демонструє високу ефективність у контексті розвитку особистості дитини, підвищуючи її освітні здобутки та формуючи фундамент для успішної подальшої соціалізації.

Список використаних джерел:

1. Волянюк А. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. Освітній портал. 2020. URL: <https://op.ua/ru/pedclass/naukova-stattya/motivaciya-yak-faktorpodvischennya-navchalnoyi-uspishnosti-molodshih-shkolyariv> (дата звернення: 04.03.2025).
2. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 47. С. 14-24.
3. Міністерство освіти і науки України – Підтримай дитину: рекомендації батькам для збереження та підвищення мотивації до навчання у школярів початкових класів. Міністерство освіти і науки України. 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/pidtrimaj-ditinarekomendaciyi-batkam-dlya-zberezhennya-ta-pidvishennya-motivaciyi-donavchannya-u-shkolyariv-pochatkovih-klasiv> (дата звернення: 04.03.2025).
4. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 85-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_12 (дата звернення: 06.03.2025).
5. Чорней І. Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 165.

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ

Блажко Олена

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, факультет початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Белозьорова Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

В умовах Нової української школи проблема розвитку мотивації молодших школярів до навчання набуває особливої актуальності у зв'язку з переходом до компетентнісної моделі освіти, яка передбачає інтегрованість змісту та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як одного з ключових інструментів формування сучасних освітніх практик. Дистанційна освіта та цифрове середовище, які постійно розвиваються, вимагають якісно нових підходів до організації освітнього процесу, стимулює активну взаємодію учнів з навчальним матеріалом та сприяє індивідуалізації й диференціації навчання відповідно до інтересів та рівня підготовки учнів. Саме тому питання розвитку мотивації у учнів початкової школи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій є одним із пріоритетів сучасної педагогічної науки України.

Питанням формування мотивації учнів молодшого шкільного віку засобами ІКТ упродовж останніх трьох років активно займалися українські науковці, зокрема: Т. Дмитренко, яка досліджує вплив інтерактивних вправ на формування навчального інтересу; І. Ковальчук, що вивчає психолого-педагогічні умови адаптації дітей до цифрового освітнього середовища; О. Луценко, котрий аналізує цифрові ігрові платформи та їхню роль у формуванні пізнавальної активності; В. Шапран, яка наголошує на важливості розробки електронних освітніх ресурсів з урахуванням вікових особливостей молодших школярів. Сучасні науковці акцентують увагу на тому, що сучасне цифрове покоління вимагає нових підходів до організації навчального процесу, а отже роль ІКТ у підвищенні мотивації до навчання є вирішальною.

Під мотивацією навчання молодших школярів розуміємо сукупність внутрішніх та зовнішніх спонукань, які спрямовують та регулюють навчальну діяльність учня, викликають зацікавлення до пізнавального процесу та впливають на результативність навчання.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) охоплюють апаратні, програмні та мережеві засоби, що забезпечують пошук, обробку, представлення та передачу даних, а у випадку початкової школи виступають також дидактичним інструментом, що дозволяє ефективно організувати освітній процес в інтерактивному режимі. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в освіті – це широкий набір технічних і програмних інструментів, які застосовуються для підвищення ефективності навчання та збагачення освітнього досвіду [6; 7]. Інформаційно-комунікаційні технології вже стали невіддільною складовою навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, у тому числі сучасної початкової школи. Вони сприяють ефективній підготовці вчителя до уроків, полегшують пояснення навчального матеріалу, дають змогу контролювати рівень засвоєння знань учнів, а також відкривають учням можливість самостійно опановувати додаткові матеріали. Серед складових ІКТ можна відзначити [7, с. 21-22]: 1) комп'ютери та ноутбуки: ці пристрої є невід'ємною частиною навчального процесу, адже з їхньою допомогою можна використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для навчання, обробки інформації та розробки навчальних матеріалів. 2) інтернет: необмежений доступ до інформації та освітніх ресурсів значно полегшує процес дослідження й самоосвіти. 3) електронні підручники та навчальні платформи: застосування електронних версій підручників та спеціалізованих платформ дає можливість створювати інтерактивний контент, тести, завдання та відеоуроки, що робить навчання ефективнішим. 4) відеоконференції: завдяки цим засобам комунікації вчителі та учні можуть взаємодіяти та навчатися безпосередньо, попри фізичну відстань. 5) електронні зошити: допомагають формувати й зберігати нотатки, виконувати домашні завдання та накопичувати інші освітні матеріали в цифровому форматі. 6) спеціалізовані навчальні програми: різноманітні програмні рішення для опанування предметів, іноземних мов та практичних навичок роблять навчання цікавішим й продуктивнішим. 7) інтерактивні дошки: використовують для проведення занять з візуально насиченим супроводом та демонстрації навчального контенту. Проте, ефективне розгортання цифрових

технологій в освітньому процесі вимагає врахування вікових можливостей учнів. Вчитель початкової школи має чітко формулювати навчальні цілі, підбрати зрозумілі та доступні цифрові ресурси й адаптувати завдання відповідно до рівня підготовки й зацікавлень учнів. Також слід створювати умови для співробітництва й обміну знаннями у цифровому середовищі, аби діти могли розвивати комунікаційні навички, взаємодіючи один з одним онлайн.

Для підвищення мотивації молодших школярів до навчання за допомогою ІКТ, вважаємо доцільним створити умови, за яких молодші школярі можуть самостійно обирати темп та спосіб опрацювання навчального матеріалу, отримувати зворотний зв'язок й бачити результат власної навчальної діяльності. Саме інтерактивність та наочність цифрових ресурсів здатні перетворити класичну «пасивну» модель навчання на активний дослідницький підхід [2, с.2]. За допомогою інтерактивних дошок, онлайн-тренажерів, ігрових платформ (наприклад, LearningApps, Kahoot, ClassDojo тощо) молодші школярі отримують можливість практикуватися у вирішенні навчальних завдань, змагатися між собою й одночасно бачити свої досягнення.

Так, у контексті розвитку мотивації важливим фактором є інтеграція ІКТ зі змістом різних навчальних предметів початкової школи [5, с. 29]. Використання мультимедійних презентацій, відео- та аудіо-матеріалів, віртуальних лабораторій сприяє кращому розумінню навчального матеріалу та зацікавленості учнів в його вивченні. Наприклад, під час вивчення предмета «Я досліджую світ» можна використовувати інтерактивні моделі тваринного та рослинного світу, що стимулює молодших школярів до глибшого пізнавального пошуку. У процесі вивчення математики застосування цифрових ресурсів для розв'язування задач та прикладів, що збільшує інтерес до предмета та розвиває критичне мислення.

Поряд із застосуванням ІКТ, одним із дієвих засобів формування мотивації є гейміфікація освітнього процесу [4, с. 41]. Запровадження ігрових механік (рівні, нагороди, рейтинги тощо), що активізує діяльність учнів, формує у них впевненість у власних силах та заохочує до вдосконалення. Гейміфікація вдало поєднується з інтерактивними технологіями, уможливлюючи створення комплексного цифрового освітнього середовища, де дитина поступово набуває досвід успіху, й одночасно підвищує внутрішню мотивацію учня.

Не менш важливим є й психолого-педагогічний супровід процесу використання ІКТ у початковій школі. Учителі, залучаючи цифрові ресурси, мають формувати позитивне ставлення учнів до нових технологій, навчати їх елементарних правил цифрової безпеки та етики [1, с. 72-75; 6]. Одночасно з цим необхідно постійно рефлексувати щодо ефективності використання цифрових інструментів, відстежувати, чи не перетворюється діяльність учнів на механічне «натискання кнопок» без розуміння суті завдань. Для досягнення оптимальних результатів слід створювати баланс між традиційними формами навчання й ІКТ, щоб уникати перевтоми та перенасичення інформацією.

Таким чином, вважаємо, що ІКТ відіграє провідну роль у підвищенні мотивації молодших школярів до навчання, оскільки сприяють їхній активній участі в освітньому процесі, розвивають пізнавальну активність та самостійність, а також формують готовність до взаємодії у цифровому середовищі. Застосування ІКТ мотивує учнів до активної участі у навчальному процесі, адже завдяки анімаційним елементам освітні матеріали стають більш наочними та захопливими для дітей. Водночас залучення новітніх інформаційних технологій має бути цілеспрямованим, продуманим та методично обґрунтованим, щоб позитивно впливати на внутрішні спонукання учня до навчання. Забезпечення технічних, методичних та морально-етичних умов сприятиме формуванню у молодших школярів стійкої внутрішньої мотивації, готовності до самостійного пізнання та набуття ключових компетентностей, що відповідають вимогам НУШ.

Список використаних джерел::

1. Андрієвська В. М. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності: монографія. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. 308 с.
2. Андрощук І. Мотивація навчальної діяльності учнів як педагогічна проблема. *Педагогічний вісник*, № 3, 2022. С. 2-3.
3. Нова українська школа: принципи [Електронний ресурс]. URL: http://nus.org.ua/questions/zrozumity_noviy_standart/ (дата звернення: 02.03.2025).
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник за ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво. А.С.К., 2004. 192 с.

5. Руцька К. О. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі: Навчально-методичний посібник. Вінниця: ММК, 2016. 79 с.

6. Шакотько А. В. Методика використання ІКТ у початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ: ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2018. 128 с.

7. Швачич Г. Г., Толстой В. В., Петречук Л. М., Іващенко Ю. С., Гуляєва О. А., Соболенко О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Бугаєва Марія

здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Тачаєва Евеліна

здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Тетяна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та менеджменту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Сучасні підходи до логопедичної корекції дітей із порушенням мовлення активно інтегрують мультимедійні ігрові технології. Використання цифрових ресурсів, інтерактивних програм та мобільних застосунків дає змогу урізноманітнити корекційний процес, зробити його більш ефективним та захопливим для дитини. Завдяки візуалізації, звуковому супроводу та інтерактивності такі технології сприяють розвитку фонематичного слуху, артикуляційної моторики, збагаченню словникового запасу та вдосконаленню комунікативних навичок. Сучасні підходи до логопедичної корекції дітей із порушенням мовлення потребують інноваційних методів, які б сприяли ефективному засвоєнню мовленнєвих навичок та підвищенню мотивації до навчання. Використання мультимедійних ігрових технологій дозволяє урізноманітнити традиційні

методики, поєднуючи аудіо-, візуальні та кінетичні компоненти, що є особливо важливим для дітей із дизартрією, дислалією, затримкою мовленнєвого розвитку та іншими порушеннями. Актуальність теми зумовлена зростанням кількості дітей із мовленнєвими розладами та необхідністю застосування сучасних інтерактивних технологій у корекційній роботі. Завдяки мультимедійним ігровим програмам діти можуть засвоювати мовний матеріал у доступній та цікавій формі, що значно підвищує ефективність логопедичних занять.

Метою дослідження є аналіз теоретичних та практичних аспектів використання мультимедійних ігрових технологій у логопедичній корекції дітей із порушенням мовлення. Завдання дослідження включають визначення впливу мультимедійних ігор на розвиток мовлення дітей, огляд сучасних цифрових технологій, які застосовуються у логопедичній практиці, аналіз переваг та викликів використання мультимедійних ігор у корекційній роботі, визначення перспектив розвитку мультимедійних технологій для логопедичної роботи.

Корекційно-розвиткова робота з дітьми, які мають мовленнєві порушення, базується на основі таких принципів:

- принцип індивідуального підходу (мультимедійні програми дають змогу адаптувати вправи до рівня розвитку дитини);
- поєднання візуального, аудіального та кінестетичного сприйняття підсилює ефективність засвоєння мовного матеріалу;
- гейміфікація корекційного процесу перетворює навчання на захопливий процес, підвищуючи мотивацію дитини;
- принцип зворотнього зв'язку (інтерактивні додатки та комп'ютерні програми надають миттєвий аналіз успішності виконання завдань) [1, с. 132].

Наукові дослідження доводять, що впровадження мультимедійних технологій у логопедичну практику сприяє покращенню мовленнєвих навичок та пришвидшує адаптацію дітей із порушенням мовлення до навчального процесу. Так Ю.В. Рібцун досліджує сучасні ігрові технології в логопедичній допомозі дітям із порушеннями мовлення, підкреслюючи їхню ефективність у корекційній роботі. В.І. Галущенко аналізує застосування інноваційних

логопедичних технологій, зокрема сміхотерапії, казкотерапії та вокалотерапії, для покращення мовленнєвого розвитку дітей. О. Чепка досліджує можливості ігрових технологій у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення, пропонуючи систему логоритмічного впливу. Є.А. Черкашин аналізує використання ігрових технологій у корекційній та розвивальній роботі зі старшими дошкільниками з порушенням мовлення, відзначаючи їхню ефективність у підвищенні мотивації дітей до занять.

Серед основних інструментів, які застосовуються в логопедичній корекції, можна виділити такі:

1) Комп'ютерні логопедичні програми: «Розмовляйко» – навчально-ігровий комплекс для корекції звуковимови та розвитку фонематичного слуху; «ДивоГолос» – програма, що включає артикуляційні вправи, вправи для розвитку дихання та роботи над складовою структурою слова.

2) Мобільні додатки для розвитку мовлення: «Звуки мови» – інтерактивний додаток для автоматизації звуків і розвитку мовленнєвого дихання; «Логопедичні вправи» – застосунок, що містить вправи для корекції дислалії, дизартрії та затримки мовного розвитку.

3) Інтерактивні онлайн-платформи: «Logopedic World» сайт з інтерактивними завданнями для розвитку мовлення дітей із логопедичними порушеннями; «VoxiKids» – міжнародна онлайн-програма, що використовує штучний інтелект для аналізу мовлення дитини.

4) Аугментативно-альтернативні технології (ААС): використання жестової мови, піктограм, спеціальних комунікаторів (GoTalk, Proloquo2Go) для дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями [3, с. 190].

На наш погляд використання мультимедійних ігрових технологій у логопедичній практиці може мати такі переваги:

- залучення дітей до активної взаємодії, адже інтерактивний формат сприяє зацікавленості дитини та знижує рівень тривожності;
- швидкий зворотний зв'язок, бо програми одразу фіксують правильність виконання вправ та надають корекційні підказки;

- можливість індивідуалізації навчання, бо вправи можна адаптувати до рівня мовленнєвого розвитку дитини;

- поєднання різних каналів сприйняття, адже це сприяє ефективному закріпленню матеріалу;

- мотиваційний фактор, так як навчання у форматі гри робить заняття цікавими, що збільшує ефективність корекційної роботи [2, с. 58].

Попри численні переваги, за нашими спостереженнями, впровадження мультимедійних технологій у логопедичну практику може стикатись з певними труднощами: це необхідність навчання фахівців, логопеди повинні вміти працювати з цифровими інструментами; це матеріально-технічне забезпечення, бо не всі освітні заклади мають необхідне програмне забезпечення та технічні засоби та персоналізація підходів, адже деякі діти потребують змішаного формату корекції (традиційні заняття + мультимедійні технології) [2, с. 64].

Отже, мультимедійні ігрові технології є потужним інструментом логопедичної корекції, який дозволяє зробити заняття більш ефективними, цікавими та інтерактивними. Використання цифрових платформ, мобільних додатків та комп'ютерних програм допомагає дітям з порушенням мовлення покращувати артикуляцію, фонематичний слух, розширювати словниковий запас та покращувати комунікацію. Для подальшого розвитку цього напрямку необхідно забезпечити логопедів відповідним програмним забезпеченням та навчати їх ефективного використання цифрових технологій у роботі з дітьми.

Впровадження мультимедійних технологій сприяє розвитку фонематичного слуху, артикуляційної моторики, збагаченню словникового запасу та покращенню комунікативних навичок. Використання комп'ютерних програм, мобільних застосунків та інтерактивних платформ підвищує мотивацію до занять, що особливо важливо для дітей молодшого віку. Сучасні цифрові технології дозволяють персоналізувати логопедичні вправи відповідно до особливостей кожної дитини. Основними викликами є необхідність навчання фахівців, матеріально-технічне забезпечення закладів освіти та адаптація програм до специфічних мовленнєвих порушень.

Подальший розвиток цього напрямку сприятиме підвищенню ефективності логопедичної допомоги, розширенню можливостей для дітей із порушенням мовлення та забезпеченню інклюзивного підходу в освіті.

Список використаних джерел:

1. Рібцун Ю.В. Сучасні ігрові технології логопедичної допомоги дітям із порушеннями мовлення. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття*. 2013. С. 132-133.

2. Чепка О. Ігрові технології у корекційно-розвивальній роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. №2(10). С. 57-66.

3. Черкашин Є.А. Використання ігрових технологій у корекційній та розвивальній роботі зі старшими дошкільниками з порушенням мовлення. *Харківський природничий форум: VII Міжнародна конференція молодих учених*, Харків, 16-17 травня 2024 р.: зб. наук. пр. Харків, 2024. С. 190-191.

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Гуменюк Віра

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Хмельницький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка

Стратегічний розвиток закладу загальної середньої освіти в умовах невизначеності є важливим аспектом забезпечення його ефективної діяльності та адаптації до змін, які можуть виникати через різні фактори – соціальні, економічні, технологічні, політичні, природні. У світі, що швидко змінюється, заклади освіти повинні бути гнучкими і здатними швидко реагувати на виклики, при цьому зберігаючи високу якість освітньої діяльності та ефективність управління [1; 2].

Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства освіти України 28.09.2021 №620-21, серед

трудова функція керівника виокремлює таку функцію, як стратегічний розвиток закладу загальної середньої освіти, і в контексті цієї функції виділяє відповідні професійні компетентності: стратегічне управління і розвиток закладу освіти, стратегічна комунікація, нормативно-правова компетентність [3].

Зупинимося на деяких ключових аспектах стратегічного розвитку закладу загальної середньої освіти в умовах невизначеності:

1. Адаптація до змін. Заклади освіти повинні бути здатні швидко адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх змін. Це може включати:

- Застосування нових технологій в освітньому процесі.
- Адаптацію до нових вимог суспільства та держави у зв'язку з розбудовою нової української школи.

- Постійне оновлення програм та методик навчання.

2. Інноваційний підхід до навчання. Невизначеність вимагає від закладів освіти постійного пошуку нових рішень:

- Використання дистанційного навчання та гібридних моделей.
- Впровадження інноваційних методів навчання, таких як проєктне навчання, критичне мислення, вирішення проблем.

• Впровадження технологій, які дозволяють підтримувати високу ефективність освітнього процесу в умовах обмежених ресурсів.

3. Розвиток управлінських компетенцій. Керівництво закладу освіти повинно бути готовим до управління невизначеністю, зокрема:

- Постійне вдосконалення навичок стратегічного планування.
- Формування команди, яка готова до змін і здатна впроваджувати нові ідеї.
- Гнучке управління, яке дозволяє оперативно реагувати на зміни.

4. Інклюзивність і різноманітність підходів. У сучасному світі дуже важливо створювати навчальне середовище, яке враховує потреби різних учнів, а також культурні, соціальні та економічні фактори. Заклади освіти повинні:

• Впроваджувати інклюзивні практики для підтримки учнів з особливими потребами.

• Створювати доступні умови для всіх здобувачів, незалежно від їхнього походження та фінансових можливостей.

5. Формування партнерств і колаборацій.

В умовах невизначеності важливо розвивати партнерство з іншими навчальними закладами, громадськими організаціями, державними установами та бізнес-сектором. Це дозволяє:

- Отримувати додаткові ресурси і підтримку.
- Спільно вирішувати виклики, пов'язані з розвитком освіти.
- Залучати нові можливості для здобувачів, такі як стажування або проекти на замовлення бізнесу.

6. Моніторинг і оцінка ефективності. Регулярне оцінювання результатів є важливою складовою стратегічного розвитку. Це допомагає:

- Оцінити досягнення та виявити слабкі місця і невикористані резерви.
- Визначити необхідність коригування стратегій.
- Забезпечити прозорість і підзвітність у роботі закладу.

7. Інвестування у професійний розвиток педагогічних працівників. Ключовим елементом стратегічного розвитку є підготовка вчителів до роботи в умовах змін:

- Постійне навчання і підвищення кваліфікації.
- Використання нових педагогічних технологій.
- Залучення до розробки нових навчальних програм і методик.

8. Гнучкість в управлінні ресурсами. Невизначеність часто призводить до змін у фінансових і матеріальних ресурсах, тому важливо:

- Оптимізувати використання існуючих ресурсів.
- Розвивати альтернативні джерела фінансування (наприклад, гранти, донорські програми).
- Створювати механізми швидкої адаптації до фінансових змін.

9. Культура постійного вдосконалення. Невизначеність вимагає від всіх учасників освітнього процесу (керівників, педагогів, учнів, батьків здобувачів освіти) готовності до змін. Тому важливо створити культуру постійного вдосконалення, що включає:

- Заохочення інноваційних підходів.
- Вдосконалення практик і методик навчання.
- Підтримка відкритого діалогу та обміну досвідом.

10. Аналіз ризиків. Систематично виявляти, оцінювати та управляти потенційними ризиками, які можуть вплинути на цілі, діяльність чи проекти закладу загальної середньої освіти; отримувати якісну та кількісну інформацію,

необхідну для прийняття управлінських рішень. Використання моделей прогнозування та аналізу ризиків допомагає оцінити можливі сценарії і підготуватися до різних варіантів розвитку подій.

Відтак, невизначеність є природною частиною сучасного світу, і важливо навчитися управляти нею. Стратегічний розвиток закладу освіти в умовах невизначеності вимагає комплексного підходу, який включає в себе гнучкість, інноваційність, розвиток ресурсів, здатність адаптуватися, підтримку освітнього процесу. В цьому контексті важливо створювати сприятливе середовище для розвитку як здобувачів освіти, так і педагогічних працівників. Тільки таким чином можна забезпечити сталий розвиток закладу освіти навіть в умовах постійних змін.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк В. В. Використання інструментів кризового менеджменту для захисту закладу освіти від руйнівних впливів сучасних викликів і створення умов для його розвитку. *Управління закладом освіти в умовах реалізації Концепції нової української школи і нових суспільних викликів: досвід та перспективи* : зб. мат-лів Всеукраїнської наук.-практ. конф. /за ред. С.В.Білошицького, В.В.Гуменюк. Хмельницький : ХОППО, 2023. С. 38-40. URL: <https://hoippo.km.ua/?p=10551> (дата звернення 27.02.2025).

2. Гуменюк В.В. Моніторингова компетентність керівника закладу загальної середньої освіти в системі забезпечення якості освіти. *Формування професійної компетентності керівника закладу освіти в умовах змін* : зб. м-лів інтернет-конференції /упорядн. Сташенко М. О. Луцьк: ВІППО, 2020. С. 39-42. URL: <https://drive.google.com/file/d/10ogbLobGyyecVVxVIYleSzYqHieVslYd/view> (дата звернення 27.02.2025).

3. Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» : Наказ Міністерства освіти України від 17.09.2021 р. №568-21. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення 27.02.2025).

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дубровська Лариса

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

На сучасному етапі розвитку демократичних засад в українському суспільстві, побудови громадянської держави в Україні надзвичайно важливо всіляко сприяти виробленню у людей уміння критично мислити, об'єктивно оцінювати різноманітні явища, процеси, події. Тому в умовах сьогодення проблема розвитку критичного мислення є особливо актуальною.

Успішність і ефективність формування компетентностей молодших школярів залежать від форм і методів організації освітнього процесу. Пріоритетними у цьому сенсі стають сучасні педагогічні технології, які забезпечують активізацію пізнавальної діяльності учнів, залучають їх до творчого процесу пізнання, формування власної думки, сприяють їй успішній самореалізації. Однією з таких є технологія розвитку критичного мислення, яка спрямована на розвиток мисленнєвих навичок учнів, необхідних не тільки у навчанні, але й у повсякденному житті (вміння приймати виважені рішення, працювати з інформацією, аналізувати різні аспекти явищ тощо).

Упровадження технології розвитку критичного мислення забезпечує перехід від навчання, орієнтованого переважно на запам'ятовування, до навчання, спрямованого на розвиток самостійного свідомого мислення учнів. Технологія розвитку критичного мислення допомагає готувати дитину до життя в інформаційному суспільстві, вибирати серед невпинного потоку інформації головне, критично перевіряти отриману інформацію, співпрацювати у команді. Зрештою, критичне мислення є дієвим способом виховання громадян, які повинні про все мати власну думку і не дозволяти маніпулювати своєю свідомістю.

Дослідженню критичного мислення присвячено дослідження багатьох науковців. Цей феномен у своїх наукових працях досліджували Дж. Брунер, Д. Дьюї, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші науковці.

В Україні інтерес до розвитку критичного мислення як освітньої інновації з'явився наприкінці ХХ століття. Так, у 1996 році український учений О. Тягло акцентував увагу на важливості і значущості розвитку критичного мислення в умовах інформаційного суспільства. Серед українських учених вивченню цього питання приділяють значну увагу О. Белкіна-Ковальчук, І. Бондарчук, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, Л. Терлецька та інші.

Сьогодні очевидно, що критичне мислення означає не негативність суджень або критику, а розумний розгляд різноманітності підходів для винесення обґрунтованих суджень і рішень. Тому, на думку відомої американської ученої-психолога Д. Халперн, освіта, розрахована на перспективу, має забезпечити формування в учнів двох основних груп умінь: умінь швидко орієнтуватись у зростаючому потоці інформації та знаходити потрібне і вмінь осмислювати та застосувати здобуту інформацію [6, с.234-239].

Критичне мислення – це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно вирішити; самостійно знайти, обробити й проаналізувати інформацію; логічно побудувати свої думки, привести переконливу аргументацію; здатність мислити мобільно, обирати вірне рішення проблеми; бути відкритим до сприйняття думок інших й одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції.

З педагогічної точки зору, критичне мислення – це комплекс мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини: аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; бачити проблеми, ставити запитання; висувати гіпотези та оцінювати альтернативи; робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [5].

Людина, яка володіє критичним мисленням: легко знаходить потрібну й важливу інформацію, може її перевірити; уважно вивчає усі можливості; прискіпливо оцінює кожен варіант й робить власний вибір.

Активне мислення - це процес активного аналізу інформації, оцінки її достовірності та формування власної думки. Раціональне прийняття рішень – критичне мислення що допомагає нам аналізувати ситуації, визначати альтернативи та обирати найкраще рішення. Логічне мислення – застосування логіки, аналізу та синтезу для формування обґрунтованих висновків. Пошук істини - критичне мислення

допомагає нам перевіряти інформацію, визначати упередження та шукати справжні факти.

Розвиток критичного мислення передбачає формування в учнів певних здібностей та умінь:

1) знання – здатність повторити щось суттєве в тій формі, в якій воно було викладене і почуте;

2) розуміння – здатність викласти ідеї своїми словами або іншим способом використання – вміння побачити можливість застосування певної ідеї до іншого випадку;

3) аналіз – вміння знайти причини і наслідки та інші складові комплексної ідей;

4) синтез – вміння поєднати кілька ідей в одну нову або взяти ідею з одного середовища і переформувати її в іншу; вміння робити висновки щодо адекватності певної ідеї або джерела для пояснення якогось явища [4].

Отже, критичне мислення – це здатність людини чітко виділити проблему, яку необхідно розв'язати, самостійно знайти, обробити і проаналізувати інформацію, логічно побудувати свої думки, навести переконливу аргументацію, здатність мислити мобільно, обирати єдино вірне розв'язання проблем, бути відкритим для сприйняття думок інших, і одночасно принциповим у відстоюванні своєї позиції.

Розвиток критичного мислення, зокрема в учнів початкових класів, є складним процесом, який органічно пов'язаний з процесом формування їх фундаментальних знань, умінь і навичок. Враховуючи це, виділено наступні ознаки критичного мислення та їх прояви в учнів початкових класів: незалежність мислення, певна самостійність думок; опірність до навіювання думок, зразків поведінки, вимог інших; критичне ставлення до себе, виявлення власних помилок та адекватне ставлення до них; пошукова спрямованість мислення, прагнення до знаходження кращих варіантів вирішення навчальних завдань.

У процесі формування в учнів навичок критично мислити доцільно застосовувати різноманітні засоби навчальної діяльності. Серед них доцільно виокремити інтерактивні вправи, оскільки вони безпосередньо спрямовані на розвиток критичного мислення.

Список використаних джерел:

1. Вукіна Н.В. Критичне мислення: як цього навчати / Н.В. Вукіна, Н.П. Дементієвська. Х.: Основа. 2007. 345 с.
2. Гусєва В.О. Шляхи практичного розвитку критичного мислення учнів початкових класів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2012. № 30.
3. Корінько Л.М. Роль критичного мислення у формуванні учнівських компетенцій. *Харків: Основа*. 2010. 96с.
4. Марченко О.Г. Формування критичного мислення школярів Х.: Видавнича група «Основа». Тріада +.2007. 160 с.
5. Терно С.О. Критичне мислення: Стратегії та процедури. *Наукові праці історичного факультету Запорізького Національного Університету*. 2015. Вип. 44. С.227-230
6. Халперн Д. Психологія критичного мислення С-Пб.: Питер. 2000. 512 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Кириленко Аліна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Дубровська Лариса

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій Інтернет стає важливою частиною життя дітей, особливо учнів початкової школи. Вони активно використовують цифрові пристрої для навчання, комунікації та розваг, що відкриває перед ними безліч можливостей, але й несе певні ризики. Тому важливим завданням сучасної освіти є формування у дітей навичок безпечної поведінки в Інтернеті, що є необхідною умовою для їхнього успішного та безпечного користування цифровими ресурсами.

Безпека в Інтернеті стає особливо актуальною в контексті початкової школи, оскільки діти цього віку знаходяться на етапі формування базових навичок взаємодії з цифровим середовищем. Через свою допитливість, відсутність досвіду та емоційну незрілість вони можуть стати жертвами кібербулінгу, онлайн-шахрайства, а також інших небезпек, що загрожують їхній психологічній та фізичній безпеці. За відсутності належного розуміння небезпек Інтернету, діти можуть легко потрапити в ситуації, де їхня приватність або навіть життя опиняються під загрозою.

Тому важливо, щоб учні початкової школи не лише мали змогу використовувати цифрові технології, а й знали, як правильно і безпечно взаємодіяти з Інтернетом. Формування таких навичок потребує системного підходу, який включає не тільки теоретичні знання про загрози, що можуть виникнути під час онлайн-комунікації, але й практичні вправи, що допомагають дітям визначати небезпечні ситуації і вчасно реагувати на них.

Інтернет сьогодні є невід'ємною частиною життя дітей. Вже з молодшого шкільного віку вони починають активно використовувати цифрові технології. За статистикою, понад 70% дітей віком 6-10 років регулярно заходять у мережу, щоб грати, навчатися чи спілкуватися. Але, поряд із цими перевагами, онлайн-світ приховує і чимало небезпек, з якими дітям доводиться стикатися.

Однією з найбільших проблем є кібербулінг. Це ситуації, коли дитину ображають чи принижують через соцмережі, месенджери або в онлайн-іграх. Дослідження свідчать, що майже кожна четверта дитина хоча б раз у житті стикалася з таким явищем.

Ще одна загроза – онлайн-шахрайство. Діти часто не знають, як розпізнати небезпеку, і легко стають жертвами людей, які виманюють їхні особисті дані або гроші.

Не менш важливим ризиком є небезпечний контент. Випадково діти можуть нашкодитися на сцени насильства, матеріали, що не відповідають їхньому віку, або навіть інформацію про шкідливі звички. Це може негативно вплинути на їхню психіку та розвиток.

Крім того, діти часто спілкуються з незнайомцями в Інтернеті. Вони не завжди усвідомлюють, що за профілем «друга» може ховатися людина з поганими намірами.

І, звісно ж, варто згадати про інтернет-залежність. Часто діти не можуть самостійно контролювати час, який проводять онлайн, що впливає на їхню успішність у навчанні та обмежує живе спілкування.

На проблему впливають кілька чинників. Перш за все, це низька цифрова грамотність дітей. Малюки часто користуються Інтернетом інтуїтивно, не знаючи правил безпеки. Ще один чинник – недостатній контроль з боку батьків. Часто дорослі не розуміють, чим саме їхні діти займаються онлайн. І нарешті, у школах поки що приділяють недостатньо уваги питанням безпечного користування Інтернетом [1].

Захист дітей у цифровому середовищі – це одне з головних завдань сучасної педагогіки. Уміння відповідально користуватися Інтернетом допомагає уникнути ризиків і зробити онлайн-світ комфортним і безпечним для дітей.

Щоб вирішити цю проблему, потрібен комплексний підхід. У школах мають з'явитися програми цифрової грамотності. Батькам слід підвищувати рівень знань про онлайн-небезпеки, а також використовувати технічні засоби контролю, наприклад, фільтри чи спеціальні програми. Інтерактивні заняття, ігри й тренінги допоможуть дітям усвідомити, як поводитися в Інтернеті відповідально.

Таким чином, створення безпечного онлайн-середовища для дітей – це актуальне завдання, яке потребує уваги з боку батьків, педагогів, суспільства та держави. Тільки разом ми можемо допомогти дітям уникнути небезпек цифрового світу та використовувати його можливості з користю [3].

Молодші школярі дедалі активніше користуються Інтернетом, опановуючи цифрові пристрої вже з раннього віку. Це відкриває їм доступ до різноманітних ресурсів: навчальних матеріалів, розваг і можливостей для спілкування. Однак їхня поведінка в онлайн-просторі має свої особливості, які важливо враховувати, щоб мінімізувати ризики [2].

Дітей найбільше приваблюють розваги. Онлайн-ігри, перегляд мультфільмів або відео на YouTube стали для них звичним дозвіллям.

Ще однією важливою сферою є навчання. Освітні платформи та інтерактивні програми полегшують опанування шкільного матеріалу, виконання домашніх завдань і навіть участь у цікавих експериментах.

Спілкування через месенджери також поступово стає популярним серед молодших школярів, хоча в основному воно зосереджене на контактах із друзями чи родичами.

Не менш цікавим для дітей є пошук інформації. У пошуках відповідей на свої запитання вони відкривають енциклопедії, читають статті чи навіть самостійно освоюють нові теми.

Молодші школярі поки що не вміють критично оцінювати інформацію. Вони можуть довіряти всьому, що бачать онлайн, що робить їх вразливими до неправдивих даних чи небезпечних посилань.

Також діти часто не усвідомлюють потреби у самоконтролі. Вони здатні надто довго затримуватися за гаджетами, що може негативно позначатися на їхньому здоров'ї та продуктивності [1].

Ще однією рисою є схильність до довіри. Наприклад, вони легко спілкуються із незнайомцями або погоджуються на різні пропозиції, не задумуючись про можливі наслідки.

Брак знань про цифрову безпеку також стає проблемою. Багато молодших школярів не знають, як створювати надійні паролі, оберігати особисті дані чи уникати завантаження підозрілих файлів.

Серед найпоширеніших небезпек варто згадати контакт із неприйнятним контентом, який може випадково з'явитися під час пошуку. Це можуть бути матеріали, що не відповідають їхньому віку, і вони здатні вплинути на емоційний стан дітей.

Ще одним ризиком є кібербулінг – онлайн-цькування, яке може проявлятися навіть серед молодших школярів через месенджери чи ігрові платформи.

Також поширеною проблемою стає онлайн-залежність. Вона розвивається через надмірне захоплення розвагами в Інтернеті та часто знижує інтерес до реального світу.

Для забезпечення безпечного використання інтернету необхідно:

Перш за все, необхідно навчати дітей основам цифрової грамотності. Їм потрібно знати базові правила: як захищати свої дані, розпізнавати фейкові сайти та уникати небезпечних ситуацій.

Контроль часу, проведеного в Інтернеті, також допоможе уникнути перевтоми та зменшити ризик залежності.

Для безпечного онлайн-простору слід використовувати перевірені платформи й додатки, які адаптовані до вікових особливостей дітей.

Батьки також можуть застосовувати засоби батьківського контролю – це фільтри контенту або програми моніторингу, що допоможуть обмежити доступ до небажаних матеріалів.

Водночас важливо пропонувати дітям корисні ресурси. Це можуть бути освітні сайти чи додатки, які поєднують навчання й гру, розвиваючи знання та навички дитини.

Інтернет дає молодшим школярам унікальні можливості для навчання й розвитку, проте вимагає обережності. Завдяки розумному підходу та контролю з боку дорослих, можна створити для дітей безпечне середовище, яке допоможе їм максимально ефективно використовувати переваги цифрових технологій [2].

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф. Формування безпечної поведінки підлітків в інтернетмережах: проблема і перспективи її розв'язання [Електронний ресурс]. URL:https://lib.iitta.gov.ua/715632/2/01_19_Алексєєнко_Формування%20безпечної%20поведінки%20підлітків%20в%20інтернет-мережах%20-%20проблема%20і%20перспективи%20її%20розв'язання.pdf (дата звернення: 14.02.2025).
2. Атаманчук Н. М. Інтернет-залежність і механізми психологічного захисту підлітків. *Проблеми сучасної психології*. 2015. № 30. С. 51-60.
3. Вакуленко О. В. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості. *Соціальний працівник*. 2005. С. 14-18.
4. Вербицька Н., Діденко М., Ярмоленко Ю. Мій маленький монстри, або що відбувається з моєю дитиною?: Порадник для батьків, котрі мають дітей підліткового віку. Київ : *Точка опори UA*. 2018. 52 с.

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ОСВІТНІЙ РЕЗУЛЬТАТ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Коширова Кристина

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету
початкового навчання Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Белозьорова Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і
професійної освіти Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Реформування початкової освіти в Україні за концепцією Нової української школи (НУШ) ставить перед учасниками освітнього процесу завдання формування не лише предметних знань, а й так званих «м'яких навичок». Серед цих навичок, передбачених державним стандартом, одним із ключових є емоційний інтелект. Його розвиток розглядається як обов'язковий освітній результат НУШ, адже здатність молодших школярів усвідомлювати власні почуття, розпізнавати емоції інших людей, а також конструктивно взаємодіяти з оточенням, є визначальними чинниками успішної соціалізації, ефективного навчання і психічного благополуччя дитини.

В останній час дослідники розглядали різні аспекти розвитку емоційного інтелекту молодших школярів [1, с. 2]. Зокрема, О. Бігун (2022) зосередився на взаємозв'язку між емоційною компетентністю та рівнем адаптації дітей у новому шкільному середовищі. Г. Коваль (2022) розглядала психолого-педагогічні підходи до формування емпатії та рефлексії в учнів початкової школи, а І. Павлюк (2023) вивчала інтерактивні методики навчання, що сприяють осмисленому вираженню та регуляції емоцій. М. Сидоренко (2021) проаналізувала застосування арт-практик для стимулювання емоційного розвитку.

У контексті НУШ емоційний інтелект (ЕІ) молодших школярів дослідниками визначається як інтегральна здатність людини ідентифікувати, розуміти та виражати власні почуття, усвідомлювати емоційні сигнали оточення, а також керувати своїми емоціями й будувати гармонійні взаємини з однолітками [4, с. 21].

Його формування є процесом поступового розширення емоційного досвіду, розкриття емпатії та оволодіння прийомами конструктивного вирішення конфліктів. Отже, розвиток ЕІ спрямований не лише на внутрішній комфорт учня, а й на успішне виконання ним освітніх завдань у груповій і самотійній діяльності.

Першим напрямом формування емоційного інтелекту є запровадження інтерактивних освітніх методик [3], зокрема рольових ігор та навчальних симуляцій, що змодельовані на основі реальних життєвих чи казкових ситуацій. Під час таких вправ молодші школярі мають можливість у безпечному середовищі відпрацювати навички емоційного реагування, дізнатися про наслідки різних емоційних рішень та навчитися підтримувати взаєморозуміння з партнерами.

Другим важливим методом є використання елементів арт-терапії та художньо-творчих занять [6, с. 338], які дають змогу дітям вільно виражати емоції через малюнок, музику, ліплення чи театральну постановку. Це сприяє розвитку «емоційного словника» – запасу понять та образів, за допомогою яких дитина може описати власні почуття й краще зрозуміти інших. Такі завдання також здатні підвищити впевненість у собі та зняти емоційну напругу, що є важливим чинником психологічного комфорту в початковій школі.

Наступний аспект стосується створення спеціальних вправ для щоденної рефлексії учнів [3]. Наприклад, «щоденник емоцій» або «кольорове коло настрою», де молодші школярі показують свій настрій на початку й у кінці дня. Такі практики формують навичку самоспостереження, допомагають учню усвідомити динаміку власних почуттів та знайти стратегії саморегуляції. Вчитель може використовувати ці дані для корекції взаємодії з кожним окремим учнем початкової школи й для налаштування атмосфери в колективі.

Важливою умовою розвитку емоційного інтелекту є системна робота вчителя з батьками [2; 5, с. 300]. Спільні родинні майстер-класи, участь у психологічних тренінгах і тематичні батьківські збори дають можливість ознайомити батьків із базовими принципами розвитку емоційної компетентності. Узгодженість дій учителів і батьків допомагає дитині отримувати послідовний досвід

щодо вираження та регулювання власних почуттів, що зміцнює емоційну стійкість.

Інтеграція емоційного компоненту в навчальні предмети – ще один спосіб досягнення освітніх результатів НУШ [4, с. 57]. Наприклад, на уроках літературного читання можна обговорювати емоційні стани героїв, спонукати дітей уявляти їхні мотиви й переживання; під час уроків «Я досліджую світ» – пояснювати зв'язок між певними подіями та емоційним відгуком людини, а на «Дизайн і технології» чи мистецтві – аналізувати барви й художні образи, які можуть символізувати різні почуття.

Велике значення має створення позитивного освітнього середовища, де молодші школярі відчують прийняття й повагу до своєї особистості [4, с. 89]. Вчителю варто звертати увагу на недопустимість булінгу та приниження, підтримувати спільні ігрові формати, у яких діти вчать разом вирішувати конфлікти. Така соціально-емоційна атмосфера є підґрунтям формування довірливих стосунків у колективі та закладання основ дружньої підтримки.

Отже, розвиток емоційного інтелекту молодших школярів як обов'язковий освітній результат Нової української школи передбачає цілеспрямовану й комплексну роботу, у якій поєднуються інтерактивні методи, арт-терапевтичні технології, рефлексійні вправи, співпраця з батьками та конструктивний мікроклімат у класі. Результатом такого підходу стає формування свідомих, емпатійних та врівноважених учнів, здатних до ефективної взаємодії зі світом. Це, своєю чергою, підвищує їхню навчальну мотивацію, сприяє успішній соціалізації та реалізує ключову ідею НУШ – виховання гармонійно розвиненої особистості, здатної до саморегуляції та життєвого самоствердження.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1-4.

2. Зарицька В. В. Розвиток емоційного інтелекту в контексті компетентнісно спрямованої освіти. *Компетентнісно спрямована освіта* :

перший досвід, порівняльні підходи, перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 28 квіт. 2011 р.). Київ, 2011. С. 17-19.

3. Клименко А. О. Шляхи розвитку емоційного інтелекту учасників освітнього процесу. *ΛΟΓΟΣ. ONLINE*. 2020. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6130> (дата звернення: 10.02.2025).

4. Котик Т. Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 192 с.

5. Сухопара І. Чинники розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у контексті нової української школи. *Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 296-301.

6. Хаджинова І. В. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи. *Глухівські читання – 2021. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук: зб. матеріалів XI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, м. Глухів, 8-10 груд. 2021 р. / за заг. ред. А.С. Полякова. Глухів, 2021. С. 366-367.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУЛЕРІВ ЯК УЧАСНИКІВ БУЛІНГУ

Красновид Владислав

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 Соціальна педагогіка. Управління соціальним закладом
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя*

З кожним днем проблема булінгу в підлітковому віці стає дедалі актуальнішою. Підлітки все частіше відмовляються від загальноприйнятих комунікативних стратегій та уникають конструктивного відстоювання власної думки. Це може призводити до підвищеної агресивності та жорстокості у стосунках з однолітками. Залякування, цькування, прояви агресивної поведінки у міжособистісних стосунках учнівської молоді набирають все більших обертів, що негативно позначається на життєдіяльності дитини, уповільнюючи її

особистісний розвиток та лімітуючі можливості до самореалізації. Емоційні переживання стають механізмом трансформації цих впливів, а характер особистого досвіду значною мірою залежить від стосунків підлітка як із однолітками, так і з дорослими.

Перші дослідження проблеми булінгу з'явилися у 1905 році. Даний соціально-психологічний феномен вивчали скандинавські (Д. Олвеус, А. Пікас, Е. Роланд та ін.) та британські (Д. Лейн, Е. Мунте, В. Ортан та ін.) вчені. Серед вітчизняних науковців, предметом дослідження яких став булінг, необхідно назвати О. Барліт, А. Борщевську, О. Глазман, А. Король, Л. Лушпай та ін..

Аналіз наукової літератури засвідчує наявність різних підходів щодо визначення поняття булінгу. У Кембриджському словнику англійської мови дієслово «to bully» визначається як «ображати, залякувати когось, хто є меншим або менш впливовим ніж ви, часто – примушувати таку особу до небажаних дій» [7].

Законом України «Про освіту» булінг визначається як «діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що здійснюються щодо малолітньої або неповнолітньої особи або такою особою щодо інших учасників освітнього процесу, в результаті чого могла бути чи була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [2].

У дослідженнях вітчизняних науковців булінг розглядається, як:

- взаємопов'язаність педагогічних, психологічних і соціальних проблем, які охоплюють тривале насилля (фізичне чи психологічне) однією людиною або групою стосовно іншої, котра не може себе захистити у цій ситуації» [4, с.86].

- утиск, дискримінацію, цькування, що означають тривалий процес свідомого жорстокого ставлення (фізичного, психологічного тощо) з боку дитини або групи дітей по відношенню до іншої дитини або інших дітей [1, с. 44].

- умисні, прямі або опосередковані, переважно систематичні протиправні дії з боку учня (учнів) навчальних закладів, що спрямовані проти іншого учня (учнів) всупереч його (їх) волі, які виражаються у формі фізичного впливу (зокрема заподіяння тілесних ушкоджень, побої, мордування тощо) чи погрози застосування такого впливу або психічного впливу (погрози побиттям, відібрання речей, грошей, поширення ганебних відомостей тощо), обмежують її (їх) свободу волевиявлення або дій, наслідком яких є порушення прав на безпечне навчання, повагу, честь, гідність, майно, здоров'я або життя та спричинення фізичної, майнової, моральної, психічної шкоди учневі (учням) [3, с. 230-231].

Булінг, як специфічний тип агресивної поведінки поділяється на такі види:

- фізичний булінг – характеризується проявами агресії, нанесенням ударів, травм, штовханнями, викраденням або знищенням особистих речей тощо;

- психологічний булінг – виявляється у вербальному (приниження нецензурними словами, поширення брехливої або неприємної інформації) та емоційному (шантаж, інтриги) насильстві, соціальній відчуженості (виключення з групи або повне ігнорування);

- сексуальний булінг – ґрунтується на висміюванні шляхом використання сексуальних жартів, коментарів або жестів;

- кібербулінг – передбачає залякування, що виражається у надсиланні злостивих повідомлень, публікації неприємної інформації; розробки веб-сайтів, де висміють учнів; розміщенні в соціальних мережах небажаних для учнів фотографій без їх особистого дозволу тощо [6, С. 14].

У процесі булінгу традиційно виділяють три групи учасників:

1) «жертви» – учні, що є об'єктами булінгу;

2) «агресори» (або «булери») – учні, які є ініціаторами цькування жертви та в подальшому беруть у цьому процесі активну участь;

3) «спостерігачі» – учні, що не беруть у процесі булінгу активної участі і мають середні чи низькі показники віктимізації та агресії.

На основі проведеного аналізу наукової літератури стосовно індивідуально-психологічних якостей та особливостей всіх учасників процесу булінгу, ми виявили найбільш типові риси булерів:

- низький рівень емпатії: булери у спілкуванні нездатні співпереживати, відгукуватися на почуття інших, ігнорують їх переживання;
- високий рівень агресивності: кривдники швидко виходять з рівноваги, використовують силу та маніпуляцію для досягнення своїх цілей;
- дефіцит самоконтролю: у нападників можуть виникати труднощі щодо регулювання власних емоцій, що призводить до імпульсивної агресії;
- прагнення до домінування: щоб тримати в напрузі жертву, зміцнити свій авторитет в підлітковому колективі, булери часто вдаються до залякування як способу утримання влади та контролю над іншими;
- несформовані соціальні навички: кривдники не вміють будувати здорові міжособистісні стосунки у шкільному середовищі.

У більшості випадків булерами є діти, які позбавлені батьківського виховного впливу, їм постійно бракує уваги й визнання з боку дорослих. Тому такі діти намагаються систематично доводити власну значущість і перевагу шляхом проявів девіантної поведінки. Знущання з боку булерів є не демонстрацією сили, а навпаки проявом їх слабкості. Слушно зауважують психологи про те, що під маскою агресивності підліток приховує власну вразливість, невпевненість у собі, неспроможність загальноприйнятими способами проявити свою індивідуальність.

Переважно булери обирають жертву серед тих, кого вважають слабшими або вразливими. Цей процес здійснюється у два способи:

➤ перший – стосується ситуації, коли булери вже знайомі з жертвою та знають її вразливі місця (фізичні особливості, слабкість характеру або нездатність до психологічного опору). У таких випадках нападники можуть

переслідувати матеріальну вигоду чи отримання певних послуг шляхом систематичного тиску.

➤ другий – це вибір жертви на основі зовнішніх ознак, без попереднього знайомства. Булери зазвичай інтуїтивно розпізнають потенційні мішені, однак іноді можуть помилитися. Якщо людина, яку вони сприйняли як жертву, виявляється психологічно стійкою та здатною чинити опір, ситуація може розвинутися не за їхнім сценарієм [5].

Обравши потенційну жертву, булер намагається за можливості ізолювати її від інших людей. В результаті таких маніпуляцій жертва перетворюється на безпорадного суб'єкта перед агресором та його прибічниками. Іноді виникає ситуація, коли булер може бути виведений з психологічної рівноваги і перейти до активних дій – фізичного знуцання. Припинення таких насильницьких дій відбудеться лише в тому випадку, коли агресори отримують повне задоволення від свого домінування над жертвою.

Варто пам'ятати, що булер рідко діє сам – йому необхідна підтримка спільників. У шкільному середовищі булінг зазвичай здійснюється групою учнів, що створює відчуття згуртованості та знижує особисту відповідальність за вчинене («це робили всі»). Здебільшого до кола спільників булера входять діти, які: 1) бояться самі стати жертвами; 2) не виявляють бажання виділитися серед однокласників; 3) легко піддаються впливу оточення; 4) не вміють співчувати й проявляти емпатію; 5) зростають у сім'ях, де переважає авторитарний стиль виховання; 6) накопичують особисту злість та агресію до світу.

Висновки. Булінг – це соціально-педагогічне явище, поширене у шкільному середовищі, яке не може бути вирішено швидко. Ефективне подолання булінгу потребує системного підходу, що передбачає впровадження профілактичних заходів, зокрема: оптимізацію навчального процесу; формування атмосфери взаємоповаги та нетерпимості до насильства; розвиток у школярів навичок мирного врегулювання конфліктів. Загальнолюдські цінності – повага, толерантність, емпатійність – мають пропагуватися не лише в

межах освітнього простору, а й стати фундаментом української інформаційної політики.

Список використаних джерел

1. Барліт А. Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі. *Горизонти освіти*. 2012. №2. С. 44-46.

2. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.02.2025).

3. Лубенець І. Насильство серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів: кримінологічна характеристика та заходи запобігання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право; Київ, 2017. 287 с. URL: [file:///D:/Doc/Downloads/dis.doc%20\(2\).pdf](file:///D:/Doc/Downloads/dis.doc%20(2).pdf) (дата звернення: 14.02.2025).

4. Лушпай Л. І. Шкільний булінг як різновид суспільної агресії. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 33. С. 85-88.

5. Ткаченко І. В. Теоретико-практичні засади протидії фізичному булінгу. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2024. № 1 (12), URL: <https://sjeducation.academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Tkachenko-I.V.pdf> (дата звернення: 14.02.2025).

6. Behind the numbers: Ending school violence and bullying. Published by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. France, Paris. 2019. 71 p. DOI: <https://doi.org/10.54675/TRVR4270>

7. Meaning of «bully» in the Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 14.02.2025).

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Лук'янчук Вікторія

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПІ «Початкова освіта з поглибленим вивченням англійської мови», ННІСГМ,
Національний університет «Острозька академія»

Сучасна освіта дедалі більше інтегрує цифрові технології, що відповідають вимогам інформаційного суспільства та необхідності підготовки учнів до успішної діяльності у світі, насиченому технологіями. В початковій школі, де закладаються базові навички та компетентності, особливо важливим є інтеграція цифрових технологій у навчальні предмети, зокрема математику.

Цифрова компетентність визначається як здатність ефективно користуватися цифровими технологіями для виконання завдань, аналізу інформації та критичного мислення. У контексті реформи освіти в Україні, що реалізується в рамках Нової української школи (НУШ), розвиток цієї компетентності розглядається як один із ключових напрямків формування особистості учнів. Цифрові навички допомагають учням не лише опанувати навчальний матеріал, але й вчать вирішувати проблеми, комунікувати і працювати в цифровому середовищі [3].

На уроках математики цифрові технології дозволяють: залучати інтерактивні інструменти (електронні дошки, математичні програми) для пояснення складних концепцій та сприяють глибшому розумінню матеріалу; використовувати спеціалізоване програмне забезпечення (наприклад, Mathway, GeoGebra), що дає можливість учням працювати у власному темпі та рівні складності; використовувати інтерактивні методи, такі як математичні відеоігри або мультимедійні презентації, що роблять навчальний процес цікавим і залучають навіть слабо мотивованих учнів [2].

Тобто на уроках математики цифрові технології виконують кілька важливих функцій. По-перше, вони забезпечують унаочнення складних понять і процесів. Наприклад, інтерактивні програми, такі як GeoGebra, дозволяють демонструвати математичні закономірності, що значно спрощує їх розуміння.

По-друге, цифрові технології дозволяють персоналізувати навчання. Використання спеціалізованих платформ дає можливість учням працювати у власному темпі, виконувати завдання відповідно до своїх рівнів підготовки, а вчителю – контролювати прогрес кожного учня в реальному часі.

Використання цифрових технологій допомагає ефективніше реалізувати основні принципи навчання, такі як: доступність – навчальні матеріали стають зрозумілими через візуалізацію та інтерактивність; науковість – учні отримують доступ до актуальних і точних даних; поєднання теорії та практики через цифрове моделювання математичних задач.

Ігрові форми навчання також стали невід’ємною частиною сучасного освітнього процесу. Використання гейміфікації – впровадження елементів гри у навчальний процес – допомагає створити додаткову мотивацію до вивчення математики.[2] Цифрові ігри дозволяють учням закріплювати знання, вирішувати задачі та розвивати логічне мислення у форматі, який є цікавим і зрозумілим для молодшого школяра.

Ключовою перевагою цифрових інструментів є їхня здатність створювати яскраве інтерактивне середовище. Мультимедійні ресурси, такі як навчальні програми та презентації, дозволяють залучати всі типи сприйняття – візуальне, аудіальне та тактильне. Це сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу та підвищенню зацікавленості учнів. Крім того, цифрові інструменти дають змогу індивідуалізувати процес навчання, враховуючи здібності, темп та стиль навчання кожного учня [4].

Разом із тим, значний потенціал цифрових технологій для викладання математики очевидний. Вони сприяють формуванню критичного мислення, розвивають аналітичні здібності та забезпечують можливість для інтерактивного навчання [1]. Завдяки їх використанню уроки стають цікавішими, більш структурованими та ефективними

Таким чином, інтеграція цифрових технологій у викладання математики в початковій школі є не лише доцільною, але й необхідною. Вона відкриває нові можливості для учнів і педагогів, дозволяє адаптувати освітній процес до сучас-

них вимог і сприяє формуванню компетентностей, важливих для майбутнього життя учнів у цифровому світі.

Список використаних джерел:

1. Баловсяк Н. В. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності: педагогічні науки. *Вісник Луганського педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2005. № 4. С. 21.

2. Використання цифрових технологій на уроках математики в закладах початкової освіти URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/2374> (дата звернення: 02.12.2024).

3. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.12.2024).

4. Роль цифрових технологій у навчанні математики учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/256010/253099> (дата звернення: 02.12.2024).

РОЗВИТОК ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ В УМОВАХ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ

Макаренко Анна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Тези присвячено дослідженню проблеми партнерської взаємодії в умовах групи продовженого дня. Основою Нової української школи є трикутник партнерства батьків, педагога та учня. Аспект педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу набуває великого значення у Концепції НУШ. Вона ґрунтується на принципах гуманізму, взаємодії, співпраці та творчого підходу до розвитку особистості. Кожен учасник освітнього процесу, зокрема учень, наділений невід'ємними правами, кожен є особистістю і заслуговує на повагу до її гідності. Залучення батьків допомагає вчителям досягти мети

індивідуалізації. Разом з вчителем та дітьми утворюється активний та згуртований колектив, здатний до інноваційної діяльності та нових звершень.

Ключові слова: педагогіка партнерства, педагогічна взаємодія, освітній процес, взаємодія, співпраця, освітня траєкторія.

Педагогіка партнерства – це напрям педагогіки з особистісно орієнтованим навчанням, у центрі якого є дитина. Це спосіб взаємодії і взаємовідносин між дорослими учасниками та дітьми, під час якої зберігається позиція кожної зі сторін та організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу тієї чи іншої ролі. Нова українська школа сьогодні перенесла поняття «педагогіка партнерства» зі світоглядних обширів у нормативну площину. Звісно, це зовсім не нове поняття, яке прийшло в педагогіку. Воно з'явилося ще після публікації маніфесту «Педагогіка співробітництва» і було підписано у 1986 році. А один з найвидатніших педагогів Василь Олександрович Сухомлинський ще за часів своєї педагогічної діяльності зазначав, що виховання особистості має здійснюватися через тріаду «школа – сім'я – громадськість» [1]. І це дійсно так, учні, батьки, вчителі є рівноправними учасниками освітнього процесу, саме завдяки об'єднанню цілей та прагнень, можна досягти позитивних результатів у навчанні. Основою Нової української школи є трикутник партнерства батьків, педагога та учня.

Основними принципами педагогіки партнерства в НУШ визначено:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [1].

Сьогодення нашої освіти має багато запитань та тем для дослідження. Однією з найактуальніших тем саме в напрямку педагогіки партнерства є успішна

співпраця між педагогами та батьками в умовах групи продовженого дня. Партнерство дозволяє об'єднати зусилля, поділитися знаннями та досвідом, а також забезпечити узгоджений підхід до виховання. Таке співробітництво сприяє кращому розумінню потреб дитини, підвищує ефективність освітнього процесу та створює атмосферу довіри і взаємної підтримки.

Для налагодження ефективної партнерської взаємодії педагоги можуть використовувати різноманітні форми роботи з батьками. До них належать регулярні батьківські збори, індивідуальні консультації, спільні заходи (екскурсії, ігри, майстер-класи), щоденники зворотного зв'язку, інформаційні стенди та куточки для батьків. Важливо, щоб ці форми були різноманітними, доступними та враховували потреби та інтереси батьків.

Ключовим елементом ефективної партнерської взаємодії є налагодження відкритої та регулярної комунікації між педагогами та батьками. Важливо створити атмосферу довіри, поваги та взаєморозуміння, де обидві сторони відчують себе рівноправними учасниками освітнього процесу. Це досягається шляхом активного слухання, своєчасного обміну інформацією, конструктивного вирішення конфліктних ситуацій та спільного пошуку оптимальних рішень.

Активне залучення батьків до освітнього процесу та спільної діяльності в групі продовженого дня має важливе значення. Це дозволяє батькам краще розуміти потреби та інтереси дитини, а також відчувати свою причетність до її розвитку. Форми такого залучення можуть включати спільні проекти, майстер-класи, екскурсії, волонтерську допомогу тощо. Важливо, щоб батьки відчували, що їхня участь цінується та має реальний вплив на освітню діяльність.

Незважаючи на важливість партнерської взаємодії, на практиці можуть виникати різноманітні бар'єри, які ускладнюють таку співпрацю. До них належать: недостатня компетентність педагогів у питаннях комунікації, перевантаженість батьків, недовіра або упередженість, відсутність спільного розуміння цілей та завдань. Для подолання цих бар'єрів необхідно запроваджувати систематичну роботу з підвищення комунікативної компетентності педагогів, налаго-

дження відкритого діалогу, а також залучення батьків до спільного планування та прийняття рішень.

Для забезпечення ефективності партнерської взаємодії педагогів і батьків необхідно проводити регулярний моніторинг та оцінку. Це дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони співпраці, вчасно реагувати на проблеми та вносити необхідні корективи. Інструментами моніторингу можуть бути анкетування, опитування, спостереження, аналіз зворотного зв'язку. Отримані дані дозволяють вдосконалювати форми роботи з батьками, підвищувати рівень комунікації та досягати бажаних результатів.

Взаємодія між учителем та батьками в межах педагогіки партнерства містить такі складові:

- постійну комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми (створення чатів чи груп у соціальних мережах та месенджерах, проведення відеобесід);
- неформальне спілкування (спільне святкування визначних подій та свят, які мають важливе значення для життя дітей та школи);
- усебічну допомогу й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів;
- участь батьків у навчальному житті своїх дітей (добровільна допомога під час створення навчальних матеріалів та формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом) [2].

Отже, формування партнерської взаємодії педагогів і батьків в умовах групи продовженого дня є важливим завданням, що потребує системної та цілеспрямованої роботи. Ефективна співпраця дозволяє об'єднати зусилля для всебічного розвитку дитини, підвищити якість освітнього процесу та створити атмосферу довіри і взаємної підтримки. Ключовими аспектами є налагодження відкритої комунікації, залучення батьків до освітніх заходів, подолання бар'єрів у співпраці та регулярний моніторинг ефективності партнерської взаємодії. Дотримання цих рекомендацій сприятиме створенню справжнього партнерства між педагогами та батьками.

Список використаних джерел:

1. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ.
URL:<https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/> (дата звернення: 12.02.2025).
2. Педагогіка партнерства: як успішно взаємодіяти з батьками.
URL:<https://naurok.com.ua/post/pedagogika-partnerstva-yak-uspishno-vzaemodiyati-z-batkami> (дата звернення: 12.02.2025).
3. Педагогіка партнерства: залучаємо батьків до співпраці.
URL:<https://osvitanova.com.ua/posts/2988-pedahohika-partnerstva-zaluchaiemo-batkiv-do-spivpratsi> (дата звернення: 18.02.2025).
4. Співпраця з батьками НУШ. Основні шляхи співпраці: спілкування.
URL:<https://vseosvita.ua/library/spivpraca-z-batkami-nus-osnovni-slahi-spivpraci-spilkuvanna-166754.html> (дата звернення: 18.02.2025).
5. Нова українська школа : poradnik dla vchytela / під заг. ред. Н. М. Бібік.
К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

ВИМОГИ ДО ІНТЕРАКТИВНОГО ЕЛЕКТРОННОГО ДОДАТКУ В КОНТЕКСТІ ОСУЧАСНЕННЯ ЗМІСТУ І ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Матат Дар'я

завідувачка сектору науково-аналітичної роботи з видання навчальної літератури відділу науково-методичного забезпечення видання навчальної літератури Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Форми і види навчальної літератури викликають дослідницький інтерес не лише в контексті розвитку навчальної книги, а й зміни ролі підручника в освітньому процесі. Сучасний підручник як засіб навчання набуває нових форм і складових. Сьогодні він розглядається у друкованій формі, а також як електронна версія та інтерактивний додаток. Разом вони допомагають розкрити зміст та урізноманітнюють освітній процес.

Інтерактивний електронний додаток до підручника (далі - е-додаток) – це електронне навчальне видання, яке розширює можливості паперового підручника, збагачує його мультимедійним контентом та інтерактивними функціями. Вимоги до е-додатків затверджено наказами Міністерства освіти і науки України від 19.04.2024 року № 548 «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника» та від 10.05.2024 № 655 «Про внесення змін до Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника». Закріплення на законодавчому рівні терміну «інтерактивний електронний додаток до підручника (е-додаток)» сприятиме підготовці авторськими колективами додаткового навчального контенту до підручника для здобувачів освіти.

Відповідно до вищезазначених розпорядчих документів е-додаток до підручника – це електронне навчальне видання, створене з метою доповнення навчального матеріалу шкільного підручника. Е-додаток створює заявник (автор, видавництво, інші фізичні та юридичні особи, які мають виключні права на використання інтерактивного електронного додатка до підручника). Контент е-дodatка узгоджується зі змістом підручника та з цілями і завданнями навчального предмета. Він не може містити рекламу.

Е-додаток створюється у формі програмного продукту або послуги та відповідає всім поширеним операційним системам (базовому набору прикладних програм), що керують роботою пристроїв. Також має бути сумісним із найпоширенішими видами комп'ютерних гаджетів (персональним комп'ютером, ноутбуком, планшетом і смартфоном).

Завдяки цьому програмному продукту контент стає доступним, поєднує можливості працювати онлайн та без подальшого доступу до мережі Інтернет, а також перегляду відео, зображень та прослуховування аудіо файлів без встановлення додаткового програмного забезпечення.

Окремо Міністерство освіти і науки України встановлює норму щодо збереження облікових даних у сховищі, сертифікованому як комплексна система захисту інформації, на серверах, які розташовані в Україні.

Наявність засобів навчання, що відповідають вимогам сучасності, є одним з важливих аспектів, що впливає на процес модернізації освітньої галузі. Закон України «Про освіту» закріплює право учасників освітнього процесу на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів. Такими ресурсами вважаються й ті, де безкоштовно та в повному обсязі розміщено електронні версії підручників для здобувачів повної загальної середньої освіти. Прикладом слугує Електронна бібліотека на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://lib.imzo.gov.ua/>), яка містить електронні версії підручників з 1 по 11 класи, двомовні словники, посібники серії «Шкільна бібліотека», навчально-методичні посібники та методичні матеріали. Слід зазначити, видані у 2024 році підручники для 7 класу закладів загальної середньої освіти вперше були створені з електронними додатками. Сьогодні вони (підручники разом з додатками) доступні для завантаження в Електронній бібліотеці.

Використовувати е-додаток можуть всі учасники освітнього процесу (здобувачі освіти, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти) та суб'єкти освітньої діяльності (заклади освіти, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання).

У даному контексті сучасний цифровий контент та його якість є важливими аспектами. Завдяки максимальному використанню мультимедійного та інтерактивного наповнення е-додатка зростає зацікавленість та мотивація учнів до навчання. Мультимедійний контент – це сукупність даних інтерактивного вмісту, які можуть бути представлені у форматах відео, анімації, об'єкти віртуальної, доповненої реальності, комп'ютерні моделі (симулятори), а також їх поєднання з аудіоінформацією, текстом, зображеннями.

Важливого значення набуває спосіб викладу навчального матеріалу. Е-додаток може містити рубрики, які охоплюють елементи мультимедіа (зображення, відео- та аудіоматеріали, 3D-моделі, тощо), інструменти для інтерактивної взаємодії тощо. Він може інтегруватися із зовнішніми онлайн-ресурсами для доступу до додаткової інформації.

У структурі е-дodatка можуть бути завдання для самооцінювання, самостійної або групової роботи, різні творчі завдання. Система завдань, запропонованих в е-дodatку, може передбачати завдання різних типів складності, щоб здобувачі освіти не лише отримували нові знання, а й перевіряли їх.

Важливо, що е-дodatок, створений для учнів закладів загальної середньої освіти, може бути адаптований для учнів з особливими освітніми потребами. Адаптація відбувається відповідно до нозологій кодування навчальної літератури для осіб з особливими освітніми потребами (для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, порушеннями слуху (учнів зі зниженим слухом), порушеннями зору (учнів зі зниженим зором). Завдання, наведені в е-дodatку, допоможуть залучити учнів з порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю до різноманітних занять, спрямованих на розвиток конструктивних способів взаємодії та комунікативних умінь, сприяти соціалізації та інтеграції таких дітей в суспільство. Важлива роль у цьому процесі належить досвідченим експертам зі спеціальної педагогіки, які адаптують та здійснюють експертизу адаптованих підручників.

Таким чином, е-дodatки стають цінним доповненням до шкільних підручників, посилюють їхні змістові та функціональні можливості завдяки різним типам мультимедійного наповнення та його інтерактивним функціям, а також вдалому поєднанню освіти та розважального контенту (edutainment). Це дозволить учням краще опановувати навчальні матеріали, отримувати сучасні знання, демонструвати навчальні результати. Тож сучасний підручник буде діяльнісно орієнтованим і відображатиме всі компоненти змісту освіти.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.04.2024 року № 548 «Про затвердження Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-vymoh-do-interaktyvnoho-elektronnoho-dodatka-do-pidruchnyka-zareiestrovanyi-v-ministerstvi-iustytzii-ukrainy-07-travnia-2024-roku-za-65642001> (дата звернення 05.03.2025).

2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.05.2024 № 655 «Про внесення змін до Вимог до інтерактивного електронного додатка до підручника». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-vymoh-do-interaktyvnoho-elektronnoho-dodatka-do-pidruchnyka-zareiestrovanyi-u-ministerstvi-iustytzii-ukrainy-14-travnia-2024-roku-za-70642051> (дата звернення 05.03.2025).

3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.03.2017 № 335 (у редакції наказу МОН від 16.07.2020 № 930) «Про кодифікацію навчальної літератури для учнів з особливими освітніми потребами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0335729-17#Text>
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0930729-20#n14> (дата звернення 05.03.2025).

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Мельник Тетяна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Львівського національного університету імені Івана Франка

Інклюзивне навчання – це сучасний підхід до освіти, який забезпечує рівні можливості для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб. Його мета – створити таке навчальне середовище, в якому кожна дитина відчуває себе прийнятою, зможе розвивати свої здібності та досягати успіхів. Особливо в цьому контексті є індивідуальний підхід до дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Він дозволяє адаптувати освітній процес відповідно до можливостей та потреб дитини, а також створити комфортне й безпечне середовище для розвитку.

Розглядаючи індивідуальний підхід у навчанні дітей з ООП, важливо розуміти його ключові принципи, методи реалізації та роль педагогів, батьків і спеціалістів у цьому процесі. Саме персоналізоване навчання дозволяє зробити освіту доступною, ефективною та дійсно інклюзивною.

Індивідуальний підхід є ключовим принципом ефективної освіти дітей з ООП. Він обґрунтовується на розумінні унікальних можливостей, труднощів та потреб кожної дитини, що дозволяє створити оптимальні умови для її навчання, розвитку та соціальної інтеграції. Одним із головних інструментів реалізації індивідуального підходу є індивідуальна програма розвитку (ІПР), яка містить адаптовані клітки навчання, методи викладання, корекційно-розвиткові заходи та систему оцінювання прогресу. Формування такої програми має відбуватися в міждисциплінарній співпраці педагогів, психологів, логопедів, реабілітологів та батьків. Ключову роль відіграють складові індивідуального підходу, а саме диференціація навчального матеріалу; використання спеціальних методів та технологій, в тому числі інформаційної та альтернативної комунікації; застосування гнучких форм організації освітнього процесу; психоемоційна підтримка [2, с.18-23].

Застосування індивідуального підходу лише покращує академічні результати учнів з ООП, але й сприяє їх соціалізації, формуванню позитивної самооцінки та впевненості у власних силах. Це є кроком до побудови та реалізації інклюзивного суспільства, де кожна дитина має рівні можливості для навчання та розвитку.

Теорію індивідуального підходу до дітей з ООП відкрив у своєму педагогічному вченні та практичному досвіді Василь Олександрович Сухомлинський. Він наголошував на важливості розвитку індивідуальної своєрідності особистості дитини. Шлях вивчення індивідуальних особливостей дитини Сухомлинський вважав за потрібне починати з його родини, одночасно підкреслюючи необхідність педагогічного просвітництва батьків. Він вважав, що для розвитку дітей з ООП важливу роль відіграє оточення. Воно формує їхню особистість, створюючи як позитивний, так і негативний вплив. Педагог наголошував на необхідності особливого підходу до дітей, які мають труднощі у навчанні. Його призначення є допомогою таким учням не відставати від однолітків і не почуватися менш розвиненими інтелектуально. Проте цей підхід не повинен перетворюватися на гіперопіку, після чого це може сприяти формуванню споживацьких звичок, зменшувати самостійність дітей та їхню здатність критично оцінювати власні вчинки. Важливо не виокремлювати таких учнів серед інших, адже кожна дитина має свої індивідуальні досягнення. Для одного учня високий результат – це най-

вищий бал, а для іншого – навіть середній рівень може бути значним досягненням. Учитель має досягти ці особливості та допомогти кожному учневі розвивати свої здібності. Одним із головних засобів підвищення навчальних результатів В. Сухомлинський вважав самостійне читання. Він зазначив, що педагог повинен підбирати книги для дитини, допомагаючи їй навчитися аналізувати прочитане та розмірковувати над текстом. Для ефективного навчання дітей з ООП видатний вчитель рекомендував щороку організовувати 20-30 прогулянок на природі, тому що спостереження за природою мислення дітей краще сприймати світ, розвиває їхню допитливість і вміння аналізувати інформацію [3, с. 19-20].

Зазначимо, індивідуалізована освітня підтримка дітей з (ООП) базується на комплексному підході, що включає:

1. Міждисциплінарну колаборацію. Ефективна взаємодія між батьками, педагогами, корекційними фахівцями та іншими учасниками освітнього процесу є ключовою для забезпечення цілісної та скоординованої підтримки. Такі відкриті канали комунікації сприяють обміну інформацією та розробці спільних стратегій.

2. Індивідуальні освітні траєкторії. Розробка індивідуальних навчальних планів на основі ретельного аналізу потреб та потенціалу кожної дитини, в якому визначають цілі, завдання, методи та критерії оцінювання, що забезпечують адресну та результативну освітню підтримку.

3. Мотиваційно-орієнтоване навчання. Створення навчального середовища, що враховує індивідуальні інтереси та уподобання дитини та використання методів, що стимулюють пізнавальну активність та внутрішню мотивацію до навчання.

4. Комплексна діагностика та аналіз. Глибоке розуміння індивідуальних особливостей розвитку, навчальних потреб та потенційних бар'єрів.

5. Диференційовані педагогічні стратегії. Використання різноманітних методів та технік навчання, що враховують особливості сприйняття та обробки інформації кожною дитиною. Застосування візуальних, аудіальних, кінестетичних та інших модальностей навчання для забезпечення оптимального засвоєння матеріалу [1, с. 48-49].

Отже, індивідуальний підхід в освітньому процесі є критично важливим інструментом для забезпечення повноцінного розвитку дітей з ООП. Ця стратегія

сприяє оптимізації освітнього прогресу та досягненню максимального потенціалу. З огляду на це, питання індивідуального підходу до учнів залишається актуальним та потребує поглибленого дослідження в рамках сучасної педагогіки. Особливо цінними є наукові теоретичні та практичні доробки видатних педагогів, чий досвід може слугувати основою для покращення чи розробки нових ефективних стратегій індивідуалізації.

Список використаних джерел:

1. Волошенюк Т., Дудник Н. Методи індивідуального підходу до учнів початкової школи з особливими освітніми потребами. *Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології*. 2024. С. 47-49.

2. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. С. 304.

3. Прибора Т.О., Індивідуальний підхід до виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами у спадщині В. О. Сухомлинського. *Збірник наукових праць: Педагогічні науки*. Випуск LXXXIV. Том 2. 2018. С.18-21

РОЗВИТОК ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ІДЕЯМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Молчанова Карина

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Лупаренко Світлана

докторка педагогічних наук, професорка Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

На рівень успішності кожної особистості чинять вплив її вміння та особистісні характеристики, оскільки вони впливають на здатність людини здійснювати аналіз інформації, рівень її активності в соціумі, швидкість розв'язання проблем, готовність ризикувати, схильність до неперервної освіти та здобуття кращих результатів у всіх сферах діяльності, де особистість бере участь.

Освіта має значний вплив на формування особистості. З метою забезпечення ширших можливостей для розвитку і виховання особистості впроваджують різноманітні освітні інновації, зокрема концепція Нової української школи [7]. Її метою є організація освітньої діяльності таким чином, щоб учням було комфортно здобувати освіту, і щоб вони могли використовувати здобуті знання у повсякденному житті. До пріоритетних завдань НУШ належить формування сприятливих умов для самопізнання та розкриття потенціалу та підготовка здобувачів освіти до життя у демократичному суспільстві, що значно залежить від їхніх лідерських якостей.

Слід відмітити, що різні науковці по-різному тлумачать поняття «лідерство». Так, С. Гармаш зазначає, що лідером є людина, у якої комунікативні навички розвинуті на високому рівні, яка вміє успішно чинити вплив на людей задля забезпечення ефективної командної роботи [3]. Л. Сергеева вважає, що лідер вміє надихати людей мріяти. Лідерство дає особистості можливість чинити вплив на інших людей та спрямовувати їхні дії таким чином, щоб команда змогла реалізувати свої цілі [8]. Окрім того, лідером називають учасника групи, якому всі інші учасники довіряють прийняття важливих рішень, які стосуються інтересів всієї команди та формують головні напрями її роботи. Аналізуючи різні визначення терміну «лідер», можна зробити висновок, що кожне тлумачення цього поняття ідентифікує лідера як учасника команди; інакше кажучи, лідер не має вищої позиції у соціальному відношенні, ніж інші учасники, усі вони (і лідер так само) перебувають на одному рівні. Водночас, лідер має високий статус та авторитет у суспільстві. Варто зазначити, що у кожному тлумаченні цього поняття йдеться про те, що лідер повинен уміти ухвалювати правильні та обґрунтовані рішення, що є його найважливішим завданням [6].

Лідером може бути не лише доросла особистість, а й дитина. Так, лідерські здібності формуються та активно розвиваються у дітей молодшого шкільного віку. Використання поняття «лідерство» при описі цієї вікової категорії є цілком обґрунтованим, оскільки воно ґрунтується на базових діалектичних концепціях про єдність та взаємодію суспільних процесів, розв'язання

конфліктів та протиріч як мотивацію до розвитку, а також на фундаментальних філософських принципах про взаємозв'язок загального та особливого, історичній та соціальній природі виховного та навчального процесів і на засадах психології та педагогіки гуманізму [1].

Молодший шкільний вік є важливим періодом у розвитку лідерських якостей дитини, оскільки це вік, коли вона починає свідомо сприймати себе як індивідуальність, а також прагне до розвитку та вдосконалення, що помітно у всіх сферах життєдіяльності учнів.

Існує чимало методів формування та розвитку лідерських навичок у дітей молодшого шкільного віку, і одним з них є метод проєктів. Він сприяє формуванню умов, за яких діти мають можливість всебічно розвиватися, беручи участь у творчій діяльності. Завдання вчителя полягає в тому, аби допомогти здобувачам освіти усвідомити власний потенціал та роль у формуванні свого майбутнього, а також організувати проєктну діяльність таким чином, щоб сприяти реалізації можливостей учнів [5].

Д. Алфімов вважає, що проєктна діяльність – це важливий метод навчальної та виховної діяльності, який сприяє розвитку ключових навичок не лише здобувачів освіти, а й викладачів, а також сприяє їхньому особистісному розвитку та вдосконаленню лідерських якостей [2].

На думку Д. Алфімова [1; 2], час, відведений для виконання проєкту, як правило, є обмеженим. Так, найбільш ефективний час для здійснення діяльності цього типу – 2 тижні за умови проведення урочно-позаурочних занять або 1-2 уроки. За умови використання цього методу, в учнів другого класу вже формуються вміння постановки запитань, уміння встановлювати цілі, рефлексія тощо. Вчений рекомендує у другому семестрі третього класу організувати один проєкт, а в четвертому класі – два.

Для того, щоб процес формування лідерських навичок у молодших школярів відбувався максимально ефективно, можна ділити їх на мікрогрупи для виконання завдань.

Мікрогрупа – це головний простір ведення комунікації та реалізації діяльності; до її складу входить 5-7 учнів, що вважається найкращою кількістю учасників для організації продуктивної взаємодії. Мікрогрупи можуть мати постійний склад, у цьому випадку буде відбуватися чергування обов'язків; або склад групи може бути тимчасовим, і функціонуватиме ініціативна група, творча група тощо [4].

Проектна діяльність має здійснюватися таким чином, щоб її результати мали соціальну та практичну цінність. Презентація результатів проекту надає здобувачам освіти можливість відкрити та виявити свій потенціал, продемонструвати організаторські й лідерські навички [2].

Отже, завдяки інтеграції методу проєктів в освітній процес у молодших школярів розвиваються лідерські навички. Їх формування є важливим, оскільки охоплює низку вмінь, як-от: уміння реалізовувати свої цілі, аргументувати свою позицію, обґрунтовувати власну думку, швидко та самостійно приймати важливі рішення тощо. Ці навички будуть корисними для дітей як у період навчання, так і, загалом, у подальшому житті.

Список використаних джерел:

1. Алфімов Д. Виховання лідерських якостей учнів у сучасній загально-освітній школі. Донецьк : Каштан, 2011. 352 с.
2. Алфімов Д. В. Концентри у вихованні лідерських якостей школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 32. С. 438-444.
3. Гармаш С. А., Гашутіна О. Е. Лідерські якості особистості керівника як запорука успіху. *Управління інноваційними проєктами та об'єктами інтелектуальної власності*. 2009. С. 37-44.
4. Дикань Н. В. Менеджмент : навч. посіб. К. : Знання, 2008. 389 с.
5. Клепко С. Ф., Литвинюк Л. В. Формування лідерської компетентності в школі : посіб.-довідник. Полтава : ПОІППО, 2012. 270 с.

6. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.

7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Л. Гриневич, О. Елькін та ін. 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 05.03.2025).

8. Сергеева Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посіб. Івано-Франківськ: «Лілея НВ», 2015. 296 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА НА УРОЦІ ЯК МЕТОД РОЗВИТКУ УЧНІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Олексієнко Анна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Самостійність – це риса особистості, що включає сукупність знань, умінь і навичок, а також відповідальне ставлення до процесу та результатів діяльності, умов її виконання та взаємодії з іншими людьми.

Самостійність розглядають як: ключові умови ефективної розумової діяльності та володіння її методами; здатність обирати й реалізовувати оптимальні способи виконання завдань; стиль мислення та поведінки, засновані на власних знаннях і переконаннях; усвідомленість, аргументованість, критичність і здатність ухвалювати рішення самостійно; прояви окремої індивідуальності під час розв’язання пізнавальних завдань [3, с. 330].

В умовах дистанційного навчання організація самостійної роботи здобувачів набуває нового значення, однак це один із найефективніших та перевірених на практиці способів підвищення результативності освітнього процесу й активізації пізнавальної діяльності учнів. Самостійна робота виступає найвищою формою навчальної діяльності здобувачів і засобом їхньої самоосвіти.

Підвищення рівня вагомості самостійної роботи учнів забезпечує суттєвий перегляд підходів до організації освітнього процесу, який має бути спрямований на розвиток самоосвіти, формування навичок саморозвитку та творчої здатності до самореалізації [4, с. 265].

Деякі науковці трактують самостійну роботу учня як метод навчання, інші – як прийом засвоєння знань. Є також думка, що самостійну роботу слід розглядати як форму організації діяльності учнів або як інструмент організації освітнього процесу [2].

Слід зазначити, що самостійна робота є ще й головним засобом засвоєння навчального матеріалу в позаурочний час. Її організація потребує суттєвих змін, оскільки в умовах дистанційного навчання самостійна робота має стати ключовим елементом у підготовці здобувачів.

Зауважимо, що самостійна робота, як складне педагогічне явище, є особливою формою навчальної діяльності, спрямованою на розвиток самостійності учнів та засвоєння ними комплексу знань, умінь та навичок, що реалізується через впровадження ефективної системи організації всіх видів навчальних занять [4, с. 265].

Науковцями доведено, що самостійна робота відіграє важливу роль у формуванні і розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального інтересу, навичок колективної праці. У ній виявляється індивідуальність кожного учня, формується його інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких і міцних знань [1, с. 79].

Учені зауважують, що самостійна робота – «це форма навчання, за якої учні засвоюють необхідні знання, оволодівають уміннями й навичками, навчаються планомірно, систематично працювати, мислити, формують свій стиль розумової діяльності» [4, с. 266].

Самостійна робота може бути ефективною лише за умови, що учень чітко розуміє її мету та має бажання її досягти. Іншими словами, успішність такої роботи залежить від цілеспрямованості учня.

Також ефективність самостійної роботи визначається наявністю в учня сформованих під час навчання практичних і розумових умінь та навичок, необхідних для досягнення поставленої мети.

Цілеспрямованість робить самостійну роботу учнів усвідомленою та осмисленою, сприяє виникненню інтересу до неї. Сформовані вміння та навички забезпечують основу й механізми, які дозволяють учням досягати поставлених результатів. Завдання для самостійного виконання повинні бути доступними для учнів і розміщеними в певній послідовній системі. Ця система має базуватися на поступовому розвитку пізнавальної самостійності дітей через ускладнення навчального матеріалу й розумових завдань, а також через зміну ролі та рівня підтримки з боку вчителя [1, с. 80].

Підкреслюючи важливість самостійної роботи, необхідно забезпечити її доступність, відповідність рівню можливостей учнів та різноманітність, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості.

Також ефективність самостійної роботи залежить від чіткого й конкретного формулювання завдань для учнів, поступового ускладнення їхнього змісту та підготовки школярів до реального життя і практичної діяльності. Водночас, як і будь-яка форма діяльності, самостійна робота має свої переваги та недоліки.

Перевагами самостійної роботи є засвоєння нових знань, розвиток умінь і навичок, їх практичне застосування, узагальнення та систематизація матеріалу, а також перевірка засвоєного. Усе це сприяє всебічному розвитку особистості.

Варто зазначити, що самостійна робота є корисною на всіх етапах організації освітнього процесу: під час підготовки до виконання навчально-розвивальних завдань, у процесі їх реалізації, а також при узагальненні та систематизації отриманих результатів.

До недоліків самостійної роботи належать:

1. Відносна автономність учнів під час виконання завдань, що може призводити до помилок і, як наслідок, до результатів, які не завжди відповідають очікуванням.

2. Невідповідність завдань рівню можливостей усіх учнів одночасно, оскільки здатність школярів виконувати завдання варіюється: для одних воно може бути простим і швидко виконуваним, тоді як для інших – занадто складним і трудомістким.

Щоб усунути ці недоліки, необхідно індивідуалізувати завдання для самостійної роботи, враховуючи психологічні особливості кожного учня, та зробити їх особистісно орієнтованими [4, с. 266].

Отже, самостійна робота є важливою формою навчальної діяльності, яка сприяє засвоєнню знань, розвитку умінь, навичок і самостійності учнів. Ефективність такої роботи залежить від чіткого формулювання завдань, їх доступності, індивідуалізації та підтримки з боку вчителя.

Попри переваги, такі як: розвиток критичного мислення й пізнавального інтересу, самостійна робота має недоліки, зокрема ризик помилок і різницю в рівні підготовки учнів. Подолати ці виклики можна через адаптацію завдань до індивідуальних особливостей школярів. У дистанційному навчанні самостійна робота набуває ще більшого значення, залишаючись важливим засобом підвищення ефективності освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Ігнатова О. Виховання самостійності у молодших школярів. *Учитель*. 2000. № 4-6. С.20-23.

2. Савчин М. М. Самостійна робота учнів – основа самостійності, самонавчання, самоконтролю, важливий чинник формування компетентності «вміння вчитися». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2014, № 5 (39), С. 330.

3. Юрійчук Наталія. Самостійна робота як особлива форма навчальної діяльності учнів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 60, том 4. С. 265-266.

4. Янчишина Н.В. Самостійна робота учнів на уроках в початкових класах. навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2019. 66 с.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Павліченко Тетяна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014.03 «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)» факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили

У сучасних умовах розвитку освітньої сфери України значна увага приділяється впровадженню інноваційних підходів до викладання історії. Дистанційне навчання стало важливим чинником трансформації історичної освіти, що зумовлено процесами інтеграції в європейський освітній простір та необхідністю адаптації до нових викликів. Зміна підходів до викладання історії в школах сприяє формуванню комплексного розуміння історичного процесу та розвитку критичного мислення у учнів [3].

Дистанційне навчання відкрило нові можливості для викладачів та учнів, дозволяючи забезпечити доступ до різноманітних інформаційних ресурсів. Однак, воно також породило низку проблем, серед яких – зниження мотивації учнів до навчання, недостатній рівень володіння самостійною роботою та складність перевірки засвоєного матеріалу. Тому важливим завданням стає використання ефективних педагогічних методів, що враховують нові реалії навчального процесу [1, с. 116].

Серед головних викликів можна виокремити проблему забезпечення якісної взаємодії між викладачем і учнями в умовах онлайн-формату. Відсутність живого спілкування впливає на рівень залученості учнів, що вимагає від викладачів використання нових методів мотивації та контролю навчального процесу. Наприклад, важливу роль відіграють адаптивні платформи навчання, які дозволяють персоналізувати освітній процес, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента [4, с. 35].

Одним із ключових аспектів є впровадження інтерактивних форм навчання, таких як проблемні лекції, семінари-дискусії та кейс-методи. Ці

підходи дозволяють активізувати навчальну діяльність учнів, розвивати аналітичні навички та сприяти осмисленню історичних подій через дискусію та дослідницькі методи [2, с. 68]. Крім того, використання мультимедійних матеріалів, віртуальних екскурсій та інтерактивних історичних карт може значно підвищити рівень зацікавленості учнів.

Для підвищення ефективності дистанційного навчання історії важливо застосовувати такі методи:

- Проблемне навчання – передбачає створення ситуацій, що потребують аналізу та пошуку альтернативних рішень.
- Метод історичного дискурсу – дозволяє учням оцінювати джерела, аналізувати події та формувати власну позицію.
- Кейс-метод – ефективний для відтворення історичних ситуацій, що стимулює критичне мислення та аргументований вибір рішень.
- Інтерактивні технології – використання електронних платформ, онлайн-семінарів, форумів та чатів, які сприяють взаємодії між студентами та викладачами [5].
- Гейміфікація навчального процесу – впровадження ігрових елементів, таких як історичні вікторини, симуляції та рольові ігри, що сприяють залученню учнів та активному засвоєнню матеріалу.
- Проектний метод – організація групової роботи над дослідницькими проектами, що розвиває вміння критичного аналізу та роботи з історичними джерелами.

Ці методи дозволяють уникнути формального підходу до навчання, мотивують учнів до активного вивчення історичних дисциплін та сприяють кращому засвоєнню матеріалу [6, с. 23].

Застосування інноваційних методів викладання історії вимагає подальшого аналізу ефективності різних педагогічних підходів. Майбутні дослідження можуть бути зосереджені на:

- Оцінці впливу дистанційного навчання на рівень засвоєння історичних знань учнями;

- Розробці інтегрованих методик викладання історії, що поєднують традиційні та інноваційні технології;
- Використанні цифрових ресурсів та платформ для забезпечення комплексного підходу до навчання [7];
- Визначенні оптимальних форматів поєднання синхронного та асинхронного навчання, що дозволить ефективно балансувати між онлайн-лекціями та самостійною роботою учнів;
- Розробці навчальних модулів, що ґрунтуються на міждисциплінарному підході, зокрема інтеграції історії з соціологією, політологією, культурологією та іншими науками.

Сучасна історична освіта має бути спрямована не лише на передачу знань, але й на формування аналітичного та критичного мислення учнів. Інтерактивні методи навчання, гнучкість освітнього процесу та впровадження нових технологій сприяють підвищенню якості історичної освіти та забезпечують її відповідність сучасним вимогам. Крім того, розвиток цифрових інструментів дозволяє зробити навчання більш адаптивним, персоналізованим та ефективним у контексті глобальних освітніх тенденцій [9].

Список використаних джерел:

1. Вашкевич В. Методика викладання історії: необхідність оновлення. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С. 114-121.
2. Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. *Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка*. 2017. Випуск 4/36. С. 64-73.
3. Горохівський П. Методика викладання історичних дисциплін у вищій школі : навчальний посібник. Умань, 2012. 231 с.
4. Дубінський В. А. Методика викладання історії в школі : навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи учнів історичного факультету. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. 86 с.

5. Про освіту : Закон України від 20.03.2022 № 2145-VII. Відомості Верховної Ради України. № 38-39. Ст. 380. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/110-zakon-ukrayinuproosvitu> (дата звернення: 10.01.2025).
6. Попова О. В., Ткачова Н. О., Васильєва С. О. Інноватика в галузі освіти: методичні рекомендації до проведення лекційних, семінарських занять, організації позааудиторної самостійної роботи, підготовки до підсумкової атестації. Харків, 2020. 55 с.
7. Методика навчання історії в школі. URL: <https://www.historyua.com/category/metodyka-navchannya-istoriyi-v-shkoli/> (дата звернення: 10.01.2025).
8. Положення про дистанційне навчання : наказ МОНУ від 25.04.2013 № 466. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 10.01.2025).
9. Олешко А. А., Ровнягін О. В., Годз В. Р. Удосконалення дистанційного навчання у вищій освіті в умовах пандемічних обмежень. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1936> (дата звернення: 10.01.2025) DOI: 10.32702/2307-2156-2021.1.3.
10. Онлайн-освіта: як здобувати знання в епоху діджиталізації. URL: <https://bazilik.media/onlajn-osvita-iaak-zdobuvaty-znannia-v-epokhu-didzhytalizatsii/> (дата звернення: 10.01.2025).
11. Осадчий В. В. Система дистанційного навчання університету. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2010. № 5. С. 7-16.
12. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза, 2006. 328 с.
13. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973.
14. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2021. № 75, т. 3. С. 91-97.

15. Шинкарук В. І. Філософський словник. Київ : УРЕ, 1986. 800 с.

16. Яковенко Г. Г. Методика навчання історії : навчально-методичний посібник. Харків : Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Пантелієнко Аліна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Початкова освіта факультету педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Тетяна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Початкова школа є важливим етапом формування особистості дитини, її пізнавальних і соціальних навичок. У цьому віці навчання має бути не лише інформативним, а й цікавим, інтерактивним та таким, що сприяє активній участі учнів у навчальному процесі. Одним із ефективних засобів розвитку молодших школярів є сюжетно-рольові ігри. Вони не лише допомагають засвоювати навчальний матеріал, а й формують комунікативні навички, творчі здібності та вміння працювати в команді.

Сюжетно-рольові ігри є ефективним методом навчання у початковій школі, оскільки сприяють розвитку пізнавальної активності, комунікативних навичок і творчого мислення молодших школярів. В умовах реформування освіти в Україні та впровадження компетентнісного підходу (НУШ) ігрова діяльність набуває особливого значення, адже допомагає зробити навчальний процес цікавим, інтерактивним і максимально наближеним до реального життя.

Сюжетно-рольові ігри ґрунтуються на принципах діяльнісного підходу до навчання. За Л. Виготським, гра є провідною діяльністю молодшого шкільного віку, яка забезпечує розвиток мислення, уяви та комунікації. Ж. Піаже зазначав, що саме через гру дитина вчиться співпрацювати, дотримуватися правил і розуміти точку зору інших людей [1, с. 75].

Сюжетно-рольові ігри мають такі основні характеристики:

- наявність сюжету, діти виконують певні ролі у вигаданій ситуації;
- розподіл ролей, кожен учасник отримує певне завдання відповідно до своєї ролі;
- імпровізаційність, гра передбачає творчий підхід і гнучкість у діях;
- навчальна мета, сюжет гри спрямований на закріплення або засвоєння нового матеріалу [2, с. 114].

Сюжетно-рольові ігри на наш погляд сприяють засвоєнню навчального матеріалу, адже діти легше запам'ятовують інформацію через активну взаємодію; розвитку мовлення та комунікативних навичок, адже під час гри учні вчаться формулювати думки, висловлювати свою точку зору, працювати в команді; соціалізації та вихованню емпатії, адже граючи різні ролі, діти вчаться розуміти почуття інших, вирішувати конфлікти мирним шляхом; розвитку творчості та уяви, адже створення сценарію гри стимулює креативне мислення; зміцненню мотивації до навчання, адже гра робить уроки цікавими, а процес навчання захоплюючим [1, с. 77].

Педагогічна практика та спостереження за освітнім процесом початкової школи дозволили запропонувати методи впровадження сюжетно-рольових ігор на уроках у початковій школі. Так на уроках української мови та літературного читання доцільно використовувати такі сюжетно-рольові ігри: *«Інтерв'ю з казковим героєм»* – учні виконують ролі персонажів із прочитаних творів, інші – журналісти, які ставлять запитання; *«Подорож у країну Слів»* – діти уявляють себе частинами мови й розігрують діалоги між ними (наприклад, Іменник знайомиться з Прикметником).

На уроках математики рекомендуємо використовувати такі сюжетно-рольові ігри: *«Математичний магазин»* – діти грають у продавців і покупців, застосовуючи знання про додавання, віднімання, множення; *«Подорож до Геометричної країни»* – учні отримують ролі геометричних фігур, які спілкуються між собою, розповідаючи про свої властивості.

На уроках *«Я досліджую світ»* рекомендуємо використовувати такі сюжетно-рольові ігри: *«Експедиція в зоопарк»* – учні виконують ролі тварин,

розповідаючи про свій спосіб життя; «Мандрівка в космос» – діти виступають у ролях планет, астронавтів, інопланетян, досліджуючи Сонячну систему; «Суд над поганими звичками» – діти розігрують судовий процес, де «здоровий спосіб життя» звинувачує «шкідливі звички»; «День у місті» – учні виконують ролі громадян, які взаємодіють у різних ситуаціях (у магазині, транспорті, на вулиці).

Можемо надати рекомендації для майбутніх вчителів щодо використання сюжетно-рольових ігор:

- 1) *Підготовка сценарію* – важливо створити доступний та цікавий сюжет, який відповідає віковим особливостям дітей;
- 2) *Розподіл ролей* – слід враховувати індивідуальні можливості кожного учня, заохочуючи менш активних дітей;
- 3) *Використання реквізиту* – елементи костюмів, картки з ролями, символічні предмети зроблять гру більш захопливою;
- 4) *Гнучкість* – вчитель має бути готовим до імпровізації та підлаштування гри під інтереси дітей;
- 5) *Обговорення після гри* – аналіз виконаних ролей та висновки допоможуть учням закріпити отримані знання.

Отже, сюжетно-рольові ігри є ефективним методом навчання в початковій школі, оскільки поєднують інтерактивність, розвиток комунікативних навичок та мотивацію до навчання. Вони сприяють засвоєнню нового матеріалу, розвивають уяву, сприяють соціалізації та створюють комфортну атмосферу на уроці. Впровадження таких ігор в освітній процес допомагає зробити навчання не лише корисним, а й цікавим, що відповідає сучасним педагогічним підходам. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка комплексних програм із використанням сюжетно-рольових ігор для формування ключових компетентностей учнів початкової школи.

Сюжетно-рольові ігри також підвищують рівень засвоєння матеріалу, адже діти залучаються до активної діяльності. Використання таких ігор сприяє розвитку мовлення, вмінню висловлювати думки й вести діалог. Ігрова діяльність допомагає розвивати співпрацю, відповідальність і вміння працювати в команді. Учні охочіше беруть участь у навчальному процесі, коли він проходить у формі гри.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні впливу сюжетно-рольових ігор на розвиток емоційного інтелекту учнів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Конотоп О.С. Особливості використання рольової гри під час навчання діалогічного спілкування майбутніх філологів з використанням автентичних художніх фільмів. Теоретичні питання культури, освіти та виховання. 2014. №49. С. 74-78.

2. Мінічева Ю. Використання сюжетно-рольових ігор на уроках літературного читання в початковій школі. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. №188. С. 113-116.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Подюк Яна

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Початкова освіта з поглибленим вивченням англійської мови», ННІСГМ
Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: Недзведовська Ольга

викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Національного університету «Острозька академія»

Сучасна освіта перебуває у стані постійного розвитку та адаптації до нових викликів суспільства. Особливу увагу в цьому процесі приділяють інноваційним методикам, які дозволяють зробити навчання не тільки більш ефективним, а й цікавим для учнів. Це особливо актуально для уроків математики в початкових класах, оскільки саме в цей період формується базова математична грамотність, що стане основою для подальшого навчання.

Одним із ключових завдань викладання математики є розвиток логічного мислення, уваги, пам'яті та здатності до розв'язання практичних завдань. Але класичний підхід до викладання, що базується на повторенні та відпрацюванні типових вправ, часто стає причиною втрати інтересу в учнів. У таких умовах

важливу роль відіграють інноваційні методики, що сприяють інтеграції елементів творчості, гри та практичного досвіду в навчальний процес.

Дослідження базується на опрацюванні різноманітних джерел, які висвітлюють сучасні підходи до викладання математики з використанням інноваційних технологій. Праці Волкової Н.П. та Пометун О.І. розглядають інтерактивні методи навчання як ефективний інструмент розвитку освітнього процесу, зокрема вищої школи. Дослідження Коваля Л.В. фокусується на професійній підготовці вчителів, акцентуючи увагу на адаптації інноваційних методик у початковій освіті. Особливе значення приділено інтеграції цифрових технологій (електронних підручників, математичних ігор), що сприяють підвищенню якості навчання, як зазначено в роботах «Молодь і ринок» і статті про підготовку вчителів. Також враховано сучасні підходи до структурування інтерактивного уроку та класифікацію технологій навчання.

Метою дослідження є визначення та обґрунтування ефективності інноваційних методик у викладанні математики в початкових класах для підвищення якості знань учнів, розвитку логічного мислення, уваги та здатності вирішувати практичні завдання, а також формування позитивного ставлення до навчання.

Сучасні педагогічні інновації тісно пов'язані із впровадженням інтерактивних технологій навчання. Термін «технологія» походить із грецької мови й означає «технічні знання». У сучасній освіті все більшого поширення набуває поняття «освітня технологія». Це поняття виникло внаслідок розвитку педагогічної науки та еволюціонувало в термін «технологія навчання» або «освітня технологія» [2, с. 134].

Одним із підходів до навчання є впровадження інтерактивних технологій. Вони являють собою комплекс методів, засобів і форм організації освітнього процесу, які стимулюють активну взаємодію між учасниками на основі співпраці та творчої діяльності. Основна мета таких технологій – досягнення конкретних дидактичних цілей через активізацію навчальної діяльності учнів [1, с. 127].

Вчені О. Пометун і Л. Піроженко пропонують класифікувати інтерактивні технології за моделями навчання, у рамках яких вони реалізуються. В

залежності від завдань уроку та форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивні технології поділяють на чотири основні групи:

1. Технології кооперативного навчання – організація роботи в малих групах, об'єднаних спільною метою. До них належать такі форми, як робота в парах, ротаційні трійки, «два-чотири-всі разом», «карусель», робота в малих групах, «акваріум».

2. Технології колективно-групового навчання – передбачають спільну роботу всього класу. Це можуть бути загальне обговорення, метод «мікрофон», незакінчені речення, мозковий штурм, «навчаючись – учусь», «ажурна пилка», аналіз ситуацій, вирішення проблем, дерево рішень тощо.

3. Технології моделювання ситуацій – передбачають створення ігрових та реалістичних умов для навчання. До них належать симуляції, рольові ігри, громадські слухання, драматизація, спрощені судові слухання.

4. Технології роботи з дискусійними питаннями – заохочують учнів до обговорень і формування власної позиції. Серед них – метод PRESS, «займи позицію», континуум, дискусії, ток-шоу, дебати [4, с. 86].

Практика демонструє, що інтерактивні технології є універсальними і можуть бути інтегровані в будь-який етап уроку: актуалізація знань: «Мозковий штурм», «Асоціативний кущ», «Коло ідей»; вивчення нового матеріалу: використання інтерактивних відео, інтерактивних вправ; закріплення знань: проведення математичних вікторин, вебквестів, проєктних робіт; підбиття підсумків: метод «Шість капелюхів мислення», «Мікрофон», «Обери позицію».

Інтерактивні технології не лише роблять уроки цікавішими, а й сприяють ефективному засвоєнню матеріалу, розвитку комунікативних навичок і формуванню позитивної атмосфери у класі. Використання цифрових технологій, зокрема електронних підручників, значно підвищує ефективність освітнього процесу за умови методичної підтримки та дотримання психологічних принципів навчання. Паперові підручники стають менш актуальними, оскільки їхній зміст швидко застаріває ще до надходження в школи. Натомість електронні ресурси дозволяють оперативно оновлювати матеріали відповідно

до змін у науці чи культурі. Крім того, такі засоби легко створювати самостійно або безкоштовно завантажувати в Інтернеті.

Особливо успішним є впровадження математичних ігор у навчання. Молодші школярі, завдяки психоемоційним особливостям, сприймають гру як важливий спосіб пізнання світу. Математичні ігри вирізняються інтерактивністю, заохочують активність усіх учасників освітнього процесу та сприяють досягненню конкретних навчальних цілей. Вони не тільки полегшують пояснення нового матеріалу, але й сприяють згуртуванню учнів, розвитку взаємоповаги, знайомству з традиціями та демонстрації цікавих подій.

Як зазначають Г. Філіппова та В. Горюнова, активні методи навчання стимулюють розвиток і активність учнів. Інтерактивні ігри, будучи інструментом навчання, допомагають дітям розвивати уяву, планувати та опановувати навички самостійного навчання [5].

Для ефективного впровадження інтерактивних методів навчання, необхідно забезпечити кілька важливих передумов. Перш за все, слід врахувати диференціацію рівнів підготовки учнів. Це дозволяє створити сприятливі умови для навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей кожного. Для цього необхідно вивчити рівень математичної підготовки учнів (середній, достатній, високий) і формувати навчальні пари: однорідні (з учнів одного рівня) або гетерогенні (з різнорівневих учнів). Крім того, робота в парах може здійснюватися у форматі статичних, динамічних або варіаційних пар, залежно від завдань уроку.

Також важливо врахувати рівень технічного забезпечення. Це сприяє формуванню практичної бази знань, яка включає: опрацювання теоретичного матеріалу; виконання практичних завдань із розв'язування математичних задач; застосування цих підходів базується на принципах теорії розгорнутих навчальних блоків, що забезпечує послідовність і цілісність навчальної діяльності учнів [3].

Отже, дослідження інноваційних методик проведення уроків математики в початкових класах показало важливість адаптації педагогічних технологій до

сучасних вимог освітнього процесу. Впровадження інтерактивних методик, зокрема використання цифрових технологій та математичних ігор, значно підвищує мотивацію учнів, сприяє розвитку їх логічного мислення, уваги та пам'яті. Інтерактивні технології, як-от кооперативне навчання та моделювання ситуацій, дозволяють створити активний навчальний простір, де кожен учень має можливість висловити свою думку та розв'язувати практичні задачі. Цифрові ресурси та електронні підручники, на відміну від традиційних матеріалів, дають можливість оперативно оновлювати навчальний контент, що підвищує ефективність засвоєння знань. Однак для успішного впровадження цих технологій важливо враховувати рівень підготовки учнів, а також технічне забезпечення, що дозволяє реалізувати інноваційні підходи на кожному етапі уроку. Загалом, застосування інтерактивних методик сприяє не лише підвищенню ефективності навчання, але й створенню позитивної, мотивуючої атмосфери для учнів, що є важливим фактором у формуванні їхньої математичної грамотності.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н.П. (2018). Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 360 с.
2. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти : монографія. Донецьк : ЛАН-ДОН-XXI. 2012. 235 с.
3. Підготовка вчителя початкових класів до впровадження інноваційних технологій у навчально-виховному процесі з математики. URL: <https://journals.megu.rovno.ua/index.php/pedpsyh/article/view/9/8> (дата звернення: 24.11.2024).
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: «А.С.К.», 2006. 192 с.
5. Роль цифрових технологій у навчанні математики учнів початкових класів. *Молодь і ринок*. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/256010/253099> (дата звернення: 24.11.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГРИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Проскура Софія

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Проха Анастасія

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Гордієнко Тетяна

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Інклюзивна освіта стає невід'ємною частиною сучасного навчального процесу, спрямованого на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Одним із найбільш ефективних засобів розвитку та соціалізації учнів у такому середовищі є гра. Вона сприяє формуванню комунікативних навичок, розвитку емоційного інтелекту, підвищенню рівня адаптації дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у колективі. Попри визнану значущість гри в інклюзивному навчанні, питання її практичного застосування та адаптації до потреб дітей з різними видами порушень залишається відкритим. Вивчення теоретичних аспектів гри допоможе глибше зрозуміти її механізми впливу на розвиток дитини та сприятиме вдосконаленню методичних підходів до використання ігрових технологій у початковій школі.

Метою статті є аналіз теоретичних основ використання гри як засобу розвитку та соціалізації дітей в інклюзивному освітньому середовищі. Дослідження спрямоване на визначення ключових підходів до гри в освіті, класифікацію основних видів ігор, що використовуються у навчальному процесі, а також обґрунтування їхньої ролі у формуванні соціальних, когнітивних та комунікативних навичок учнів.

Дослідження гри як засобу розвитку та соціалізації учнів в інклюзивному освітньому середовищі початкової школи в Україні проводили такі науковці: видатний український педагог Василь Сухомлинський розглядав гру як важливий елемент розумового виховання молодших школярів; Світлана Стеблюк та Ольга Пишка вивчали гру як метод навчання в інклюзивному освітньому середовищі [5];

А.М. Зуб - авторка роботи про використання гри як засобу корекційного навчання для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку на уроках «Я досліджую світ» [3]; Оксана Гаяш акцентувала увагу на використанні рухливих ігор як засобу фізичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями [1].

Інклюзивна освіта передбачає створення умов для навчання всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, когнітивних чи соціальних особливостей. Одним із ключових методів, що сприяє ефективному розвитку та соціалізації учнів у такому середовищі, є гра. Гра не лише розважає, а й виконує важливі функції розвитку, навчання та адаптації. Вона допомагає дітям з особливими освітніми потребами (ООП) розвивати комунікативні навички, покращувати емоційний стан та інтегруватися в колектив [2, с.69].

Гра є фундаментальною діяльністю для дитини, яка сприяє пізнанню світу та розвитку особистості. Психологи та педагоги наголошують на її ролі в становленні когнітивних, емоційних і соціальних навичок. Так, Жан Піаже вважав гру способом адаптації дитини до навколишнього середовища та наголошував, що вона є ключовою для формування інтелекту. Лев Виготський розглядав гру як діяльність, що стимулює розвиток вищих психічних функцій і сприяє соціалізації через засвоєння культурних норм. Джером Брунер підкреслював, що гра є основою активного навчання, оскільки вона дає змогу дітям експериментувати та вирішувати проблеми у безпечному середовищі. Ці підходи доводять, що гра має не лише розважальну, а й розвивальну функцію, що особливо важливо в інклюзивному навчанні [4, с. 125].

У роботі з дітьми з ООП важливо підбирати ігри, які відповідають їхнім можливостям та сприяють взаємодії з однолітками. Основними видами ігор в інклюзивному класі є:

- рольові ігри, що сприяють розвитку соціальних навичок, дають можливість дітям навчитися взаємодіяти, відчувати емоції інших, будувати діалоги;
- дидактичні ігри, які допомагають розвивати пізнавальні здібності, зокрема пам'ять, увагу та логічне мислення;
- кооперативні ігри, котрі базуються на співпраці та вчать дітей працювати в команді, що особливо важливо для формування толерантного ставлення до однолітків;
- рухливі ігри, які сприяють фізичному розвитку та допомагають знімати напругу, що корисно для дітей з гіперактивністю чи емоційними порушеннями;

- настільні ігри, що допомагають дітям покращувати концентрацію уваги та розвивати стратегічне мислення [5, с. 45].

Гра беззаперечно створює сприятливі умови для інтеграції дітей з ООП у загальний колектив. Основними аспектами її впливу ми вважаємо, по-перше, розвиток комунікативних навичок, бо через гру діти вчаться взаємодіяти, висловлювати свої думки та емоції; по-друге, формування почуття рівності, адже гра дозволяє кожному учню відчувати себе рівноправним членом групи, що знижує рівень тривожності та страху перед взаємодією; та по-третє, зміцнення емоційного інтелекту, так як діти вчаться розпізнавати емоції інших, співпереживати та регулювати власний емоційний стан [3, с. 48].

Для ефективного використання гри в інклюзивному середовищі вчителі повинні враховувати такі принципи:

- принцип доступності, що передбачає адаптацію ігрових матеріалів для дітей з різними можливостями (наприклад, використання тактильних або звукових елементів для дітей із порушеннями зору).

- принцип групової взаємодії, що передбачає створення умов для співпраці між дітьми для сприяння соціалізації.

- принцип гнучкості, що передбачає можливість змінювати правила гри відповідно до потреб дітей [1, с. 68].

Прикладом успішного застосування гри є методика «Інтерактивні кола», де діти разом виконують завдання, що сприяє розвитку комунікації та соціальної підтримки [3, с. 49].

Отже, гра є ефективним засобом розвитку та соціалізації учнів в інклюзивному освітньому середовищі. Вона не тільки сприяє навчальному процесу, а й допомагає дітям з особливими освітніми потребами інтегруватися в суспільство, розвивати комунікативні навички та формувати емоційну стійкість. Важливо, щоб педагоги враховували особливості кожної дитини та адаптували ігрові методики для створення комфортного навчального простору. Аналіз теоретичних підходів доводить, що гра виконує не лише розважальну, а й навчальну, корекційну та адаптаційну функції. Вона сприяє формуванню соціальних навичок, розвитку когнітивних процесів та емоційного інтелекту, що є особливо значущим для дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Залежно від специфіки потреб учнів, у початковій школі ефективними є різні види ігор: рольові, дидактичні, кооперативні, рухливі та настільні. Їх грамот-

не використання допомагає налагодити комунікацію між дітьми, створює умови для взаємодії та сприяє рівному включенню кожного учня в навчальний процес. Проте ефективність ігрових методик залежить від правильної організації ігрового середовища, адаптації ігор до можливостей дітей з ООП та професійної підготовки педагогів. Це потребує подальшого удосконалення методичних рекомендацій та розробки ефективних інструментів для роботи в інклюзивних класах.

Перспективи подальших досліджень можуть стати питання адаптації ігор для різних категорій дітей з ООП, розробка спеціальних методик та ігрових сценаріїв для учнів із порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку тощо, розробка цифрових ігор для інклюзивного навчання та вивчення можливостей використання гейміфікації та мобільних додатків у навчанні дітей з ООП.

Подальший розвиток цієї теми, на наш погляд, сприятиме вдосконаленню педагогічних підходів до інклюзивного навчання, створенню ефективних методик розвитку учнів та забезпеченню рівних освітніх можливостей для всіх дітей.

Список використаних джерел:

1. Гаяш О.В. (2020). Використання рухливих ігор як засобу фізичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (2), С. 65-69.

2. Гордієнко Т.В., Дубровська Л.О., Дубровський В.Л. Форми та методи інклюзивного навчання на уроках математики в початковій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського педагогічного університету імені К.Д. Ушинського*. Випуск 2 (135). Одеса, 2021. С. 68-74.

3. Зуб А.М. (2021). Використання гри як засобу корекційного навчання для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку на уроках «Я досліджую світ». *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія»*, (15), С. 45-50.

4. Коротяєва А.М. (2015). Ігрова діяльність як засіб соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (5), С. 123-131.

5. Стеблюк С.В., Пишка О.П. (2022). Гра як метод навчання в інклюзивному освітньому середовищі. *Інноваційна педагогіка*, 43(2), С. 43-47.

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛУ: УРОКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Руденко Софія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Середня освіта (Історія та громадянська освіта)»
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Останнім часом у суспільстві спостерігається певний скептицизм щодо розвитку демократичної політики та захисту прав людини. Це особливо помітно серед молодого покоління, яке має відігравати ключову роль у формуванні суспільних відносин, нести відповідальність за власне майбутнє та майбутнє інших, а також активно долучатися до зміцнення демократичних інституцій. Нині відчувається недостатній рівень громадянської свідомості серед шкільної молоді, що є важливим викликом у процесі становлення демократичного суспільства.

У сучасному світі, зокрема в країнах Європи, поняття, пов'язані зі знаннями та компетентностями у сфері громадянськості, стали загальнозживаними та нерозривно поєднаними з громадянською освітою. Особливу увагу приділяють таким концептам, як «громадянин», «громадянськість», «участь у прийнятті рішень», «відповідальність» і «свободи», які формують основу змісту освітніх курсів та проєктів у цій сфері.

Громадянська освіта – це процес навчання, спрямований на глибоке усвідомлення прав і обов'язків людини. Вона відіграє ключову роль у формуванні соціально-політичної компетентності особистості, забезпечуючи політичну, правову та економічну обізнаність. У сучасних умовах суспільних трансформацій громадянська освіта сприяє розвитку здатності застосовувати набуті знання на практиці, адаптуючись до змін і викликів часу.

Громадянське виховання – це цілісний процес становлення громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе соціально, морально, політично та юридично захищеною. Воно спрямоване на формування відповідального ставлення до суспільного життя, активної життєвої позиції та поваги до прав людини як фундаментальної цінності. Громадянське

виховання гармонійно поєднує суспільну та приватну сфери, допомагаючи особистості усвідомити власну роль у демократичному суспільстві.

Досвід розвинених демократій свідчить, що громадянська освіта – це не просто навчальний предмет, а стратегічний напрям освітньої політики, який має стати пріоритетом як для освітян, так і для суспільства загалом. У цьому контексті надзвичайно важливо аналізувати програми та ініціативи міжнародних організацій і структур, що сприяють розвитку та впровадженню інноваційних освітніх технологій у сфері громадянської освіти.

Громадянська освіта в європейських країнах має глибоке історичне підґрунтя та є невід’ємною складовою освітніх систем, сприяючи становленню демократичного суспільства й соціальної згуртованості. Кожна країна розвивала власну модель громадянської освіти, враховуючи свої історичні, політичні та культурні особливості. Основна мета цієї системи – формування у громадян почуття відповідальності за спільне майбутнє, розвиток критичного мислення, обізнаність щодо прав і обов’язків, а також підготовка до свідомої участі в демократичних процесах. Досвід європейських країн дає змогу визначити найефективніші підходи до громадянської освіти та адаптувати їх відповідно до українського контексту.

Важливу роль у цьому процесі відіграє неформальна освіта, яка розширює та поглиблює знання, здобуті в межах формального навчання, а також формує практичні навички для активної участі у суспільному й політичному житті. Завдяки своїй гнучкості та доступності вона відкриває можливості для навчання людей різного віку та соціального статусу, не обмежуючись рамками офіційних освітніх програм. У європейських країнах неформальна освіта часто доповнює традиційні навчальні підходи, допомагаючи громадянам краще орієнтуватися в політичному середовищі, усвідомлювати соціальні виклики та інтегруватися в суспільство.

Головною перевагою неформальної освіти є її доступність для всіх верств населення – від школярів і студентів до дорослих. Вона реалізується у форматі громадських ініціатив, тренінгів, лекцій, семінарів, дискусійних клубів, волонтерських програм і культурних заходів, що організовуються громадськими організаціями, державними та приватними установами. Важливим аспектом

неформальної освіти є її гнучкість: вона не прив'язана до стандартних освітніх програм і відбувається у зручній для учасників час і місце. Це створює рівні можливості для всіх охочих здобувати знання та розвивати громадянські компетентності, незалежно від рівня формальної освіти чи професійної зайнятості.

Якість викладання громадянської освіти значною мірою залежить від професійної підготовки педагогів, що є ключовим чинником успішної реалізації освітніх програм у цій сфері. У країнах Європи велика увага приділяється підготовці вчителів, які навчають громадянських дисциплін, адже саме їхня кваліфікація визначає ефективність формування у молоді критичного мислення, правової обізнаності, відповідальності та здатності до активної участі в суспільному й політичному житті.

У більшості європейських країн професійна підготовка викладачів громадянської освіти здійснюється через спеціалізовані педагогічні програми, що поєднують теоретичне навчання з практичними тренінгами. Вчителі мають не лише глибоко розуміти ключові аспекти громадянської освіти, такі як права людини, демократичні принципи та політичні системи, а й уміти ефективно інтегрувати ці знання у навчальний процес. Важливим завданням педагогів є розвиток у школярів критичного мислення, навичок самостійного аналізу та прийняття рішень у складних ситуаціях. У багатьох країнах, зокрема у Великій Британії, Німеччині та Швеції, громадянська освіта є невід'ємною частиною ширшої системи педагогічної підготовки.

Значну роль у розвитку громадянської освіти відіграє міжнародне співробітництво, зокрема участь України у програмах Європейського Союзу, спрямованих на навчання, мобільність та наукові дослідження. Однією з найвпливовіших ініціатив у цій сфері є Erasmus+, яка активно підтримує освітні проекти та професійне зростання викладачів. Завдяки таким програмам Україна має можливість переймати передовий досвід європейських країн у впровадженні інноваційних методик викладання, інтерактивних підходів до навчання, а також налагоджувати обмін знаннями з країнами, що мають усталені демократичні традиції та розвинуті інститути захисту прав людини.

Міжнародне співробітництво України у сфері громадянської освіти також охоплює активну взаємодію з такими впливовими організаціями, як ООН, Рада

Європи та ЮНЕСКО, які сприяють розвитку ініціатив, спрямованих на зміцнення демократичних цінностей та підвищення ролі громадянської освіти. Зокрема, Рада Європи розробила низку важливих рекомендацій щодо громадянської освіти, інтегруючи їх у ширший контекст захисту прав людини та соціальної інтеграції.

Запровадження цих міжнародних стандартів в Україні сприяє вдосконаленню підходів до громадянської освіти, формуванню правової свідомості громадян, особливо молодого покоління, а також забезпеченню якісної підготовки до активної участі в демократичних процесах. Це дозволяє не лише підвищити рівень освіченості, а й сформувати відповідальне суспільство, здатне відстоювати свої права та ефективно взаємодіяти в умовах демократичного устрою.

Висновок. Адаптація європейських підходів до громадянської освіти в Україні є складним, але необхідним процесом, що сприяє підвищенню якості освіти та утвердженню демократичних цінностей у суспільстві. Для успішної інтеграції цих підходів важливо враховувати історичні, культурні та соціальні особливості країни, а також активно використовувати європейський досвід у створенні нових педагогічних методик, навчальних матеріалів та освітніх ініціатив. Це сприятиме формуванню свідомих, відповідальних громадян, здатних активно брати участь у демократичному житті країни, захищати права людини та підтримувати принципи соціальної справедливості.

Міжнародне співробітництво відіграє ключову роль у вдосконаленні системи громадянської освіти в Україні. Завдяки партнерству з міжнародними організаціями та участі в освітніх програмах Україна отримує цінний досвід і ресурси для адаптації найкращих європейських практик. Це не лише сприяє розвитку громадянських компетентностей серед молоді, а й створює міцне підґрунтя для інтеграції країни в європейське та світове співтовариство, утверджуючи демократичні цінності, права людини та активну громадянську позицію.

Список використаних джерел:

1. Чепіль М.М. Порівняльна педагогіка. Київ: Академвидав, 2014. 292 с.
2. Овчарук, О.В, Іванюк, І.В and Терещенко, А.Б. (2013) Сучасний стан громадянської освіти в Україні Громадська організація Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики», м. Київ, Україна. [URL:https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/844/](https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/844/) (дата звернення: 19.02.2025).

3. Бакка Т. В., Богомаз О. Ю., Ладиченко Т. В. Вплив змісту історії та громадянської освіти на формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів освіти Нової української школи. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/330/9128/19054-1?inline=1> (дата звернення: 19.02.2025).

4. Мельниченко Б.Ф. Європейський досвід громадянської освіти. Київ: Видавництво «Сталь», 2019. 248 с.

5. Пометун О.І. Теорія та практика громадянської освіти в школі. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 278 с.

6. Радкевич В.О. Професійна освіта і формування громадянської компетентності. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2019. 402 с.

7. Бондар Л.В. Порівняльний аналіз систем громадянської освіти в європейських країнах. Київ: Освіта, 2017. 276 с.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК СПОСІБ РОЗВИТКУ РОЗМОВНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Серпутько Валентина

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ОПП «Початкова освіта з поглибленим вивченням англійської мови», ННІСГМ

Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: Недзведовська Ольга

викладачка кафедри педагогіки та методики початкового навчання

Національного університету «Острозька академія»

У сучасному світі швидкі зміни в інформаційному середовищі вимагають нових підходів до освіти, які сприяють розвитку комунікативних навичок і критичного мислення. Початкова школа є ключовим етапом формування базових мовленнєвих компетенцій, що визначає важливість інтерактивних методів навчання[1]. Сторітелінг як метод навчання забезпечує багатогранний підхід до розвитку мовлення, стимулюючи уяву, емпатію та творче мислення учнів. Завдяки інтеграції цифрових інструментів і гейміфікації сторітелінг дозволяє

створити емоційно залучене навчальне середовище, що є актуальним у контексті сучасної освітньої реформи [3].

Метою дослідження є визначення можливостей сторітелінгу у вдосконаленні комунікативних навичок учнів початкової школи.

Дослідження проводилось у двох класах початкової школи протягом двох місяців. У ході роботи було здійснено аналіз літератури щодо застосування сторітелінгу в педагогіці, розроблено авторські історії, адаптовані до вікових особливостей учнів, проведено експериментальне впровадження методики сторітелінгу на уроках мови і літературного читання, а також здійснено анкетування учнів і вчителів для оцінки ефективності методу.

Під час дослідження, а саме експериментального впровадження методик були застосовані такі види сторітелінгу: традиційний сторітелінг – усне розповідання історій, адаптоване до вікових особливостей учнів; цифровий сторітелінг – використання мультимедійних ресурсів, таких як відео, аудіо та інтерактивні презентації; кооперативний сторітелінг – спільне створення історій учнями в групах, що сприяє розвитку навичок командної роботи та комунікації; гейміфікований сторітелінг – інтеграція елементів гри в процес розповідання історій, що підвищує мотивацію учнів[2].

У ході дослідження встановлено, що використання сторітелінгу сприяло покращенню зв'язного мовлення учнів, зокрема їх здатності формулювати повні речення і логічні висловлювання, розвитку навичок активного слухання та взаємодії в групах, а також збільшенню рівня мотивації до вивчення української мови. Результати анкетування показали, що 85% учнів зазначили підвищення інтересу до занять, а 90% вчителів підтвердили ефективність методу для розвитку комунікації.

Інтерактивний підхід через сторітелінг дозволив: створити емоційно залучене середовище для навчання; розвинути мовленнєві компетенції учнів; використовувати мультимедійні ресурси для візуалізації навчального матеріалу [4].

Підсумовуючи проведені дослідження, можемо стверджувати, що сторітелінг є дієвим способом розвитку розмовних навичок учнів початкової школи. Використання інтерактивних історій дозволяє створити емоційно залучене навчальне середовище, сприяючи формуванню мовленнєвих компетенцій. Цей метод

може бути впроваджений у навчальну програму як додатковий інструмент інтерактивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Барановська Т. І. Сторітелінг у навчанні молодших школярів. *Педагогіка і психологія*. 2020.
2. McDrury, J., Alterio, M. *Learning through Storytelling*. London: Routledge, 2019.
3. Поліщук Ю. С. Storytelling як засіб ефективної організації мовленнєвої діяльності молодших школярів у процесі вивчення української мови в 2 класі: кваліфікаційна робота, ступінь вищої освіти магістр. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 92 с.
4. Третьяк О. П. Сторітелінг як метод критичного мислення. *Innovative projects and paradigms of international education. A collection of theses: materials of I International multidisciplinary scientific and practical Internet conference «Innovative projects and paradigms of international education» (Georgia, Tbilisi)*. 2023. С. 447-451.

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Токар Ірина

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

На сьогодні, тема розвитку критичного мислення є однією з найпоширеніших та найважливіших у сучасній освіті. Щодня людство стикається з великою кількістю питань та проблем, що вимагають ефективних відповідей та рішень. Для того, щоб справитись з цим, ми використовуємо критичне мислення, яке суттєво допомагає нам у цьому.

Девід Вуд і Джуді А. Браує визначають критичне мислення як «розумне рефлексивне мислення, сфокусоване на рішенні, у що вірити і що робити». Критичне мислення, на їхню думку, це «пошук здорового глузду – як розсудити

об'єктивно і вчинити логічно з урахуванням і своєї точки зору, і інших думок, уміння відмовитися від власних упереджень». [1].

Дайана Халперн у своїй роботі «Психологія критичного мислення» наводить таке визначення для терміну «критичне мислення»: «...використання таких когнітивних навичок і стратегій, які збільшують імовірність отримання бажаного результату. Відрізняється виваженістю, логічністю і ціле-спрямованістю. Інше визначення – спрямоване мислення» [1].

На основі поглядів авторів вище, можна стверджувати, що критичне мислення є складним та багаторівневим явищем. Цей термін характеризується вмінням аналізувати, порівнювати, та оцінювати інформацію; приймати рішення, передбачаючи можливі наслідки; висувати гіпотези та визначати шляхи їх розв'язання.

Концепція Нової Української Школи наголошує на необхідності розвитку критичного мислення на всіх навчальних предметах. Даний підхід зумовлений сучасними освітніми трендами, які дозволяють формулювати в учнів здатність аналізувати інформацію, ухвалювати рішення та робити обґрунтовані висновки. Тому так важливо сприяти розвитку даної навички у сучасній освіті. Це стає дедалі актуальнішим у зв'язку з інформаційною перенасиченістю. У цьому випадку діти повинні вміти відрізнити достовірні факти від хибних. Варто зазначити, що формування критичного мислення в учнів початкової школи сприяє розвитку їхньої когнітивної гнучкості та здатності до рефлексії. Діти на всіх навчальних предметах стикаються з різними типами інформації, фактами, ситуаціями і головне їх завдання – вміти аналізувати та фільтрувати інформацію. Інтеграція критичного мислення дозволяє нам всебічно розвивати учнів, сприяти формуванню компетентної, творчої, допитливої та стійкої особистості, здатної аргументувати власні думки та погляди.

Існує велика кількість методів та прийомів розвитку критичного мислення на уроках в початковій школі, найпоширенішими з яких є: кооперативне, діалогічне та проблемне навчання; мозковий штурм, різні ігрові методи та ін. Вчителю необхідно, на основі вікових особливостей та інтересів учнів, підлаш-

товувати завдання на розвиток даної навички, використовуючи ці методи та прийоми. Застосування різноманітних методів та прийомів у навчальному процесі дозволяє нам крок за кроком покращувати здібності дітей. На наш погляд, це розвиває вміння аналізувати, порівнювати та узагальнювати потрібну інформацію.

Завдяки кооперативному навчанню, учень може активно взаємодіяти з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, розвиваючи навички аргументації власних думок та позиції. Також це гарний інструмент для того, щоб навчитись працювати в команді.

Діалогічне навчання покращує розвиток рефлексивного мислення, адже це передбачає обговорення, аналіз та постановку проблемних запитань. Вчителю важливо навчити дітей не боятись ставити запитання та самостійно шукати на них відповіді, навіть якщо це іноді не виходить.

Методи проблемного навчання є необхідним інструментом у розвитку критичного мислення, адже це сприяє вмінню самостійного пошуку інформації. Зокрема, мозковий штурм дозволяє генерувати нові ідеї, розвивати творчий підхід до виконання певних завдань під час навчання та загалом. Ці методи дозволяють вчителю стимулювати креативність та розширювати мисленнєві можливості дітей.

Окрема увага в НУШ виділяється ігровим методам, які створюють комфортне та мотиваційне середовище у класі. Даний метод дозволяє легше засвоювати навчальний матеріал через інтерактивні завдання, рольові ігри та інше.

Таким чином, реалізація розвитку критичного мислення учнів початкових класів є комплексним механізмом, що поєднує різні методи та прийоми, які базуються на вікових особливостях учнів та їх інтересах. Сучасний педагог повинен вміти поєднувати завдання, спрямовані на розвиток даної навички, на різних навчальних предметах. Завдяки цьому, учні стануть компетентними, допитливими та самостійними особистостями, здатними вирішувати різноманітні проблеми, знаходити відповіді на проблемні питання та чітко аргументувати думки та власну позицію.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа : розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / О. І. Пометун. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 192 с.

2. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 15.02.2025).

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Харитюк Наталія

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету початкового навчання, Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Белозьорова Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

У рамках упровадження Нової української школи (НУШ) актуальним стає питання розвитку креативного мислення молодших школярів, адже сучасне суспільство потребує осіб здатних генерувати оригінальні ідеї, виходити за межі шаблонного мислення та знаходити нестандартні шляхи розв'язання проблем. Інноваційні технології, що активно впроваджуються в освітній процес сучасної початкової школи, розширюють можливості для формування творчої активності учнів, урізноманітнюють освітню діяльність та стимулюють розвиток креативності, яка розглядається як одна з ключових компетентностей сучасної людини.

Питання креативного мислення молодших школярів та інноваційних методів у початковій освіті розглядали такі науковці, як М. Васильченко (досліджує вплив проектно-дослідницької діяльності на формування нестандартного мислення), Т. Дяченко (вивчає інтеграцію цифрових інструментів у процес

розвитку творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва і трудового навчання), І. Левченко (розглядає психолого-педагогічні умови формування творчої активності), а також О. Скоропад (аналізує роль інтерактивних технологій у розвитку уяви та креативності у початковій школі) [1, с. 168].

Більшість науковців [3, с. 571] під креативним мисленням розуміють здатність особистості генерувати нові оригінальні ідеї, підходи, бачення проблеми, швидко адаптуватися до нестандартних ситуацій та шукати альтернативні рішення. Інноваційні технології у початковій школі охоплюють як інформаційно-комунікаційні ресурси (цифрові платформи, онлайн-сервіси, інтерактивні дошки), так й інтерактивні та проєктні методики (ігри, кейси, творчі майстерні), що спрямовані на залучення молодших школярів до активної, пошуково-дослідницької та творчої діяльності. Взагалі, молодший шкільний вік характеризується підвищеною чутливістю дітей до нових вражень та здатністю мислити образно, тож використання інноваційних технологій є сприятливим для розвитку креативності.

Однією з ефективних форм розвитку креативного мислення є залучення учнів до проєктної діяльності [4, с. 145], під час якої молодші школярі мають можливість застосовувати свої знання з різних предметів у нових, нетипових умовах. Такі проєкти передбачають пошук інформації, її систематизацію, творче осмислення та представлення результатів у зручному й зрозумілому форматі (презентації, міні-фільми, макети, постери). Використання цифрових інструментів (онлайн-сервіси для створення ментальних карт, інфографіки, коміксів) розширює потенціал учнівської творчості та дає змогу формувати важливі навички XXI століття.

Ще один перспективний напрям розвитку креативного мислення – інтеграція інноваційних технологій у навчально-ігрову діяльність [7, с. 21-23]. Завдяки ігровим платформам та застосункам (Kahoot, Wordwall, LearningApps тощо) можна стимулювати інтерес учнів початкової школи до пошуку нових ідей, способів розв'язання навчальних ситуацій, залучати їх до змагання в режимі реального часу. Такі технології підтримують елемент новизни, оскільки мають широкий вибір інтерактивних форматів: вікторини, квести, пазли, перегони. Ігрове середовище, за умови вдалого педагогічного керівництва,

сприяє формуванню й розвитку творчих здібностей, адже діти отримують змогу експериментувати та перевіряти різні стратегії.

Важливу роль у розвитку креативності відіграють інтерактивні вправи, які поєднують традиційні та нестандартні завдання [6, с. 90]. Наприклад, створення казки з відкритим фіналом, моделювання ситуацій із повсякденного життя або складання ребусів і кросвордів за допомогою спеціалізованих програм. Під час виконання таких завдань учні не лише засвоюють новий матеріал, але й вчаться виявляти фантазію, вільно висловлювати думки та знаходити оригінальні рішення.

Суттєвого значення набуває залучення молодших школярів до діяльності, що сприяє синтезу різних видів мистецтва, зокрема музики та образотворчого мистецтва [5, с. 154]. Такі інтегровані підходи формують цілісний погляд на світ й стимулюють креативне мислення завдяки перетворенню звичних предметних знань на творчі продукти. Використання аудіо- та відеофрагментів, створення цифрових історій (digital storytelling) та інтерактивних книжок, стимулюють учнів до емоційної й інтелектуальної активності, яка є підґрунтям для розвитку креативності.

Не можна залишити поза увагою психолого-педагогічний аспект процесу. Так, вчителі мають підтримувати ініціативу та самостійність дітей, заохочувати їхнє бажання шукати нові ідеї та не боятися помилятися. Створення позитивного емоційного клімату, довіри та співробітництва між учителем та учнями є важливою умовою формування креативного мислення. Окрім того, застосування інноваційних технологій потребує грамотного методичного супроводу, моніторингу результатів та корекції навчальних завдань із урахуванням рівня підготовки й особливостей кожного молодшого школяра.

Проаналізувавши наукові дослідження науковців можна дійти висновку, що інноваційні технології відкривають широкі перспективи для формування та розвитку креативного мислення молодших школярів. Завдяки інтерактивним методикам, проєктним формам роботи, ігровим сервісам та мультимедійним засобам у дітей підвищується зацікавленість у навчанні, зростає творча активність й бажання пропонувати оригінальні рішення.

Вважаємо, що розвиток креативного мислення молодших школярів засобами інноваційних технологій у НУШ є пріоритетним завданням сучасної освіти в Україні. Для досягнення цього необхідно поєднувати в освітньому процесі елементи цифрових ресурсів, інтегровані та творчі завдання, дотримуючись психолого-педагогічних принципів підтримки дитини. Саме комплексний підхід, що враховує індивідуальні особливості молодших школярів та сучасні потреби суспільства, забезпечує формування покоління, здатного до генерування нових ідей, адаптації до викликів майбутнього та ефективної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Грушко О. В. Досвід компонент-аналізу структури творчих здібностей молодших школярів. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця: Едельвейс и К, 2004. Вип. 9. С. 167-171.
2. Деркач М. Розвиток креативного мислення молодших школярів. [Електронний ресурс]. URL : <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnogo-mislennamolodsih-skolariv-34293.html> (дата звернення: 07.03.2025).
3. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремін. Київ. Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
4. Корольова Л. М. До проблеми розвитку креативності молодших школярів. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки)*. Бердянськ, 2013. № 1. С. 143-148.
5. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти: Наук. метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ, 2015. Вип. 85. С. 152-158.
6. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2, С. 89-98.
7. Станіславчук І. М. Розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання творчих завдань: навч.- метод. посіб. Вінниця, 2017. 41 с.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ

Шаповалова Дарина

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет початкового навчання Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Белозьорова Наталія

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри початкової і
професійної освіти Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди

У контексті реформування початкової освіти за концепцією Нової української школи (НУШ) все більшої важливості набуває формування особистості молодшого школяра як творчої, ініціативної та здатної до самореалізації. Позакласна робота виступає одним із найдієвіших інструментів реалізації цих завдань, оскільки саме у вільніший від жорстких рамок навчальної програми час учень має можливість розкривати свої здібності, інтереси та схильності. Сучасні суспільні виклики вимагають від особистості молодшого школяра вміння мислити нестандартно, генерувати нові ідеї й ініціювати креативні проекти, що актуалізує дослідження напрямів та методів розвитку творчих здібностей саме у позакласній діяльності.

Вивченням питання розвитку творчих здібностей молодших школярів у позакласній роботі займаються такі науковці як Г. Ігнатенко (досліджує формування образного й критичного мислення молодших школярів через театральні гуртки), О. Ковальчук (досліджує інтерактивні й ігрові методи активізації креативності у гуртковій діяльності), М. Пархоменко (вивчає цифрові сервіси (онлайн-платформи, віртуальні музеї) як ресурси для реалізації позакласних проектів), Т. Василенко (досліджує особливості психологічної підтримки й мотивації учнів під час творчої діяльності за межами класу) та інші.

Поняття «творчі здібності молодших школярів» охоплює здатність учнів до оригінальної, нестандартної діяльності, уміння створювати нові образи, ідеї та рішення [2, с. 858]. У той час як позакласна робота розглядається як

сукупність організованих учителем або керівником гуртка чи іншим фахівцем видів діяльності, яка проводиться поза уроків та з метою розвитку інтересів, нахилів та здібностей учнів [2, с. 731]. До творчих видів позакласної діяльності належать мистецькі гуртки, театральні студії, STEM- і STEAM-проекти, літературні клуби тощо, де учні можуть вільніше проявляти уяву, ініціативність, набувати досвіду співробітництва тощо.

Одним із ключових шляхів розвитку творчих здібностей у позакласній роботі є проєктна діяльність [3], яка передбачає розв'язання практичних завдань чи створення творчих продуктів у групах чи індивідуально. У рамках проєкту молодші школярі вчать самостійно ставити цілі, визначати етапи роботи, добирати потрібні матеріали, експериментувати, обмінюватися ідеями та презентувати результати. Так, організація міні-проєктів у сфері прикладного мистецтва (виготовлення виробів, колажів, декорацій) чи природничих спостережень (створення фотоколекцій, міні-відеофільмів) дає змогу залучити різні канали сприймання та розвивати в учнів самостійність та креативне мислення.

Другим важливим напрямом є інтеграція різних видів мистецтва у позакласній діяльності [1, с. 31-34]. Різні гуртки, студії образотворчого мистецтва та музичні колективи створюють умови для формування у молодших школярів художнього смаку, відчуття гармонії та краси. Участь у шкільних концертах розширюють емоційний досвід учнів, розвивають мовленнєву виразність, стимулюють уяву, а також навчають колективної взаємодії. Через різнопланову мистецьку діяльність учень здобуває досвід творення в різних жанрах та техніках, що позитивно впливає на розвиток творчого потенціалу.

Третім аспектом виступає використання інтерактивних методів, які поєднують ігрові та проблемно-пошукові завдання [4, с. 17-20]. Наприклад, квести, де учні мають виконати серію логічних, мистецьких або спортивних завдань, спонукають думати нестандартно, пробувати нові стратегії та працювати у команді. Умови таких ігор дають змогу одночасно розвивати кілька творчих якостей: спостережливість, увагу до деталей, уміння переходити від одного виду діяльності до іншого та гнучко адаптуватися до змін.

Четвертий напрям розвитку творчих здібностей молодших школярів пов'язаний із залученням сучасних цифрових технологій [6, с. 203]. Зокрема, створення інтерактивних презентацій, цифрових малюнків, відеороликів тощо у позакласних гуртках дає змогу учням відкривати нові шляхи самовираження. Такі форми діяльності сприяють розвитку інформаційно-цифрової компетентності, вчать дітей працювати з різними програмами та сервісами, розкривати власну креативність завдяки поєднанню традиційних і сучасних видів творчості.

Не менш важливим є створення психологічно сприятливого середовища у позакласній роботі [3], яке надихає молодших школярів виявляти ініціативу. Вчитель чи керівник гуртка має підкреслювати цінність оригінальних ідей, толерантно ставитися до помилок, заохочувати пошук нестандартних рішень та пропонувати учасникам творчого процесу ділитися враженнями та результатами. Організація виставок, конкурсів, фестивалів, де кожна дитина може презентувати власний доробок, посилює впевненість у власних силах та надихає на подальші креативні експерименти.

Отже, позакласна робота є важливою складовою освітнього середовища, що надає широкі можливості для системного розвитку творчих здібностей молодших школярів. Проектні форми роботи, інтеграція мистецьких напрямів, використання інтерактивних методик та сучасних технологій, а також сприятливий психологічний клімат стають запорукою формування креативної, відкритої до новацій, ініціативної особистості. Актуальні дослідження науковців свідчать про те, що розкриття творчого потенціалу в умовах позакласної діяльності сприяє реалізації принципів Нової української школи, готуючи молодших школярів до викликів сучасного світу та формуючи ключові компетентності, необхідні для їхньої успішної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Демченко І. І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва . Київ, 2009. 218 с.

2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Кудла М. В. Розвивальне освітнє середовище у початковій школі як фактор становлення успішної особистості. URL: http://pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_2/19.pdf (дата звернення: 05.03.2025).
4. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів : методичний посібник / упорядник М. П. Крилевець. Полтава : ПОІППО, 2009. 92 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ, 2017. 206 с.
6. Уфімцева С. В. Особливості творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України*. К., 2003. Випуск 2. С. 201-205.

РОЛЬ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ярош Ольга

вчителька початкових класів Ніжинської гімназії № 10
Ніжинської міської ради Чернігівської області

Математична компетентність є важливою складовою загальної компетентності особистості, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, логіки та здатності до розв'язання складних проблем. Вона необхідна для повсякденного життя, професійної діяльності та інтеграції в сучасний інформаційний простір суспільства.

Питання формування математичної компетентності досліджувалося багатьма науковцями. У світовій педагогіці свій науковий інтерес проявляли Ж. Піаже, Дж. Дьюї, які розглядали питання активного навчання та розвитку мислення через практичну діяльність [1]. Проєктне навчання як методика набуло популярності у ХХ столітті. Саме Дж. Дьюї та В. Кілпатрік обґрунтували

його як спосіб активного залучення учнів до пізнання через виконання завдань, пов'язаних із реальним життям [6].

У Фінляндії широко використовуються міжпредметні проекти, які поєднують математику з природничими науками. Наприклад, проект «Екологічний слід», у межах якого учні аналізують споживання ресурсів, обчислюють викиди CO₂ та шукають способи їх зменшення.

У США популярністю користується метод проєктного навчання PBL (Project-Based Learning), що передбачає роботу учнів над реальними проблемами. Наприклад, молодші школярі моделюють сонячні системи, аналізують закономірності руху планет та будують математичні моделі для прогнозування явищ.

У Великій Британії активно впроваджується методика математичних дослідницьких проєктів, що включає створення фінансових моделей для управління ресурсами закладу освіти, що дозволяє навчити дітей практичного застосування математичних знань [5].

В українській педагогіці внесок у вивчення проблеми формування математичної компетентності зробили науковці: Бібік Н., Савченко О. Сухомлинський В., які підкреслювали значення діяльнісного підходу у навчанні. В українській освіті проєктна методика набула поширення завдяки роботам О. Пометун, І. Романишиної, Л. Шелестової та інших [2].

Сучасне проєктне навчання молодших школярів передбачає використання різноманітних технологій, методів та засобів, які сприяють ефективному здійсненню проєктної діяльності, розвитку критичного мислення та творчих здібностей. Наприклад, у проєктному навчанні використовуються наступні засоби: інтерактивна техніка (комп'ютери та планшети; інтерактивні дошки; програмне забезпечення для створення презентацій (наприклад, Power Point, Google Slides)); матеріали для створення моделей (конструктори (наприклад, LEGO, K'NEX)); картон, папір, пластикові матеріали; вимірювальні прилади (лінійки, компаси, термометри)); книги та довідкові матеріали (енциклопедії, словники, навчальні посібники з математики та природничих наук); візуальні засоби

(діаграми, таблиці, графіки; мультимедійні матеріали (відео, анімації)); портфоліо.

В умовах сьогодення, саме проєктне навчання сприяє розвитку критичного мислення, вміння працювати в команді, аналізувати інформацію та застосовувати математичні знання в реальних умовах. Науковці виокремлюють основні форми проєктного навчання учнів початкових класів:

- дослідницькі проєкти – передбачають пошук інформації, аналіз та узагальнення отриманих даних, наприклад, аналіз числових закономірностей у природі;
- прикладні проєкти – орієнтовані на створення конкретного продукту, наприклад, макетів геометричних фігур, розрахунок бюджету родини на тиждень;
- ігрові проєкти – включають елементи гри, що сприяє залученню молодших школярів до активного пізнання, наприклад, математичний квест;
- інформаційні проєкти – спрямовані на пошук, систематизацію та представлення інформації, наприклад, створення презентацій про внесок видатних науковців у розвиток математичної науки;
- інтегровані проєкти – об'єднують знання з різних предметів, дозволяють учням початкових класів застосовувати математичні навички в міжпредметному контексті [3].

Використання реальних кейсів у проєктному навчанні молодших школярів демонструє його ефективність у формуванні математичної компетентності. Наприклад:

1. Проєкт «Магазин майбутнього»: учні 3-4 класів створюють власні міні-магазини, де працюють з цінами, розраховують решту, складають бюджети покупців. Це допомагає їм застосовувати навички додавання, віднімання, множення та ділення у реальних ситуаціях.

2. Проєкт «Будуємо місто»: учні вивчають геометричні фігури, вимірюють їх периметр і площу, створюють макети будівель із використанням математичних розрахунків. Такі проєкти не лише закріплюють знання, а й розвивають навички командної роботи та креативності.

3. Проєкт «Конкурс на будівництво»: створення моделі будівлі за допомогою кубиків або інших матеріалів, розрахунок площі та об'єму, робота з геометричними фігурами.

4. Проєкт «Подорож країнами світу»: учні працюють із географічними картами, розраховують відстані між містами, конвертують валюти, що дозволяє їм використовувати математичні знання у міждисциплінарному контексті.

5. Проєкт «Подорож містами України»: учні планують подорож за допомогою карти, використовують значення відстані, масштабу, розраховують час подорожі, розв'язують задачі на додавання, віднімання, множення та ділення.

6. Проєкт «Сімейний бюджет»: учні аналізують прибутки та витрати родини, складають плани економії та інвестування, що формує навички фінансової грамотності.

7. STEAM-проєкти: інтегрування математики з природничими науками (фізика, біологія), мистецтвом і технологіями. Наприклад, виготовлення моделей мостів, де діти обчислюють навантаження та пропорції.

Процес роботи над проєктами передбачає кілька етапів:

1. Етап – планування проєкту: учні разом з учителем визначають мету проєкту, завдання, що потребують математичних знань, і планують етапи роботи.

2. Етап – виконання проєкту. На цьому етапі учні збирають інформацію, проводять вимірювання, виконують обчислення та аналізують отримані результати.

3. Етап – презентація результатів: учні представляють свої результати перед учнівським колективом, обговорюють результати виконаної роботи, пояснюють, які математичні концепції використовували і як вони допомогли у вирішенні завдань.

4. Етап – оцінка та рефлексія. Після завершення проєкту учні оцінюють свої досягнення в результаті виконання проєкту та визначають, що вони могли б покращити в майбутньому [4].

Учитель в проєктному навчанні виступає не лише як носій знань, а й як фасилітатор, який допомагає учням організувати свою роботу, надає необхідні

ресурси та підтримку в процесі вирішення визначених завдань та розв'язанні задач. Він також допомагає створити сприятливу атмосферу для співпраці в учнівському колективі та розвитку критичного мислення.

Висновок. Таким чином, проектне навчання є потужним інструментом у формуванні математичної компетентності учнів початкових класів. Воно забезпечує не лише розвиток критичного мислення, навичок розв'язання задач та застосування математичних знань у практичній діяльності, але й сприяє розвитку творчості, креативності та практичних умінь, що є важливими для успішного життя в сучасному суспільстві. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на визначення найбільш ефективних моделей проектного навчання молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Досвід і освіта / Д. Дьюї ; пер. Марії Василечко Львів: Кальварія, 2003 84 с.
2. Білик Н.М. Використання проектних технологій у початковій школі. Київ: Педагогічна думка, 2020.
3. Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Тернопіль, 5 квітня, 2024 р. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. 260 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740555/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C_2024.pdf (дата звернення: 20.02.25).
4. Тимченко О. В. Математика в сучасній школі. Київ : Видавничий дім «Академія», 2020. 348 с.
5. Федоренко М. А. Дидактика математики: сучасні підходи. Київ: Вища школа, 2020. 298 с.
6. Bassarear T. Mathematics for Elementary School Teachers. Boston: Cengage Learning, 2016. 832 p. 57. Clarke P. Mathematics for Year 4. Oxford University Press, 2015. 112 p.

СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вольга Юлія

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
073 Менеджмент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

За останній період часу на ринку освітніх послуг спостерігаються негативні тенденції, зокрема: надлишок закладів освіти, що спричиняє перенасичення пропозиції; орієнтація освітніх установ на задоволення потреб здобувачів освіти замість забезпечення високої якості освіти; скорочення попиту на освітні послуги; зростання конкуренції через вихід іноземних освітніх установ на вітчизняний ринок, що сприяє відтоку молоді за кордон. В умовах жорсткої конкуренції саме підвищення якості освітніх послуг є ключовим фактором зміцнення позицій закладу освіти та його подальшого розвитку. Виходячи з цього, проблема управління якістю освітніх послуг на сьогодні залишається актуальною і соціально значущою.

Питання якості освітніх послуг та управління стали предметом дослідження ряду науковців О. Акіліної, О. Бурлакової, Д. Карамішева, О. Кулик, А. Панченко, О. Рибальченка, Т. Сорочан, І. Філіпової та ін..

Якісно новий розвиток школи вимагає впровадження принципово нового підходу до внутрішньошкільного управління, зокрема освоєння адміністрацією та педагогами сучасної управлінської концепції – управління якістю освіти, що відповідає інноваційній стратегії. Значущість проблеми оцінки якості освітніх послуг та їх впливу на імідж закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) не викликає заперечень, оскільки:

– оцінка конкурентоспроможності ЗЗСО крізь призму якості наданих ним освітніх послуг забезпечує постійний моніторинг стану діяльності закладу, виявлення ризиків діяльності та пошук доцільних заходів їх вирішення;

– багатогранна оцінка якості освітніх послуг дає можливість виокремити чинники, які обумовлюють зниження її рівня, та удосконалити процес управління ним.

Виходячи з того, що надання освітніх послуг в ЗЗСО є провідним видом діяльності, то їх якість є свідченням конкурентоспроможності закладу на ринку освітніх послуг, а ефективно управління цим процесом відіграє вагомую роль у виявленні та попередженні освітніх ризиків. З урахуванням цього факту, оцінка якості освітніх послуг ЗЗСО є закономірним процесом, оскільки:

- надає можливість встановити відповідність освітніх послуг потребам ринку та їх конкурентоздатності;
- забезпечує здійснення прогнозованих розрахунків обсягу реалізації освітніх послуг та частки ринку закладу загальної середньої освіти;
- дозволяє встановити співвідношення між якістю освітніх послуг та їх вартістю.

У ході вивчення наукової літератури ми встановили різноманітність підходів щодо визначення поняття «освітня послуга». Даний феномен розглядається у трьох аспектах: як процес, товар та продукт.

Зокрема, С. Багдік'ян зазначає, що освітня послуга – це «цілеспрямований систематичний процес, в ході якого здійснюється набуття споживачами системи знань, вмінь та навичок, їх духовне та інтелектуальне збагачення» [1, с. 99].

Розширює дане визначення Л. Кухарська, зазначаючи, що освітня послуга – це «процес передачі закладом освіти системи знань, умінь, навичок і компетенцій споживачам із метою їх професійного, соціально-економічного, інтелектуального, духовного, емоційного та культурного розвитку, а також забезпечення потреб роботодавців у спеціалістах відповідного рівня підготовки і розширеного відтворення сукупного трудового потенціалу держави та суспільства» [2, с. 49].

Деякі науковці ототожнюють освітню послугу з товаром, який «передається освітнім закладом в процесі його діяльності з метою задоволення

потреб споживачів» [8, с. 43]. Більшість науковців схиляється до думки, що освітня послуга – це:

- продукт, який передається споживачам з метою підвищення якості їх робочої сили, яка визначається як якістю надання освітніх послуг, так і готовністю споживачів до їх сприйняття [10, с. 121];

- інтелектуальний інформаційний продукт, або система знань, навичок, умінь, компетентностей, створених в галузі освіти для задоволення потреб споживачів та використання їх у майбутній роботі [6, с. 125].

Аналізуючи дослідження сучасних науковців, ми встановили, що освітні послуги мають споживчу вартість та характеризуються властивостями, які поділяються на основні та додаткові. До основних ознак належать:

- невідчутність (нематеріальність) – полягає в тому, що освітню послугу не можна побачити, взяти в руки тощо;

- невіддільність – освітня послуга не поділяється на саму послугу та джерело знань (викладача);

- варіативність (непостійність), яка виявляється у часі та просторі, а також стосовно шляхів реалізації освітніх послуг;

- незбереженість (недовговічність) знань, що проявляється у неможливості їх накопичення для подальшого використання через певний проміжок часу, моральному старінні інформації в умовах суспільного розвитку та природній схильності людини до забування отриманих знань [7, с. 135-136].

Освітнім послугам притаманні також додаткові характеристики такі, як:

- колективний характер освітнього процесу, що передбачає навчання у групах, а не індивідуально;

- тривалість і періодичність навчання (семестрова система);

- залежність якості освіти від умов її надання (комфорт навчальних приміщень, житлових умов; мікроклімат в учнівському середовищі, психоемоційний стан вчителів тощо);

- поділ споживачів освітніх послуг на безпосередніх і опосередкованих;

- відсутність чітких кількісних показників для оцінювання обсягу наданих освітніх послуг;

- конкурсний відбір для здобуття освіти;
- висока вартість освітніх послуг тощо.

Ключовою умовою забезпечення конкурентоспроможності освітніх послуг є їх якість, яка розглядається науковцями як:

- сукупність властивостей процесу навчання, метою якого є формування професійно компетентних та свідомих працівників [4, с. 392];

- здатність до інновацій, зростання досягнень наявного покоління над рівнем знань попереднього покоління випускників закладів освіти завдяки оновленню освітніх процесів [5, с. 254];

- рівень конкурентоздатності випускників на ринку праці, що можна вважати метою надання освітньої послуги, але не якістю її надання [2, с. 51].

Для того, щоб забезпечити відповідність результатів діяльності закладу загальної середньої освіти встановленим вимогам стандарту на всіх етапах навчання здобувачів освіти з урахуванням потреб усіх суб'єктів педагогічного процесу, необхідно управляти процесом надання освітніх послуг.

У ході наукового пошуку нами з'ясовано, що процес управління якістю освітніх послуг у загальноосвітньому навчальному закладі розглядається науковцями, як:

- цілеспрямований, комплексний вплив суб'єкта управління на процес надання освітніх послуг та забезпечення їх якісних характеристик у відповідності до стандартів вищої освіти, інших чинних нормативів, а також вимог безпеки та очікувань споживачів [3, с. 10];

- цілеспрямований, комплексний, скоординований вплив на освітній процес та його основні елементи, що передбачає встановлення політики та цілей у сфері якості, планування, контроль, забезпечення та поліпшення якості з метою досягнення найбільшої відповідності сукупності властивостей і характеристик його функціонування й результатів вимогам безпосередніх

споживачів, а також інших зацікавлених сторін, держави та суспільства загалом [9, с. 10].

Висновок. Управління якістю освітніх послуг характеризується необхідною системністю та глибиною, дає змогу співвіднести фактичний стан справ із запланованими результатами, а також своєчасно ухвалювати управлінські рішення для корекції підготовки майбутніх випускників з метою її вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Багдік'ян С. В. Освітні послуги: дослідження поняття, класифікація, базові характеристики. *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. 2010. № 22 (1). С. 97-100.

2. Кухарська Л. В. Парадигма поняття «якість послуг закладів вищої освіти». *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2020. № 3 (114). Ч. 1. С. 46-53.

3. Кухарська Л. В., Живко З. Б., Мартин О. М. Процес управління якістю освіти в Україні : проблеми та шляхи вирішення. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів : збірник тез та доповідей Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Мукачево, 18-19 квітня 2019 р.). Мукачево : МДУ, 2019. С. 316-320.

4. Майковська В. І. Сутність категорії «якість» при реалізації товарної політики ВНЗ у процесі професійної підготовки майбутніх маркетологів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 3 (47). С. 385-397.

5. Мещанінов О. П. Методологія оцінювання якості університетської освіти. *Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти : матеріали методологічного семінару АПН України* (м. Київ, 15 листопада 2006 р.). Київ : СПД Богданова А. М., 2007. С. 253-255.

6. Мінакова Т. П. Удосконалення сутності освітніх послуг а сучасному етапі економічного ринку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 1. С. 123-126.

7. Оболенська Т. Е. Еволюція концепції маркетингу та формування соціально-етичного маркетингу освіти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2000. № 384. С. 167-172.

8. Огаренко В. М. Державне регулювання діяльності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг : монографія. Київ : НАДУ, 2005. 326 с.

9. Рибальченко Д. О. Управління якістю освітніх послуг у загальноосвітньому навчальному закладі: автореф. дис... канд. пед. наук. 13.00.06 – Теорія та методика управління освітою. Луганськ, 2014. 22 с.

10. Румянцев А. П., Коваленко Ю. О. Світовий ринок послуг: навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 456 с.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОСВІТНЬОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вольф Олександр

кандидат політичних наук, Благодійна організація
«Асоціація паліативної та хоспісної допомоги»

Паліативна допомога – це комплексна медична, соціальна, психологічна та духовна підтримка тяжкохворих громадян. Як мінімум 200-300 тисяч сімей в Україні мають одночасно потребу в цьому виді допомоги. Необхідність розвитку паліативної допомоги є однією за актуальних соціальних вимог [3, с. 311].

З 1 квітня 2020 року паліативна допомога увійшла до Програми медичних гарантій. Відповідно до вимог Національної служби здоров'я України, пакети «Стационарна паліативна медична допомога дорослим і дітям» та «Мобільна паліативна медична допомога дорослим і дітям» [1] передбачають чітко визначений обсяг медичних послуг, які надавач зобов'язується надавати за договором відповідно до медичних потреб пацієнта (специфікація). У відповідних нормативних документах перераховано вимоги до організації надання таких послуг, і лише за умови їх виконання заклад охорони здоров'я може

претендувати на державне фінансування для забезпечення паліативної та хоспісної допомоги.

Фінансування цих пакетів у різні роки зазнавало змін і залежало від ряду факторів, зокрема від кількості пацієнтів, категорії послуг та рівня закладу. У 2025 році ставка за пролікований випадок у стаціонарі становить 8735 грн. За попередньою оцінкою, кожен заклад отримував фінансування паліативної допомоги щонайменше у розмірі декілька десятків мільйонів гривень на рік. Загалом, у 2025 р. на надання спеціалізованої паліативної допомоги заплановано 122 млрд грн (2).

Незважаючи на те, що більшість вимог до надавачів зосереджені на забезпеченні суто медичних аспектів (наявність необхідного обладнання, відповідних палат, можливості проведення телемедичних консультацій тощо), деякі з них безпосередньо стосуються діяльності фахівців із соціальної роботи. Зокрема, це наступні пункти обсягу медичних послуг, який надавач зобов'язується надавати за договором відповідно до медичних потреб пацієнта/пацієнтки (специфікації):

- п. 3. Наявність створеної за наказом керівника закладу охорони здоров'я мультидисциплінарної команди для надання паліативної допомоги.
- п. 14. Взаємодія з іншими надавачами медичних послуг, центрами соціальних служб, службами у справах дітей, територіальними центрами соціального обслуговування населення, іншими надавачами соціальних послуг, включаючи неурядові та благодійні організації, правоохоронні органи, підприємства, установи та органи місцевого самоврядування для забезпечення своєчасної та ефективної допомоги пацієнтам.
- п. 20. Навчання членів родин пацієнта/пацієнтки (законних представників та осіб, які здійснюють догляд) навичкам догляду за важкохворими.
- п. 26. Дотримання прав людини надавачем медичних послуг відповідно до рекомендацій Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод,

Конвенції про права осіб з інвалідністю, Конвенції про права дитини та інших міжнародних договорів, ратифікованих Україною.

У зв'язку з цими вимогами, неурядовими організаціями та фахівцями, зокрема, представниками Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика неодноразово піднімалися питання щодо необхідності та можливості фахової підготовки для фахівців з соціальної роботи, медичних працівників, психологів та інших фахівців щодо немедичних аспектів паліативної допомоги.

У 2024-2025 р. благодійною організацією «Асоціація паліативної та хоспісної допомоги» продовжується спільна з представниками університету штату Міннесота (США) робота щодо створення відповідних методичних рекомендацій. Цільовою групою видання будуть як практичні соціальні працівники (фахівці з соціальної роботи), так і медичні працівники і керівники закладів охорони здоров'я, що надають паліативну допомогу. Одним із можливих суб'єктів надання освітніх послуг для названої цільової групи є Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика, де з 2009 р. діє кафедра паліативної та хоспісної медицини.

У 2022–2025 рр. Благодійною організацією «Асоціація паліативної та хоспісної допомоги» було проведено загальноукраїнське дослідження методом анкетування та опитування. Основна увага дослідження була зосереджена на організації соціальної роботи в закладах, рівні їхньої співпраці із соціальними службами, благодійними фондами та волонтерськими організаціями, а також на наявності мультидисциплінарних команд у закладах, що надають паліативну допомогу як у стаціонарних, так і у мобільних умовах.

Дослідження виявило невідповідності у рівні фахової підготовки спеціалістів, які працюють у закладах охорони здоров'я офіційним вимогам як НСЗУ, так і потребам пацієнтів (клієнтів), особливо щодо різних аспектів соціальної роботи, що має бути спрямована на тяжкохворих пацієнтів і членів їхніх родин.

Під час усного опитування медичні працівники зазначали, що вони не мають взаємодії із соціальними працівниками та не знайомі з їхньою діяль-

ністю. Лише у поодиноких випадках респонденти могли навести конкретні приклади співпраці із фахівцями соціальної роботи. Водночас у контексті мультидисциплінарної команди медичні працівники часто зазначали, що такої команди в їхньому закладі не існує.

Також опитані фахівці закладів охорони здоров'я (90 % опитаних) не могли надати визначення ключових термінів соціальної роботи, зокрема, «емпауермент» «м'які навички» тощо. Навчання членів родин пацієнта/пацієнтки (законних представників та осіб, які здійснюють догляд) навичкам догляду за важкохворими відбувається також час від часу, але, через відсутність чітких критеріїв оцінки цієї вимоги та її конкретизації (час, теми щодо навчання тощо) неможливо встановити, чи ця вимога НСЗУ виконується. Переважна більшість медичних працівників мали труднощі з формулюванням базових прав людей, зокрема, людей з інвалідністю.

У контексті сучасних викликів освітньої сфери, особливо в умовах воєнного стану, важливим є дослідження досвіду неурядових організацій у формуванні та реалізації освітніх ініціатив. Зокрема, у 2011-2024 рр. благодійна організація «Асоціація паліативної та хоспісної допомоги» та інші неурядові організації здійснювали активну навчальну діяльність для представників пацієнтських організацій та громадських ініціатив, спрямовану на розвиток компетентностей у сфері соціального захисту та медичної допомоги.

Одним із яскравих прикладів такої діяльності є навчальний семінар «Захист прав невиліковно хворих громадян», проведений у 2012 році для громадських активістів Київської області за підтримки Фонду підтримки демократії Посольства США в Україні. Його метою було підвищення рівня знань і практичних навичок керівників громадських та благодійних організацій у таких сферах, як доступ до соціальних і медичних послуг, адекватне знеболення та освітні можливості для невиліковно хворих дітей [2].

Протягом 2017-2024 рр. Асоціація провела понад 50 навчальних заходів для представників неурядових організацій з різних регіонів України. Ця діяльність стала можливою завдяки співпраці з Ініціативним центром сприяння

активності та розвитку громадського почину «Єднання» в рамках грантових програм з організаційного розвитку. Одним із ключових напрямків цих навчальних програм було підвищення рівня громадянської участі та демократизації, зокрема розширення можливостей громадських організацій впливати на формування соціальної та медичної політики.

Проте аналіз взаємодії громадянського суспільства з органами влади свідчить про значні проблеми. Державні органи часто діють непрозоро, обмежуючи залучення неурядових пацієнтських організацій до процесу прийняття рішень. Прикладом такої ситуації є сфера паліативної допомоги в Україні. Формально під виглядом розвитку паліативної допомоги було лише розширено первинні медичні послуги, без належного соціального компонента та всупереч міжнародним стандартам.

У цьому контексті підготовка громадських активістів і фахівців у сфері соціальної роботи набуває особливого значення. Вона сприяє розвитку компетентностей у сфері управління освітою, що є важливим у кризових умовах. Вивчення досвіду неурядових організацій у навчальній та правозахисній діяльності дозволяє визначити ключові стратегії, які можуть бути використані для розбудови інклюзивного та ефективного освітнього середовища в умовах трансформації системи освіти та соціального забезпечення в Україні.

Список використаних джерел:

1. Національна служба здоров'я України. Вимоги ПМГ 2024. URL: <https://contracting.nszu.gov.ua/kontraktuvannya/kontraktuvannya-2024-1699952970/vimogi-pmg-2024> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Тренінг для громадських активістів на тему захисту прав тяжко (невиліковно) хворих Retrieved from URL: <https://gurt.org.ua/news/trainings/15228/> (дата звернення: 20.10.2024).
3. O.Volf, THE INFLUENCE OF NGOS ON THE PALLIATIVE AND HOSPICE CARE POLICIES IN UKRAINE IN 2011-2024, Baltic Journal of Legal and Social Sciences, 2024 No. 4, P. 311.

ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ КАБІNETУ ІНФОРМАТИКИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Каюков Олексій

здобувач факультету фізики, математики та інформатики

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

В умовах сьогодення, цифровізація охоплює всі сфери повсякденного життя, тому не варто забувати, що інформаційні технології набувають дедалі більшого значення в освітньому процесі.

Інформатика, як навчальна дисципліна, відіграє ключову роль у формуванні цифрових компетентностей у здобувачів освіти та покликана допомогти їм в успішній реалізації в сучасному світі. Проте, динамічний розвиток технологій вимагає від освітніх закладів постійної адаптації та модернізації навчального процесу, адже, з кожним роком з'являються нові платформи, програмні комплекси та освітні ресурси, які допомагають значно підвищити ефективність навчання.

В згаданому вище контексті, актуальність теми з дослідження організаційно-матеріальної бази набуває особливого значення в процесі навчання інформатики в школі. Адже, ефективна робота кабінету інформатики – це не лише забезпечення технічної бази, але й створення гнучкого та адаптивного навчального середовища, впровадження сучасних цифрових інструментів, яке здатне оперативно інтегрувати новітні цифрові досягнення в галузі інформаційних технологій та їх впроваджувати в організацію та методики викладання інформатики.

Також в процесі вивчення важливим є враховувати не тільки постійне оновлення методичного та програмного забезпечення, але й застосування диференційованого підходу до навчання, бо це вимагає від вчителя інформатики враховувати індивідуальні потреби, здібності та темп навчання кожного учня.

Таким чином, організаційно–методичні матеріали для роботи кабінету інформатики в умовах цифровізації є вкрай важливим для забезпечення якісної та сучасної освіти в старших класах, щоб відповідати викликам цифрової епохи та потребам кожного здобувача освіти.

Сікора Я.Б. у своєму глибинному дослідженні з підготовки фахівців в умовах цифровізації визначає діджиталізацію як впровадження цифрових технологій в усі сфери, та освіти, зокрема, що досягається шляхом оцифрування та впровадження електронних ресурсів, задля сприянню формування цифрових компетентностей учнів та створення гнучкої, адаптивної освітньої системи, яка відповідає вимогам цифрової економіки, а також підвищення ефективності та продуктивності освітнього процесу [5].

Міністерство цифрової трансформації України провело дослідження третьої хвилі цифрової грамотності населення у 2023 році, метою якого було відстеження динаміки розвитку цифрових навичок та аналіз впливу соціально-економічної ситуації на рівень цифрової безпеки [1].

До ключових висновків якого можна віднести наступні аспекти як:

1. Позитивна динаміка в розвитку цифрових навичок у здобувачів освіти.
2. Зростає потреба в професіоналізації цифрових знань та поглибленні компетенцій.
3. Існує потреба у посиленні заходів кібербезпеки та підвищенні рівня цифрової гігієни.
4. Важливість у продовженні розвитку освітніх платформ та ініціатив, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності.

У своїй роботі Заболотній та Шуст поділяють думку, що діджиталізація – це комплексний та багатогранний процес, який впливає і на освіту. Саме цифровізація процесів впливає на розвиток економіки країни та генерує економічні вигоди від цифровізації процесів [2, с. 215].

Удовиченко та Застрожнікова зазначають, що традиційна система документообігу в закладах освіти, яка базується на паперових документах, є неефективною та потребує значних витрат часу і ресурсів. Велика їх кількість, як зовнішніх, так і внутрішніх, заповнення документації викладачами ускладнює робочий процес [3, 6].

Ще одна проблема полягає у тому, що багато електронних підручників та онлайн-курсів не є достатньо інтерактивними та адаптивними, що знижує їх ефективність та привабливість цифрової освіти для учнів [4, с. 27].

Цифровізація освітнього процесу в Україні стикається з різного роду викликами та проблемами. Через динамічний розвиток технологій та винаходів є потреба у швидкому реагуванні на зміни. Кабінет інформатики, як невід’ємна частина цього процесу, повинен динамічно адаптуватися до викликів сьогодення. Зокрема через постійне дослідження та впровадження викладачами організації процесу навчання та методики викладання, за допомогою цифрових інструментів, які допоможуть здобувачам освіти набувати необхідного рівня володіння цифровими компетентностями, використовувати актуальні сервіси, бути затребуваним на ринку праці, залученими до формування економічного зростання держави.

Також, важливим інструментом для моніторингу прогресу України в сфері цифрової трансформації є дослідження цифрової грамотності та його результати дозволяють визначити напрямки для подальшого розвитку та вдосконалення державної політики в цій сфері. Адже це показує реальний рівень володіння навичкам цифрових компетентностей серед здобувачів освіти в Україні, їх потреб, значення цифрової безпеки, мотивації до самоосвіти.

Список використаних джерел:

1. Дослідження цифрових навичок українців. Третя хвиля. Міністерство цифрової трансформації України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf (дата звернення: 05.12.2024).
2. Заболотній О., Шусть В. Переваги та застереження цифровізації освітнього процесу. Перспективи та інновації науки. 2024. № 4 (38). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4\(38\)-211-223](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-211-223) (дата звернення: 12.11.2024).
3. Застрожнікова І. Електронний документообіг у сфері освіти. Державне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 3 (46), С. 100-105. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/public/article/view/162/141> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Кремень В. Г., Биков В. Ю., Ляшенко О. І., Литвинова С. Г., Луговий В. І., Мальований Ю. І., Пінчук О. П., Топузов О. М. Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2022. № 4 (2). С. 1-49. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223> (дата звернення: 10.11.2024).

5. Сікора Я. Б. Теоретико-методичні засади адаптивної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій в умовах цифровізації. : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2025. 709 с. URL:<http://eprints.zu.edu.ua/42611/1/dys-Sikora.pdf> (дата звернення: 20.02.2025).

6. Удовиченко І., Удовиченко В. Актуальні тенденції діловодства та документообігу в галузі менеджменту закладів загальної середньої освіти. *New pedagogical thought*. 2024. Т. 118, № 2. С. 17-24. URL: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-118-2-17-24> (дата звернення: 10.12.2024).

ІМІДЖ ЯК РЕСУРС РОЗВИТКУ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Коваль Ольга

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073

Менеджмент Ніжинського державного університету

імені Миколи Гоголя

Сучасні заклади дошкільної освіти працюють сьогодні у складних соціально-економічних умовах, де важливу роль відіграє конкуренція за увагу батьків та суспільне визнання. У цьому контексті імідж стає показником його конкурентоспроможності та конкурентоздатності на ринку освітніх послуг, ключовим чинником розвитку. Саме імідж дозволяє закладу освіти вчасно реагувати на зміни, що відбуваються в освітній сфері, гарантувати відповідну якість освітніх послуг для здобувачів освіти, сприяє підвищенню рівня довіри з боку громадськості та батьків, ефективності освітнього процесу.

Переважно імідж розглядається як ставлення до конкретного об'єкта, сформоване у свідомості людини чи групи на основі всієї візуально та вербально отриманої інформації. У сучасному словнику іншомовних слів поняття «імідж» трактується як цілеспрямовано сформований образ (будь-якого явища, предмета), що вирізняє певні ціннісні характеристики і покликаний здійснити емоційно-психологічний вплив на людину з метою популяризації, реклами» [7].

Ряд вітчизняних науковців розглядають імідж підприємства як «образ, що формується усіма зацікавленими сторонами (акціонерами, радами директорів, персоналом, громадськістю, діловими партнерами та споживачами) через цілеспрямований вплив самого підприємства або формується спонтанно і може мати позитивний або негативний вплив на його функціонування» [4, с. 148-149].

Заслуговує на увагу трактування поняття «іміджу», подане О. Булгаковою, яка розглядає даний феномен як «сукупність особливостей, що характеризують або ідентифікують певне підприємство, які зафіксовані у певних символах або формах інформації, які створюються компанією, цілеспрямовано передаються аудиторії в процесі комунікацій, фіксуються, сприймаються, розпізнаються й оцінюються суб'єктом, що належить до тієї чи іншої цільової аудиторії, а також, прийнявши форму стереотипу, посідають певне місце в свідомості і системі цінностей суб'єкта, визначають його подальші дії щодо даної компанії та її продукції» [1, с. 32].

У наукових розвідках Р. Левкіної та А. Левкіна імідж розглядається як «система характеристик підприємства, що базуються на результатах діяльності по виробництву продукції, яка була вироблена у результаті аналізу ринку та просувається до цільових аудиторій з метою викликати у їх представників стійкий набір уявних характеристик та тверджень по відношенню до нього» [3, с. 68].

У контексті нашого дослідження цінними є напрацювання І. Топчій, яка пропонує трактувати імідж закладу освіти як «емоційне сприйняття (образ), що характеризується співвідношенням ціннісних установок й очікувань особистості, транслюється у соціальне середовище та формує модель конкурентоспроможності» [6, с. 179]. Тобто, імідж розглядається як уявлення групи людей про освітній заклад, яке сформувалася у процесі безпосередньої взаємодії з ним або на основі інформації, отриманої від інших людей.

Досліджуючи проблеми розвитку позитивного іміджу ЗЗСО, Л. Куявець зазначає, що це «сукупність суспільних оцінок і вражень, викликаних вчинками

і висловами, характером і діями, якостями і вадами, а також способами життя і діяльності, їх результатами та іншими характеристиками окремих людей, колективів, соціальних груп, націй, народів» [2, с.22].

С. Сушко розглядає імідж освітнього закладу у двох аспектах – внутрішньому та зовнішньому. Формування внутрішнього іміджу, на думку автора, відбувається під дією креативного середовища та психологічної атмосфери в колективі. Цей процес включає в себе: аргументування та впровадження інноваційних підходів до діяльності адміністрації, педагогів та учнів; створення ефективної управлінської команди, налагодження міжособистісних відносин між усіма суб'єктами освітнього закладу тощо [5]. На формування внутрішнього іміджу закладу освіти впливає ряд факторів: корпоративна культура, імідж керівника, імідж персоналу, соціально-психологічний клімат у колективі, механізми мотивації та стимулювання працівників, політика закладу щодо підвищення кваліфікації та навчання персоналу.

Вироблення зовнішнього іміджу здійснюється шляхом взаємодії закладу освіти із зовнішнім середовищем на рівні міста, району чи області. Він виражається у розробці символіки, атрибутики, форми одягу, офіційних документів (грамот, бланків), а також у створенні ділової та інформаційної продукції – буклетів, презентацій, стратегічних проєктів розвитку закладу, оформленні приміщень та підготовці офіційних паперів [5]. Становлення зовнішнього іміджу закладу освіти відбувається під дією ряду факторів: соціальний імідж, якість освітніх послуг; соціальна, фінансова та комунікаційна політика закладу, ділова репутація.

Сприятливе формування позитивного іміджу закладу дошкільної освіти залежить від чіткого усвідомлення його структури. Узагальнюючи дослідження науковців, виокремимо наступні компоненти іміджу закладу освіти:

1. Імідж послуги – уявлення батьків щодо унікальних характеристик освітніх послуг, які надає заклад освіти. Зміст цих послуг обумовлюється типом закладу; навчальними програмами, за якими працює освітня установа; специфікою матеріально-технічної бази.

2. Імідж споживачів освітніх послуг визначається їхніми уявленнями про стиль життя, соціальним статусом, особистісними характеристиками вихованців (стан здоров'я, емоційно-вольова сфера, рівень інтелектуального та психічного розвитку, особливості перебігу психічних процесів тощо).

3. Внутрішній імідж – це уявлення працівників про свою освітню установу, основними складовими якої є організаційна культура закладу, соціально-психологічний клімат в колективі.

4. Імідж керівника виявляється у сформованості професійних (управлінська компетентність, комунікативність, лідерські здібності) та особистісних якостей (емпатійність, толерантність, гнучкість).

5. Імідж персоналу – узагальнений образ про персонал закладу дошкільної освіти, складовими якого виступають: професійна компетентність, ділова культура та стиль спілкування, соціально-демографічні та фізичні дані.

6. Візуальний імідж – уявлення про заклад освіти, що ґрунтується на зоровому сприйнятті інформації про дизайн самої будівлі та приміщень (груп, музичних залів, навчальних кабінетів), оснащення ігрових, спортивних майданчиків, озеленення території, зовнішньої символіки.

7. Соціальний імідж – інформування громадськості про соціальні цілі та ролі закладу дошкільної освіти в соціально-економічному та культурному житті суспільства (участь у соціальних проєктах, добродійних заходах, конкурсах тощо).

8. Бізнес-імідж – розуміння закладу дошкільної освіти як суб'єкта ділової активності. Основними складовими бізнес-іміджу є ділова репутація закладу, відомі випускники, інноваційні технології, освітні проєкти тощо.

Варто зазначити, що позитивний імідж забезпечує низку переваг для закладу дошкільної освіти, зокрема:

- збільшення чисельності здобувачів дошкільної освіти – довіра батьків підвищує кількість охочих віддати дитину саме в цей заклад;
- формування сприятливого психологічного клімату – працівники та вихованці відчують себе впевненіше у комфортному середовищі;

- зростання рівня фінансування та підтримки – гарний імідж приваблює спонсорів, громадські організації, меценатів;
- мотивація педагогічних працівників – високий статус установи сприяє професійному зростанню та підвищенню престижу професії.

Висновки. Отже, імідж закладу дошкільної освіти – це враження, які співробітники закладу та сам заклад справляють на оточуючих, і яке відображається у їхній свідомості у певних стереотипних уявленнях, що носить емоційно забарвлений характер. Імідж закладу дошкільної освіти є важливим ресурсом його розвитку. Тому в умовах сучасних освітніх викликів ефективно управління іміджем стає необхідним компонентом успішного функціонування закладу дошкільної освіти на ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Булгакова О.В. Бренд-імідж підприємства на споживчому ринку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 13. Ч.1. С. 31–36. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/9.pdf (дата звернення: 05.01.2023)
2. Куявець Л. П. Розвиток позитивного іміджу закладу загальної середньої освіти : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр. Галузь знань: 07 Управління та адміністрування. Спеціальність: 073 Менеджмент. Освітньо-професійна програма: Управління навчальним закладом. Київ, 2023. 114 с.
3. Левкіна Р.В., Левкін А.В. Імідж підприємств на ринку екологічно чистої продукції. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 2. С. 67-70. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/apie_2016_2_11 (дата звернення: 25.01.2025).
4. Синиця С.М., Вакун О.В., Фурса Т.П. Особливості формування іміджу підприємства як чинник конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 38-1. С. 147-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_38%281%29__30 (дата звернення: 15.02.2025).

5. Сушко С. Сучасна модель управління гімназією. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2003. № 3. С. 85-100.

6. Топчій І.В. Психолого-педагогічні засади конкурентоспроможності закладу освіти у нових соціокультурних умовах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. 2014. Вип. 121, т. 2. С. 178-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2014_121%282%29__39 (дата звернення: 15.02.2025).

7. Dictionary by Merriam-Webster : America's most-trusted online URL: <https://www.merriam-webster.Com> (дата звернення: 15.02.2025).

РОЗВИТОК МЕДІАКУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗЗСО В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Комлик Євгеній

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 Менеджмент Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя*

Інформаційна епоха, в якій функціонує сьогодні суспільство, характеризується швидким розвитком медійних технологій, трансформаційними процесами, які вимагають від педагогічних працівників орієнтування в складному інфомедійному просторі. вільного володіння навичками інформаційної грамотності, здібностями осмислювати, аналізувати, створювати і ефективно ретранслювати інформацію. Актуальність даної проблематики підкреслюється в Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні, де наголошується на підготовці фахівців, «здатних створювати й накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному й особистому розвитку та підвищуючи якість життя» [8].

У відповідь на ці виклики перед закладами освіти постає завдання створення інформаційно-освітнього середовища, яке б сприяло готовності

педагогів до сучасних викликів і загроз, розуміння важливості володіння високим рівнем медіакультури. У вітчизняному термінологічному полі медіакультура трактується по-різному. Зокрема, у Концепції впровадження медіаосвіти в Україні даний феномен розглядається як «здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки» [6, с. 7-8.].

В Українському педагогічному енциклопедичному словнику медіакультура потрактовується як «сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вироблені людством у процесі культурно-історичного розвитку» [2, с. 275].

У широкому значенні медіакультура розглядається як «частина загальної культури, основний тип культури інформаційного суспільства, який з одного боку – відображає її загальний рівень розвитку, а з іншого – формує загальний ефект та інтелектуальний вплив, як правило, зі сторони новітніх медіа (телебачення, онлайн преса, соціальні мережі, радіо, кіно) на суспільну думку, вподобання та цінності» [4, с. 38].

Заслуговує на увагу думка Т. Фурсикової, яка зазначає, що медіакультура особистості – це «явище поліфункціональне і, як інтегрований результат медіаосвіти, передбачає діалоговий спосіб взаємодії із суспільством у вигляді інноваційно-абсорбційного процесу трансформації знань як на рівні окремої особистості, так і суспільства в цілому» [9].

Досліджуючи проблему формування медіакультури вчителя-словесника, В. Герман визначає даний феномен як «здатність ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки; сукупність духовних цінностей, створених інформаційно-комунікаційними засобами, що функціонують у суспільстві щодо елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва й передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому» [1, с.124].

Узагальнивши визначення вітчизняних науковців, під медіакультурою педагога будемо розуміти здатність до комунікації за допомогою медіазасобів, усвідомленого сприйняття та критичного інтерпретування інформації; уміння розрізняти реальність від її імітації, використовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі передбачає, що вчитель повинен:

- орієнтуватися в сучасному медіапросторі, бути обізнаним щодо основних принципів функціонування різних видів засобів масової інформації;
- ретельно аналізувати медіаповідомлення, оцінювати їхній зміст та рівень впливу на особистість;
- розкодовувати та ефективно використовувати зашифровану в медіаповідомленнях інформацію;
- дотримуватися норм культури спілкування в цифровому середовищі та застосовувати методи захисту від дезінформації й негативних впливів;
- використовувати мультимедійні технології для ефективної організації професійної діяльності;
- компетентно збирати, обробляти, зберігати та передавати інформацію відповідно до професійних завдань;
- самостійно створювати якісні медіапродукти у сфері професійної діяльності [3, с. 183]:

Функціональне призначення медіакультури розкривається через наступні функції:

- інформативна – культурні надбання мають певне смислове наповнення, яке постійно збагачується завдяки знаковим засобам;
- інтеграційна – сприяє прискоренню обміну культурними надбаннями, досвідом, знаннями між представниками різних країн і народів, а також забезпечує послідовний взаємозв'язок між поколіннями;
- релаксаційна (розважальна) – задовольняє природну потребу у відпочинку через перегляд відео, читання електронних книг, екскурсії віртуальними музеями, прослуховування підкастів тощо;

- комунікативна – забезпечує можливість аналізувати та обмінюватися інформацією із різних джерел;

- ідеологічна (нормативна) – впливає на соціалізацію особистості допомагаючи засвоювати соціальні норми, цінності, традиції та ідеали, характерні для певної спільноти [7, с.41-42].

Дослідження науковців засвідчують, що медіакультура є інтегративною динамічною характеристикою особистості, важливою складовою якої є медіа компетентність, яка «забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію» [6]

Складовими медіакомпетентності є наступні компоненти:

- пізнавальний – характеризується здатністю розуміти й аналізувати інформацію, що надходить з медіа;

- моральний – передбачає вплив медіазмісту на особистість, соціальну сумісність продуктів виробництва медіа;

- соціальний – виявляється в соціальному впливові медіа на різні категорії населення та соціальні групи суспільства;

- афективний – через соціальні мережі відбувається спілкування, задоволення інтересів та потреб споживачів інформації;

- діяльнісний – передбачає сформованість умінь користуватися інформаційними технологіями, самостійно й активно налагоджувати роботу з ними [5].

Висновок. Важливим показником медіакультури педагогічних працівників є не лише рівень знань і навички роботи з медіаінформацією, а й їхня психологічна та професійна готовність до взаємодії з інформаційно-медійними ресурсами. Кожен педагог має впевнено орієнтуватися в сучасному медійному просторі та ефективно використовувати засоби масової комунікації для професійного та особистісного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Герман В. Медіакультура вчителя-словесника: практика формування в курсі «сучасна українська літературна мова». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1 (105). С.121-131. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/08/13.pdf> (дата звернення: 26.02.2025).
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-е вид., доп. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Гуріненко І. Ю. Медіа-освіта як засіб професійної підготовки фахівця цивільного захисту. *Інформаційні та телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : зб. наук. праць. Частина 1 / [за ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало]. Львів: ЛДУ БЖД, 2009. С. 181-84.
4. Зленко Н.М. Феномен медіальної культури в сучасному світі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2021. № 4. С.34-38. URL:[file:///D:/Doc/Downloads/250244-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-574323-1-10-20211230%20\(1\).pdf](file:///D:/Doc/Downloads/250244-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-574323-1-10-20211230%20(1).pdf) (дата звернення: 26.02.2025).
5. Єрмоленко А. О. Медіакомпетентність як необхідна складова професійної майстерності сучасного педагога [Електронний ресурс]. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=2696 (дата звернення: 26.02.2025).
6. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція): схвалено президією Нац. акад. пед. наук України 21 квіт. 2016 р. / Ін-т соціал. та політ. психології НАПН України; за ред. Л. А.Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 19 с.
7. Лисинюк М. В. Медіакультура: сутнісні особливості і функції. *Питання культурології*. 2020. Вип. 36. С. 38-48.
8. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження кабінету міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. київ. url: <https://www.kmu.gov.ua/npas/246420577> (дата звернення: 26.02.2025).
9. Фурсикова Т. В. Феномен медіакультури особистості: аналіз наукових підходів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя: КПУ, 2016. Вип. 47 (100). С. 176-184.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРУЧНИКАМИ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Мартинюк Оксана

начальниця відділу науково-методичного забезпечення видання навчальної літератури Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України

Успішний розвиток країни напряду залежить від освіченості підростаючого покоління. Освіта безпосередньо впливає на професійний розвиток особистості, на формування її навичок, компетенцій та здібностей.

В умовах глобальних викликів та міжнародних інтеграційних процесів виникає необхідність пошуку нових напрямів та форм розвитку освіти – більш демократичних та результативних. Основна мета освітньої галузі – це формування національного людського капіталу, який забезпечить відновлення та розвиток країни з урахуванням європейського вектору [1, с. 2].

З метою зміни та нарощування стратегічного потенціалу освітньої галузі необхідно здійснювати удосконалення та підвищення якості рівня освіти, модернізацію її змісту, нормативно-правової бази, впровадження інноваційних технологій [4, с. 41]. Не менш важливим є прийняття управлінських рішень щодо забезпечення новою навчальною літературою та засобами навчання освітнього процесу.

Виробництво підручників і посібників є одним з ключових елементів освітньої системи, від якого залежить якість освіти та навчання майбутнього покоління. Вони слугують основним джерелом знань для учнів, використовуються вчителями під час підготовки до уроків та на уроках і є невід'ємною частиною навчального процесу.

Система забезпечення підручниками визначається науковцями як система підготовки відповідно до державних стандартів видання, розподілу і доставки до безпосереднього споживача освітніх послуг підручників, посібників та інших навчальних і навчально-методичних матеріалів [2, с. 10].

Ефективність управління цим процесом визначається низкою умов, що забезпечують досягнення високих результатів.

- Державна політика – визначення нормативних засад розробки, друку та розповсюдження підручників.
- Фінансування – передбачення бюджетних витрат на проведення конкурсних відборів підручників і посібників, їх закупівлю та доставку.
- Логістика – здійснення заходів щодо організації процесу доставки підручників до книжкових баз органів управління у сфері освіти обласних державних адміністрацій.
- Цифрові технології – розміщення електронних версій підручників і посібників у форматі pdf на спеціальному інформаційному ресурсі чи сайті, створення та надання доступу до електронних підручників як альтернативи друкованим виданням.

Питанням управління та розвитку системи забезпечення підручниками постійно приділяється велика увага з боку державних органів управління освітою. На спільних засіданнях Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій і Міністерства освіти і науки України постійно обговорюється необхідність удосконалення нормативно-правової бази, яка регламентує роботу щодо друку та доставки навчальної літератури. Одним з останніх рішень, що, на думку керівних органів, призведе до покращення логістики, є здійснення доставки нових підручників безпосередньо до кінцевого споживача – учнів закладів загальної середньої освіти. Це скоротить терміни процесу доставки навчальної літератури і забезпечить їх отримання закладами освіти до початку навчального року. Проте військовий стан в країні унеможливорює термінове прийняття таких управлінських рішень. Удосконалення логістичної умови наразі розробляється та потребує доопрацювання.

Однією з головних складових системи забезпечення підручниками є процес підручникотворення, який поєднує в собі основні положення педагогіки, методики, навчального книговидання. Кожного року друкується та доставляється понад 8 мільйонів примірників підручників і посібників для учнів та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами. Вся навчальна література проходить експертизу та обирається педагогічними колективами під час проведення конкурсних відборів.

Цифровізація книговидавничої галузі – не менш важлива умова для ефективності управління постачанням навчального контенту. Підзаконними

нормативними актами, які регламентують роботу щодо забезпечення підручниками і посібниками, зобов'язано видавництва, що здійснюють друк своїх матеріалів за бюджетні кошти, обов'язково надавати їх електронні версії у форматі pdf для розміщення на офіційних сайтах державних установ. Це дає можливість вільного доступу учням та педагогічним працівникам до всіх друкованих навчальних видань. Також державою передбачено створення електронного додатку до кожного підручника, який є цифровим доповненням до них. Він містить додаткові завдання, цікаву інформацію до основного змісту підручника та має інтерактивні функції.

Випуск електронних навчальних видань тісно пов'язаний з державною політикою, потребує мудрих керівних рішень та об'єднання видавничої спільноти [3 с. 332-333].

Щорічно на весь цикл створення підручників і посібників та їх доставку виділяються бюджетні кошти. Воєнний стан в країні призвів до значних скорочень бюджетних асигнувань, що не сприяє вчасному та в повному обсязі забезпеченню всієї потреби в навчальній літературі. Проте, незважаючи на труднощі, нові підручники кожного року з'являються на партах здобувачів освіти.

Система забезпечення підручниками є ключовою складовою якісної освіти. Управління системою забезпечення підручниками – це складний цикл, який потребує постійної адаптації до змін ринку, умов в країні та потреб споживачів. Реформи в державній політиці, збільшення обсягів та вчасне фінансування, удосконалення системи логістики та розвиток цифрових технологій сприятимуть ефективності всього процесу забезпечення навчальною літературою шкільної освіти. Впровадження сучасних методів управління дозволить значно підвищити доступність та якість навчальних матеріалів для учнів.

Список використаних джерел:

1. Баженов Є. В. Стратегічний потенціал у системі управління освітньої галузі. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-14> (дата звернення: 05.03.2025).

2. Ельбрехт О. М. Сучасні тенденції в управлінні системою забезпечення підручниками загальної середньої освіти США: монографія. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ, Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 264 с.

3. Женченко М. І. Цифрові трансформації видавничої галузі : монографія / за наук. ред. В. Різуна. 2-ге вид., випр. Київ : Жнець, 2018. 436 с.

4. Мартинюк О. В. Питання забезпечення підручниками закладів загальної середньої освіти в Україні. *Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р. Київ.: Педагогічна думка, С. 41-42. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/psp-21_dopovidi.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ОРКЕСТРУ

Ніжинець Софія

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 011
Освітні, педагогічні науки Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Підготовка майбутніх керівників оркестрів є складним і багатовимірним процесом, що включає не лише оволодіння диригентською технікою та знаннями з музичного мистецтва, а й розвиток управлінських компетенцій. Організаційна культура диригента значною мірою впливає на ефективність його роботи з колективом. Одним із дієвих засобів формування цієї культури є педагогічна практика, яка дозволяє студентам застосовувати теоретичні знання у реальних умовах та розвивати навички керівництва.

Організаційна культура є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема Л. М. Карамушки, А. М. Шевченко, І. І. Свидрук, Ю. Б. Миронова, О. О. Кундицького, тощо. Дослідники розглядають організаційну культуру як сукупність норм, цінностей і моделей поведінки, що регулюють взаємодію між

членами колективу. Вона визначає рівень внутрішньої згуртованості, ефективність управління та професійну етику в різних сферах діяльності.

С. О. Гайдученко визначає організаційну культуру як систему цінностей, норм і правил, які впливають на діяльність організації, регулюють взаємини між її членами та визначають корпоративну етику. Це означає, що в контексті керівника оркестру організаційна культура охоплює стиль управління, рівень комунікації з музикантами та моделі прийняття рішень [1, с. 7].

На думку І. І. Свидрук, Ю. Б. Миронова та О. О. Кундицького, організаційна культура відображає методи адаптації організації до зовнішніх умов і регулює внутрішні відносини між учасниками колективу. Для диригента це проявляється у здатності створювати гармонійне робоче середовище, де музиканти можуть ефективно взаємодіяти та розвивати свої навички [3].

Л. М. Карамушка та А. М. Шевченко підкреслюють, що організаційна культура є невід'ємною частиною внутрішнього середовища організації, що включає моральні норми, традиції та моделі поведінки. Для керівника оркестру це означає формування атмосфери взаємоповаги, відповідальності та дисципліни, що сприяє досягненню творчих цілей колективу [2].

Організаційна культура керівника оркестру – це сукупність цінностей, норм і правил поведінки, які визначають стиль керівництва, взаємодію з музикантами та принципи прийняття рішень. Вона формується поступово, у процесі професійної підготовки та практичного досвіду. Диригент не лише розподіляє ролі та координує виконання твору, а й створює атмосферу, що сприяє творчому розвитку музикантів, їхній мотивації та згуртованості.

Педагогічна практика виступає як ефективний механізм для засвоєння майбутніми керівниками оркестрів основ організаційної культури, оскільки забезпечує комплексний розвиток їхніх професійних та особистісних якостей. У процесі проходження практики студенти мають змогу набути лідерських навичок, оволодіти ефективними комунікативними стратегіями, розвинути стратегічне мислення, що є важливим для прийняття управлінських рішень у роботі з колективом.

Важливим аспектом педагогічної практики є також формування вміння мотивувати музикантів, підтримувати високий рівень професійної дисципліни та відповідальності. Залучення студентів до реальних управлінських ситуацій дозволяє їм навчитися ефективно взаємодіяти з різними типами особистостей, аналізувати конфліктні ситуації та знаходити оптимальні шляхи їх розв'язання. Таким чином, педагогічна практика не лише сприяє засвоєнню організаційної культури, а й створює умови для її подальшого розвитку в професійній діяльності диригента.

Для ефективного формування організаційної культури у процесі педагогічної практики важливо:

- включати студентів у реальні навчальні та творчі процеси;
- забезпечувати їх наставництвом досвідчених диригентів;
- аналізувати їхню роботу за допомогою саморефлексії та професійного зворотного зв'язку;
- проводити тренінги з управлінської та комунікативної компетентності.

Педагогічна практика є важливим компонентом у підготовці майбутнього керівника оркестру, сприяючи формуванню його організаційної культури. Вона допомагає студентам усвідомити роль диригента не лише як музичного лідера, а й як ефективного менеджера, що здатний створити сприятливу атмосферу для творчої діяльності колективу.

Список використаних джерел:

1. Гайдученко С. О. Організаційна культура: конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 75 с.

2. Карамушка Л. М., Шевченко А. М. Організаційна культура загальноосвітніх навчальних закладів: науково-методичний посібник. Біла Церква : КОПОПК, 2013. 104 с.

3. Свидрук І. І., Миронов Ю. Б., Кудницький О. О. Теорія організації: підручник. Львів : Новий Світ-2000, 2013. 175 с. URL: <https://kerivnyk.info/teoriya-organizacii9> (дата звернення: 10.01.2025).

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ІГОР

Сільченко Алла

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник: Лісовець Оксана

докторка філософії в галузі освіти/педагогіки (PhD), доцентка кафедри
дошкільної освіти Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [1, с. 9].

Вперше поняття «патріот» і «патріотизм» стали використовуватися в період Великої Французької революції 1789–1793 років. Патріотами тоді називали себе борці за велику справу, захисники республіки, на противагу зрадникам батьківщини роялістам. У XIX столітті буржуазна ідеологія стверджувала, що патріотичні відчуття породжуються голосом крові і раси [2].

Тесленко С. О., у своєму дисертаційному дослідженні, аналізує наукові розвідки О. Вишневського, який виокремлює три різновиди патріотизму: 1) етнічний (ставлення до рідної мови, культури, свого народу), 2) територіальний (ідентифікує себе з певною місцевістю, ландшафтом, кліматом), 3) державний (як провідна мета виховання в підростаючого покоління державницького, громадянського світогляду). Підтримуємо думку вченого, що в аспекті досліджуваного вікового контингенту дітей на етапі дошкілля йдеться про етнічний різновид патріотизму [5, с. 41].

Почуття патріотизму формується під впливом сучасних трансформаційних змін в українському суспільстві, які, як слушно зауважує О. Сухомлинська мають вагомий вплив на загальновиховний контекст. Учена констатує той факт, що теорія і практика виховання постійно стикаються з проблемою співвідношення реальності («буття») з виховними завданнями, виховними ідеалами [5, с. 42].

Кожне нове покоління людей живе і розвивається у певному національному середовищі і залежить від особливостей державного устрою країни. Зараз третє тисячоліття, складний суперечливий час, коли у багатьох людей зростає національна самосвідомість, інтерес та повага до національної культури, історії свого народу, мови. Україна сьогодні опинилася перед загрозою окупації, втрати суверенності, а тому гостро потребує нових підходів і нових шляхів до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості.

При цьому потрібно враховувати, що Україна має давню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до загального освітнього простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, модернізації, що відкриває нові можливості для сфери освіти [1, с. 8].

Наша Батьківщина Україна, ми українці. Щоб діти стали народом, творцями своєї долі, необхідно, аби вони міцно засвоїли духовну культуру рідного народу. Діти будь-якої національності, які проживають на території України, повинні знати її природу, історію, культуру. Діти повинні знати, що вони живуть в Україні, в багатонаціональній, самостійній державі. У кожній людини є батьківщина це місце, де людина народилася, живе, де народились і живуть її батьки. В нашому закладі дошкільної освіти дітей ознайомлюють з українськими традиціями під час занять, розваг та в повсякденному житті.

Проблема громадянина-патріота давня, як світ. Вона постала перед людством тоді, коли виникла перша держава. Патріотичне виховання створює певні передумови громадянської поведінки. Однак це лише передумови. Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини місця, де людина

народилася. У цьому зв'язку, як нам здається, величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

До основних завдань патріотичного виховання старших дошкільників належать:

- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, селища);
- формування духовно-моральних взаємин,
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- почуття власної гідності як представників свого народу: толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей.

Патріотичне виховання дошкільників має вирішувати ширше коло завдань, ніж ті, що зазначені. Це не лише виховання любові до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, але виховання шанобливого ставлення до людини-трударя та результатів її праці, традицій держави, захисників Вітчизни, державної символіки, рідної землі, любові до рідного дому, загальнонародних свят [2, с. 7].

Народні ігри як засіб виховання дітей високо оцінювали К.Д. Ушинський, Є.М. Водовозова, Є. І. Тихєєна, С. Ф. Русова, О. П. Усова, В. О. Сухомлинський та ін.

К.Д. Ушинський підкреслював яскраво виражену педагогічну спрямованість народних ігор. На його думку, кожна народна гра містить у собі доступні форми навчання, вона спонукає дітей до ігрових дій, спілкування з дорослими. О.П. Усова писала: «У народних іграх немає навіть тіні педагогічної настирливості, й разом з тим усі вони цілком педагогічні» [6].

Високу оцінку іграм дав В.О. Сухомлинський: «Гра це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається живлючий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра це іскра, що засвічує вогник допитливості» [4].

Ігри та забави становлять чималий розділ народної дидактики й охоплюють найрізноманітніші її аспекти: мовленнєвий, математичний, природничий, народознавчий, пізнавальний, розважальний, оздоровчий тощо. Народні ігри супроводжують свята та національні обряди, у їх змісті відбиті сезонні явища, звичаї, пов'язані з хліборобською та землеробською працею.

Народні ігри- це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи [2, с. 16].

Виховання патріотизму у дошкільників засобами народних ігор є важливим аспектом формування національної свідомості та любові до Батьківщини з раннього віку. Народні ігри, як елемент усної народної творчості, відіграють значну роль у цьому процесі, оскільки вони передають культурні цінності, традиції та історичний досвід народу.

Народні ігри є невід'ємною складовою життя дитини у закладі дошкільної освіти, важливим джерелом засвоєння загальнолюдських цінностей. У народних іграх відображається життя людей, їхній побут, національні традиції, вони сприяють вихованню честі, сміливості, мужності тощо. Народні рухливі ігри походять від давніх ритуальних традицій. Вони передавалися з покоління в покоління, набирали розважального змісту, наслідувалися дітьми і ставали для них не лише забавою, а й веселою школою життя. Старші передавали їх молодшим, а ті давали щось своє, придумували нові варіанти, атрибути [1, с. 74].

У практиці роботи закладів дошкільної освіти використовують:

- 1) Сезонно-обрядові ігри («Перепілочка», «Подоряночка» та ін.);
- 2) Побутові народні ігри («Гуси», «Коваль», «Нема пана вдома» та ін.);
- 3) Ігри-забавлянки («Піжмурки», «Квач», «Панас»)
- 4) Рухливі ігри з обмеженим мовленнєвим текстом («Квочка», «Їду, їду», «Котилася бочка» та ін.);
- 5) Рухливі хороводні ігри («Іде, іде дід», «Огірочки», «Подоряночка»)
- 6) Ігри-забави та ігри-атракціони («Пес», «Бій півнів» та ін.).

7) Ігри комічного характеру («Ледачий Гриць», сюди ж можна віднести гойдання на гойдалках, катання на саморобних каруселях, лазіння по гладенькому стовбуру).

Методика використання народних ігор у роботі з дітьми, має враховувати вікові особливості. З дітьми раннього віку використовують переважно індивідуальні ігри-забавлянки (чи з двома-трьома дітьми). Наприклад, з дітьми другого року життя розігрується (індивідуально) українська народна гра-забавлянка «Горошок» [1, с. 76].

Висновки. Таким чином, враховуючи те, що проблема національно-патріотичного виховання дошкільників є на разі надто актуальною у нашій країні, ми проаналізували низку наукових джерел, розкрили сутність поняття «патріотизм», його зміст та завдання, проаналізували виховання патріотизму у дошкільників, зокрема засобами народних ігор. Вони відображають соціальне життя кожної епохи, їх культуру та звичаї. Проаналізували методику використання народних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Лісовець О.В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства.
2. Лижник О.М. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку. Навчально- методичний посібник.
3. Левківський М.В. Історія педагогіки. Київ. 2003, 512 с.
4. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: В 5-ти томах. Київ: Радянська школа, 1975. 654 с.
5. Тесленко С.О. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності: дис. ...канд. пед. наук. Миколаїв, 2021
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. Т. 1 Теоретичні проблеми педагогіки. Київ: Рад. школа, 1983. 489 с.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Тимошко Ганна

докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки, методики викладання історії та суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум імені Т.Г. Шевченка»

Глибокі соціальні й економічні зрушення, що відбуваються в третьому тисячолітті в Україні, спонукають до реформування системи освіти, яка має сприяти утвердженню людини як найвищої соціальної цінності. Виховання такої особистості доручено освітянам.

Початок ХХІ ст. в Україні відзначений політичними, економічними і соціальними змінами. Ринкова система відносин істотно змінила психологію суспільства, його пріоритети, систему цінностей, вплинула на всі сфери життя, у тому числі й на освіту. В освітній простір упевнено ввійшли такі поняття, як клієнт, конкуренція, освітня послуга, ринок, Нова українська школа, інклюзивна особистісно-зорієнтована освіта і непередбачувані дефініції – ПАНДЕМІЯ та КАРАНТИН. Та найбільш неочікуваною бідою є ВІЙНА, яку нав'язала українському народові росія. Україна потребує звитяжних успіхів і на фронті військових дій і на освітянському фронті, де формуються життєві і професійні компетентності здобувачів освіти всіх рівнів.

Визначення творчого потенціалу педагога в контексті сучасних освітніх вимог – це багатогранне поняття, що охоплює здатність до інновацій, адаптації та створення нових педагогічних підходів. У сучасному освітньому середовищі, яке постійно змінюється, творчий потенціал педагога стає ключовим фактором успішного навчання.

Актуальність розвитку творчого потенціалу педагога нової формації детермінована [5]:

- еволюцією теорії і практики у напрямі утвердження нової системи освіти;

- змінами, що притаманні сучасному соціуму, актуалізують значущість особистості у відкритому інформаційному суспільстві ;
- вимогами до підготовки фахівців у різних сегментах обраної професійної сфери;
- досягненнями творчої самореалізації на кожному життєвому етапі педагогів;
- потребою готовності до життєтворчості, де зачином виступає життєтворча компетентність;
- розвитком демократичних засад соціальної освіченості, формуванням цифрового суспільства, врахуванням впливу глобалізаційних процесів на нього;
- становленням освітньої парадигми людиноцентризму, прагненням до підвищення рівня розвитку творчого потенціалу педагога особливо в сучасну важку історичну добу.
- орієнтацією на європейський досвід функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства, збереженням і примноженням надбання національних цінностей;
- закономірністю неперервного науково-технічного прогресу вітчизняної та зарубіжної науки і практики, що трансформується у нових суспільно-політичних умовах України.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема розвитку творчого потенціалу педагога нової формації знайшла досить широке відображення в наукових розвідках цілої плеяди дослідників, як зарубіжних: Т.Діл, А.Кеннеді, У.Оучі, Т.Пітерс, В.Сате, Р.Уотерман, Е.Шейн, К.Шольц, Дж.Грейсон, В.Кнорінг, М.Мескон, Р.Рютінгер, К.Камерон, Р.Кілман, Р.Куїнн, К.Лаферті, М.Сакстон, П.Харіс, Дж.Хофштеде; так і вітчизняних: А.Вовчак, Б.Гаєвський, А.Гошко, О.Грішнова, І.Зязюн, Г.Єльнікова, Л.Карамушка, А. Католик, С.Корольок, В.Маслов, В.Олійник, Н.Приходькіна, О.Савченко, Т.Сорочан, Г.Тимошко, Т. Янченко.

Для визначення поняття «творчий потенціал педагога» користуються різними термінами, близькими за змістом. Під творчістю у філософії розуміється

«творення людиною чогось нового, що раніше не існувало». Вона є таким видом діяльності, що актуалізує потенційні властивості та ресурси особистості, оскільки саме у творчості позиціонуються її сутнісні особливості. Творчість – це діяльність людини, яка пройнята елементами нового, здатністю до вдосконалення, розвитку і спрямована на створення духовних та матеріальних цінностей [4].

В авторському трактуванні поняття «творчий потенціал педагога» позиціоновано як складну динамічну характеристику особистості, інтегровану в сукупність пізнавального ресурсу, творчих можливостей і здібностей, готовність до інноваційної діяльності, здатність до творчого саморозвитку та самовдосконалення. Творчий потенціал сучасного педагога – це сукупність цінностей, переконань, норм поведінки та синтез особистісних, громадянських, організаційних, педагогічних, культурологічних та професійних компетентностей педагога, необхідних для успішної організації діяльності будь якого ЗО, зокрема, Нової української школи [Там само].

У процесі реформування системи освіти радикальна зміна концепцій розвитку творчості педагога спрямована на окремі процеси в закладі освіти, де доцільно використовувати новітні технології, орієнтовані на людину з її системою цінностей, поглядів, переконань, традицій. Такою сучасною концепцією стає творчий потенціал педагога що завдяки своїй феноменальності є ідеологією освітньої діяльності, охоплює всі сфери життєдіяльності організації, виражається в діях і вчинках конкурентноспроможного педагога – лідера Нової української школи.

Концепція побудови системи розвитку творчого потенціалу педагога НУШ – узагальнює положення, що визначають: методологію, теорію і практику педагогічної діяльності вчителя НУШ як підґрунтя реформування загальної середньої освіти ХХІ століття з метою постійного оновлення освітнього процесу, розвитку, пошуку ефективних моделей, шляхів і ресурсів впровадження високого рівня творчого потенціалу як організації в цілому, так і кожного її члена, зокрема.

Із творчого педагога знімається зайвий тягар контролю за «зунною педагогікою» (знання, уміння і навички) на користь стратегії розвитку особистості в сучасну історичну добу на засадах компетентнісного підходу [4].

Життєва практика свідчить, що лише творчий педагог-лідер НУШ, з властивим йому високим рівнем організаційної культури, якому притаманні: особистісні і професійні якості, вміння та навички організації педагогічної діяльності, зможе спільно з управлінською командою здійснити планування стратегічного розвитку школи та удосконалювати освітні послуги в умовах зміни нормативно-законодавчої бази та соціально-економічного устрою шкільної освіти.

- Що ж для соціуму означає НУШ? Жодна реформа не буде реалізована поки педагог не відчує її на собі як сучасний менеджер освіти, не усвідомить її важливості для прийдешніх поколінь.
- Кардинальна зміна світогляду в освітньому просторі та нові підходи організації освітнього процесу в системі «людина – людина».
- Створення ситуації успіху у процесі формування осучасненого життєво компетентнісного освітнього середовища.

Нове життєвокомпетентнісне освітнє середовище НУШ – це сучасний освітній простір, сукупність умов, засобів і технологій позиціонування життєвих компетентностей для комфортного навчання учнів, професійної діяльності учителів та задоволення запитів батьківської громадськості, які продукує творчий педагог.

Конкурентоспроможність педагога на ринку праці багато в чому залежить від його здатності опановувати нові технології, адаптуватися до умов праці, що змінюються, тому важливе постійне оновлення технології «портфоліо творчого педагога». Головне призначення портфоліо – продемонструвати найбільш значущі результати практичної діяльності для оцінки своєї професійної компетенції, такі як реалізовані проекти, участь у виставках і конкурсах, проведені педагогом дослідження, професійні здобутки. Портфоліо дозволяє педагогу проаналізувати, узагальнити і систематизувати результати своєї роботи,

об'єктивно оцінити свої можливості та спланувати дії з подолання складнощів і досягнення більш високих результатів. Не менш важливе призначення портфоліо педагога – це альтернативна форма оцінки професіоналізму та результативності його роботи при проведенні експертизи на відповідність заявленої кваліфікаційної категорії[3].

Дослідники виділяють декілька видів електронного портфоліо педагогів:

- Портфоліо досягнень – в цьому випадку найбільший наголос слід зробити на документах які підтверджують успіхи діяльності педагога.
- Презентаційне портфоліо – необхідний для резюме у процесі працевлаштування та позиціонування професійних здобутків .
- Тематичне портфоліо – у цьому варіанті наголоси розміщуються на тематично відокремлених творчих роботах у різних сферах діяльності.
- Комплексне портфоліо – об'єднує в собі перелічені вище види портфоліо і придатний для презентації професійного портфоліо педагога.

У творчого педагога має бути «Досьє успіхів», в якому фокусується все цікаве і гідне з того, що відбувається в його житті:

- Таким досьє може стати особистий сайт педагога або портфоліо педагога на сайті закладу освіти.
- Електронне портфоліо педагога – це веб-базований ресурс який відображає індивідуальність та професійні досягнення власника.

Творчий потенціал педагога НУШ – це здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення, експериментувати, створювати інноваційні навчальні матеріали і включає в себе креативність (здатність до творчого мислення); ініціативність (готовність брати на себе відповідальність); гнучкість (здатність адаптуватися до змін); емпатію(здатність розуміти потреби учнів). Творчий потенціал дозволяє педагогу: робити уроки цікавими та захоплюючими, знаходити індивідуальний підхід до кожного учня, створювати сприятливу атмосферу для навчання, розробляти власні методики та матеріали.

НУШ вимагає від педагога не просто передавати знання, а й формувати в учнів ключові компетентності: вміння вчитися, критичне мислення, творчість,

ініціативність, співпрацю. Педагог має бути фасилітатором, наставником, який допомагає учням самостійно здобувати знання, адаптується до швидких змін, використовує цифрові технології, працює з бажанням та ентузіазмом.

Мета розвитку творчого педагога нової формації: передати наступним поколінням цінності творчої педагогічної діяльності й допомогти адаптуватися у соціумі, який швидко змінюється [2].

Педагогічний досвід помножений на генетичну розумність, поміркованість та мудрість – створюють ситуацію успіху для розвитку професійної компетентності педагога НУШ, який у творчій співпраці із управлінською командою та педагогічним колективом успішно формує нове освітнє середовище.

Список використаних джерел:

1. Калуська Л. Абетка чеснот української дитини: практично-орієнтований збірник методичних матеріалів. Тернопіль: Мандрівець, 2000. 133 с.
2. Мельник Л. Формування духовних цінностей та морально-етичних норм у дітей. Палітра педагога. 2007. № 2. С. 18-21.
3. Сухомлинський В. О. Сучасність: науково-методичний збірник. / В. О. Сухомлинський. Київ: Рад. школа, 1994. 162 с.
4. Тимошко Г. М. Теоретико-прикладні вектори впровадження інноваційних технологій у розвиток сучасної школи. *Вісник Національного університету педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки.* 2019. Вип. 150. С.131-135.

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ І ВСЕУКРАЇНСЬКИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
ЗА МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО**

12 березня 2025 року

**«НОВІ ГОРИЗОНТИ ОСВІТИ:
ДОСВІД, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – В. М. Косяк

Підписано до друку
Гарнітура Times New Roman
Замовлення №

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 15,22
Обл.-вид. арк. 12,70

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3-А
(04631) 7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net

www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.